

KOLEDAR 1996

GORIŠKA
MOHORJEVA
DRUŽBA

KOLENDAR

1996

Š 007 20.647/1996.

KRATICE ZA KOLEDAR

ap: apostol; es: cesar(ica); c. uč: cerkveni učitelj; ev. evangelist; dh: duhovnik; dk: diakon; dv: devica; kn: knez; kg: kneginja; km: kmet; kr: kralj(ica); oč: očak; pr: prerok; op: opat(inja); mč: mučen(ec)ka; mh: menih; pp: papež; pr: prerok; rd: redovni(k)ica; sv: svetopisemski (mož, žena); sp: spokorni(k)ica; šk: škof; pšč: puščavni(k)ca; us: ustanovitelj(ica); vd: vdova; ž: žena.

Koledar uredil: *dr. Jože Markuža*

Platnice in koledarski del opremil: *Stojan Zafred*

STOJAN ZAFRED se je rodil leta 1951 v Postojni. Po končani osnovni šoli v Divači, je šolanje nadaljeval na Tehniški šoli za elektrotehniko v Ljubljani. Leta 1970 se je ponesrečil. Od tedaj je na vozičku. Kmalu zatem je začel slikati pod mentorstvom akad. slik. Seke Tavčar. Od 1986 je štipendist mednarodnega združenja slikarjev, ki rišejo z usti ali nogami (VDMFK v Ženevi). Živi in dela v Divači. Razstavljal je že v številnih krajih doma in v tujini.

Izdala Zadruga
GORIŠKA MOHORJEVA

Natisnila Tiskarna Budin v Gorici
Gorica 1995

KOLEDAR

ZA PRESTOPNO LETO

1996

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA
GORICA 1995

Januar

prosinec

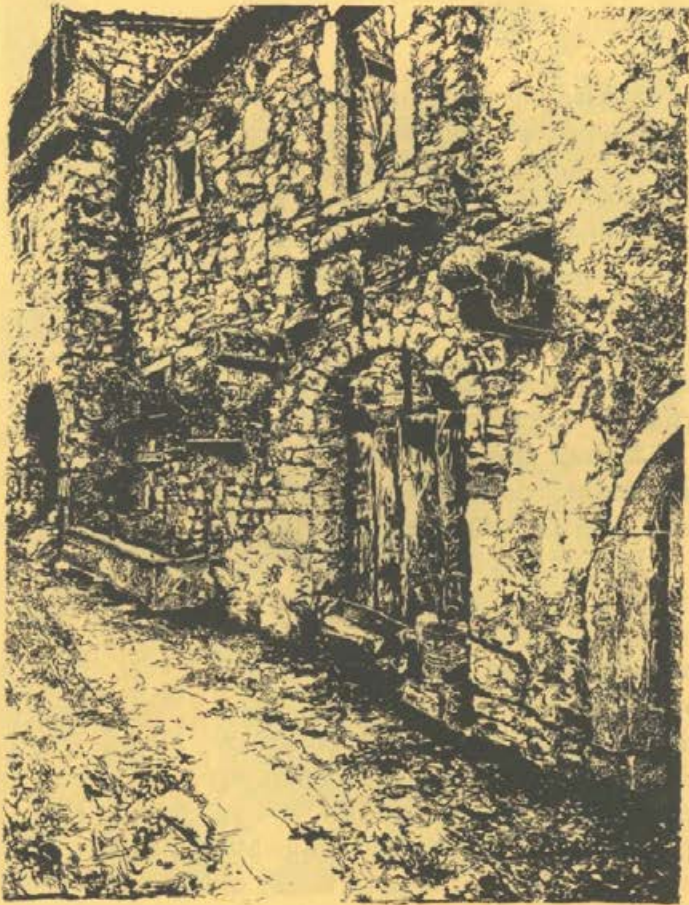

vodnar
31 dni

LUNE: štíp (polna luna): 5. ob 21.51 • zadnji krajec: 13. ob 21.45
mlaj (nova luna): 20. ob 13.50 • prvi krajec: 27. ob 12.14

- 1 P **Novo leto; Marija, sv. božja Mati**
Našliso Marijo, Jožefa in Dete in mu dali ime Jezus (Lk 2, 16-21)
- 2 T Bazilij Veliki in Gregor Nacijanški, šk c.uč
3 S Genovefa Pariška, dv; Anter, pp mč
4 Č Angela Fol., rd; Benedikta, mč
5 P Emilijana (Milena), dv; Simeon Stilit, pšč
6 S **Gospodovo razglašenje - Sv. Trije kralji**
Z Vzhoda smo se prišli poklonit Kralju (Mt 2, 1-12)
- 7 N **Jezusov krst; Rajmund Penjaf., dh**
Jezus ob krstu vidi Svetega Duha (Mt 3, 13-17)
- 8 P Severin Noriški, op; Erhard, šk
9 T Julijan in Bazilisa, mč; Hadrijan, op
10 S Viljem, šk; Aldo, pušč
11 Č Pavlin Oglejski, šk; Teodozij, op
12 P Tatjana (Tanja), mč; Ernest, šk
13 S Hilarij (Radovan), šk c.uč; Veronika, dv
14 N **2. navadna nedelja; Feliks Nolanski, dh**
Jagnje božje odjemlje grehe sveta (Jn 1, 29-34)
- 15 P Pavel, pšč; Maver, op
16 T Marcel, pp; Berard, Oton in Peter, mč
17 S Anton (Zvonko), op; Marijan, dk mč
18 Č Marjeta Ogrska, rd; *začetek molitvene osmine*
19 P Knut, kr; Marij in drugi mč
20 S Fabijan, pp, in Sebastijan (Boštjan), mč
21 N **3. nav. ned.; Neža (Agnes, Janja), dv**
Jezus izpolnjuje Izaijevo prerokbo (Mt 4, 12-23)
- 22 P Vincenc (Vinko), dk mč; Anastazij, mč
23 T Emerencijana, mč; Ildefon, šk
24 S Frančišek Saleški, šk c.uč; Ksenija, mč
25 Č Spreobrnitev ap. Pavla; Ananija, mč
26 P Timotej in Tit, šk; Pavla, sp
27 S Angela Merici, dv; Julijan, mč
28 N **4. nav. ned.; Tomaž Akvinski, rd c. uč**
Osmero blagrov (Mt 5, 1-12a)
- 29 P Valerij, šk; Julijan Ubogi, sp
30 T Martina, dv mč; Hijacinta, rd
31 S Janez Bosco, rd us; Marcela, vd

Brez mene ne morete ničesar storiti (Jn 15,5)

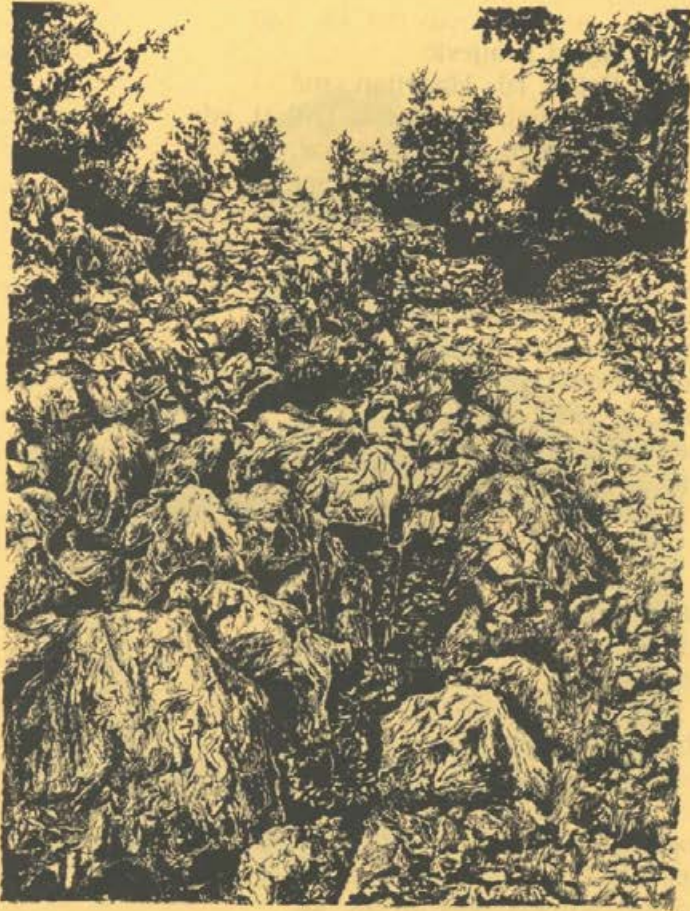
Februar svečan

LUNE: ščip: 4. ob 16. 58 ● zadnji krajec: 12. ob 18.15
mlaj: 19. ob 00.30 ● prvi krajec: 26. ob 06.52

- 1 Č Brigita Irska, dv; Pionij, mč
2 P *Svečnica - Gospodovo darovanje*
3 S Blaž, šk mč; Oskar (Ansgar), šk
○ 4 N **5. nav. ned.; Andrej Corsini, šk**
Kristjani so sol in luč sveta (Mt 5, 13-16)
5 P Agata, dv mč; Ingenuin in Albuin, šk
6 T Pavel Miki in tov. mč; Amand, šk
7 S Rihard, kr; Adavkt in frigijski mč
8 Č Hieronim Emiliani, rd; Janez de Matha, rd
9 P Apolonija, dv mč; Nikefor, mč
10 S Sholastika, dv; Vilijem Veliki, pšč
11 N **6. nav. ned.; Lurška Mati božja, Saturnin, mč**
Jezus daje novo postavo (Mt 5, 17-37)
○ 12 P Evlalija, mč; Benedikt A., op
13 T Katarina de Ricci, rd; Ermelinda, rd
14 S Ciril in Metod, slov. ap.; Valentin (Zdravko), mč
15 Č Jordan Saški, rd; Sigefrid (Žibert), šk
16 P Julijana, mč; Onezim, šk
17 S Aleš in tov. us. servitov; Silvin, šk
18 N **7. nav. ned.; Simenon Jeruzalemski, šk mč**
Kristus naroča ljubiti sovražnike (Mt 5, 38-48)
● 19 P Konrad, sp; Barbat, šk;
20 T Sadot in tov., mč; Leon Sicilski, šk
21 S *Pepelnica*; Peter Damiani, šk c. uč
22 Č Sedež ap Petra; Marjeta Kortonska, sp
23 P Polikarp, šk mč; Dositej, mh
24 S Lucij, mč; Sergij, mč; (v Sloveniji: Matija, ap)
25 N **1. postna ned.; Valburga dv; Tarazij, šk**
Jezus se posti, hudič ga skuša (Mt 4, 1-11)
☾ 26 P Aleksander, šk; Matilda, dv
27 T Gabrijel Žal. Matere božje, rd; Baldomir, sp
28 S Roman op; Hilarij, pp
29 Č Osvald (Ožbalt), šk; Janez Kasijan, op

Jaz sem glas vpijočega v puščavi (Jn 1, 23)

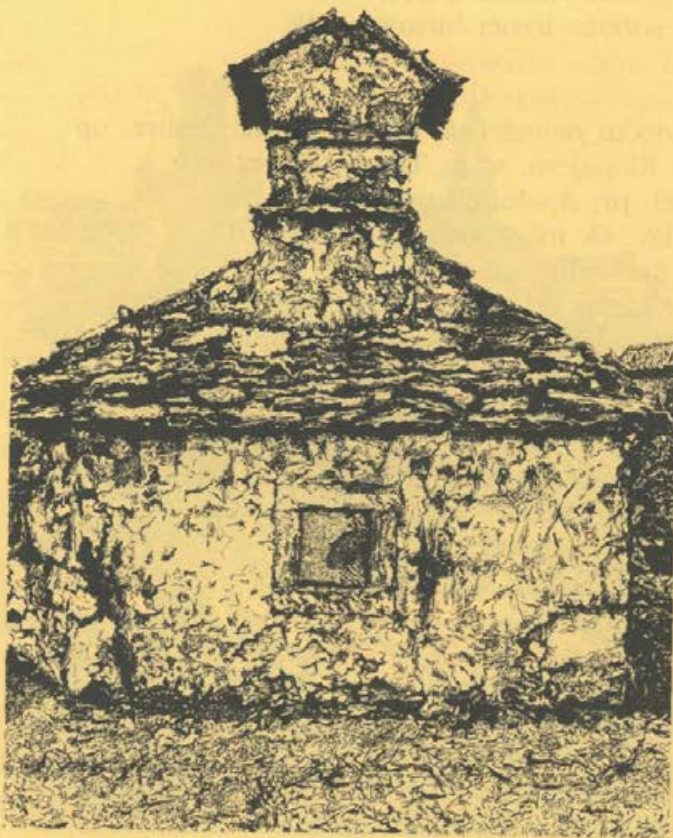

LUNE: ščip: 5. ob. 10.23 • zadnji krajec: 12. ob 18.15
mlaj: 19. ob 11.45 • prvi krajec: 27. ob 02.31

- 1 P Albin, šk; Antonina, mč
2 S Neža Praška, dv; Henrik, rd
3 N **2. postna ned.; Kunigunda, cs; Marin, mč**
Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1-9)
4 P Kazimir, poljski kraljevič
5 T Janez od Križa, rd; Hadrijan, mč
6 S Fridolin (Miroslav), op; Koleta (Nika), rd
7 Č Perpetua in Felicita, mč; Gaudioz, šk
8 P Janez od Boga, rd us; Beata, mč
9 S Frančiška Rimska, vd; Gregor iz Nise, šk
10 N **3. postna ned.; 40 mč iz Sebaste; Makarij, mč**
Iz Kristusa izvira voda za večno življenje (Mt 4, 5-42)
11 P Sofronij, šk; Konstantin, sp
12 T Doroteja (Dora), mč; Maksimiljan, mč
13 S Teodora (Božidara), mč; Nikefor, šk
14 Č Matilda, kr; Florentina, op
15 P Klemen (Milko) Dvořak, rd; Ludovika, rd
16 S Hilarij, šk mč in Tacijan, dk mč; Herbert, šk
17 N **4. postna ned.; Patrik, šk; Jedert (Jerica), dv**
Jezus odpre oči sleporojenemu (Jn 9, 1-41)
18 P Ciril Jeruzalemski, šk c.uč; Edvard, mč
19 T *Jožef, Jezusov rednik*; Sibilina, dv
20 S Klavdija in tov. mč; Kutbert, šk
21 Č Nikolaj iz Flüe, pšč; Filemon, mč
22 P Lea, sp; Zaharija, pp
23 S Turibij, šk; Frumencij (Žitko), mč
24 N **5. postna ned.; Dionizij Palestinski, mč**
Jezus je vstajenje in življenje (Jn 11, 1-45)
25 P *Gospodovo oznanjenje*; Dizma, desni razbojnik
26 T Ludgar, šk; Lara Krimška, mč
27 S Lidija mč; Rupert Salzburški, šk
28 Č Bojan, kn mč; Sikst III. pp
29 P Bertold, rd; Ciril, dk
30 S Amadej IX. Savojski, kn; Janez Klimak, op
31 N **6. postna-cvetna ned.; Modest Gosposvet., šk**
Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa po Mateju

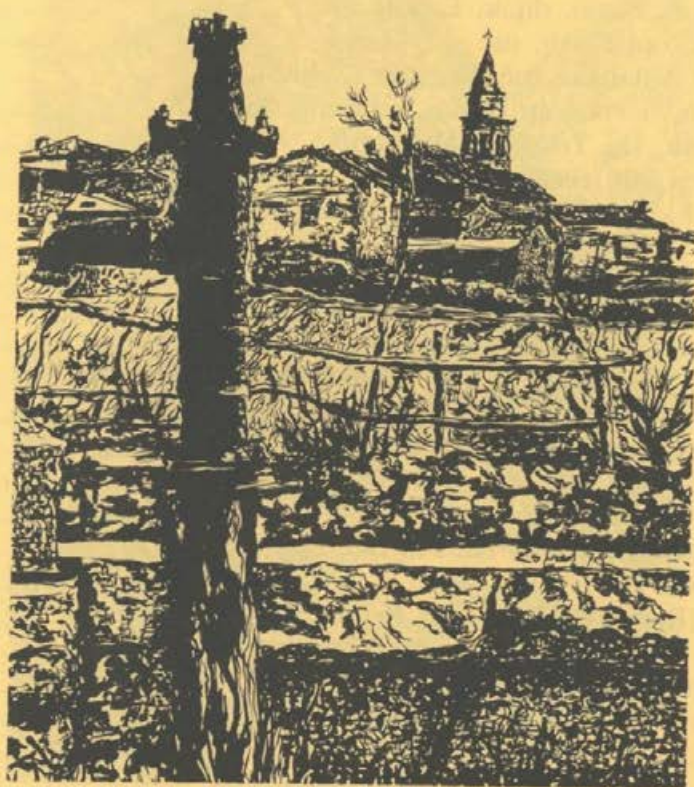
Kakor sem vas jaz ljubil, se tudi vi ljubite med seboj (Jn 13,34)

LUNE: ščít: 4. ob 01.07 • zadnji krajec: 11. ob 00.36
mlaj: 17. ob 23.49 • prvi krajec: 25. ob 21.40

- 1 P Hugo, šk; Venancij, šk mč
2 T Frančišek Paolski, rd us; Marija Egipčanska, sp
3 S Sikst I., pp; Rihard, šk; Agapa, mč
4 Č *Veliki četrtak*; Izidor Seviljski, šk
5 P *Veliki petek*; Vincenc Ferrer, dh
6 S *Velika sobota*; Irenej Sirmijski, šk
7 N **Velika noč - Gospodovo vstajenje**
Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jn 20, 1-9)
8 P *Velikonočni ponedeljek*; Albert, šk mč; Valter, op
9 T Marija Klopajeva, sv ž; Tomaž Tolent., mč
10 S Ezekijel, pr; Apolonij in tov., mč
11 Č Stanislav, šk mč; Gemma Galgani, rd
12 P Zeno, šk; Julij, pp
13 S Martin I., pp mč; Hermenegild, mč; Ida, sp
14 N **2. velikonočna ned. - bela; Valerijan, mč**
Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19-31)
15 P Milena, kg; Peter Gonzales, rd
16 T Bernardka Lurška, dv; Benedikt Labre, sp
17 S Rudolf, mč; Fortunat, mč
18 Č Eleverij Ilirski, mč; Aplonij, mč
19 P Leon IX., pp; Ema, rd
20 S Teotim, šk; Hilda, dv; Sulpicij, mč
21 N **3. velikonočna ned.; Anzelm, šk c. uč**
Učenca spoznata Jezusa po lomljenju kruha (Lk 24, 13-35)
22 P Leonid, mč; Adalbert (Vojteh), šk mč
24 S Fidelis Sigmarinški, rd; Honorij, šk
23 T Jurij, mč; Adalbert (Vojteh), šk mč
25 Č Marko, ev; Ermin, šk mč; *državni praznik*
26 P Mati dobrega sveta; Pashazij, op
27 S Cita, dv; Hozana Kotorska, dv
28 N **4. velikonočna ned.; Peter Chanel, dh mč**
Jezus dobri pastir (Jn 10, 1-10)
29 P Katarina Sienska, dv č. uč; Peter Veronski, mč
30 T Pij V., pp; Jožef Cotelengo, rd us

Kdor bo veroval in bo krščen, bo zveličan (Mr 16, 16)

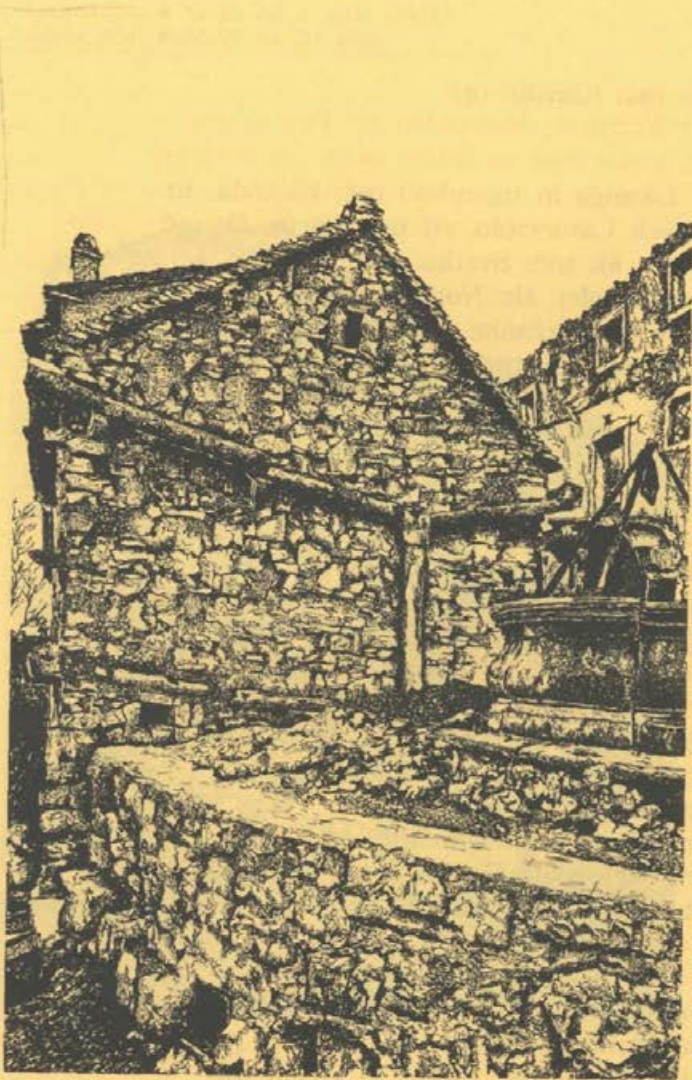

LUNE: ščip: 3. ob 12.48 • zadnji krajec: 10. ob 06.04
mlaj: 17. ob 12.46 • prvi krajec: 25. ob 15.13

- 1 S Jožef Delavec - mož Dev. Marije; praznik dela**
- 2 Č Atanazij, šk c. uč; Boris, kn
- 3 P Filip (Zdenko) in Jakob, ml. ap; Teodozij Kijev., op
- 4 S Florijan (Cvetko), mč; Lazar Tržaški, mč
- 5 N 5. velikonočna ned.; Gotard, šk; Angel, mč**
Kristus je pot resnica in življenje (Jn 14, 1-12)
- 6 P Dominik Savio, dijak; Evodij, šk
- 7 T Gizela, op; Flavij, mč
- 8 S Viktor Milanski, mč; Dezider (Željko), šk
- 9 Č Herma, učenc ap Pavla; Pahomij, op
- 10 P Antonin, šk; Trsatska Mati božja
- 11 S Mamert, šk; Sigismund (Žiga), kr
- 12 N 6. velikonočna ned.; Leopold Mandič, rd**
Jezus objubi Svetega Duha (Jn 14, 15-21)
- 13 P Marija Mazzarello, rd; Servacij, šk
- 14 T Matija, ap; Bonifacij, mč; Justina, mč
- 15 S Zofija (Sonja), mč; Izidor, km
- 16 Č Janez Nepomuk, dh mč; Ubald, šk
- 17 P Jošt, pšč; Pashal Baylon, rd
- 18 S Janez I., pp mč; Erik, rd
- 19 N Gospodov vnebohod; Peter Celestin, rd**
Jezus ima vso oblast v nebesih in na zemlji (Mt 28, 16-20)
- 20 P Bernardin Sienski, rd; Plavtila, sp
- 21 T Krispin, rd; Evtihij, mč
- 22 S Rita (Rjeta) Kasijska, rd; Renata, sp
- 23 Č Leon Rostovski, šk; Ivana Antida, rd
- 24 P Marija Pomočnica kristjanov; Socerb Trž., mč
- 25 S Beda Častitljivi, dh c. uč; Gregor VII., pp
- 26 N Binkošti - Prihod Svetega Duha; Filip Neri, dh**
Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19-23)
- 27 P Marija Mati Cerkve; Avguštin Canterburyški, šk
- 28 T German Pariški, šk; Bernard Menth., dh
- 29 S Teodozija, dv; Maksim Emonski, šk
- 30 Č Kancij in tov., oglejski mč
- 31 P *Marijino obiskanje*; Petronila, dv

Medtem, ko jih je blagoslavljal, se je ločil od njih in šel v nebo (Lk 24,51)

LUNE: ščip: 1. ob 21.47 • zadnji krajec: 8. ob 12.06
mlaj 16. ob 02.36 • prvi krajec: 24. ob 06.23

- 1 S Justin mč; Klavdij, op
- 2 N **Sveta Trojica; Marcellin in Peter, mč**
- Oče je poslal Sina za rešitev sveta (Jn 3,16-18)*
- 3 P Karel Lwanga in ugandski mč; Klotilda, kr
- 4 T Frančišek Caracciolo, rd us; Kvirin, šk mč
- 5 S Bonifacij, šk mč; Svetko, mč; Igor, kn
- 6 Č Bertrand, oglej. šk; Norbert, šk
- 7 P Prvi mučenci tržaške Cerkve; Robert op
- 8 S Medard, šk; Viljem, šk
- 9 N **Praznik Rešnjega Telesa in Krvi Gospodove**
- Jezus naša hrana in pijača (Jn 6, 51-58)*
- 10 P Bogumil, šk; Janez Dominici, šk
- 11 T Barnaba, ap; Feliks in Fortunat, mč
- 12 S Janez Fak., rd; Adela, dv
- 13 Č Anton Padovanski, rd c. uč; Trifil, šk
- 14 P *Jezusovo Srce*; Elizej, pr; Valerij, mč
- 15 S *Marijino Srce*; Vid (Vitomir), mč; Prot, oglejski mč
- 16 N **11. nav. ned; Gvido Kortonski, rd; Beno, šk**
- Jezus razpošlje učence (Mt 9, 36-38; 10-1-8)*
- 17 P Gregor Barbarigo, šk; Adolf, šk
- 18 T Marcelijan in Marko, mč; Marina, dv
- 19 S Romuald, op; Nazarij, šk
- 20 Č Silverij I., pp mč; Mihelina, sp
- 21 P Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, rd; Evzebij, šk
- 22 S Niceta, oglej. šk; Tomaž More in Janez Fisher, mč
- 23 N **12. nav. ned.; Agripina, dv mč**
- Jezus nam daje poguma (Mt 10, 26-33)*
- ☾ 24 P *Rojstvo Janeza Krstnika*; Favst, mč
- 25 T Eleonora, kr; Doroteja, dv
- 26 S Vigilij (Stojan), šk; Janez in Pavel, mč
- 27 Č Ema Krška, kg; Ladislav, kr
- 28 P Irenej (Hotimir), šk mč; Marcela, mč
- 29 S *Peter in Pavel, ap*
- 30 N **13. nav. ned.; Prvi rimski mč**
- Kristusa bomo vredni, če nosimo svoj križ (Mt 10, 37-42)*

Tvoja vera te je rešila, pojdi v miru (Lk 7, 50)

Julij

mali srpan

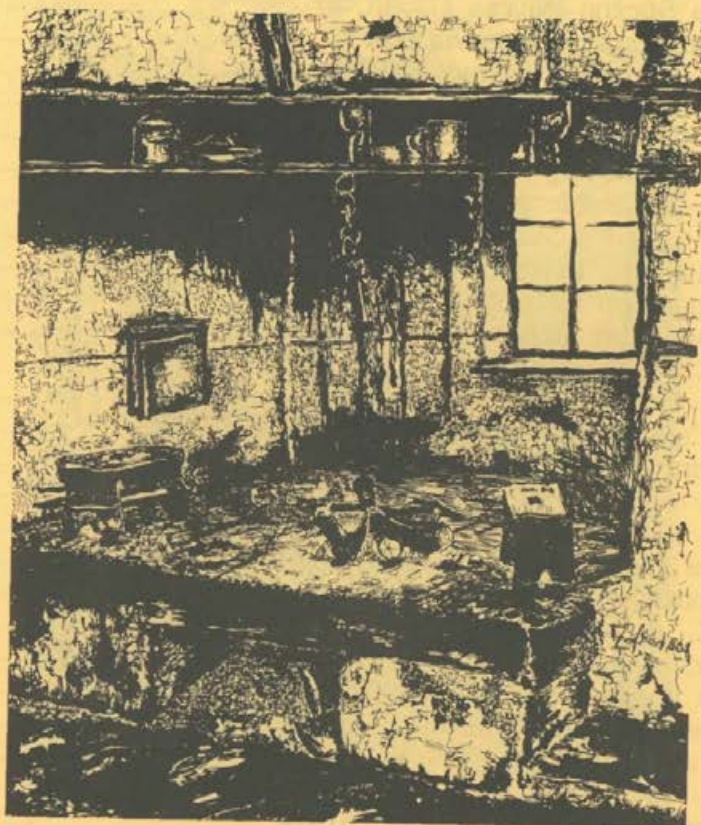

lev
31 dni

LUNE: ščip: 1. ob 04.58 in 30. ob 11.35 • zadnji krajec: 7. ob 19.55 • mlaj: 15. ob 17.15 • prvi krajec: 23. ob 18.49

- 1 P Teobald (Bogoslav), pšč; Estera, sv ž
2 T Oton Bamberški, šk; Vital (Živko), mč
3 S Tomaž, ap; Heliodor, šk
4 Č Urh, šk; Elizabeta Portugalska, kr
5 P Ciril in Metod, ap Slovanov (v slov. šk.); Anton, dh
6 S Marija Goretti, dv mč; Bogomila, sp
○ 7 N 14. nav. ned.; Izaija, pr; Vilibald, šk
Jezus je krotak in ponižen (Mt 11, 25-30)
8 P Kilijan, šk mč; Prokop, mč
9 T Veronika Giuliani, op; Gorkumski mč
10 S Amalija (Ljuba), rd; Pij I., pp
11 Č Benedikt, op; Olga Kijevska, kg
12 P Mohor, šk in Fortunat, dk mučenca
13 S Henrik (Hinko) II., kr; Evgen, šk
14 N 15. nav. ned.; Kamil de Lellis, rd us
Sejavec seje božje seme (Mt 13, 1-33)
● 15 P Bonaventura, šk, c. uč; Vladimir Kijeviski, kn
16 T Karmelska Mati božja; Elvira, op
17 S Aleš (Aleksij), sp; Marcelina, dv
18 Č Friderik (Miroslav), šk mč; Arnold, šk
19 P Avrea (Zlatka), dv; Arsen, dk pšč
20 S Marjeta Antiohijska, dv mč; Elija, pr
21 N 16. nav. ned.; Lovrenc iz Brind., dh; Danijel, pr
V božjem kraljestvu so dobri in slabi (Mt 13, 24-43)
22 P Marija Magdalena (Magda, Majda), sp
☾ 23 T Brigita Švedska, rd; Apolinarij, šk mč
24 S Krištof, mč; Boris in Gleb, kn mč; Kristina, mč
25 Č Jakob, st. ap; Olimpija, vd
26 P Joahim in Ana, starša Device Marije
27 S Kliment Ohridski, Gorazd, Sava, Naum, Angelar
28 N 17. nav. ned.; Viktor (Zmago) I., pp
Božje kraljestvo je vredno žrtve (Mt 13, 44-52)
29 P Marta iz Betanije, sv ž; Olaf, kr
○ 30 T Peter Krizolog, šk c. uč; Abdon in Senen, mč
31 S Ignacij Lojolski, rd us

Ne bojte se tistih, ki umoré telo (Lk 12, 4)

LUNE: zadnji krajec: 6. ob 06.25 ● mlaj: 14. ob 08.34
prvi krajec: 22. ob 04.36 ● ščip: 28. ob 18.52

- 1 Č Alfonz de Liguori, šk c. uč; Makabejski bratje, mč
- 2 P Evzebij iz Vercellija, šk; Štefan I., pp
- 3 S Lidija, sv ž; Avguštín Kazotič, šk
- 4 N 18. nav. ned.; Janez M. Vianney, dh
- Jezus nasili množico (Mt 14, 13-24)*
- 5 P Marija Snežna (Nives); Ožbalt, kr
- 6 T *Jezusova spremenitev na gori*
- 7 S Sikst II., pp in tov. mč; Kajetan, dh
- 8 Č Dominik (Nedeljko), rd us; Cirijak, mč
- 9 P Peter Faber, rd; Edith Stein, rd mč
- 10 S Lovrenc, dk mč; Asterija (Zvezdana), mč
- 11 N 19. nav. ned.; Klara (Jasna), dv
- Jezus vabi Petra k sebi (Mt 14, 22-33)*
- 12 P Hilarija, mč; Inocenc XI., pp
- 13 T Poncijan, pp in Hipolit, dh mč
- 14 S Maksimilijan Kolbe, rd mč; Evzebij, dh
- 15 Č **Marijino vnebovzetje; Tarcizij, mč**
- Bog povišuje nizke (Lk 1, 39-56)*
- 16 P Rok, sp; Štefan Ogrski, kr
- 17 S Hijacint Poljski, rd; Liberat (Svobodan), op mč
- 18 N 20. nav. ned.; Helena (Jelka, Alenka), cs
- Jezus hvali vero kananejske žene (Mt 15, 21-28)*
- 19 P Janez Eudes, rd us; Boleslav, mč
- 20 T Bernard, op c. uč; Samuel, pr
- 21 S Pij X., pp; Sidonij (Zdenko), šk
- 22 Č *Devica Marija Kraljica*, Sigfrid (Zmago), šk
- 23 P Roza iz Lime, dv; Filip Benizzi, dh
- 24 S Jernej (Bartolomej), ap; Emilija de Vialar, rd
- 25 N 21. nav. ned.; Ludvik IX., kr; Jožef Kalas., rd
- Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13-20)*
- 26 P Rufin, šk; Ivana E. Bichier, rd us
- 27 T Monika, mati sv. Avguština; Cezarij, šk
- 28 S Avguštín, šk c. uč; Pelagij, mč
- 29 Č Mučeništvo Janeza Krstnika; Sabina, mč
- 30 P Feliks (Srečko), mč; Gaudencija, mč
- 31 S Rajmund (Rajko) Nonat, rd; Pavlin, šk

Vsak, kdor je iz resnice, posluša moj glas (Jn 18,37)

LUNE: zadnji krajec: 4. ob 20.06 • mlaj: 12. ob 24.07
prvi krajec: 20. ob 12.23 • ščip: 27. ob 03.51

- 1 N 22. nav. ned.; Egidij (Tilen), op; Verena, dv**
Odpoved nas privede h Kristusu (Mt 16, 21-27)
- 2 P Maksima, mč; Emerik, kn
- 3 T Gregor Veliki, pp c. uč; Mansvet, šk
- 4 S Rozalija (Zalka), dv; Ida, sp
- 5 Č Lovrenc Giustiniani, šk; Viktorin, šk mč
- 6 P Petronij, šk; Evelina, mč
- 7 S Regina, dv mč; Bronislava, rd
- 8 N 23. nav. ned.; Marijino rojstvo; Hadrijan, mč**
Brata je treba klicati k spreobrnitvi (Mt 18, 15-20)
- 9 P Peter Klaver, rd; Dorotej in Gorgonij, mč
- 10 T Nikolaj Tolentinski, sp; Pulherija, cs
- 11 S Emilijan (Milko, Milan), šk; Nada, sp
- 12 Č Gvido, sp; Tacijan (Tihomil), mč
- 13 P Janez Krizostom (Zlatousti), šk c. uč
- 14 S *Povišanje sv. Križa*; Notburga, dv
- 15 N 24. nav. ned.; Žalostna Mati božja (Dolores)**
Odpušcanje nima meje (Mt 18, 21-35)
- 16 P Kornelij, pp in Ciprijan, šk mč; Ljudmila, kg
- 17 T Robert Bellarmino, šk c. uč; Lambert, šk mč
- 18 S Jožef Kupertinski, dh; Irena, mč
- 19 Č Januarij, šk mč; Teodor (Božidar), šk
- 20 P Korejski mučenci; Suzana, mč
- 21 S Matej (Matevž), ap ev; Jona, pr
- 22 N 25. nav. ned.; Tomaž Villanovski, šk**
Bog je boljši kakor človek (Mt 20, 1-16a)
- 23 P Lin, pp; Marta Perzijska, dv mč
- 24 T Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard, šk
- 25 S Avrelija (Zlata), dv; Sergij Radoneški, op
- 26 Č Kozma in Damijan, mč; Nil, op
- 27 P Vincencij Pavelski, rd us; Hiltruda, dv
- 28 S Venčeslav (Vaclav), kn mč; Lavrencij R. in japon. mč
- 29 N 26. nav. ned.; Mihael, Gabrijel, Rafael, nadang,**
Grešniki pojdejo v božje kraljestvo (Mt 21, 28-32)
- 30 P Hieronim, dh c. uč; Zofija, sp

V človekovo srce ni prišlo, kar je Bog pripravil njim, ki ga ljubijo (1 Kor 2,9)

Oktober

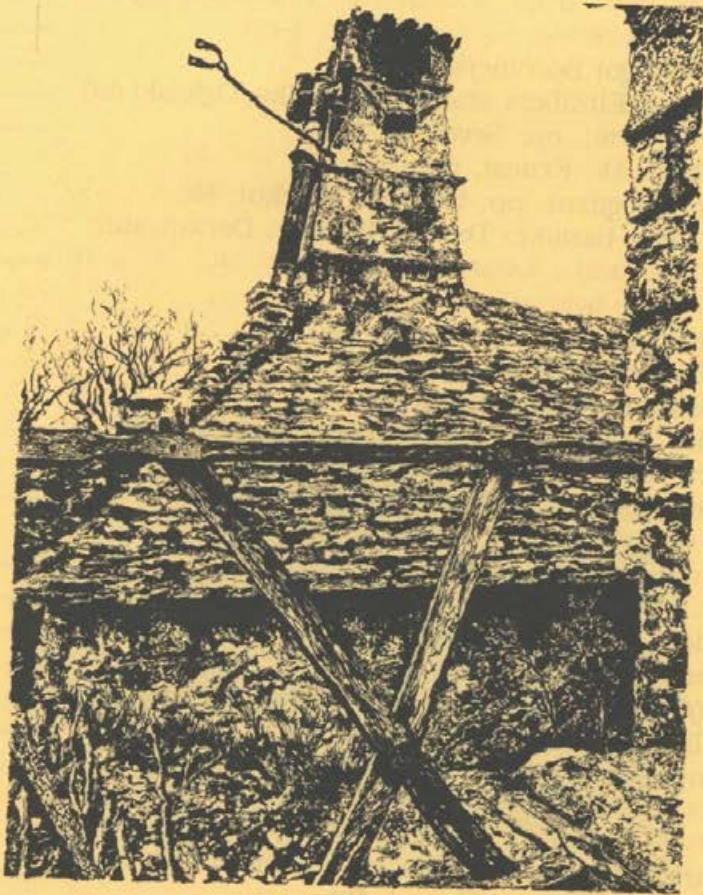
vinotok

M škorpion
31 dni

LUNE: zadnji krajec: 4. ob 13.04 • mlaj: 12. ob 15.14
prvi krajec: 19. ob 19.09 • ščip: 26. ob 15.11

- 1 T Terezija Deteta Jezusa, dv; Remigij, šk
- 2 S Angeli varuhi; Teofil (Bogoljub), sp
- 3 Č Kandit (Žarko), mč; Evald, mč
- 4 P Francišek Asiški, rd us; Petronij, šk
- 5 S Marcelin, šk; Flavija, mč
- 6 N **27. nav. ned.; Bruno, rd us; Renato, šk**
- Prvi izvoljeni bodo zavrženi (Mt 21, 33-43)
- 7 P Rožnovenska Mati božja; Marko I., pp
- 8 T Sergij, tržaški mč; Pelagija, sp; Demetrij Sol., mč
- 9 S Dioniz, šk in tov. mč; Janez Leonardi, dh
- 10 Č Francišek Borgia, rd; Hugolin, mč
- 11 P German, šk; Aleksander Sauli, šk
- 12 S Maksimilijan Celjski, šk; Serafin, rd
- 13 N **28. nav. ned.; Edvard, kr; Koloman, mč**
- Vsi so povabljeni v božje kraljestvo (Mt 22, 1-14)
- 14 P Kalist I.; pp mč; Gaudencij (Veselko), šk
- 15 T Terezija Velika Avilska, rd c. uč
- 16 S Hedvika, rd; Marjeta M. Alakok, dv
- 17 Č Ignacij Antiohijski, šk mč; Viktor, šk
- 18 P Luka, ev; Julijan, pšč
- 19 S Izak Jogues in kanadski mč; Pavel od Križa, dh
- 20 N **29. nav. ned.; Vendelin, op; Irena Portugal., mč**
- Imamo dolžnost do Boga in sveta (Mt 22, 15-21)
- 21 P Uršula, dv mč; Celina, sp
- 22 T Marija Saloma, sv ž; Bertilda, rd
- 23 S Janez Kapistran, rd; Severin, šk
- 24 Č Anton M. Claret, rd us; Martin, op
- 25 P Krizant in Darija, mč; Krišpin, šk mč
- 26 S Lucijan, mč; Florij, mč
- 27 N **30. nav. ned.; Sabina Avilska, mč;**
- Ljubi Boga in svojega bližnjega (Mt 22, 34-40)
- 28 P Simon in Juda Tadej, ap; Cirila, dv mč
- 29 T Mihael Rua, rd; Narcis, šk
- 30 S Marcel, mč; Alfonz Rodriguez, rd
- 31 Č Volbenek, šk; Kvintin, mč

Bog je eden (Gal 3, 20)

November

listopad

strelec
30 dni

LUNE: zadnji krajec: 3. ob 08.50 • mlaj: 11. ob 05.16
prvi krajec: 18. ob 02.09 • ščip: 25. ob 05.10

1 P Vsi sveti

Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a)

2 S Spomin vseh vernih rajnih

3 N 31. nav. ned.; Just, tržaški mč; Viktorin Ptuj., šk

Jezus vabi k delom po veri (Mt 23, 1-12)

4 P Karel (Drago) Boromejski, šk

5 T Zaharija in Elizabeta, starša J. Krstnika; Oglejski mč

6 S Lenart (Narte), op; Sever, šk

7 Č Engelbert, šk; Ernest, mč

8 P Deodat (Bogdan); pp; Bogomir (Mirko), šk

9 S Posv. later. bazilike; Teodor (Božidar, Darko), mč

10 N 32. nav. ned.; Leon Veliki, pp c. uč

Čuječnost na božji prihod (Mt 25, 1-13)

11 P Martin (Davorin), šk; Menas, pšč

12 T Jozafat Kunčevič, šk mč; Kunibert, šk

13 S Stanislav Kostka, rd; Bric, šk

14 Č Nikolaj Tavelič, mč; Didak (Diego), rd

15 P Albert Veliki, šk c. uč; Leopold, kn

16 S Marjeta Škotska, kr; Gertruda (Jedert), rd

17 N 33. nav. ned.; Evfemija in Tekla, mč

Zvestoba v malem bo nagrajena (Mt 25, 14-30)

18 P Posv. rim. bazilik Petra in Pavla; Abdija, pr

19 T Matilda, rd; Barlam, mč; Neža Asiška, dv

20 S Edmund, kr mč; Feliks Valois, rd

21 Č Marijino darovanje (Marija od zdravja); Gelazij I., pp

22 P Cecilija (Cilka), mč; Maver, šk mč

23 S Klemen I.; pp mč (Milivoj, Milko); Kolumban, op

24 N Jezus Kristus - Kralj vesoljstva; Krizogon, mč

Kristus pride sodit v slavi (Mt 25, 31-46)

25 P Katarina Aleks., dv mč; Erazem, mč

26 T Leonard Portomavriški, rd; Silvo, op

27 S Valerijan Oglejski, šk; Virgil, šk

28 Č Katarina Labourè, dv; Jakob Markijski, rd

29 P Saturnin, mč; Radogost, šk

30 S Andrej, ap; Justina, dv mč

Ako rečemo, da nimamo greha, sami sebe varamo (1 Jn 1, 8)

December

gruden

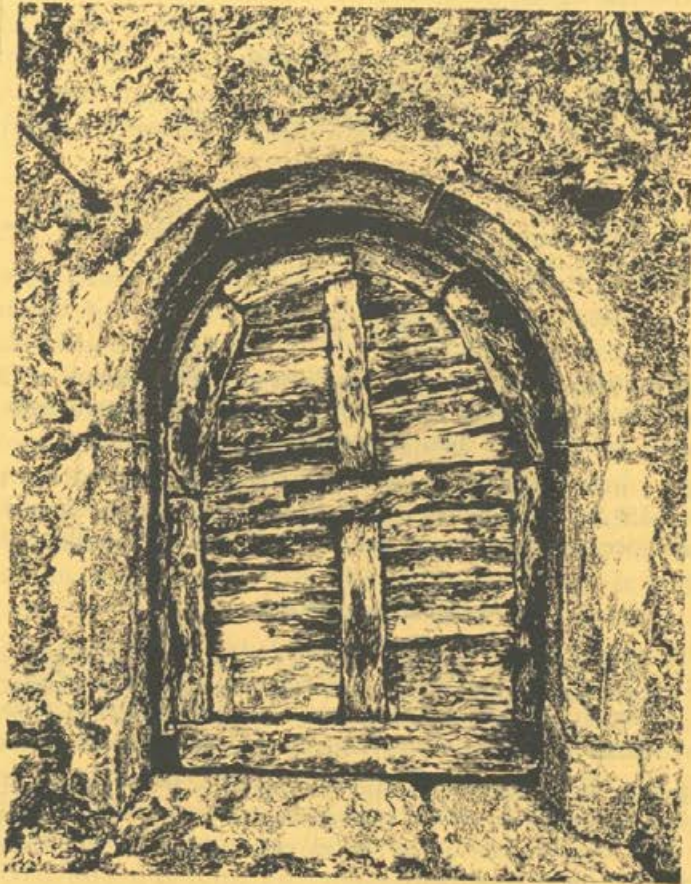
kozorog
31 dni

LUNE: zadnji krajec: 03. ob 06.06 • mlaj: 10. Ob 17.56
prvi krajec: 17. Ob 10.31 • ščip: 24. ob 21.41

- 1 N 1. adventna ned.; Eligij, šk; Natalija, sp**
Čujmo, ker ne vemo, kdaj pride hišni gospodar (Mr 13,33-37)
- 2 P Kromacij, šk; Bibijana (Vivijana, Živka), dv mč
3 T Frančišek Ksaver, rd
4 S Barbara, dv mč; Janez Damaščan, dh c. uč
5 Č Saba (Sava), op; Krispina, mč
6 P Nikolaj (Miklavž), šk; Apolinarij, mč
7 S Ambrož, šk c. uč; Agaton, pp
8 N 2. advent. ned.; Brezmad. spoč. Device Marije
Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj (Lk 1, 26-38)
- 9 P Valerija, mč; Peter Fourier, rd
10 T Loretska Mati božja; Melkijad, pp
11 S Damaz I.; pp; Danijel Stilit, pšč
12 Č Ivana Frančiška de Chantal, rd
13 P Lucija, dv mč; Otilija, op
14 S Janez od Križa, dh c. uč; Dušan, šk
15 N 3. adventna ned.; Kristina, dv; Marija K., rd
Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jn 1, 6-8, 19-28)
- 16 P Albina, dv mč; Adelhajde (Adele), cs
17 T Lazar iz Betanije; Vivina, dv
18 S Teotim in Baziljan, mč; Gracijan, šk
19 Č Urban V., pp; Favsta, sp
20 P Evgen in Makarij, mč; Dominik Siloški, op
21 S Peter Kanizij, dh c. uč; Severin, šk
22 N 4. adventna ned.; Demetrij Afriški (Mitja), mč
Glej, spočela boš in rodila Sina (Lk 1, 26-38)
- 23 P Janez Kancij, dh; Viktorija, mč
24 T *Božična vigilija - Sveti večer*; prastarša Adam in Eva
25 S Božič - Gospodovo rojstvo; Anastazija, mč
Beseda se je učlovečila in se naselila med nami (Jn, 1, 1-18)
- 26 Č Štefan, dk prvi mč**
27 P Janez Evangelist, ap; Fabiola, sp
28 S Nedolžni otroci, mučenci
29 N Sveta Družina; Tomaž Becket, šk mč; David, kr
Dete je rastle in bilo bolj in bolj modro (LK 2, 22-40)
- 30 P Evgen, šk; Liberij, šk
31 T Silvester I., pp; Melanija, op

Razodela se je dobrotljivost in človekoljubnost Boga (Tit 3,4)

THE GOSPEL OF JOHN

Leto 1996

je prestopno leto, ima 366 dni, tj. 52 tedov in dva dni. Začne se s ponedeljkom in konča s torkom.

1. januar našega (gregorijanskega) koledarja je:

19. december 1995	po julijanskem koledarju
22. keihak 1712	po koptskem koledarju
9. tébeh 5756	po judovskem koledarju
9. cha'ban 1416	po muslimanskem koledarju

LETNI ČASI

Začetek pomladi 20. marca ob 9^h 4^m; poletje 21. junija ob 3^h 25^m; jesen 22. septembra ob 19^h 1^m; zima 21. decembra ob 15^h 7^m.

SONČNA MRKA

17.-18. aprila bo mrk delen, njegova velikost bo 0.88. Začetek ob 21^h 31^m, maksimum ob 23^h 37^m in konec ob 1^h 43^m. Viden ob na južnem delu Tihega oceana, v Novi Zelandiji in delu Antarktike.

12. oktobra bo mrk delen, njegova velikost bo 0.76. Začetek ob 12^h 59^m, maksimum ob 15^h 2^m in konec ob 17^h 5^m. Viden bo v Evropi, severni Afriki, na Atlantskem oceanu, vzhodnem delu Kanade ter na Grenlandiji.

LUNINA MRKA

3.-4. aprila bo mrk popoln. Začetek polumesce ob 22^h 15^m, začetek sence ob 23^h 20^m, začetek popolnega mrka ob 0^h 26^m, maksimum ob 1^h 9^m, konec popolnega mrka ob 1^h 53^m, konec sence ob 2^h 58^m, konec polumesce ob 4^h 3^m. Viden bo v Evropi Afriki, deloma tudi v Aziji ter Južni in Severni Ameriki.

27. septembra bo mrk popoln. Začetek polumesce ob 1^h 12^m, sence ob 2^h 12^m, začetek popolnega mrka ob 3^h 19^m, maksimum ob 3^h 54^m, konec popolnega mrka ob 4^h 29^m, konec sence ob 5^h 36^m in polumesce ob 6^h 36^m. Viden bo v Evropi, Afriki ter obeh Amerikah.

N.B. - Vsi podatki so v srednje-evropskem času, ko je v veljavi poletna (legalna) ura, je treba prišteti eno uro.

OPOMBA - O štetju stoletij. Ker se je prvo stoletje začelo s 1. januarjem leta, se je to izteklo z 31. decembrom leta 100. XX. stoletje se je začelo s 1. januarjem leta 1901 in se bo končalo z 31. decembrom leta 2000. Začetek XXI. stoletja ter obenem tretjega tisočletja bo 1. januarja leta 2001.

EVANGELIJ ŽIVLJENJA

*»Navzoča okrožnica, sad sodelovanja škofov vseh dežel sveta, hoče biti jasna in trdna potrditev vrednote človeškega življenja in njegove nedotakljivosti, hkrati pa zavzet klic, namenjen vsem in vsakemu v božjem imenu. Spoštuj, brani, ljubi vsako človeško življenje in mu služi.« Tako o svojem namenu spregovori okrožnica **Evangelij življenja**, enajsta okrožnica papeža Janeza Pavla II., ki je po svoji vsebini eden najpomembnejših dokumentov Cerkve v iztekajočem se dvajsetem stoletju. To je najdaljša od vseh okrožnic sedanjega papeža - 118 strani. Obsega 105 točk, razdeljena je na štiri poglavja, le-ta pa na več »odstavkov«. Naslov vsakega poglavja in odstavka »izhaja« iz svetopi-semske misli, kar daje vedeti, da so resnice, ki jih okrožnica razglašča, ute-meljene v besedi Boga, ki je Začetnik in Gospodar življenja.*

NOVE GROŽNJE ČLOVEŠKEMU ŽIVLJENJU

Pobudo za to okrožnico so dali kardinali, ki so na zborovanju v Rimu od 4. do 7. aprila 1991 razpravljali o grožnjah človeškemu življenju v našem času. Od papeža so »soglasno zahtevali, da z oblastjo Petrovega naslednika potrdi vrednoto človeškega življenja in njegovo nedotakljivost«. Papež je predlog sprejel in začel obsežna posve-tovanja s škofi po vsem svetu, s cerkvenimi ustanovami in s strokovnjaki za področja, ki jih okrožnica obravnava. Zadnji posvet papeža s predsedniki škofovskih konfe-renc je bil 13. marca 1995, papež je dokončno besedilo okrožnice podpisal 25. marca (na praznik Gospodovega oznanjenja, ki ga marsikje obhajajo kot krščanski mate-rinski dan), v vatikanskem tiskovnem uradu pa so jo predstavili 30. marca 1995.

Med vsemi novimi grožnjami človeškemu življenju papeža najbolj srkbijo prav »napadi, ki zadevajo rojevajoče se življenje (splav) ali ugašujoče (evtanazija)«, predv-sem zato, ker se ti napadi vršijo znotraj družine, ki bi po svojem bistvu morala biti »svetišče življenja«. Druge hude grožnje življenju danes predstavljajo: nepravilna razdelitev bogastva našega planeta, sramotno trgovanje z orožjem, rušenje ekološkega ravnotežja, zločinsko razširjanje mamil ter pornografija. V medčloveških in medna-rodnih odnosih se vedno bolj oglašča Kajnov vprašanje: »Mar sem jaz varuh svojega brata?« Opažajo se težnje razbremenitve človeške odgovornosti, pojemanje solidar-nosti do najslabotnejših članov družbe; brezbriznost, ki se opaža v odnosih med narodi tudi tedaj, ko gre za temeljne vrednote, kot so obstoj, svoboda in mir (sveto-vna diplomacija in Bosna!).

POPAČENO POJMOVANJE SVOBODE

V današnjem svetu se vedno bolj uveljavlja težnja, ki zločine proti življenju razla-ga »kot zakonite izraze individualne svobode, ki jih je treba priznati in ščititi kot prave in resnične pravice«. Spricho tega prihaja do neverjetnega protislovja: »prav v

dobi, v kateri slovesno razglašajo nedotakljive pravice človeka in javno potrjujejo vrednoto življenja, isto pravico do življenja v dejanju zanikajo in teptajo, zlasti v najbolj značilnih trenutkih življenja, kot je rojstvo in umiranje« (18, 3). Korenina tega protislovja je miselnost, da je nosilec pravic samo tisti, ki je zdrav in delovno sposoben, ter v pojmovanju svobode, »ki na absoluten način povečuje posameznika in ga ne pripravi na solidarnost, za polno sprejemanje drugega in za služenje drugemu« (19, 2). Papež pribije: »Vsak človek je "varuh svojega brata", ker Bog človeka zaupa človeku«, in vsakemu človeku Bog daje svobodo, »ki ima bistveno odnosno razsežnost«. Pri pojmovanju svobode, ki takšne razsežnosti ne prizna, »postane družba skup posameznikov, postavljenih drug poleg drugega, toda brez vzajemnih vezi: vsak se hoče uveljaviti neodvisno od drugega, hoče celo, da prevladujejo njegovi interesi« (20, 1). Tako lahko vse postane predmet trgovanja, tudi pravica do življenja.

»Zahtevati pravico do splava, do uboja otroka, evtanazije in jih razglašati za zakonite je isto kot pripisovati človeški svobodi sprijen in gnusen pomen: namreč absolutne oblasti nad drugimi in proti drugim. To je smrt prave svobode« (20, 6). Najglobljo korenino boja med »kulturo življenja« in »kulturo smrti« je treba iskati »v jedru drame, ki jo živi sodobni človek; to jedro je zamračitev čuta za Boga in za človeka« (21, 1). To nujno vodi v praktičen materializem, v katerem se rojevajo individualizem, utilitarizem in hedonizem (uživaštvo). Edini cilj, ki velja, je iskanje lastne gmotne blaginje. »Merilo osebnega dostojanstva - to je merilo spoštovanja, zastonjskosti in služenja - se nadomesti z merilom uspešnosti, funkcionalnosti in koristi: drugi je cenjen ne za to, ker "je", ampak zaradi tega, kar "ima, stori ali daje". To je nadvlada močnejšega nad slabotnejšim« (23, 6).

KAJ VZBUJA UPANJE

Človekova veličina je v podaritvi samega sebe drugemu. Zgled take podaritve je Kristus na križu. Njegova kri je vir moči za vse, ki se zavzemajo za življenje. Dejansko je tudi v današnjem svetu še veliko stvari, ki vzbujajo upanje, da »kultura smrti« le ne bo prevladala.

»Mnogo je še zakoncev, ki z velikodušno odgovornostjo sprejemajo otroke kot "najodličnejši dar zakona". Ne manjka družin, ki se poleg svojega vsakdanjega služenja življenju znajo odpreti sprejemanju zapuščenih otrok in mladih v stiski, prizadetih, ostarelih, ki so ostali sami. Nastalo je mnogo središč za pomoč življenju ali podobnih ustanov na pobudo posameznikov ali skupin« (26, 3). Papež dalje omenja zdravstvo, ki se trudi najti vedno bolj učinkovita zdravila, narodna in mednarodna združenja zdravnikov, ki gredo pomagat na področja, ki so jih prizadele naravne nesreče, epidemije ali vojne. Razveseljiva je tudi porast novega čuta, ki je nasproten vojni kot sredstvu za reševanje sporov med narodi, kakor tudi vedno bolj razširjen odpor javnega mnenja proti smrtni kazni. Z veseljem je treba pozdraviti tudi povečano pozornost za kakovost življenja in za ekologijo. Vedno bolj se prebujata etično razmišljanje o življenju (bioetika).

Izbira med »kulturo življenja« in »kulturo smrti« je v bistvu moralna in verska odločitev. »Gre za to, da damo svojemu življenju temeljno usmeritev in da zvesto in dosledno živimo po Gospodovi postavi« (28, 2).

»PRIŠEL SEM, DA BI IMELI ŽIVLJENJE«

»Evangelij življenja ni zgolj razmišljanje o človeškem življenju, četudi izvirno in globoko; niti ni samo zapoved, namenjena, da vzbudi vest in izzove pomembne spremembe v družbi; še manj je zgolj namišljena obljuba v boljšo prihodnost. Evangelij življenja je konkretna in osebna stvarnost, ker obstaja v oznanilu same Jezusove osebe« (29, 2). Ta evangelij je zapisan v srce vsakega človeka, odmeva v vsaki vesti in more v njegovih bistvenih potezah spoznati tudi človeški razum. Evangelij življenja, ki ga oznanja krščanstvo, vsebuje vse, kar človeška izkušnja in razum povesta o vrednosti človeškega življenja, ga sprejema, povišuje in vodi k dopolnitvi. Njegovo življenje je bilo od rojstva do smrti zaznamovano z »ogroženostjo«. Jezus obljublja in daje večno življenje, ki je »večno« zato, ker je polnost udeležbe pri življenju »Večnega«.

»Človekovo življenje izhaja od Boga, je njegov dar, njegova podoba in odsev, deleženje na njegovem življenjskem dihu. Bog je edini gospodar tega življenja: človek ne more z njim razpolagati« (39, 1). Iz svetosti življenja (njegovega božjega izvora) izhaja njegova nedotakljivost, vpisana od začetka v človekovo srce, v njegovo vest. Gospostvo nad zemljo in vsakim živim bitjem, ki ga je človeku zaupal Stvarnik, je najtesneje povezano z odgovornostjo (ekološko vprašanje). Pri porajanju novega človeškega življenja sta mož in žena na poseben način deležna božjega stvariteljskega delovanja, zato okrožnica poudarja dostojanstvo vsakega še nerojenega otroka, kajti »obstoj vsakega posameznika je od vsega začetka v božjem načrtu« (44, 3).

NE UBIJAJ! - ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE JE NEDOTAKLJIVO

Tretje poglavje okrožnice govori o »sveti božji postavi«, ki varuje življenje. V razodeti besedi se Bog razglša za absolutnega Gospoda človekovega življenja in se predstavi kot »ljubitelj življenja«, medtem ko je hudič »ubijalec od začetka«. V

izročilu prve Cerkve je bil uboj (Didahé, najstarejši krščanski nesvetopisemski spis omenja tudi splav) med najtežjimi grehi, za katere se je zahtevala javna pokora. Okrožnica priznava pravico do samoo-brambe, kajti »sebe ne smemo manj ljubiti kot drugega«. Dotika se tudi problema smrtne kazni, ki bi biladopustna le »v primerih absolutne nujnosti, kadar namreč obramba družbe drugače ne bi bila možna« (56, 2).

Po slovesni izjavi: »Z oblastjo, ki jo je Kristus dal Petru in njegovim naslednikom v občestvu s škofi katoliške Cerkve, pritrjujem, da je neposreden in prostovoljen uboj nedolžnega človeškega bitja vedno težko nemoralen« (57, 4), papež odločno in jasno spregovori o »ostudnem zločinu splava« in o »drami evtanazije«.

Pravi, da moramo »pogumno gledati resnici v oči in stvari imenovati z njihovim imenom« - ko govorijo o splavu, navadno uprabljajo izraz »prekinitev nosečnosti«. »Toda nobena beseda ne more spremeniti resničnosti stvari. Nameren splav, pa naj se opravi kakor koli, je premišljen in neposreden umor človeškega bitja v začetni dobi njegovega obstoja med spočetjem in rojstvom« (58, 2). Papež in tisti, ki so pri tej okrožnici sodelovali, poznajo življenjsko resničnost, zato so zapisali, da »odločitev za splav večkrat dobiva za mater dramatičen in boleč značaj«. Največkrat so krivci drugod: oče otroka, ki ženo k temu dejanju sili ali jo pusti samo pred problemi, širši družinski krog in prijatelji, zdravstveno osebje, zakonodajalci, vlade z neustrezno družinsko politiko.

»Evtanazija v strogem smislu je dejanje ali njegova opustitev, ki po svoji naravi ali zavestno privede do smrti z namenom, da se konča vsaka bolečina« (65, 1). Nagib za tako ravnanje je vrednotenje življenja samo, kolikor prinaša zadovoljstvo in dobro počutje. »Tu smo pred enim najbolj vzemirljivih simptomov "kulture smrti", ki napreduje predvsem v družbah blaginje, za katere je značilna miselnost uspešnosti, ki prikazuje vedno večje število ostarelih in oslabelih za neznosno breme« (64, 3). Od evtanazije je treba razlikovati odpoved »posebni terapevtski vnemi«, ki v bistvu pomeni sprejetje neizogibne smrti. Okrožnica v zvezi s to problematiko omenja tudi, v kolikšni meri je dovoljena uporaba blažilnih in pomirjevalnih sredstev, ki bolnika rešijo

ROŽA GANTAR

Tisoč let je že minilo

*Tisoč let je že minilo,
kar je naš slovenski rod
milost vere obsijala,
pokazala pravo pot.*

*Src slovenskih naj molitev
dviga se od vsepovsod,
vero, upanje, ljubezen
nam poživi, o Gospod!*

*Bele cerkve okrasile
vso slovensko so zemljo
in zvonovi zadoneli
so mogočno pod nebo.*

*Bogu vdano smo služili,
križ nosili smo voljno,
zanj junaško pričevali
z mučniško smo krvjo.*

*Vero dedov ohranimo,
ostanimo zvesti vsi
Svetemu očetu, cerkvi,
Kristusu do konca dni!*

*O Marija, bodi z nami!
zmeraj hodimo s teboj
naj po poti odrešenja,
mati, saj smo narod tvoj.*

Znak spominja na ogenj, plamen, ki se dviga v obliki goloba - podoba Sv. Duha. Plamen ponazarja zagon duhovnih sil človeka v Sv. Duhu. V sredini je križ - znamenje odrešenja. Ves simbol je v rdeči barvi, ki je tudi barva Sv. Duha.

bolečine, kadar je to povezano s tveganjem, da se mu skrajša življenje. Vedno je moralno nesprijemljiv samomor, gledan objektivno.

MORALNI ZAKON JE NAD DRŽAVNIM ZAKONOM

V demokratičnih zahodnih družbah prisegajo na »parlamentarno večino« in širi se mnenje, da bi bilo treba pravni red graditi samo na tem, kar večina prizna in živi kot moralno. Skupna korenina teh teženj je etični relativizem, ki je značilen za velik del sodobne kulture. Papež v okrožnici, izhajajoč iz svetopisemskega načela, da je Boga treba poslušati bolj kot ljudi, pribija: »Demokracije se ne sme povzdigovati v mit, da bi postala nadomestek moralnosti ali čudežno zdravilo nemoralnosti« (70, 4). Vrednost demokracije stoji in pade z vrednotami, ki jih uteleša in pospešuje. Podlaga teh vrednot ne morejo biti začasna in spremenljiva »mnenja večine«, temveč edinole priznavanje objektivnega moralnega zakona, ki je kot »naravni zakon« vpišan v človekovo srce. Na nobenem življenjskem področju ne sme svetna postava stopiti na mesto vesti in tudi ne predpisovati norm glede zadev, ki so onkraj njene pristojnosti. Zakonsko dopuščanje splava se nikoli ne sme sklicevati na spoštovanje vesti drugih.

»Splav in cvtanazija sta zločina, za katere si noben človeški zakon ne more privajati pravice, da ju razglasi za zakonita. Taki zakoni ne samo, da ne ustvarjajo nobene obveznosti za vest, ampak nasprotno sprožajo težko in jasno obveznost upreti se jim z razlogi vesti« (73, 1). Zaradi tega nikogar ni dovoljeno preganjati. »Kdor se zateče k ugovoru iz razlogov vesti, mora biti varen ne samo pred kazenskimi ukrepi, temveč tudi pred kakršno koli škodo na zakonski, disciplinski, ekonomski in policijski ravni« (74, 3).

ZA NOVO KULTURO ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA

Kristjani, Jezusovi učenci, so »ljudstvo življenja in za življenje«, razlaga papež v četrtem in zadnjem delu svoje okrožnice. Zavedati bi se morali, da se človekovega življenja ne le ne sme uničevati, ampak ga je treba z vso ljubečo pazljivostjo varovati. Potrebna je »vzgoja za življenje«, ki naj jo izvršujejo kateheza in druge oblike oznanjevanja, osebni pogovor in vsaka vzgojna dejavnost, škofje kot učitelji in varuhi vere in morale, teologi kot iskalci resnice, duhovniki kot oblikovalci vesti.

Vzgoja za življenje človeka nauči »strmeti nad skrivnostjo življenja«, slaviti Boga življenja. Papež predlaga, »da se vsako leto v različnih narodih obhaja dan za življenje« (85, 2). Seveda pa naj se evangelij življenja uresničuje predvsem v »vsakodnevem življenju, živitem v ljubezni do drugih in v podaritvi samega sebe« (86, 1).

Konkretne naloge za vzgojno delo na tem področju bi bile: središča za naravne metode urejanja rojstev, posvetovalnice za zakon in družino, materinski domovi, skupnosti za zdravljenje narkomanov, domovi za ostarele, bolnišnice. Papež opozarja na odgovornost zdravstvenega osebja, ki se s Hipokratovo prisego zaveže za varovanje življenja. Za mnoge mlade družine je nepremostljiva ovira za normalno življenje stanovanjski problem.

Odločilno vlogo pri vzgoji za življenje mora sprejeti družina. »Gre za odgovornost, in izhaja iz njene narave« (92, 1). Evangelij življenja oznanja predvsem z vzgojo otrok, z družinsko molitvijo; da v njej najdejo svoj življenjski prostor tudi ostareli.

Vzgojno delo nujno upošteva tudi trpljenje in smrt kot neločljivi del človeške izkušnje. Veliko in težko odgovornost na tem področju imajo sodelavci pri javnih občilih. Potrebna je tudi »velika molitev za življenje«. Na koncu papež pravi, da »evangelij življenja ni izključno za vernike: ta evangelij je za vse.«

Okrožnica se končuje s pogledom na Jezusovo mater Marijo, ki je najtesneje povezana z evangelijem življenja, ker je rodila Obnovitelja življenja. Zadnje vrstice okrožnice se prelijejo v molitev k Mariji, Materi živih:

*O Marija,
jutranja zarja novega sveta,
Mati živih,
Tebi izročamo zadevo življenja:
poglej, o Mati, na neskončno število
otrok, ki jim je prepovedano,
da se rodijo,
ubogih, ki težko živijo,
mož in žena, žrtev nečloveškega nasilja,
ostarelih in bolnih, ubitih zaradi brezbržnosti
ali zaradi dozdevnega usmiljenja.
Daj, da vsi,
ki verujejo v tvojega Sina,
ljudem našega časa
lahko odkrito in z ljubeznijo
oznanjajo evangelij življenja.
Izprosi jim milost, da ga sprejmejo
kot vedno nov dar,
veselje, da ga hvaležno slavijo
v vsem svojem življenju,
in pogum, da ga izpričujejo
z neomajno vztrajnostjo, da bodo
skupaj z vsemi ljudmi dobre volje
gradili omiko resnice in ljubezni
v hvalo in slavo Boga,
stvarnika in ljubitelja življenja.*

SIMPOZIJ O ŠKOFU ANDREJU KARLINU

Slovenska teološka akademija v Rimu prireja leto za letom simpozije o pomembnih osebnostih iz slovenske cerkvene zgodovine. Doslej se je zvrstilo že trinajst simpozijev, na katerih so predavatelji iz matične domovine in od drugod osvetlili like nekaterih škofov, od A.M. Slomška do A. Karlina, in duhovnikov I. Trinka, S. Ivanocyja, J.E. Kreka in J. Klekla. Zadnji je bil posvečen tržaškemu in nato mariborskemu škofu Andreju Karlinu. Simpozij je potekal od 11. do 16. septembra 1995 v Papeškem zavodu Sloveniku v Rimu. Na njem so sodelovali številni predavatelji iz Slovenije, štirje iz Trsta in po eden z Dunaja in iz Gorice, večidel zgodovinarji oz. cerkveni zgodovinarji. Simpozij je bil pod pokroviteljstvom tržaškega škofa - v Rimu ga je zastopal vikar za slovenske vernike msgr. Franc Vončina - in mariborskega škofa dr. Franca Krambergerja, ki se je sam udeležil študijskih dnevov.

V sredo, 13. sept., je med avdienco na Trgu sv. Petra škof Kramberger izročil papežu Janezu Pavlu II. Akta procesa za beatifikacijo škofa Antona Martina Slomška. Sveti oče je pozdravil udeležence simpozija in slovenske romarje v slovensščini z besedami:

Spoštovani udeleženci teološkega simpozija iz Slovenije. S svojim doprinosom boste osvetlili osebnost škofa Andreja Karlina, ki je v svojem času očetovsko skrbel za vzgojo duhovnikov ter katoliških laikov in za poglobitev vere med ljudstvom, tako v Trstu kot pozneje v Mariboru. Pozdravljam tudi romarje iz Ptuja in Ormoža. Vsem podeljujem svoj apostolski blagoslov.

Na simpoziju se je izkazalo, da je doslej razmeroma malo znana osebnost škofa

Škof Andrej Karlin

Karlina vredna pozornosti in da je bila tudi za ta simpozij izbrana zanimiva tema. Andrej Karlin (1857-1933), doma iz Stare Loke (del Škofje Loke), je svojo duhovniško pot začel kot kaplan in veroučitelj. Po končanem študiju cerkvenega prava v Rimu je bil v Ljubljani katehet na državnih šolah, stolni kanonik, prefekt in nato vodja Alojzijevišča. Po imenovanju za tržaško-koprskega škofa je bil posvečen 19. marca 1911 v stolnici sv. Justa v Trstu. Na tem mestu je ostal osem let, nakar mu je škofovanje v Trstu zaradi težkih razmer v novi državi Italiji in zaradi vedno hujših pritiskov nanj postalo nevzdržno. Sprejel je papežev poziv, naj kot tržaški škof odstopi. Papež ga je imenoval najprej za naslovnega, leta 1923 pa za lavantinskega škofa. Slovesno

ustoličenje je bilo v mariborski stolnici 29. julija istega leta. Karlin je v Mariboru deloval po smernicah, ki si jih je določil že v Trstu. Skrbel je za pripravo in oblikovanje duhovnikov, za versko vzgojo mladine, za katoliške organizacije ipd. Velik pomen je pripisoval duhovnim vajam ter pridiganju in poučevanju katekizma. Svojim dohovnikom je bil dober oče in učitelj, vernemu ljudstvu pa dober pastir.

Na rimskem simpoziju so Karlinovo življenjsko pot, skrb za cerkveno glasbo in za šolstvo ter funkcijo ravnatelja Zavoda sv. Stanislava prikazali F. Oražem, E. Škulj, B. Šuštar in B. Košir. Tržaškemu obdobju so bili posvečeni referati L. Tavana (Obsežnost in razsežnost tržaške škofije), W. Lukana (Karlinovo imenovanje za tržaškega škofa), J. Pirjevca (Politični položaj v Trstu ob Karlinovem prihodu) in T. Simčiča (Karlinovo delo v luči arhiva tržaške okoliške župnije). Karlinovo delovanje v istem obdobju so obravnavali F.M. Dolinar (Karlin v rimskih arhivih), B. Košir (Karlin in redovniki), R. Valenčič (Karlinova pastirska pisma) in A. Kosmač (Karlin in goriška metropolija), referat J. Kraglja (Karlin in češčenje Srca Jezusovega) pa se je nanašal na obe obdobji. Primorske razmere v Karlinovem času in po njem je

razčlenila M. Kacin-Wohinz (Politični položaj Slovencev v Italiji med vojnama), H. Mamolo je govoril o problemu šolstva na Tržaškem, B. Marušič pa o razlogih za Karlinov odstop. Prispevek L. Bratuž (Karlinovi potopisi) je sklenil prvi sklop referatov. Drugi je bil v celoti posvečen Karlinovemu mariborskemu obdobju.

O Karlinu in zaokrožitvi lavantinske škofije je govoril V. Pangerl, o škofu kot začetniku Slomškovega postopka M. Turnšek, o njegovi skrbi za semenišče in bogoslovne šole V. Zupančič, o vizitacijah V. Škafar. Pastirskim pismom je bil posvečen referat M. Benedika, Karlinu in Prekmurju pa referat J. Smeja. O Karlinu in katoliški akciji ter o njegovi versko-kulturni dejavnosti sta poročala J. Štuhec in V. Potočnik, o Karlinu in Tomažiču, o Karlinovi skrbi za misijone in narodoobrambni družtvih v njegovem času pa S. Zver, I. Tadina in A. Vovko.

Bogato gradivo Karlinovega simpozija bo izšlo čez leto dni kot trinajsti v vrsti zbornikov rimskih simpozijev. Zborniki, ki jih zadnja leta urejuje dr. Edo Škulj, so dragocen prispevek k slovenski cerkveni zgodovini, prikazujejo pa tudi kulturne in politične razmere, ki so vplivale na rast in življenje našega naroda. Pri vsem tem je treba poudariti pomembno

vlogo, ki jo ima pri prirejanju vsakoletnih simpozijev rektor Slovenika dr. Maksimilijan Jezerinik. Tudi letos je na začetku pozdravil udeležence in spregovoril uvodne besede, ob koncu pa je napovedal simpozij za leto 1996, ki bo posvečen liku Andreja Einspielerja, znanega koroškega duhovnika in kulturnopolitičnega delavca, in še naslednje do leta 2000.

Udeleženci simpozija na Trgu sv. Petra pri papeževi avdienci

Trideset let radijskega prenosa nedeljske maše

Prenos nedeljske maše po radiu iz cerkve v Rojanu je samo nadaljevanje prenosa, ki se je začel kmalu po koncu zadnje vojne iz stolnice sv. Justa. Za radijsko postajo je bila takrat odgovorna Zavezniška uprava. Škof msgr. A. Santin je kmalu dosegel prenos nedeljske maše v italijanskem in slovenskem jeziku. Za obe skupnosti je bil prenos iz stolnice sv. Justa. Obe postaji sta hkrati prenašali mašo, ker je bila v latinskem jeziku. Pri branju božje besede je italijanska postaja nadaljevala prenos berila, evangelija in pridige v italijanskem jeziku.

Slovenska postaja pa je prekinila prenos iz stolnice sv. Justa in vključila prej registrirano branje berila, evangelija in pridige v slovenskem jeziku. Po končani pridigi je spet prenašala nadaljevanje maše iz stolnice sv. Justa v latinščini. Za berilo, evangelij in pridigo v slovenskem jeziku je dolgo skrbel Peter Šorli. Če se je zgodilo, da je bila kdaj njegova pridiga krajša od italijanske, je slovenska postaja vključila igranje orgel do konca italijanske pridige. Za Petrom Šorlijem je sprejel to nalogo Stanko Janežič. Tako je bilo do 7. marca leta 1965.

Tridentinski koncil je leta 1563 določil, da se sveta maša in sploh bogoslužje opravlja v latinskem jeziku. Tako je ostalo do zadnjega vatikanskega koncila, torej 400 let. Na koncilu pa so škofje sklenili, naj se sveta maša in vse bogoslužje opravlja v narodnem jeziku, ki ga ljudje razumejo. Papež Pavel VI. je odločil, da se sklep koncila začne izvajati v nedeljo 7. marca leta 1965.

Od tistega datuma dalje se vsako nedeljo in zapovedan praznik prenaša sve-

ta maša po radiu iz cerkve v Rojanu. Kako je prišlo do odločitve, da je prenos ravnó iz cerkve v Rojanu? Dogovor je bil sklenjen med škofom Santinom in vodstvom Radia. Dne 2. februarja 1965 sem prejel škofovo pismo z naslednjim sporočilom:

»Končani so dogovori med Škofijo in vodstvom Radia. Od 7. marca dalje bo prenos nedeljske maše po radiu v slovenskem jeziku iz cerkve v Rojanu. Vam je zaupana skrb in odgovornost za prenos. Zato posebno skrbite, da bo sveta maša opravljena pobožno. Ljudje naj po bogoslužnih predpisih spremljajo mašo z odgovori, molitvami in petjem. Sveta maša se mora začeti točno ob deveti uri. Petje, ki ga lahko spremlja harmonij in ne orgle, naj bo dobro in skrbno pripravljeno. Mašnik naj skrbi za potek maše in pridigo. Zaupam, da bo omenjeni radijski prenos nedeljske maše vedno potekal v najboljših pogojih v večjo božjo čast in duhovno korist vernikov.« Takšno je bilo škofovo obvestilo in naročilo.

Dne 15. julija, torej približno po štirih mesecih radijskega prenosa nedeljske maše sem poslal škofu pismeno poročilo:

»Slovenski verniki so veselo pozdravili dar Cerkve, da se bogoslužje opravlja v domačem jeziku. Po začetni negotovosti so se ljudje navadili, da pravilno in glasno odgovarjajo. Odgovori so zlití in vedno bolj spontani. Sodelovanje z mašnikom je vedno boljše. Začetek maše je bil vedno točen in maša se konča deset minut pred deseto uro.

Udeležba pri maši se je znatno povečala. Za pridigo, razen redkih izjem, skrbi dr. Stanko Janežič. Sveto mašo sko-

Pogled na rojansko cerkev

raj vedno daruje msgr. Škerl. Jaz sem med ljudmi in vodim odgovore, molitve in ljudsko petje. Močno oporo sem našel pri cerkvenem pevskem zboru. S tedenskimi pevsкими vajami je vedno pripravljen za petje pri nedeljski maši. Na programu so vsako nedeljo dve ali tri pesmi za ljudsko petje.

Prezvizišeni, morda bi bilo primerno, da bi meseca septembra menjali cerkev za prenos nedeljske maše. Duhovniki so mnenja, da radijski prenos nedeljske maše ne bi smel biti vezan samo na določeno cerkev. Duhovnik g. Peter Šorli je pripravljen sprejeti odgovornost za prenos iz cerkve pri Sv. Ivanu.«

In kako to, da se je po tej ponudbi prenos nadaljeval iz cerkve v Rojanu? Dne 13. avgusta me je škof klical na razgovor. Rekel je, da radijski prenos nedeljske maše ostane iz cerkve v Rojanu, ker to želi tudi vodstvo Radia. Duhovniki iz drugih župnij naj pridejo gostovat. Tako je ostalo in se nadaljevalo skozi trideset let...

Slovenske maše po radiu so bili in so še najbolj veseli bolniki in ljudje, ki ne morejo v cerkev. Posebno veseli so bili tega prenosa v Sloveniji, kjer do pet let nazaj ni bilo nič verskega ne po radiu in

ne po televiziji. Največ pismenih priznanj sem prejel ravno iz Slovenije:

»Sem že tretje leto na bolniški postelji in ne morem v cerkev. Kako sem vesela in srečna, ko vsako nedeljo z vami vsemi glasno molim in kadar morem tudi zapojem z vami. Petje me še vedno veseli, kajti bila sem cerkvena pevka 57 let.« (Kukenberger Ana, Kamni potok 19, p. Trebnje - 22.12.1965).

»Sporočam, da sem star 70 let in hudo bolan za revmo že več let, tako da se v zimskem času sploh ne morem udeležiti svete maše v naši cerkvi. Zato sem tako zadovoljen, da sem vsako nedeljo pri vaši sveti maši iz Rojana.« (Kovačič Feliks, Robova cesta 21, Vrhnika - 26.12.1969).

»Ker sem bolnik in ne morem v cerkev, redno poslušam vaše oddaje, prenos maše, oddajo Vera in naš čas ter novice iz katoliškega sveta, se čutim dolžnega, da se vam zahvalim za vse, kar nam v teh oddajah nudite. Bog vam obilo poplačaj!« (Ivan Zadnik, Gerovo 2, p. Velike Lašče).

»Želim vam sporočiti, da zelo radi poslušamo nedeljsko sveto mašo iz Rojana. Dva člana naše družine zaradi operiranih kolkov namreč ne moreta iti v me-

sto k sv. daritvi. Zboru vse priznanje za lepo petje.« (Družina Kresnik, Cesta na Rožnik, 6, Ljubljana, 26.12.1973). Vse goste - mašnike in cerkvene zборе - smo radi sprejemali in jih bili veseli. V preteklih letih je darovalo nedeljsko mašo več škofov, misijonarjev, izseljenskih duhovnikov in okoli 50 drugih duhovnikov.

Nadškofje in škofje so bili naslednji: A. Santin in L. Bellomi predvsem ob pastoralnih vizitacijah, nadškof Peter Cocolin (25.1.1976), ljubljanski nadškof J. Pogačnik, mariborski škof dr. F. Kramberger, škof dr. Vekoslav Grmič (12.2.1969), ljubljanski pomožni škof Jožef Kvas, bodoči nadškof v Kanadi dr. Al. Ambrožič (15.3.1969), bodoči beograjski nadškof dr. Fr. Perko (17.1.1971).

Misijonarji: Jože Cukale SJ, Andrej Majcen SDB, Stanko Pavlin SDB, Radko Rudež SJ, Jože Kokalj SJ, Pavel Bernik SDB, Miha Drevenšek MIN.

Izseljenski duhovniki: Anton Orehar, Vinko Žakelj, Ciril Turk. Izmed drugih duhovnikov naštejemo samo tiste, ki so dozdej že umrli: dr. Janez Oražem, dr. Franček Šegula, prof. dr. Steiner, Jože Jurak, Albin Germek, Lojze Rozman, Valentin Birtič, Ludvik Šavelj SM za 60-letnico mašništva (28.9.1975), dr. Walter Dermota SDB, Anton Koren SJ in dr. Lojze Škerl. Prav dr. Škerl je stalno pomagal prenašati veliko odgovornost za radijski prenos nedeljske maše. Sam je vsaj enkrat mesečno daroval sveto mašo.

Obogatitev nedeljske maše so pomenila gostovanja cerkvenih zborov: zbor ljubljanskih bogoslovcev (za nedeljo duhovnih poklicev 26.4.1970), zbor iz Stranj, študentski zbor iz Ljubljane, mladinski zbor iz Štandreža, zbor Lojze Bratuž iz Gorice, študentski zbor mariborske stolnice, moški zbor s Koroške, cerkveni zbor iz Škednja, zbor iz Cerkelj pri Kranju, zbor iz Trnovega v Ljublja-

ni, zbor iz Ajdovščine, zbor iz Ptuja, moški zbor iz Štmavra, zbor iz Deskel, zbor iz Kanala, afriški otroci iz Zambije, otroški zbor Kresnice od Sv. Ivana, dekliški zbor Alenka iz Števerjana, zbor iz Bertokov, zbor Ognjišče iz Kopra, otroški zbor iz Trebč, dekliški zbor iz Rojana vsaj desetkrat, učenci rojanske osnovne šole skoraj vsako leto na prvo nedeljo po božičnih počitnicah.

Glavno odgovornost za petje pri maši pa je imel vsa leta domači cerkveni zbor pod vodstvom prof. Humberta Mamola. Nekaj let je prof. Marica Zupančič spremljala petje z orglami, sedaj pa jo pogosto nadomešča prof. Stefan Bembi. Domači cerkveni zbor zasluži veliko priznanje, ker si vseh 30 let ni privoščil nedeljskega izleta, če ne samo po končani maši.

Takoimenovano uradno praznovanje 30-letnice radijskega prenosa nedeljske maše iz Rojana je bilo v nedeljo, 21. maja 1995, z zahvalno mašo in zvečer z nastopom cerkvenega zbora v cerkvi z izrazitimi mašnimi pesmimi.

Spominska proslava za bogoslužje v slovenskem jeziku pa je bila v nedeljo, 4. junija 1995 zvečer, v dvorani Marijinega doma. O pomenu bogoslužja v materinem jeziku je govoril prelat dr. Kazimir Humar. Nato so nastopili trije zbori in domači ansambel. Ob koncu pa še številni pozdravi raznih ustanov. Posebno smo bili veseli prisotnosti dr. Petra Venclja iz Ljubljane.

Danes prenos nedeljske maše po radiu iz cerkve v Rojanu gotovo nima več takega pomena kot v preteklosti. Sedaj redno prenaša nedeljsko mašo Radio Slovenija in še nekatere krajevne radijske postaje. Na tri nedelje vsak mesec je prenos nedeljske maše tudi po slovenski televiziji.

Za našo bližnjo okolico pa je prenos nedeljske maše iz cerkve v Rojanu ohranil ves nekdanji pomen. Zato mu bomo posvečali vso možno pozornost.

KRATEK PREGLED KATOLIŠKEGA TISKA NA TRŽAŠKEM V PRETEKLOSTI

Katoliški tisk na Tržaškem je zanimivo poglavje, ki še vedno čaka na temeljito obravnavo. Vendar je prav, da podamo za naše bralce vsaj glavne obrise te pomembne plati tržaške kulture.

Prvi se je lotil proučitve tega argumenta prof. Pietro Zovatto, ki daje v svoji knjigi *Ricerche storico-religiose su Trieste* (Trst 1984) shematičen pregled slovenskega verskega tiska na Tržaškem.

Katoliški tisk na Primorskem ima torej svoje začetke v Trstu, ki je v tem prehitel Gorico, saj je imel veliko usposobljenih ljudi; naj omenimo le osebnost msgr. Jakoba Ukmarja in njegovo temeljito intelektualno pripravo.

Pregled začnimo z listom, ki bi ga lahko imenovali literarne vaje.

Cvetje (1880-1915)

V ulici Cattedrale v Trstu je bil prav pred tržaško stolnico škofijski zavod, v katerem so študirali bodoči duhovniki in tudi laični izobraženci. Vodstvo zavoda je bilo slovensko. List *Cvetje* je bil ciklostiliran in so ga sestavljali študentje-bogoslovci sami, da bi se vadili v slovenskem, hrvaškem in italijanskem jeziku, da bi se tako usposabljali za razna predavanja, posebno pa pridige. List ni izhajal redno, izšlo je le 32 števil. Nekaj izvodov hrani Dom Jakoba Ukmarja.

Primorski list (1883-1914)

Najprej je izhajal dvakrat na mesec, nato trikrat, nazadnje vsak teden. Odgovorni urednik je bil duhovnik Ivan Slavec. Časopis je bil odločno katoliško usmerjen in je poročal in razpravljal o široki paleti življenjskih problemov tistega časa, od politike, šolstva, kmetijstva in sploh socialnega vprašanja; v glavnem pa se je posvečal verskim temam. Ustanovil ga je g. Ivan Slavec, kaplan v stolnici sv.

Justa. Ostro stališče je zavzemal proti listu *Edinost*.

Svetilnik (1901-1903)

List je izšel po zaslugi duhovnika Anteteja Stembergerja. Izhajal je dvakrat mesečno in obravnaval predvsem delavsko vprašanje. Namenjen je bil zlasti delavcem, obrtnikom in kmetom. Bil je nekaka protiutež glasilu tedanje socialistične linije. Boril se je proti brezposelnosti in uboštvu.

V uvodniku piše Stemberger: »Ni možno, da bi v par besedah povedali in razjasnili vso vrsto načrtov za delavski, kmečki in obrtni stan, po katerih smo namenili urediti svoje delovanje v Svetilniku. Dovolj bodi, ako poudarjamo, da se bomo potezali z vso odločnostjo za vse pravične reforme, ki so zapopadene v obsegu zdrave socialne organizacije, dokler ne bodo tudi najnižji sloji deležni dostojnega življenja...«

Družinski prijatelj (1904-1909)

List je začel izhajati po zaslugi msgr. Jakoba Ukmarja, ki se je že tedaj zavedal pomembnosti in vloge tiskane besede za vernega človeka.

»Uvidevši potrebo dobrega berila za naše slovenske družine,« tako se je predstavil v prvi številki 18.2.1904, »stopamo pred Vas z novim družinskim listom. Ker

smo Slovenci ob Adriji skoro popolnoma brez takega lista in ker naše dobro ljudstvo ob prostih uricah tako rado v domačem krogu prebira kaj zanimivega, smo uverjeni, da ustrezemo Vaši želji ... Naše stališče bo tako v verskem kakor v narodnem pogledu odločno.»

Msgr. Ukmar je dal listu - kakor je bilo tedaj mogoče in po tedanjih pojmih - širokopotezno časnikarsko obliko in objavljal vse, kar bi bilo koristno krščanski družini, tudi leposlovna dela. Ukmar je takoj pokazal to, kar je vedno bil: jasen in odločen v veri, a neizprosni in nepopustljiv do vsakega kompromisa. Bralcu je začrtal jasno pot vere in narodnosti, predvsem pa zvestobe Cerkvi.

Zarja (1908-1910)

Družinskemu listu je sledila *Zarja*, ki jo je urejeval msgr. Ukmar. Njegova premočrtnost je bila jasna; zato je večkrat nastopal proti *Edinosti* (pri kateri so bili tudi nekateri duhovniki), ker je videl v tem listu zagovornika verske brezbriznosti. V cerkvi je že odmeval duh papeževe enciklike *Rerum novarum* (1891), ki je kazala tedanji Cerkvi in predvsem duhovnikom ter izobražencem jasno pot socialnega nauka Cerkve v prid delavca proti izkoriščanju nastopajočega kapitalizma. Tudi narodna zavednost ni mogla biti v skladu s tedanjim liberalizmom, ki je večkrat nastopal proti Cerkvi in je označeval za klerikalce vse, kar mu ni bilo po godu.

V uvodniku prve številke 1.1.1908 z naslovom *Kaj hočemo* takole beremo:

»Da izdajamo v Trstu nov slovenski list, do tega nas je privedla resnična ljudska potreba. Zarja je odgovor na zahteve in želje, ki smo jih posebno v zadnjem času ponovno slišali od preprostega ljudstva in od omikancev, da pogrešajo v Trstu krepak slovenski politični list, ki bi jasno in odločno priznaval krščanska načela. Ustreči tej želji je naš glavni namen... V tej smeri hočemo pozitivno de-

lati, ne da bi iskali nepotrebno pričkanje in prepir. Odločni nasprotniki smo osebnih napadov in le v skrajni sili se jih bomo posluževali, kolikor bo v lastno obrambo nujno potrebno...

V tem smislu hočemo slovensko ljudstvo v Trstu, Istri in na Krasu, ki mu je Zarja v prvi vrsti namenjena, skrbno vzgajati... Na svojo narodnost smo ponosni, saj narod slovenski ljubimo, druge narodnosti pa spoštujemo v mejah pravice. Zato segamo prijateljsko v roko vsem, ki delajo in se trudijo za pravi blagor slovenskega ljudstva.»

List *Zarja* je vseboval razne rubrike. Med sodelavci je bil tudi študent Franče Bevk. Toda list se ni širil med ljud-

stvom in tudi nekateri duhovniki se niso zavzeli zanj, ker se niso strinjali z njegovo linijo. Kmalu je zato tudi prenehal izhajati.

2. julija 1910 se urednik poslavlja s toplim priporočilom, da se združimo z goriškimi Slovenci, ki *»imajo opraviti z istim sovražnikom kakor mi, saj so bile razmere v marsičem podobne. Goriški Slovenci imajo namreč poleg drugih krščanskih glasil od Božiča sem tudi izvrsten list Novi čas, ki ga izdaja goriško katoliško tiskovno društvo in izide vsak teden.»* Označi ga kot list, ki ima zagotovljeno bodočnost; izhajal je od leta 1909 do julija 1915. Nadaljnji poskusi se začnejo kasneje z *Mlado setvijo*, kasneje *Setvijo* po zaslugi Kazimira Humarja, Jožeta Peterlina in Lojzeta Škerla.

Od 8. maja 1947 do 19. avgusta se je bežno pojavil *Teden*, ki ga je urejal msgr. Andrej Gabrovšek. Nato se je list združil s *Katoliškim glasom*, ki je izšel prvič 2.febr.1949.

OB PETDESETLETNICI SLOVENSKEGA PRIMORCA

29. avgusta 1995 je poteklo petdeset let, odkar je z istim datumom leta 1945 izšla prva številka **Slovenskega Primorca**, predhodnika Katoliškega glasa.

Zakaj je list nastal in komu je namenjen, beremo v uvodniku tedanje prve številke. Slovenski Primorec je prvo leto izhajal na dveh straneh manjšega formata, z januarjem 1946 pa je bil format celo večji od onega, ki ga ima danes Katoliški glas, le da je povečini izhajal na dveh straneh. Odgovorni urednik od začetka pa do 14. maja 1947 je bil msgr. Alojzij Novak, za njim pa je uredništvo prevzel dr. Bonaventura Mahnič. Prvi sedež uredništva je bil v ul. Orzoni, aprila 1947 pa se je preselil na Placuto.

O ČEM JE SLOVENSKI PRIMOREC PISAL?

Če ga nekoliko prelistamo, opazimo, da je - kot je napovedal ob izidu prve številke - posegal na vsa področja, ki so zanimala slovenskega človeka kot kristjana in državljanca. Tako najdemo članke o političnem dogajanju v tedanjem svetu, domače novice, like znamenitih primorskih osebnosti, ki jih list prinaša v obliki podlistkov, ter razne druge članke. Veliko pozornost posveča list šolskemu vprašanju, saj so se prav takrat po dolgih letih fašizma in vojne zopet odprle slovenske šole, ki so za obstoj vsakega naroda poleg verske vzgoje v domačem jeziku poglavitne važnosti.

V listu zasledimo nadalje več stalnih rubrik: Okno v svet, nedeljsko misel ter novice iz življenja Cerkve. Vsa leta so izhajali sestavki *Urh in Žef*, ki jih je pisal msgr. Mirko Brumat. V njih pisatelj

na preprost, a duhovit in poučen način obravnava politične, gospodarske in druge probleme slovenskega ljudstva; *Urh* in *Žef* predstavljata dva primorska kmeta, ki na račun zmede in slepe zagnanosti tistih povojnih let prikažeta marsikatero grenko resnico.

Smernic, ki si jih je zastavil ob izidu prve številke, se je Slovenski Primorec vsa leta dosledno držal. Bil je vedno v službi resnice in kot tak je spremljal dogajanje v Cerkvi, narodu, domači in svetovni politiki. Iz vseh člankov dihata ljubezen do primorskega ljudstva in skrb, da bi se moralno, versko in gmotno čimprej dvignilo iz vojnih ruševin. Sviri ga pred lažnimi obljubami in

Msgr.
Alojzij Novak,
prvi odgovorni
urednik

pred vsem, kar bi mu moglo škodovati. To pa v tistih časih nikakor ni bilo lahko, saj so ga mnogi, zapeljani od lažnih besed in obljub, odvrnili od resnice in prave svobode. List ljudstvu zelo priporoča pobožnost v čast Marijinemu brezmadežnemu srcu za rešitev in pomoč.

Mnogo poučnih člankov je namenjenih mladini. V listu zasledimo tudi članke o raznih vidnih osebnostih tedanjega časa ter o krivicah, ki so jih utrpele. Mnogo so trpeli tudi duhovniki, ki so jih nekateri neverjetno sovražili.

Razumljivo je, da je s takim načinom pisanja list kmalu naletel na huda nasprotovanja. Tako npr. beremo v njem:

»Čeprav je list komaj dobro začel izhajati, je nekaterim že postal trn v peti, to pa zato, ker je brez strahu vedno oznanjal resnico.«

Šele danes, ko po petdesetih letih gledamo na razvoj povojnih dogodkov, postaja jasno, kako pravilne so bile smernice, ki si jih je list načrtno, in kako točna so bila njegova predvidevanja. Marsikateri članek bi bil v pouk tudi današnjemu človeku, saj kar je prav in dobro, nikdar ne zastari in nikdar ne izgubi veljave.

SKUPEN LIST S TRŽAČANI

Leto 1947 je prineslo razmejitev Primorske. Večji del je prišel pod Jugoslavijo, en del pod STO, en del pa pod Italijo. Meje so bile v nekaterih primerih popolnoma nemogoče, toda takrat se je govorilo, da sočasne.

Zadnja številka Slovenskega Primorca je izšla 29. decembra 1948. V uvodniku zremo, da sta se uredništvi že več časa trudili, da bi se nekdanji tržaški *Teden* in *Slovenski Primorec* združila v večji skupen list, ki bi bil namenjen vsem katoliškim Slovencem izven Jugoslavije, saj sta dva verska tednika za tako majhno število Slovencev, kot jih je bilo v Italiji in na STO-ju, bila preveč. List zatem nadaljuje:

»V dobi zmot, zbeganosti, strahopetnosti, omahljivosti, pregrešenega podpisovanja zla pod krinko neke napačne pre-

vidnosti in ljubezni, smo brez strahu, odločno, jasno, z milo in ostro besedo branili resnico pred lažjo in krivico, naj je prišla od katerekoli strani. Marsikdo, ki je pred tremi leti gledal v nas "neprevidne" in "protinarodne lažnivce", "reakcionarje", "izdajalce" itd., ima danes povešeno glavo in mora priznati: Slovenski Primorec je imel prav, le škoda, da ga v prejšnjih časih nismo poslušali.«

In še nadaljuje:

»Iz obzirov do še slabotnih in ker je naša naloga v glavnem opravljena, (saj zdaj odpirajo ljudem oči prehude izkušnje same), se naš list umika iz javnosti in zelo rad prepušča delo "Katoliškemu glasu". Novemu listu želimo, da bi si pridobil srca vseh Slovencev, kjerkoli bivajo.« Tako se končuje poročanje Slovenskega Primorca.

Če se danes, po petdesetih letih, še enkrat ozremo na delo, ki ga je opravil, moramo priznati, da je bil list za tiste čase pravi kašipot, trdna točka v splošni zmedbi, saj so dogodki, takratni in tudi poznejši, prikazani z izredno jasnovidnostjo. Prav gotovo je marsikomu bilo žal, da njegovih nasvetov ni bolj poslušal, ko je bil še čas. List je nadalje verna podoba in dragocena zgodovinska priča tistih povojnih dni, poleg negotovosti, sovražstva, mržnje in strahu.

Slovenski Primorec naj zato ostane v zgodovini kot priča težkega povojnega časa in kot opomin, da bi se taki časi nikdar več ne vrnili, saj je mnogo bolje, če ljudje živijo v bratstvu, miru in slogi.

SLOVENSKI PRIMOREC

UREDNIŠTVO IN UPRAVA V GORICI v ulici degli
Orzani 14. — Cena oglašom po dogovoru.

KATOLIŠKI TEDNIK

IZIDE VSAKO SREDO

Štev. 1

GORICA, DNE 29. AVGUSTA 1945.

Cena L. 3,-

Prva številka tednika Slovenski Primorec

1200-LETNICA SINODE OB REKI DONAVI

Poletje 796-1996

Poleti 796, to se pravi pred 1200 leti, so se ob bregu reke Donave, po dokončnem porazu Obrov s strani frankovske vojske, zbrali škofje severo-vzhodnih frankovskih provinc, da bi razpravljali o metodah pokristjanjevanja še poganskih narodov, ki so se v tistem in prejšnjem stoletju naselili v tistih krajih. To so bila predvsem slovenska in obrska plemena.

Sinoda *ad ripas Danubii* je bila za nadaljnje misijonsko delovnjaje temeljnega pomena. Zbrani sinodalni očetje so sprejeli osnovna načela pokristjanjevanja, ki jih je že nekaj desetletij širil med Franki irski misijonar in teolog Alkvin.

Zapisnik sinode nam je posredoval takratni oglejski patriarh Pavlin (+802). Med zasedanjem si je baje zabeležil le glavne misli in sklepe, ki so jih sprejeli na sinodi. Te je nato predelal v obliki zapisnika ob vrnitvi v Oglej. Patriarh Pavlin je bil eden izmed najpomembnejših osebnosti svojega časa.

Mogočno obrsko kraljestvo, ki je dve stolet let vplivalo in oblikovalo tudi zgodovino slovenskega naroda, je na prelomu med VIII. in IX. stoletjem pričelo počasi propadati, predvsem zaradi notranjih sporov. Leta 795 je furlanski vojvoda Henrik s podporo slovenskega kneza Vojnimira prodril v notranjost Panonije, zasedel obrski Ring in zaplenil veliko bogastvo. Zaplenjeni obrski zaklad, sad dolgoletnega ropanja, je sam vojvoda Henrik poslal Karlu Velikemu. Ta je nato del tega zaklada poslal v Rim, del pa ga je razdelil med zmagovalce. Naslednje leto je frankovski kralj Pipin, sin Karla Velikega, ponovno zbral mogočno vojsko in se odpravil v Panonijo, da bi dokočno zatrl vsakršno obrsko vstajo in tako zava-

roval vzhodno mejo svojega kraljestva. Njegova odprava ni bila sestavljena samo iz vojakov. Spremljal ga je tudi zbor škofov. Pridružil se mu je oglejski patriarh Pavlin in drugi škofje ter kasneje, skupaj z bavarsko vojsko, še salzburški škof Arno in drugi severni škofje.

Na podlagi pesnitve *De Pipino regis victoria avarica* lahko sklepamo, da med frankovsko in obrsko vojsko sploh ni prišlo do resnejšega spopada. Med Obri je namreč prevladala strpnejša stranka, ki si je želela s Franki skleniti mirovni sporazum. Sam Alkvin piše škofu Arnu v pismu, v katerem ga vzpodbuja, naj sledi bavarski vojski na obrska tla, da glavna naloga pohoda ni vojnega značaja, ampak predvsem »želja, da bi preverili, v kolikšni meri so resnične obrske obljube po spreobrnitvi.« Po porazu leta 795 je namreč obrski kralj Tudun po svojih odposlancih sporočil frankovskemu kralju, da sprejema frankovsko nadoblast in da je pripravljen sprejeti kraščansko vero. V že omenjenem pismu Alkvin naknadno zatrjuje, da »vojska, ki vas spremlja, vam bo v spremstvo in obrambo.« Edini pravi cilj samega pohoda naj bi bil torej verskega značaja: oznanjevanje evangelija v komaj zasedenih deželah. Osnovni nagib je bil v popolnem skladu s politično vizijo Karla Velikega, ki si je kot glavni cilj svojega kraljevanja postavil širjenje krščanstva med še poganskimi narodi. Ni namreč slučaj, da so ga njegovi sodobniki in tudi sam Alkvin nazivali z imenom *defensor fidei* - zaščitnik vere.

Ni nam znano, koliko škofov se je udeležilo same sinode in kdo jo je vodil. Patriarh Pavlin, kot avtor zapisnika, nam ni

posredoval ne njihovega števila ne njihovih imen ali škofovskih sedežev, s katerih so prihajali. Omenja le salzburškega škofa Arna in passauskega škofa Waltricha ter se slednjič omeji na splošno formulo *requisitum est*. S precejšnjo verjetnostjo lahko trdimo, da je sinodo vodil sam patriarh Pavlin, ki je med prisotnimi užival največji ugled bodisi zaradi starosti bodisi zaradi svojega teološkega znanja. Samo poročilo izpod patriarhovega peresa odraža njegov izbrani in izoblikovani slog, značilen za izobraženega literata takratnega časa. Sodobniki so ga nazivali z naslovom *ecclentissimus grammaticus*. Tekst je poln svetopisemskih citatov, s pomočjo katerih avtor skuša teološko utemeljiti sprejete odredbe; slog pa je podoben onemu, ki ga je uporabljal v svojih teoloških delih in razpravah.

Že iz samega uvoda je razvidno, da je bil odhod kralja Pipina na obrska tla leta 796 v glavnem verskega značaja. Pavlin ga prične s citatom iz Janezovega evangelija 10,16: *Imam še druge ovce, ki niso iz tega hleva. Tudi te moram pripeljati in poslušale bodo moj glas in bo ena čreda, en pastir.*

Ko pojasni kraj srečanja in zasedanja, ki naj bi ga otvoril sam kralj Pipin, ter prijateljski slog pogovora med prisotnimi, avtor zapisa nato predstavi glavno vsebino razprave in osnovne probleme, ki so jih sinodalni očetje vzeli v pretres.

Osrednja tema sestanka je bilo vprašanje krsta tega »divjega, nerazumnega in povsem neukega ljudstva, ki je nepismeno in kasno ter težka spoznava svete skrivnosti«, kot je opisal Obre in Slovene patriarh Pavlin, primerjajoč jih z Judi in pogani v antiki. V razpravi o pripravi na krst so sinodalni očetje izhajali iz predpisa, ki ga je sam Gospod dal apostolom pred svojim vnebohodom. Vsak misijonar naj bi se držal sledečega vrstnega reda, ki nam ga je posredoval evange-

list Matej: »Učite... krščujte... učite jih spolnjevati vse« (Mt 28,19-20). Vsak katehumen je moral biti torej najprej deležen daljše kateheze, ki pa naj ne bi trajala več kot štirideset dni, da ne bi vnema opešala, a tudi ne manj kot sedem dni. Čas kateheze in priprave na krst naj bi določil sam duhovnik, glede na posameznega kandidata.

Sama kateheza naj ne bi potekala pod prisilo orožja ali oblasti. K svetemu studencu naj bi vsakdo pristopal prostovoljno. Kandidat naj bi se navdušil nad novim naukom, ker bi se seznanil s plačilom v nebesih in iz strahu pred kaznijo pekla in večnega pogubljenja, ne pa ker bi se bal zemeljske kazni svojega kralja. Izjemoma so sinodalni očetje dovolili, zaradi pomanjkanja misijonarjev, podeljevanje zakramenta svetega krsta tudi ob navadnih nedeljah in ne samo na Veliko noč in na Binkošti, kot je bilo v navadi. V primeru smrti ali kake druge nevarnosti pa tudi na katerikoli dan v tednu.

Zapisnik omenja slednjič še problem krstov, ki so jih pred to sinodo na tem ozemlju podeljevali v imenu Presvete Trojice duhovniki tiste dežele. Krsti, ki so bili izvršeni od duhovnika v imenu Sv. Trojice ali od klerika, »a clericis«, s krstno vodo blagoslovljeno od duhovnika, so bili veljavni in jih ni bilo treba pono-

Oglejski patriarh Pavlin

viti. Če pa je bil krst podeljen na nedopusten način, tako da so krščenca samo potopili v vodo, ne da bi izpovedal vere in ne da bi krstitelj izgovoril pravega obrednega besedila, je bil obred neveljaven in ga je bilo treba ponoviti.

Kdo so bili ti duhovniki »sacerdotes«, »clerici« in »clerici inlitterati« oziroma »idiotae«, kot jih naziva Pavlin, ne vemo. Kot piše zgodovinar Bratož, »se domneve gibljejo v trikotniku: misijonarji iz Salzburga - misijonarji iz Ogleja - duhovniki staroselskega prebivalstva iz antike, ki je po proučevanju arheoloških najdb in entografskega gradiva preživelo dve stoletji avarske in slovanske oblasti. Zlasti zadnja skupina (»clerici inlitterati«, »idiotae«) skoraj gotovo pripada k slednjim, saj si za salzburške in oglejske misijonarje ob koncu 8. stoletja ne bi mogli predstavljati, da bi bili »inlitterati« do tolikšne mere, da ne bi poznali v bistvu enostavnih krstnih obrazcev.

Za Slovence pa ima sinoda *ad ripas Danubii* še en nezanemarljiv pomen. Zbrani škofje so med sinodo sklenili razdeliti novo misijonsko področje med salzburško in oglejsko cerkveno pokrajino. Meja med obema je postala reka Drava. To odločitev je kasneje potrdil Karel Veliki najprej leta 803, nato pa še leta 811. Reka Drava je tako vse do jožefinskih cerkvenih reform delila slovensko narodnostno ozemlje in onemogočala, da bi se bili Slovenci zlili v enotno politično in cerkveno enoto.

Sinoda *ad ripas Danubii* je postala v frankovskem cesarstvu, vsaj s teoretičnega vidika, temelj vsega nadaljnega pokristjanjevanja. Sinoda je postavila »zakonito« v veljavo nauke in nasvete, ki jih je predvsem s pomočjo dopisovanja širil med škofi frankovskega cesarstva irski misijonar in teolog Alkvin. Njegovi misijonski nasveti so najjasnejše izpričani v korespondenci s salzburškim škofom Arnom in oglejskim patriarhom Pavli-

nom. Tako salzburška škofija kot oglejski patriarhat sta namreč bila na vzhodni meji velikega frankovskega cesarstva. Pavlin in Arno sta bila po Alkvinovem mnenju poklicana, da širita med slovenskimi in obrskimi plemeni krščansko vero.

Alkvin je bil po rodu Irec. Izšolal se je v šoli yorške katedrale. Vanjo je stopil kot otrok, nato je nadaljeval študije kot mlad klerik in slednjič postal sam priznan učitelj, poznan in slavljen tudi na dvoru Karla Velikega. Ta ga je leta 784 poklical v Aachen, da bi skupaj z drugimi učeniimi možmi takratnega časa prispeval h kulturnemu razcvetu kraljestva. Postal je duša in voditelj palatinske šole. Tu se je spoznal tudi s patriarhom Pavlinom in škofom Arnom. Prvega je v svojih pismih velikokrat nazival z *dulcissime amice*, obžalujoč, da se na žalost tako malo vidi-ta. V pismu iz leta 787 ga na primer naproša, naj se ga patriarh spomni, »*ko bo posvečeval kruh in vino v Kristusovo telo in kri.*«

Alkvin je bil prepričan zagovornik irsko-anglosaške misijonske metodologije, ki je temeljila na starokrščanski metodi oznanjevanja. Ta je zagovarjala širjenje krščanstva zgolj s svojimi duhovnimi sredstvi in ostro odklanjala vsako siljenje in pritisk pri pokristjanjevanju. Med Franki je bil v veljavi nasilni sistem pokristjanjevanja vse do Alkvinovega prihoda. Karel Veliki ga je vpeljal pri širjenju krščanstva med Saksonci, a še zdaleč ni pripeljal do zaželjenih sadov.

Alkvin je glavne zahteve o svobodi vesti pri oznanjevanju priporočal samemu kralju Karlu.

Z enako prepričanostjo je Alkvin zagovarjal nenasilno *metodo misijonskega dela*.

Tretje, za kar se je Alkvin trudil, je bila odprava *zlorabe desetine*. Alkvin si je prizadeval, da bi se ta v pokrajinah, ki so se šele pokristjanile, zmanjšala. Tudi v tej zahtevi ostro kritizira dotedanje navade frankovskega kralja v zvezi s tem.

Škofu Arnu je v pismu z dne 25. maja 796, to se pravi le nekaj mesecev pred sinodo *ad ripas Danubii*, tako spregovoril o perečem problemu: »V spremstvu nebeške milosti pojdi na delo in se z veseljem vrni spet k nam; in bodi pridigar pobožnosti, ne izterjevalec desetini; kajti novo pridobljena duša se mora hraniti z mlekom apostolske pobožnosti, dokler ne zraste in se ne okrepi za sprejem trdne hrane. Desetine, kakor pravijo, so Saksoncem vero izprevrge. Čemu nalagamo preprostim na tilnik jarem, ki ga niti mi niti naši bratje nismo mogli prenašati.«

Alkvinova prigovarjanja so kmalu dosegla zaželjeni uspeh. Medtem ko je bil prvi zakonik namenjen pokristjanjevanju Saksoncev kratkomalo grozen in bi ga lahko z eno besedo označili z geslom *ali krst ali smrt*, je novi zakonik iz leta 797 preklical stare odredbe in Saksonce pravno izenačil s Franki. Prvi saksonski zakonik iz leta 777 je na primer določal smrtno kazen za vsakega, ki bi se s skrivanjem hotel odtegniti krstu, ki bi v štiridesetdnevnom postu jedel meso, ki bi truplo rajnika po poganski šegi sežgal. Poleg tega so morali vsi Saksonci brez izjem, plemiči, svobodnjaki in podložniki, oddati najprej desetino vsega imetja in potem še desetino vsakdanjega dohodka duhovnikom in Cerkvi.

Alkvinovih nasvetov se je Karel Veliki držal že pri pokristjanjevanju Obrov in Slovencev. Tako se je na primer uveljavila na slovenskih tleh slovenska običajna desetina, ki je bila manjša od zakonite desetine. Odpravil jo je šele nadškof Gebhard (1060-1088) v 11. stoletju.

V svojih pismih je Alkvin zelo rad poudarjal tudi važnost domačega, materinega jezika. Trdil je, da morajo misijonarji oznanjati še poganskim narodom Jezusov nauk v njihovem jeziku. V pismu patriarhu Pavlinu iz leta 789 pravi, da ima vsak človek pravico, ne le poslušati oz-

nanjevanje božje besede v svojem jeziku, ampak tudi izražati svojo vero z besedami, ki so mu razumljive. Potem ko Alkvin pohvali Pavlina, ker je napisal novo veroizpoved, temelj vsake evangelizacije, takole nadaljuje pismo: »Za premnoge zares koristno in prepotrebno delo ste storili s sestavo glavnih nauk katoliške vere, karšne sem si že davno želel in sem večkrat svetoval kralju, da bi dal zložiti z najpreprostejšimi pojmi in najrazumljivejšimi izrazi obrazec katoliške vere ter ga spisati na listek, da bi se dal vsem duhovnikom v posameznih župnijah škofijskih področij, da bi ga čitali in učili na pamet, tako bi se, čeprav se govori tudi različen jezik, vendarle glasila povsod ista vera«. Alkvin postavi torej materin in latinski jezik na isto raven. Ta ne predstavlja ovire pri sprejemanju in izražanju vere, obratno, uporaba materinega jezika omogoča boljše razumevanje božjega sporočila, ki zaradi domačnosti jezika lažje prodre človeku do srca.

Alkvinovi nasveti so kaj kmalu dosegli zaželjen uspeh. Sama sinoda *ad ripas Danubii* je odraz in skorajda krona njegovega prizadevanja. Vsi njegovi nasveti, ki jih je med sinodo izrazil salzburški škof Arno in jih je prav gotovo podprl patriarh Pavlin, so bili sprejeti tudi od ostalih sinodalnih očetov. Na podlagi Alkvinovih predlogov in sinodalnih sklepov, ki jih je Pavlin poslal v potrdilo tudi kralju Karlu, so misijonarji pričeli prevajati glavne molitve in liturgična besedila. Nastali so *Brižinski spomeniki* in drugi prvi slovenski zapisi. Med nemško duhovščino je bil razširjen tudi katekizem *Ein Karolingischer Missions-Katechismus* s podnaslovom *Ratio de Cathecizandis Rudibus*, povzet po Avguštinovem spisu *De catechizandi rudibus*, katerega je Alkvin, kot smo videli, priporočal v branje škofu Arnu.

Katere novosti je sinoda prinesla na misijonskem področju v samem oglej-

skem patriarhatu, je težko reči, predvsem zaradi pomanjkanja virov. Gotovo je le, da je patriarh Pavlin med sinodo, ki se je vršila v Čedadu isto leto po vrnitvi s pohoda nad Obri, tega problema sploh ni omenil. Le v 13. točki, ki obravnava problem cerkvene discipline, zahteva, da morajo duhovniki ob nedeljah in praznikih s pridigami poučevati ljudstvo. Glavni liturgični jezik pa naj bi bil le latinski.

Glede tega, kako in v kolikšni meri je oglejska Cerkev širila krščanstvo med Slovenci na ozemlju današnje domovine, je torej, predvsem zaradi pomanjkanja uradnih dokumentov in virov, težko kar koli jasnega in gotovega trditi. Kakšen vpliv sta pri pokristjanjevanju imela sinoda *ad ripas Danubii* in sam patriarh Pavlin, pa je spet vprašanje zase. Pavlin je bil predvsem človek svojega časa, ki se je v teku svojega življenja posvetil predvsem teološkimi problemom, ki so pestili takratno Cerkev. Rad je ustregel vsaki kraljevi želji, še zlasti, če ga je ta prosil, naj zagovarja pravo vero pred heretiki. Zgodovinar Fulvio Salimbeni se tako sprašuje, če mogoče ni bil Pavlin v prvi vrsti misiolog, to se pravi teoretik, ki se je zelo dobro zavedal, kaj bi bilo na misijonskem področju prav storiti, a česar zaradi pomanjkanja časa in takratnih zgodovinskih razmer niti on niti njegovi predniki niso bili sposobni izvesti. Le s propadom langobardskega kraljestva in priključitvijo furlanske marke frankovskemu kraljestvu, so se razvili tisti pogoji, ki so omogočili tudi oglejskemu patriarhatu, da je ponovno, tako kot v pričetku krščanstva, organiziral misijonsko delovanje. K temu je prav gotovo pripomogla tudi cerkvena politika Karla Velikega. Ta je salzburški Cerkvi, ki je prišla pod Franke pred Oglejem, omogočila organizirano misijonsko delo med Slovenci že nekaj desetletij prej. Sam patriarh Pavlin je imel pravzaprav

bolj malo priložnosti, da bi lahko konkretnije organiziral pokristjanjevanje Slovencev, saj je po sinodi živel le šest let, umrl je leta 802; med tem časom se je udeležil še sinode v Regensburgu in napisal razpravo *Contra Felicem*. Teze in načela, ki jih je postavila sinoda ob bregu reke Donave, sta konkretnjše izvedla in postavila v prakso njegova naslenika Urs (802-811) in Maksencij (811-842). Začetno misijonsko delo so začasno zaustavili upor Ljudevita Posavskega proti Frankom (819-823), ki je zajel tudi današnji slovenski prostor, in bolgarski upadi leta 827, ki pa niso prodrli tako globoko na zahod.

Nekaj desetletij po izgubi ozemlja severno od Drave so se oglejski Cerkvi odprle nove možnosti misijonskega delovanja, tokrat med Hrvati. Oglej je pri pokristjanjevanju Hrvatov odigral zelo važno vlogo, takšno kot jo lahko pripišemo Salzburgu pri pokristjanjevanju Slovencev. Pri organizaciji novega misijonskega delovanja so oglejsko Cerkev vodila tista načela, ki jih je postavil irski menih Alkvin in ki jih je z enako vnetostjo zagovarjal tudi oglejski patriarh Pavlin.

VIRI:

J. Gruden, Akvilejska Cerkev med Slovenci v dobi njihovega pokrščevanja, *Dom in svet*, 15. Ljubljana 1929

Monumenta Germanica Historica (MGH) Lat. aev. Carol I, I, 116

F.M. Dolinar, Misijonske metode Salzburga in Ogleja in njihove posledice za delo svetih bratov Cirila in Metoda, *BV* 45, 1985.

R. Bratož, Vpliv oglejske cerkve na vzhodnoalpski in predalpski prostor od 4. do 8. stoletja, *Zgodovinski časopis* 44/4, 1990, 506

I. Grafenauer, O pokristjanjevanju Slovencev in početkih slovenskega pismenstva, *Dom in svet*, Nova knjiga II. letnik 1934, 36

F. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Tretja knjiga, Ljubljana 1908, št. 207

F. Salimbeni, Paolino d'Aquileia e la civiltà medievale. *Atti d. Convegno internaz. di studio*, Udine 1988, 13

G. Cuscito, Aquileia e la cristianizzazione degli Slavi nei sec. VIII-IX. *Un problema storiografico*, AMSI 36, Trst 1988, 54 sl.

70 LET MED VAMI

Pomemben jubilej Goriške Mohorjeve družbe

Goriška Mohorjeva družba je v preteklem letu praznovala sedemdesetletnico svojega delovanja. Toliko let je namreč že preteklo od njene ustanovitve in prvih izdaj knjig, ki od leta 1924 redno prihajajo v slovenske domove. GMD je namreč skozi vsa leta ostala zvesta svojemu poslanstvu, da izdaja in širi med Slovenci v zamejstvu dobre knjige, ki naj jim pomagajo ohranjati in utrjevati krščanske in narodne vrednote. V tem duhu je leta 1974 bil zasnovan tudi projekt Primorskega slovenskega biografskega leksikona, ki ga je GMD uspešno zaključila prav ob tem visokem jubileju. Z izidom 20. snopiča PSBL se je namreč zaključilo to tako pomembno in obširno delo, ki nedvomno sodi med največje dosežanje založniške in kulturne dosežke v zamejstvu. Oba dogodka, tako 70-letnico neprekinjenega delovanja

kakor zaključek izhajanja PSBL, je GMD proslavila v petek, 9. decembra 1994, v Zavodu sv. Družine v Gorici.

Na uspeli slovesnosti se je zbralo veliko število ljudi, ki so s svojo navzočnostjo izpričali, da je Goriška Mohorjeva družba še danes izredno živa in prisotna v kulturnem življenju zamejskih Slovencev. Proslavo je uvedel violinist Igor Kuret, ki je zaigral dve Bachovi skladbi. Tajnik GMD Marko Tavčar, ki je celoten večer povezoval, pa je v imenu založbe pozdravil prisotne, nato pa predal besedo škofovemu vikarju msgr. Oskarju Simčiču, ki je obenem tudi predsednik bratovščine. Ta je v svojem govoru spregovoril o vlogi, ki jo je GMD odigrala na Primorskem, posebej še v zamejstvu. V glavnih obrisih je orisal njeno zgodovinsko pot, od njene ustanovitve pod fašizmom, ko je bila

Jubilejna predstavitev knjig GMD v Katoliški knjigarni

Mohorjeva »žarek skozi svinčeno nebo«, vse do današnjih dni. Dejal je, da so jih hude razmere ločile od Celjske in Celovške Mohorjeve družbe, katerima se je zahvalil za polovico od 140 let dolge poti, ki so jo skupaj prehodili. Nastanku Goriške Mohorjeve družbe so botrovala težavne razmere, v katerih so se znašli primorski Slovenci. »Primorci«, je dejal msgr. Simčič, »smo po prvi svetovni vojni ostali pod Italijo in takoj so se slovenski primorski duhovniki zavedli, da bo to imelo izredno negativne posledice za slovenski narod, predvsem pa za poznavanje slovenskega jezika. Italija je takrat na vse načine onemogočala uvoz slovenskih knjig iz takratne Jugoslavije in prav zato so se v Gorici zbrali duhovniki in sklenili ustanoviti svojo Mohorjevo družbo.« Bratovščina je pod fašizmom delovala v skorajda nemogočih razmerah, vendar je kljub zaplembam, prepovedim, procesom in konfinacijam, ki so prizadeli pomembne ljudi in sodelavce, redno pošiljala na tisoče knjig med slovenske ljudi. Tako je v tem predvojnem obdobju opravljala splošno izobraževalno vlogo. »Že takoj v začetku se je pokazalo, da mora biti GMD predvsem knjižna založba v službi sloven-

skega človeka, ki je bil takrat pod strašnim pritiskom italijanskega potujčevanja« je poudaril msgr. Simčič in nadaljeval: »Prav zato so izhajale knjige, kot so bili Kolački, Naši paglavci, Gospod Kozamurnik in podobne, knjige torej, ki so imele splošno izobraževalni namen. Njihov cilj je bil pedagoški. Z njimi so ljudje rasli in ohranjali slovensko besedo in zavest.« Po drugi svetovni vojni pa se je GMD vsebinsko in tematsko vsestransko razvila, razširila krog sodelavcev in predstavljala predvsem tisti obraz slovenskega življa, ki ga je ozkost jugoslovanskih oblasti zamolčala.

O zadnjem snopiču PSBL je spregovorila članica uredniškega odbora prof. Marija Češčut, ki je od samega nastanka PSBL spremljala njegovo razvojno pot. Poudarila je, kako se je v uredniškem odboru GMD že zdavnaj rodila zamisel, naj bi izdali delo, ki bi prikazovalo delovanje vidnejših primorskih ustvarjalcev na vseh področjih slovenske kulture. Tako je leta 1949 predsednik Stanko Stanič predlagal, da bi pripravili knjigo »Obrazi naših moč«, leta 1965 je dr. Anton Kacin ponovno opozoril na potrebo, da bi izdali knjigo »Galerija primorskih likov«. »Vse te zamisli« - je povedala prof. Marija Češčut - »so bile v veliki oddaljenosti od tega, kar je nato nastalo. Srečna okoliščina je namreč nanese, da je postal sodelavec GMD Marijan Breclj, takratni novogoriški knjižničar, bibliograf in publicist. Prišlo je tako do povezave med dvema podobno čutečima in zavzetima ustvarjalcema, to se pravi med njim in takratnim tajnikom GMD dr. Rudolfom Klincem, ki je medtem napisal in objavil že marsikatero članke o različnih, predvsem duhovniških portretih, pomembnih za primorsko zgodovino. S to razliko, da je Breclj vzpodbujal, naj bi posamezne biografije ne bile napisane publicistično, temveč poglobljeno in strnjeno po vzoru slovenskih že utemeljenih leksikonov,

Predsednik SAZU akad. dr. France Bernik pozdravlja navzoče.

posebno SBL. Ko je Klinec na to pristal in sta se z Brecljem dogovorila za obliko in vsebinsko podobo, je zamisel stekla.« Prof. Marija Češčut je poudarila, da je zamisel že od samega začetka predvidevala, naj bi bile vključene v leksikon vse osebe ne glede na ideološko ali kakršnokoli usmeritev. »GMD je pokazala veliko širino in odprtost, ko je sprejela predloženi koncept, za kar ji gre vse priznanje, kajti pomisliti je treba, v kakšnih časih je nastajal PSBL. To so bili časi hudih ideoloških pritiskov, ko so npr. prenehale izhajati Kaplje, ko so ljudje, ki bi morali notri nastopati, že v naprej prepovedovali o njih pisati.«

Seveda težav ni manjkalo, od omejenega števila sodelavcev do dejstva, da so nekateri prvič vstopili v leksikalno arenno; pa še pomanjkanje strokovne literature, od tod tudi očitna neenotnost, nepopolnost in spodrseljaji pri oblikovanju gesel. Kljub temu je bilo delo zasnovano na visoki strokovni ravni, kar je poudaril tudi prof. Kajetan Gantar v pismu februarja 1975: »Ob tem velikem delu, ki se ga je lotila Goriška Mohorjeva družba, lahko rečem - klobuk z glave! Brez znanstvenih institucij, brez vladnih subvencij, brez univerz in akade-

mije in ob tako majhnem zaledju, kot ga ima GMD, pa tako grandiozen projekt! In delo je zasnovano, to vidim že iz prvega snopiča, na solidnem nivoju in z resno znanstveno akribijo, in kar je še več vredno, daleč od vsake ideološke nestrpnosti. Mladostna zagnanost in idealizem, ki vejeta iz teh strani, sta mi potrdilo, da ta rod ne bo prešel, kljuboval bo tudi hujšim raznarodovalnim pritiskom.«

Šesti snopič je izšel z zamudo zaradi objektivnih in subjektivnih težav vodilnih sodelavcev. Na pobudo odbora GMD je tedaj prevzel uredništvo profesor dr. Martin Jevnikar, ki je kot urednik podpisal sedmi snopič in vse, ki so mu do zadnjega sledili v rednem vsakoletnem izhajanju. Za to veliko delo, ki ga je prof. Jevnikar opravil pri PSBL, kot urednik in pisec, kot organizator in stimulator, se mu je prof. Marija Češčut zahvalila v imenu GMD in izrekla vse priznanje. Brez njegove zavzetosti in vztrajnosti bi leksikon zagotovo ne mogel tako redno izhajati in se zaključiti. Prav tako se je v imenu založbe toplo zahvalila vsem sodelavcem in vsem tistim, ki so na kakršenkoli način pomagali pri uresničitvi tega velikega projek-

Prisotni na
proslavi
70-letnice v
Zavodu
sv. Družine

ta. Vsi so s svojim navdušenjem in zavzetostjo v ozračju prijateljstva verjeli v smisel tega dela.

Prof. dr. Martin Jevnikar je v svojem posegu poudaril, da sta ga pri delu vodili predvsem dve misli: »Prva, da živimo med Italijani, ki nas, kot oni trdijo, premalo poznajo. Leksikon je zato delo, ki odpira vrata v slovenski svet. Druga pa, da je bilo treba dati Primorcem, ki so po vojni ostali pod Italijo, spodbudo in oporo, da bodo nadaljevali življenje in delo.« Prof. Jevnikar je še poudaril pomen, ki ga je leksikon imel pri odkrivanju zaslužnih oseb in ustvarjalcev predvsem iz Beneške Slovenije, »ki je bila vedno odrezana od ostale Slovenije in težko dostopna. Čeprav je hribovita in revna, nad polovico ljudi v izseljenstvu, je skoraj vsaka vas dala kako pomembno osebnost. Res so bili v prejšnjih časih skoraj samo duhovniki, ki so med ljudmi ohranjali domačo govorico, vero in narodno zavest, kljub težkim razmeram pa so pisali pridige in katehizme. Če pa so šli iz Benečije, so se uveljavili v slovenskem in italijanskem svetu na raznih področjih. PSBL jih je odkril - prav odkril, vsaj večino, nad petdeset.«

V svojem posegu se je izrecno zahvalil zgodovinarju dr. Branku Marušiču, ki je bil ena vodilnih sil pri delu. Poleg tega, da je bil eden izmed glavnih sodelavcev, je znal z navdušenjem pridobiti številne sodelavce v Sloveniji. Izrazil je tudi priznanje prof. Mariji Češčut, ki je nesebično in požrtvovalno sodelovala že od prvega začetka pri tem delu. Nazadnje je prof. Jevnikar še navedel številke: PSBL obsega 2811 strani in je zbran v štirih debelih knjigah; v njem sta prikazana življenje in delo 4429 Primorcev.

Dr. Branko Marušič je omenil neprecenljivo vrednost PSBL v enotnem kulturnem prostoru in to, da je potrebno sedaj razmišljati o prihodnjih poteh PSBL. Nakazal je tako nekaj misli in predlogov

v zvezi z nadaljnjim izhajanjem tega velikega založniškega dela, od kazala gesel, do vsakoletnega dopolnjevanja.

Predsednik SAZU akademik dr. Franca Bernik je v svojem posegu poudaril velik vpliv, ki ga je PSBL imel tudi na sorodne izdaje v Sloveniji. Dejal je, da je preseganje ideološke ozkosti kot docela neplodne kategorije, še posebej za majhen slovenski narod, nedvomno eden največjih prispevkov Goriške Mohorjeve družbe tudi za vnaprej, za nadaljnje razvijanje in plemenitenje tistega pravega slovenstva, ki nas edino lahko vse povezuje in nikogar ne ogroža. Čestital je uredniškemu odboru GMD, saj je dejal, da ne pozna nobenega drugega naroda, ki bi se lahko ponašal s svojim regionalnim biografskim leksikonom.

Prisotne so nato pozdravili številni gostje, ki so bili navzoči na slovesni akademiji. V imenu Celjske Mohorjeve družbe je spregovoril sedaj že pokojni dr. Miloš Rybar, za celovško Mohorjevo družbo pa inž. Franc Kattinig. Nato so pozdravili dr. Jera Vodušek, podpredsednik Zgodovinskega društva, dr. Irene Mislej za Svetovni slovenski kongres in za Izseljeniško matico, senator Darko Bratina in sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Venclj ter predsednica SSO Marija Ferletič. Svoje pozdrave in čestitke so ob tem pomembnem jubileju pisno izrazili predsednik RS Milan Kučan, deželni odbornik za kulturo Tomat, novogoriški župan Tomaž Marušič in goriški nadškof Antonio Vitale Bommarco. Ob koncu je v imenu Katoliške knjigarne gospa Jerica Humar poklonila GMD sliko v spomin na to slovesnost.

Obhajanje sedemdesetletnice in zaključek PSBL sta bili lepa priložnost, da smo se ozrli na bogato že prehojeno pot, saj je opravljeno delo GMD krepko poseglo v kulturno snovanje na Primorskem. Naj ta dragocena dediščina bogati tudi vse nadaljnje delo!

IZ UREDNIŠKEGA DELOVANJA VENCESLAVA BELETA

Venceslav Belè (1887-1938) se je rodil v briškem Višnjeviku, kjer je njegov oče služboval kot učitelj. V Gorici je bil sredi leta 1911 posvečen v duhovnika, nato pa je kaplanoval v Črničah in Podmelcu, med prvo svetovno vojno in po njej je bil vikar na tolminskih Ponikvah. Od aprila 1922 do smrti je bil župnik in dekan v Kanalu. Takrat začenja njegovo plodno sodelovanje pri Goriški Mohorjevi družbi (GMD). Novembra 1923 ga je Zbor Svečnikov sv. Pavla imenoval v pripravljalni odbor za ustanovitev cerkvene bratovščine Mohorjeve družbe v Gorici. V ustanovnem odboru družbe je bil načelnik književnega odseka. Opravljanje take naloge je potrdil tudi prvi občni zbor GMD 22. januarja 1925. Belè je bil zelo prizadeven urednik, njegovo delo pa je bilo deležno tudi kake kritične besede, na primer na občnem zboru GMD 11. februarja 1926 zaradi knjig *Sanguis martyrum* in *Socialna čitanka*. Toda po zagovoru svojih uredniških na-

zorov »mu je občni zbor izrazil polno zaupnico in ga prosil, naj nadaljuje s svojim delom« (R. Klinec, *Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe*, Gorica 1967, 33). Leta 1927 je Belè prepustil uredniško delo dr. Janku Kralju, vendar se sodelovanju pri družbi ni odrekel. Smrt, kot posledica možganske kapi, ga je doletela, potem ko je dopolnil enajsetdeseto leto življenja. Bil je v polnem ustvarjalnem zagonu.

Iz časa, ko je bil urednik, pravzaprav vodja književnega odseka GMD, izvira Beletovo korespondiranje z dr. Henrikom Tumi, ki je postal dosmrtni član GMD, eden izmed 79, kot je prikazovalo stanje članstev 24. maja 1925. V letih 1924-1925 je Belè pisal Tumi v Gorico, oziroma v Ljubljano štiri pisma (na uradnem papirju GMD). V prvem Beletovem pismu z dne 29. januarja 1924 je povabilo Tumi:

»S posebnim veseljem sem slišal, da ste Vi, g. doktor, med prvimi ustanovnimi člani "Goriške Mohorjeve družbe." Videl

Goriška Mohorjeva družba
- Gorica, Viteza Prstanca 11. II. -

Gorica, dne 29. I. 1924

Filipovemu gospodu doktorju!

Prebršam od obora Goriške Mohorjeve družbe o tem najobsežnejšem razširjanju in tako najplodnejšem sodelovanju pri naši literarni publikaciji. Lohotak, se temu moram glasiti za čisto velikega početstva veličast, da ste se za taše pravitelstvo zelo odrekli vsaki ovrbi tuiui, ter s tem misli uriti, utvari utvariti pravi moralne tudi velikega početstva početstva.

Prosim vas tega početstva, da namu občasno taše naklonjenost tudi v letovici ter namu mislite taše naklonjenost pravi publikaciji, ki jih bomo izdajali v pri letovici.

Z odličnimi pozdravi

Ja *Henrik Tumi*

Pismo
Filipa Terčelja
Henriku Tumi

sem v tem dokaz, da ste doumeli pravi namen in resnično potrebo te ustanove.

Začasni odbor mi je poveril vodstvo književnega odseka pri družbi. Vem, da bi trebalo boljšega, a sem sprejel, ker za sedaj ni bilo drugega.

Obračam se do Vas, g. doktor, s prošnjo, da bi nas hoteli podpirati tudi s svojim peresom. Vi bi s svojimi članki iz juridične in tudi [dru]gih strok družbo lahko zelo krepko podprli. Članki bi morali biti seveda bolj kratki in poljudni, ne pa togo znanstveni, ker hočemo dati čtiva bolj priprostemu ljudstvu.

Hvaležni bi Vam bili tudi za nasvete glede družbenih književnih publikacij. Morebiti bi ne bilo mogoče iz enega ali drugega razloga vsakega nasveta takoj udejsstvovati in tudi ne bo vse odvisno od moje odločitve, a s hvaležnostjo sprejememo vsak nasvet in ga bomo po možnosti upoštevali.

Ako Vam bo mogoče že letos kaj napisati in poslati, da bi mi blagovolili to sporočiti. Priporočamo se Vam pa ne samo za letos, temveč tudi za naprej.«

Tuma je odgovoril 31. januarja 1924, pismo je poslal iz Gorice v Kanal. Začel je spravno: »Upam, da so minuli otroški časi, ko smo se pobijali med seboj radi različnega naziranja političnega. Beda ljudstva in oholost gospodarja nas mora združiti v delu, da ohranimo svojo kulturo. Rad bodem sodeloval, kolikor znam in morem, meje in bližnje cilje pa mi morate odkazati. Ako zasledujete moje literarno delo, je poskrto ravno, ker vršim podrobno delo med revnimi in zapuščenimi«. Tuma je odklonil pisanje člankov s področja prava, vendar je prosil za dodatna navodila, »kako snov naj obdelam bodi že juridična ali drugačna.«

Na vrsti za odgovor je bil Belè, ki je v svojem drugem pismu Tumi 20. februarja 1924 pisal:

»Najlepša zahvala za Vaše prijazno pismo. Oprostite mi, da sem vsled raznih

opravkov zadržan do sedaj odlašal s svojim odgovorom.

Pri skupni seji naše družbe sem dobil naročilo, naj se z ozirom na Vašo prijazno ponudbo obrnem do Vas s prošnjo, da bi napisali nam za koledar nekaj črtic iz Rezije. Ker moramo prineseti raznovrstnega gradiva, je bilo določenih za to 4-5 strani velikosti, ki jo je imel Mohorjeve predvojni koledar. Spis naj bi bil pisan priprosto in lahkoumljivo za ljudstvo. Glavna pozornost naj bi se obračala na topografično in etnografično opisovanje. Ko pa bi imeli tega gradiva več kot za določeni obseg, bi se dalo morda tako urediti, da bi letos obdelali gotovo pensum v zaokroženi obliki in bi drugo leto zopet nadaljevali.

Ko pa bi imeli statističnih podatkov iz narodnega gospodarstva ali drugače za knjigo "Gospodarski nauki", primerne-ga gradiva, bi nam tudi to zelo dobrodošlo. To knjigo uredi agr. inž. Rustja.

K črticam iz Rezije bi dali morebiti kliširati par slik, če dobimo kaj primerne-ga.«

V odgovoru 28. februarja 1924 je Tuma pristal, da napiše članek. Predlagal je tudi, da bi izdelal zemljevid Rezije. Potem se je dopisovanje zaustavilo za cele tri mesece. 7. junija 1924 se je oglasil Tuma, ki je kanalskemu dekanu sporočal, da mu pošilja rokopis Rezija in dodal: »Lastna krajevna imena naj ne podajajo le neke številke, ampak imajo namen dokazati izvirnost in bogatost slovenskega imenoslovja. Hišna imena v kotrasto z umetnimi priimki pa naj pokažejo pristnost domačega prebivalstva [...]. Dobro bi bilo, da se vzbudi zanimanje Rezijanov. Več od njih s katerimi sem občeval so se mi toplo priporočili, naj jim zagotovo pošljem zemljevid. Ko sem jim ga bil kazal, so bili vsi iz sebe od veselja, da se sploh kedo zanima za Rezijo. Naši Slovenci so sploh nad Rezijo in Beneškimi Slovenci težko grešili, ker so jih puščali preveč v nemar. Velika

večina Rezijanov se čuti Slovence in pravni ne spoštuje Italije, pravijo: moramo biti taki, ker nam sicer požgo naše domove. Radi bi se naseljevali po Jugoslaviji, a ker so bili razvpiti kot ovaduhi, jim posebno ljubljanska krajevna vlada ne dovoljuje naselitve.« Tuma je prosil za deset izvodov koledarja z njegovim člankom. Belè je odgovoril še istega dne:

»Danes sem prejel Vaš rokopis in pismo in se Vam najlepše zahvaljujem. Poskrbim, da se priredi Vaš zemljevid za ponatis in se doda kot priloga. Kakor hitro bo koledar tiskan, dobite zaželjene izvode knjige.

Ako bodo še kaka pojasnila potrebna, se obrnem pismeno ali pa osebno do Vas.«

Sodeč po ohranjenem gradivu (zapuščina dr. Henrika Tume, Raziskovalna enota Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU v Novi Gorici) je nastal med dopisnikoma premor, ki je trajal dlje od leta. V tem času je izšel prvič koledar GMD za leto 1925 s Tumovim člankom o Reziji, izšla pa je tudi Rustjeva *Gospodarska čitanka* (Gorica 1925), pri kateri je Tuma sodeloval s člankom *Naše planine*.

V pismu, ki ga je Tuma odposlal iz Ljubljane 6. avgusta 1925 je GMD ponudil v objavo zbirko črtic *Izza velike vojne*; črtice naj izidejo v knjigi in bil je proti temu, da bi izhajale posamezno. Tuma je v ponudbi sodil, da je rokopis protivojno in socialistično naravnani, vendar je socializem prikazan kot splošni svetovni nazor tako, da so črtice sprejemljive tudi za krščansko socialno misleče. Dolgo je čakal na odgovor. V imenu GMD mu je 28. septembra 1925 pisal Venceslav Belè:

»Blagovolite oprostiti, da dobite tako pozno odgovor. Vaše rokopise imam jaz v rokah, poslali so mi jih iz Gorice. Ker sem mislil, da so Vam naravnost od tam potrdili prejem, sem jaz čakal do končne ureditve Koledarja. Na Vaše zadnje pismo so me opozorili, da nimate še potrdila prejema.

Vaša zbirka *Izza velike vojne* bi morala biti po Vašem naročilu priobčena v celoti, jaz sem bi odbral že nekaj sestavkov, ki bi jih bil porabil za koledar, a opazil sem Vaš pogoj: "Zbirka člankov je seveda namenjena, da se nastisne kot knjižica, nerazkosano". Tega pa nam ni bilo mogoče storiti, ker imamo za leto že od lani določene in povečini tiskane knjige, za prihodnje leto so pa tudi že po vsebini in značaju vsaj opredeljene. Tudi bi ne mogli vsega tako tiskati, kakor stoji v Vašem rokopisu, ker imamo tu

Dr. Henrik Tuma s sinovoma Branimirjem in Borisom ter hčerko Anko med izletom na Črno prst (1926)

velike neprijetnosti s cenzuro lahko. Posebno v zadnjem času je cenzura stroga. Mislim namreč na oblastveno cenzuro. Knjižico bi tiskali in potem bi nam jo morda zaplenili, kar ne bi bilo prvi slučaj v Gorici. Sami pa si zopet ne drznemo po svoje prikrajati in krajšati Vašega rokopisa.

Od drugih spisov pa bom za leto skušal priobčiti sestavek "Odkod je Alboin zagledal Italijo". To je glede lokalne ugotovitve zelo zanimiv spis. Moram Vam pa odkrito priznati, da se nikakor ne morem sprijazniti s trditvijo, da so v

tistih časih bili tu že slovenski naseljenci. Upam, da mi bo toliko prostora na razpolago za ta spis.

Drugih dveh spisov ne morem letos porabiti, ker sem imel že prej veliko gradiva. Po mojem tudi tu niso zgodovinska izvajanja glede Slovencev povsem točne in etimologična podstava nezanesljiva.

Vračam Vam zbirko Izza vélike vojne. «

Tuma je pisal 1. oktobra 1925 Beletu, kako je slutil, da zbirka črtic ne bo za GMD, »ker je preveč socijalistična«. Ker je GMD dobro založena s spisi za objavo »ne čutim več dolžnosti sodelovanja« in nadaljeval: »Ako ne priobčite letos spis o Alboinu, vrnite mi ga, vsekakor pa ostale spise, ker ne maram svojega prepričevanja nikomur vsiljevati. Rečem pa le toliko, da je trditev, da so Slovenci prišli v V. ali VI. stoletju v naše kraje, sramota za naše znanstvenike in dokaz, da ne znajo misliti s svojo, ampak le z germanizirano glavo. Rad bi znanstveno polemiziral s priznanimi filologi in zgodovinarji o tej temi, a manjkajo za pretresovanja - papir je potrpežljivejši. Veseli me, da imate toliko gradiva in toliko naročnikov, vsled tega naročnik ostanem, lastno gradivo pa porabim drugod.«

Iz gradiva, ki ga je Tuma poslal hkrati s pismom 6. avgusta 1925, je koledar GMD za leto 1926 objavil le članek Odkod je kralj Alboin zagledal Italijo? Objavljen pa ni bil članek Nadiža in Soča (verjetno gre za isti članek, ki ga je kasneje ponudil v objavo *Ljubljanskemu zvonu* in mariborskemu *Časopisu za zgodovino in narodopisje*), članek o Podgori je izšel leta 1926 v *Goriški straži* (števil. 58 in 59) očitno zaradi posredovanja podgorskega kurata Stanka Staniča, ki je malo pred tem v listu objavil daljši zgodovinski spis o Podgori (Stanič je 26.7.1926 pisal Tumi: »da bi smel tudi omenjeni Vaš rokopis tamkaj ponatisnit, ter ga tudi pozneje enkrat v brošuri o Podgori pora-

biti: g. Belè ga ne bo rabil!«). Usoda črtic Izza vélike vojne je že znana iz Beletovega zgoraj objavljenega pisma; črtice so v knjižni obliki bile objavljene šele leta 1994.

V Tumovi zapuščini so ohranjene kopije naslednjih pisem, ki jih je naslovil na GMD. 5. avgusta 1924 je poslal nekaj navodil za tiskanje zemljevida, ki naj bi spremljal objavo članka o Reziji. 13. oktobra 1924 je odgovarjal na odpis GMD (9.10.1924), v njem ga je družba prosila za biografske podatke. 7. januarja 1925 je prosil GMD, da mu pošlje koledarsko zbirko, vsebina podpisa z dne 6. avgusta 1925 pa je deloma že poznana. Dodati pa je treba, da je v tem pismu najavil še domoznanska članka o Pevmi in Sabotinu. Na koncu pisma pa je zapisal naslednje: »Kaj je z Rezijanskim katekizmom? Sedaj ko imate zagotovljen kredit Jugoslovenske matice za L 1350. - bi bilo pač treba zadevo točno rešiti. Pričakujem torej, da se predloži katekizem brž ko brž.« O sodelovanju Tume pri pripravah za izdajo rezijanskega katekizma z GMD in zlasti z Virgilom Ščekom pa bi kazalo posebej pisati.

Na koncu bomo še dodali, da se je GMD (dopis je podpisal Filip Terčelj) Tumi 28. februarja 1925 zahvalila za sodelovanje in ga prosila tudi za »Vašo izdatno pomoč pri publikacijah, ki jih bomo izdajali v prihodnosti«. Prav tega dne pa je *Goriška straža* objavila Tumovo poročilo o knjigah GMD (uredništvo je k objavi pridalo komentar), ki je bilo pravzaprav odgovor Tume na prejšnje poročanje *Goriške straže* (31.1.1925) o mohorskih goriških knjigah. V njem je R(ado). B(ednarik). zapisal: »V Tumovi geografsko-filološki razpravi naj bi bila izpuščena teorija o avtohtonosti Slovencev, ker se z raznimi nasprotujočimi si podmenami ljudstvo le bega«. S tem se Tuma ni strinjal in nastala je drobna polemika, ena izmed neredkih, ki so spremljale njegove avtohtonistične objave.

NARODNOOBRAMBNA VLOGA GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE

Leta 1994 je poteklo sedemdeset let, odkar je začela delovati Goriška Mohorjeva družba. Nastala je v času, ko so se nad slovensko narodnostno skupnostjo v tem prostoru zbirali črni oblaki fašistične raznarodovalne politike. Dotlej so bili katoliško usmerjeni primorski Slovenci povezani s prvotno, leta 1852 v Celovcu ustanovljeno Mohorjevo družbo. Ta je imela leta 1914 v goriški in tržaškoproski škofiji skoraj 17.000 članov. Zaradi novih meja in zaradi bojazni, da bi knjige Mohorjeve družbe, ki je tedaj delovala na Prevaljah, težko prihajale na Primorsko, se je v vrstah Zbora svečnikov sv. Pavla porodila zamisel, da bi se pri nas osnovala sorodna ustanova. Virgil Šček je že aprila 1921 na občnem zboru Katoliškega tiskovnega društva predlagal, naj Primorci ustanovijo svojo Mohorjevo družbo, omenjeni Zbor svečnikov pa je dve leti pozneje imenoval pripravljalni odbor. Ko je bil pravilnik nove družbe izdelan, so ga predložili goriškemu nadškofu Frančišku B. Sedeju. Določil je, da bo družba kot bratovščina pod škofovim pokroviteljstvom, in je 17. novembra 1923 s posebnim dekretom potrdil njena pravila. Pripravljen je bil tudi poslovnik družbe, toda v veljavo je stopil šele 20. marca 1924. Ob koncu istega leta je svojim članom razposlala prvi knjižni dar: Koledar za leto 1925, štiri knjige in seznam članov. Iz teh začetkov se je razvilo bogato in plodno delovanje. V najtežjih letih fašistične diktature in druge svetovne vojne je bilo začasno prekinjeno, a je potem spet oživelo in se okrepilo.

O razvoju in delovanju družbe, o zgodovinskem okviru in osebnostih, ki so jo oblikovale, najpodrobneje seznanja Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe, ki jo

je napisal Rudolf Klinec in je izšla leta 1967, pomembna pa sta tudi zbornik ob 50-letnici GMD (1924-1974) in Kratek zgodovinski pregled ob 60-letnici GMD, ki ga je v Koledarju za leto 1975 objavila Nadja Pahor-Verri. Zanimivi so zapisniki odborovih sej od začetka do leta 1941. Kako težka in nevarna so bila ta leta, priča tudi dejstvo, da se je odbornikom zdelo pametno, zapisnik spraviti na varno. Tako je ostal skrit na domu enega izmed njih med kupom muzikalij in je po srečnem naključju prišel na dan šele pred nekaj leti.

V sejnih zapisnikih sta zaznavni previdnost in zadržanost. Omejujejo se na bistveno, zelo natančno poročajo o upravnih zadevah, o načrtovnanju publikacij, tudi na daljšo dobo, neprijetnosti in krivice pa beležijo brez posebnih komentarjev ali celo zastrto, kakor da bi zapisnikarji vsak čas pričakovali preiskavo ali zaplembo. V zapisniku občnega zbora iz leta 1929 je npr. zabeleženo, da se predsednik spominja »bivšega tajnika dr. Kralja, ki ga je usoda zanesla na jug«, želeč mu skorajšnjo vrnitev domov. Janko Kralj, urednik knjižnih izdaj, je bil ob koncu 1928 obsojen in poslan na otok Lipari kot eden prvih slovenskih konfinirancev, toda se je naslednje leto vrnil in ostal pod policijskim nadzorstvom; pozneje je bil še večkrat zaslišan in aretiran.

V času najhujšega raznarodovanja, ko je prišlo do napadov na slovenski tisk in do njegove ukinitve, do aretacij urednikov, razdejanja uredništev, cenzure itn., se je Goriška Mohorjeva družba reševala, ker je bila ustanovljena kot cerkvena bratovščina in je bila pod pokroviteljstvom goriškega nadškofa, to je pod

zaščito Cerkve. Toda kljub temu je doživljala težke udarce, zaplembe in preganjanje. Njeni odborniki in poverjeniki so bili izpostavljeni stalnemu pritisku in grožnjam. Zaradi pogostnih zaplemb je družba utrpela veliko materialne škode. V zapisniku odborove seje z dne 20. marca 1931 beremo, da je prefekt dal zapleniti Koledar GMD. Na zalogi je bilo še 250 izvodov, na podeželju pa so jih zaplenili okrog 900. Vse posredovanje pri oblasteh ni zaleglo, niti ko je posegel nadškofijski ordinariat. Zadeva je šla naprej do apostolskega nuncija in na rimsko vlado. Nuncij je družbi priporočil, naj se omejuje na verske izdaje, goriški apostolski administrator pa je dejal, da je bil Koledar zaplenjen, ker je slovenski, drugega vzroka ni bilo. Zaplemba je povzročila veliko preplaha in zmede. Orožniki so vdiral v župnišča in iskali koledarje, iskali so jih po družinah ali pa velevali ljudem, naj jih sami prinesejo na orožniško postajo. Oblasti so pozneje zaplenile še veliko knjig. Eden izmed zadnjih sejnih zapisnikov (30. jan. 1941) poroča, da je predsednik Mohorjeve »osebno naprosil nadškofa, naj posreduje pri oblastvih, da se dovoli knjiga Blagovest II. del, ki je evangelij«. Tržaški prefekt je nadškofu odgovoril, da je ministrstvo prepovedalo širjenje Blagovesti in odredilo, naj se knjiga zapleni. V zapisniku je še napisano: »Zaplenili so 12.000 izvodov; tisk te naklade nas je stal 15.720 lir.« Primer Blagovesti kaže, kako so se razmere tik pred vstopom Italije v vojno še poostriale. Postal je nevaren celo evangelij v slovenskem jeziku. Zaplembe slovenskih knjig so bile v skladu s pojasnilom goriškega prefekta, da je treba preprečiti vsako obliko propagande, ki želi ohranjati znanje slovenščine in zavest pripadnosti temu jeziku med ljudstvom, ki se je v več kot dvajsetih letih že naučilo italijanščine in jo tudi že govorili. Po zaplembi Blagovesti je Goriška

Mohorjeva družba prenehala s svojim delovanjem vse do leta 1944.

Kljub vsem mogočim oviram in težavam je družba med obema vojnama uspešno delovala. Redne in izredne knjige so izhajale v visoki nakladi. Leta 1931, ko je bil obstoj družbe še posebej ogrožen, je izšlo devet knjig; redne v nakladi 18.000 izvodov, Terčeljeva Mati uči otroka moliti v 20.000 izvodih, izredne pa v manjši nakladi, skupno v enem letu 93.000 knjig. Zaradi zaplemb in drugih nevšečnosti ni mogoče govoriti o družbinem knjigotškem uspehu, saj visoke naklade pričajo predvsem o razširjenosti njenih knjig. Njena moralna vloga je vsekakor pomembnejša. Nakazal jo je že nadškof Sedej, ko je ob vstopu med dosmrtno člane družbi voščil, »da bi vedno uspešneje delovala za versko in нравno izobrazbo in prerobenje našega milega naroda.« Nadškofovo voščilo napoveduje dvojno funkcijo Goriške Mohorjeve družbe: služiti veri in narodu. Družba se je od vsega začetka zavedala svojega poslanstva in je delovala v verskem in narodnem duhu. Z ohranjanjem slovenske kulture in jezika je ohranjala tudi zavest primorskih ljudi; budila je v njih prepričanje, da duhovno bogat narod preživi v še tako težkih preizkušnjah. Svojim bralcem je nudila razgled po domačih in tujih deželah, seznanjala jih je z gospodarskimi vprašanji, z napredkom znanosti in tehnike. S premišljeno in načrtno izbiro literarnih del iz domače in tuje književnosti je skrbela za bralce različnih starosti in slojev. Bila je v stiku z besednimi ustvarjalci iz matične domovine in se z njimi dogovarjala za sodelovanje. Med njeno bogato knjižno bero zasledimo imena pomembnih slovenskih pisateljev; odbor so zastopali tudi goriški in tržaški avtorji. Anton Kacin, eden družbinih najvplivnejših sodelavcev, več desetletij urednik knjižnih izdaj in tajnik, je v omenjenem jubilejnem zborniku objavil prispevek Petdeset let lepega slovstva. V

njem je prikazal bogati delež Mohorjeve pri širjenju slovenske besede.

Narodnoobrambna vloga Goriške Mohorjeve družbe se ne kaže samo v literarnih in siceršnjih publikacijah, ampak tudi v tistih, ki imajo izrazito verski značaj. Ko se je morala slovenščina v 30. letih zateči v cerkve in zakristije, so jo ohranjali molitveniki, zgodbe svetega pisma in podobno, celo cerkvene pesmarice, saj se je slovenski jezik najdlje ohranil pri cerkvenem petju. In tudi tu je opravila Mohorjeva pomembno delo: v letih 1929-1933 je izdala štiri pesmarice, Svete pesmice s preprostimi ljudskimi pesmimi in tri zahtevnejše s pesmimi za cerkveno leto (Božji spevi), za liturgijo (Gospodov dan) in za Marijine praznike (Zdrava Marija).

V svojem drugem odbobju, od prvih povojnih let do danes, se je Goriška Mohorjeva družba opirala na predvojno tradicijo v zvestobi krščanskim načelom in narodnoobrambnemu delu, toda s poslušom za nove čase in razmere. Tesneje se je povezala s tržaško stvarnostjo, odprla pa se je tudi proti Benečiji, Koroški in zdomstvu. V dveh desetletjih (1974-1994) je izpeljala veliki projekt Primorskega

slovenskega biografskega leksikona, nepogrešljivega pripomočka pri proučevanju primorske preteklosti in sodobnosti. V svoji kulturni daljnovidnosti je vanj sprejela pomembne osebnosti ne glede na njihovo ideološko pripadnost. Takšen pristop odlikuje Mohorjevo vselej, kadar gre za ohranjanje zgodovinskega spomina in nacionalnih vrednot. Ob prelistavanju Koledarjev ima človek vtis, da se pred njim razgrinja naša kulturna zgodovina. Pred nekaj leti zasnovana zbirka Naše korenine ohranja spomin na pomembnejše like iz naše preteklosti in polpreteklosti. Izraz družbine narodnoobrambne usmerjenosti je tudi njena skrb za jezik, tako pri izbiranju leposlovnih del kot v načrtovanju publikacij, namenjenih jezikovnim vprašanjem in leksikografiji.

Goriška Mohorjeva družba nam je danes prav tako potrebna, kot je bila primorskemu življu v prvih desetletjih svojega delovanja. S prilagodljivostjo novim časom in družbenim razmeram, zlasti pa z vztrajanjem v temeljnih načelih bo lahko še naprej uresničevala svoje pobude in načrte v korist naše narodnostne skupnosti.

MePZ Rupa-Peč
pred kostnico iz
I. svetovne vojne
v Kobaridu

Na mamin grob tam daleč v domovini (1900-1994)

Po Njem, ki je Ljubezen križana,
in v Njem
zdaj upam, ljuba mamica,
da si pri Njem
v deželi večne sreče.

Še ênkrat pa še ênkrat Ti izrečem
hvaležnost nas, otrok peterih Tvojih:
resnični materi
od ur v povojih
do ur grozot medvojnih, ur ločitve.

Solzê spreminjam v pesem
s strun molitve
in k Njemu,
ki je bil zamislil mater:
odsev ljubezni v trpko-temnem svetu!

Naj se ljubezen zdaj
zagleda vate,
da stala boš pred Njim
kot češnja v cvetu,
in -

kot si nas nekoč učila peti -
Mu pela hvalo:
»Sveti,
Sveti,
Sveti!«

November pada,
z listi pada, pada.
Spomin na mrtve pada, pada, pada -
in vendar
vsi živé, ker niso snov.

November na obali oceana:
gladina z listi padlimi poslana
odhaja:
kam?
z nemirnimi valovi.

Grobovi.
Zid.
Nad njim na oni strani

Zvon srca na šesti januar

Čuj: Razglašenje zvon Gospodovo oznanja,
zvon srca,
ki v mrzlo bol utripa, z zvonom niha, niha tiho.

»Če kdo Me ljubi...«
»Kdo, Gospod?«
»Kdorkoli!«

Ne le apostoli, ne le preroki,
ne le nebeška srca v angelih,
ne le svetniki, oh, ne le svetnice.

S srcá se zvonom zibljejo oblaki,
s solzô v očeh žaré ledu cvetice,
mladostno diha januarski zrak.

Čuj! Razglašenje zvon Gospodovo oznanja,
zvon srca,
ko hiše spe ves dan.

A kaj zato, a kaj zato!
prav vsak - če hoče - Ga ljubíti sme.
Še jaz.

Pozni november

visok se oleander v cvet odeva,
v rdeče-rožnat cvet iz vej življenja,
kot da je svet
nesmrtnosti napev.

S cvetovi se smehljam, se veselím.
Vsak človek je v duhá zaznamovan -
v Gospoda Jezusa
iz ran vstajenja.

Z vdolbin nagrobnih
svečk dišavnih dim.
Nad zid
med oleandrovimi cveti.
Poslušam vetra s traktorjem duet.

SLOVENSKA EVROŠOLA

Ob koncu leta 1993 so se v Prosvetnem domu na Opčinah zbrali predstavniki slovenskih šol, kulturno vzgojnih organizacij z Goriške in Tržaške ter soglasno sklenili, da bodo ob 50. obletnici obnove slovenskih šol v Italiji priredili slavje šol jezikovnih manjšin Evropske unije, katerega so imenovali *Slovenska Evrošola*. Tovrstna oblika praznovanja take pomembne obletnice je v našem prostoru nedvomno nekaj izjemnega. Organizatorji pa so bili prepričani, da bo naša Evrošola priložnost, da z njo na aktualnejši način dokazemo svojo navezanost na našo šolo, pomembnost njene kulturne, vzgojne in izobraževalne vloge, obenem pa še, da s to manifestacijo izpričamo svoj obstoj in problematiko širšemu krogu sodržavljanov in Evropejcev.

Takrat je tudi prišlo do predloga, da bi to slavje ne zajelo le vseh šol, marveč celotno našo zamejsko skupnost. V ta namen se je zasnova in ustanovil Organizacijski odbor, katerega člani so bili predstavniki različnih komponent slovenskega javnega življenja.

Povsem jasno pa je bilo že takrat, da bodo levji delež pri izpeljavi celotnega programa manifestacije imele šole. Z Evrošolo naj bi naše šole, in še posebno srednje, popestrile svoje običajne programe, imele možnost razširiti svoje specifične pristojnosti ob iskanju novih neposrednih stikov in sodelovanja z zunajšolskimi dejavniki, kot so prosvetna društva, občinski upravitelji in sosednje italijanske šole. Tak sodobnejši pristop do teh struktur je namreč tudi porok za učinkovitejše formativne izkušnje učencev. Velja tudi podčrtati, da tudi nekatera zadnja ministrska navodila podpirajo izvedbo takih pobud v sklopu

načrtov kulturnih izmenjav, medkulturenega dialoga in demokratičnega sožitja v Evropi.

Kaj sploh je Evrošola? Gre za množično srečanje šolarjev starih od 11 do 13 let, kar v bistvu odgovarja našim srednješolcem, ki pripadajo različnim jezikovnim manjšinam Evropske unije. Pobudnik za taka srečanja je Urad za manj razširjene jezike, ki deluje v okviru Evropske zveze in ki je botroval že trem tovrstnim manifestacijam. Vseh treh prejšnjih Evrošol so se vselej udeležili tudi predstavniki naših šol in sicer leta 1988 so se v Brest (Bretanija) podali učenci didaktičnega ravnateljstva iz Nabrežine, nabrežinski srednješolci so bili v Walesu leta 1991, dve leti kasneje pa so se učenci srednje šole Ivana Cankarja iz Trsta udeležili tretje Evrošole, ki je bila v Friziji.

Program Evrošole poteka v glavnem po že ustaljenem obrazcu, tudi Slovenska Evrošola se je odvijala po zgledu prejšnjih izvedb. V sredo 19. aprila 1995 so prispeli gostje in se nastanili po domovih naših učencev. Prihajali so večinoma z avtobusi, nekateri z vlakom, spet drugi so dobršen del poti opravili z letalom. Pisano družčino so na predhodno določenih mestih pričakali ravnatelji srednjih šol in starši učencev. V Gorico je prispela skupina Nemcev iz Danske, doberdobski oddelek srednje šole pa je sprejel v goste skupino dijakov slovenske celovške gimnazije, ki so se prvič udeležili take manifestacije, saj je Avstrija povsem nova članica Evropske zveze. V Nabrežini so si za goste izbrali Waležane, tako da so se lahko oddolžili gostovanju, ki so ga imeli pred štirimi leti v Walesu; poleg te manjšine so sprejeli še manjšo skupino Škotov, ki so se nastanili pri

družinah učencev kriškega oddelka. Na Proseku so gostovali vzhodni Frizijci in Lužiški Srbi. Manjša skupina severnih Frizijcev iz Nemčije se je porazdelila med učenci rojanske srednje šole. Na srednji šoli Srečka Kosovela so gostili Ladince, pri Sv. Ivanu pa Irce. Tudi na šoli pri Sv. Jakobu so čutili dolžnost, da sprejmejo Frizijce iz Nizozemske, ki so bili organizatorji Evrošole leta 1993. Skupini Baskov iz Španije in Francije so sprejeli na dolinski srednji šoli, Bretonci pa so se namestili po družinah otrok dvojezičnega šolskega centra v Špetru. Organizacijski odbor je povabil na Slovensko Evrošolo kot opazovalce predstavnike italijanske manjšinske šole iz Slovenije, ki so dnevno prihajali na vse prireditve. Posamezne naše srednje šole pa so, sicer le za prvi dan manifestacije, povabile k sodelovanju tudi sosednje italijanske srednje šole.

Program celotne prireditve se je odvijal v štirih dneh, ki so jih organizatorji glede na temo dejavnosti poimenovali v *dan manjšin* (20. aprila), *dan prijateljstva* (21.), *dan radosti* (22.) in *dan miru* (23.).

Na vsaki izmed zgoraj navedenih naših šol so se v jutranjih urah prvega dne odvijale predhodno programirane skupne dejavnosti, v katere so bili vključeni tudi gostje; za tem pa so se vsi skupaj odpeljali v Trst. Prva množična skupinska prireditev je bila v Rižarni, ob zamisli na tragične dogodke iz preteklosti, ob trdnem prepričanju, da so tedanje žrtve tudi pripomogle, da smo po dveh desetletjih nasilja zaživel v demokraciji; in prav tedaj so ponovno zaživele tudi slovenske šole. Po krajši slovesnosti v Rižarni so se vsi udeleženci odpeljali v mestno središče, kjer so se porazdelili v pet skupin na predhodno določenih mestih: na trgu Goldoni, v ulici Delle Torri, na borskem trgu, na Trgu sv. Antona in še na pomolu Audace. Tu je vsaka šola predstavila krajši kulturni program. Trst se je tedaj razživel v vsej pestrosti različnih

barv, razposajene mladine in njene prisrčnosti: bilo je res enkratno doživetje, ki pa je doseglo svoj višek na »Velikem trgu«. Za veliko zastavo, ki so jo nosili učenci rojanske srednje šole, so prihajale skupine ena za drugo ter se namestile sredi Trga Unità. Slovesnosti trenutka so nedvomno dodale svoj pečat združene godbe na pihala, ki so pod taktirko Bogdana Kralja uvodoma zaigrale evropsko himno. Udeležence sta najprej pozdravila predsednik Organizacijskega odbora Slovenske Evrošole, prof. Zvonko Legiša, deželni šolski skrbnik dr. Ottaviano Corbi in predsednica Urada za manj razširjene jezike Evropske unije, Helen O'Murhu. Sledili so pozdravi otrok predstavnikov gostujočih skupin, nakar je tržaški podžupan Roberto Damiani odprl Slovensko Evrošolo. V tistem trenutku je zadonela himna Evrošola, ki jo je za to priložnost sestavil Boris Pangerc, uglasbil pa Aleksander Vodopivec, obenem je poletelo v zrak več sto pisanih balončkov, ki so jih spustili malčki osnovnih šol.

Zvečer istega dne je bila v Kulturnem domu v Trstu slavnostna akademija, ki so jo pripravili dijaki tržaških višjih srednjih šol. Poleg raznih kulturnih točk so posegli s pozdravi še deželni šolski skrbnik, generalni tajnik Evropskega urada za manj razširjene jezike Donall O'Riagáin, podžupan občine Trst in predstavniki Republike Slovenije ter zamejskih kulturnih organizacij. Velja še dodati, da so slovenske višje šole sodelovale na Slovenski Evrošoli še z dijaki, ki so se ponudili kot vodiči gostujočih skupin v vseh dneh poteka manifestacije.

Program naslednjega dneva se je odvijal v znamenju športa in telesnih aktivnosti v prostorih in na igriščih Športno kulturnega centra v Zgoniku. Otroci so se pomerili v sedmih panogah oz. dejavnostih. Bila pa so to srečanja brez zmagovalcev in brez poražencev, bile so to

Udeleženci iz vse Evrope na večjezični manifestaciji na Velikem trgu v Trstu

predvsem priložnosti za spoznavanje in navezovanje prijateljstev. Organizatorjem so pri delu priskočili na pomoč profesorji, skavti in taborniki; ob koncu so nastopajoče skupine prejele spominsko plaketo.

V večernih urah istega dne so se v Trstu in Gorici in po vaseh, od Doline do Špetra, odvijale kulturne prireditve, kjer so krajevna športna in kulturna društva priredila gostujočim skupinam sprejem. Na vseh teh prireditvah so gostje in gostitelji predstavili krajši kulturni spored in se skupaj zadržali še pozno v noč. V vseh desetih prizoriščih je bilo vzdušje zelo prijateljsko in sproščeno.

V soboto so se vsi naši gostje odpeljali čez mejo na ogled Postonjske jame. V mestni gimnaziji so še pokosili, nakar so se podali v Gorico, kjer je bila na sporedu slavnostna manifestacija. Pod velikim šotorom, ki je stal ob športnem igrišču v ulici Baiamonti, so se zvrstile vse gostujoče skupine, izredno učinkovit pa je bil tu prispevek osnovnošolskih otrok, ki so v dobršni meri pripomogli k radostnemu vzdušju dneva. Velja pripomniti še, da sta jutranji izlet gostov v celoti krili Ministrstvo za šolstvo in šport ter Sekretariat za Slovence v tujini Republike Slovenije, popoldansko prireditev v Go

rici pa dežela Furlanija-Juljska krajina. Zadnji dan je potekal v znamenju slovesa. Svečanost se je odvijala na dvorišču Zavoda združenega sveta v Devinu, kjer so domačini sprejeli otroke v narodnih nošah, nakar je sledil še krajši kulturni spored, med katerim je Tržaški oktet zapel staroslovanski Oče naš. Za tem so si udeleženci zadnjič segli v roke, se okrog 11. ure napotili proti domu z namenom, da se ponovno srečajo na prihodnji Evrošoli leta 1997.

Tako se je zaključil ta veliki praznik manjšinskih šol, ki pa je bil predvsem praznik celotne naše manjšine. K njegovemu uspehu je prispevalo veliko ustanov, v prvi vrsti seveda šol, pa tudi posameznikov. Slovenska javna občila so izčrpno poročala o poteku Evrošole, žal to ne velja za krajevna italijanska sredstva javnega obveščanja.

Slovenska Evrošola je bila nedvomno ena izmed najbolj množičnih manifestacij v zamejstvu v vseh povojnih letih. Bila je to prireditev, s katero smo na najprimernejši način proslavili 50. obletnico obnovitve naših šol ter obenem izpričali navezanost na šolo ter na vlogo, ki jo ima pri ohranitvi slovenskega jezika in kulture.

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

v letu 1995

Prehod iz sezone 1994 v sezono 1995 je zaznamovala 70-letnica življenja Goriške Mohorjeve družbe. Jubilejno slavnje je bilo v Zavodu Šolskih sester v Gorici dne 9. decembra 1994. S svojo udeležbo so nas počastili predstavniki sestrskih Mohorejvih družb iz Celja in Celovca ter veliko prijateljev iz zamejskega prostora, pa tudi iz matice, med njimi precej uglednih gostov. Prisotni so bili predsednik SAZU akademik dr. France Bernik, sekretar v vladi RS za Slovence zunaj mej Slovenije dr. Peter Vencelj, zastopnica predsednika RS, predstavnik Ministrstva za kulturo RS, konzul RS v Trstu, idr.

Po kratkem poprisotanju glavnih etap 70-letnega življenja GMD se je središče pozornosti prevesilo na Primorski slovenski biografski leksikon, ki je z 20. zvezkom dosegel svojo izpolnitev. O razgibani zgodbi več kot 20-letnega podviga GMD sta spregovorila odbornica GMD prof. Marija Češčut in urednik

PSBL prof. Martin Jevnikar. Tudi čestitke, ki so jih na jubilejnim slavnju izrekli nekateri ugledni gostje, so se v dobri meri nanašale na izjemen kulturni pomen tega dela ne le za zamejski, marveč za ves slovenski kulturni prostor.

Pri knjižnem daru GMD 1995 delajo zaključnemu zvezku PSBL družbo še *Koledar*, zbirka novel Prešernovega nagrajenca Alojza Rebule *Vinograd rimske cesarice* ter spomini tigrovca Zorka Jelinčiča *Pod svinčenim nebom*.

Koledar 1995 je uredil dr. Jožko Marakuža. Kot običajno je tudi ta zbornik pestro urejen in bogato vsebinsko sestavljen. Gotovo bo nepogrešljiv vir za zgodovino slovenskega življa v zamejstvu.

Publikacija Rebulovega *Vinograda rimske cesarice* ob avtorjevi 70-letnici in Prešernovi nagradi ni zgolj ponatis prve, že zdavnaj pošle izdaje iz leta 1956. Vsebuje namreč nekaj najzgodnejših Rebulovih krajših tekstov, ki so izšli v periodnem tisku, in pa tehtno spremno besedo prof. Diomire Fabjan Bajc. Vsekakor je ta izdaja dobrodošla zlasti za šole, pa tudi za vse, ki jih zanima razvoj Rebulovega pisateljskega talenta in njegovega duhovnega sveta.

Nemajhen prispevek in priložnost za globlje ovrednotenje čuta narodne zave-

sti in istovetnosti predstavljajo dramatični spomini tigrovskega voditelja Zorka Jelinčiča *Pod svinčenim nebom*, ki sta jih iz očetove zapuščine za tisk pripravila Jelinčičeva otroka Rada in Dušan.

Poleg običajnega knjižnega daru, prvenstveno namenjenega članom GMD, je Zadruga Goriška Mohorjeva izdala svojstveno razmišljujoče popotavanje po Julijcih po sledih Juliusa Kugyja z naslovom

Tajnik GMD Marko Tavčar pozdravlja navzoče na proslavi 70-letnice.

Od Trente do Zajzere, ki ga je napisal Rafko Dolhar, znani tržaški zdravnik in kulturni delavec.

Naj omenimo tudi prikaz slikarskega opusa zamejskega umetnika salezijanca Viktorja Godniča. Naslov *Podobe v službi Resnice* precej prozorno odraža umetnikov duhovni vzgib.

Neobičajni naslov *Dve muhi na en mah - Due piccioni con una fava* nas seznanja z dobrodošlo novostjo slovensko-italijanskega frazeološkega slovarja, ki ga je za GM sestavila prof. Diomira Fabjan Bajc.

V začetku poletja je GM poskrbela za ponatis pesniške zbirke, objavljene leta 1950, Lada Piščanca *Pesmi zelene pomladi* z željo, da se avtorjeva tragična življenjska zgodba (bil je krivično umorjen leta 1944 v Cerknem) in njegova rahločutna pesniška zapuščina prikljče v spomin tudi mlajšim rodovom.

Zadnji v vrsti publikacij GM v letu 1995 je *Zbornik simpozija o Francu Jezi*, samoniklem rodoljubu, časnikarju in kulturnem delavcu, ki so ga vojne in po-vojne razmere iztrgale iz rodne Štajerske in privedle na Tržaško, kjer se je tudi pred 10 leti izteklo njegovo življenje.

Nadvse živahna, zlasti po zaslugi tajnika odbora GMD Marka Tavčarja, je bila letošnja predstavitev dejavnosti in publikacij GMD tako v zamejstvu kakor v matični domovini. Našteli smo jih kakih trideset. V Ljubljani nam je za predstavitev knjižnega daru 1995 nudila gostoljubno streho sama SAZU, s pozdravno in uvodno besedo njenega podpredsednika akad. Cirila Zlobca.

Deležni smo bili tudi pozornosti slovenske televizije. Omenili bi pogovor za kulturno oddajo »Osmi dan« in pa nastop v živo v koprskem studiu TV v nizu »Kje so tiste stezice«.

Glede na vezi in sodelovanje s sestrskima Mohorjevima družbama velja omeniti, da je na tem, da izide skupna zgodovina vseh treh Mohorjevih družb.

Prikaz zgodovine GMD je prispeval zgodovinar dr. Branko Marušič. Ostala avtorja sta dr. Valentin Inzko za Celovško in prof. dr. Marijan Smolik za Celjsko. Nadvse zgovorno pričevanje o dejavnosti in kulturnem pomenu vseh treh sestrskih MD bo seznam knjig in publikacij od začetkov do danes, ki bo sestavni del zgodovinskega prikaza.

JANEZ JEROMEN

MOHORJEVA DRUŽBA CELJE

od septembra 1994 do
septembra 1995

Oktober 1994: Po nekaj letih pravedanja se je še kar srečno končal naš zahtevke za denacionalizacijo in vrnitev premoženja, ki je bilo Mohorjevi družbi v Celju odvzeto kmalu po koncu druge svetovne vojne. Postopek je bil zaključen 17. oktobra s poravnavo med Mohorjevo družbo in dotodanjim lastnikom Cetisom, Celje. V poravnalnem postopku smo se z dotodanjim lastnikom sporazumeli, da nam vrne naše nekdanje nepremično premoženje, mi pa mu plačamo vrednost izboljšav in novih objektov, ki jih je Cetis izvedel v času svojega lastništva na naši nekdanji imovini. Sedaj stojimo pred veliko nalogo, da se uprava Mohorjeve spet preseli v stavbo, ki so jo naši predniki kupili v ta namen 1926 in ki nam je služila še prva leta po vojni.

V organizaciji Inštituta Antona Trstenjaka je bila 25. in 26. oktobra v Cankarjevem domu v Ljubljani osrednja strokovna prireditvev v Sloveniji v letu družine. Predavatelji na tem simpoziju so bili sami »naši« avtorji: Anton Trstenjak, Elisabeth Lukas in Viktor Frankl (žal le posredno, preko video po-

netka). Tudi mi smo se vključili v to prireditev z dvema izdajama: V. Frankl, *Zdravnik in duša*, eno avtorjevih prvih in temeljnih del o logoterapiji, ter E. Lukas, *Smiselnice*, zbirka logoterapevtskih misli, utrinkov, dopoljenih z mojstrsko fotografijo Andreja Hudnika.

November: Na vernih duš dan smo v dvorani nadškofijskega ordinariata predstavili zajetno knjigo *Palme mučeništva*, v kateri so avtorji duhovniki Zdravko Reven, Anton Pust in Božidar Slapšak zbrali življenjepise več sto slovenskih duhovnikov, redovnikov, redovnic in bogoslovcev, ki so trpeli preganjanje ali umrli nasilne smrti med vojno ali v prvih letih po njej. Knjiga je tehten prispevek k pravilnemu prikazovanju in razumevanju naše novejšje zgodovine.

V dneh 12. in 13. novembra smo vse tri Mohorjeve skupaj priredile v Domu prosvete v Tinjah simpozij na temo: *Kristjan v družbi*. Sodelovali so vidni slovenski krščanski misleci, ob okrogli mizi pa so svoje poglede in misli izmenjali tudi vodilni slovenski krščanski politiki. Zbornik prispevkov s tega simpozija bo izšel 1995 kot skupna izdaja vseh treh Mohorjevih družb.

December: V začetku decembra smo izdali najdebelejšo »knjigo« v svoji zgodovini: s. Justina Višner *Slovenske narodne vezenine*, debela je kar 17 cm! Pravzaprav je to škatla, v kateri so knjiga in pole s skoraj 600 slovenskimi okrasnimi vzorci v naravni velikosti. Tako obsežne izdaje, posvečene slovenskim vezeninam, doslej še ni bilo. Razveselili so se je vsi, ki jih zanima naša ljudska ustvarjalnost, med njimi tudi mladi iz veroučne skupine iz Stožic pri Ljubljani, ki so za veliko noč 1995 izvezli 16 prtičkov z ljudskimi motivi.

V letu 1994 smo izdali rekordno število knjig: vsega skupaj 88 naslovov, od tega 6 v redni zbirki; 62 knjig, CD plošč, glasbenih kaset zunaj redne zbirke, 20 knjig

in glasbenih kaset pa je bilo namenjenih verouku.

Leto 1995 smo začeli z nekaj ponatisi, februarja pa smo se pridružili čestitkam akademiku in pisatelju in našemu zvestemu avtorju Alojzu Rebuli, ki je dobil Prešernovo nagrado za življenjsko delo. Njegovo 70-letnico smo zaznamovali z izborom nekaterih njegovih temeljnih besedil o krščanstvu pod skupnim naslovom *Skozi prvo zagrinjalo*, predstavitev je bila v sept. 1994.

April: V četrtek 27. aprila je šla v eter prva oddaja Radia Ognjišče *Iz Mohorjeve skrinje*, od takrat jo lahko poslušate vsak četrtek ob 20.35. Ko boste dobili v roke ta koledar, jih bo že preko 30. Z Radiem Ognjišče smo se dogovorili, da vam vsak četrtek zvečer v obliki sproščenega pogovora, zanimivih odlomkov in intervjujev pripravimo dobre pol ure poučno zabavnega poslušanja. Ob tem si lahko s pravilnimi odgovori prislužite tudi knjižne nagrade, saj je vsaka druga oddaja v živo! Oddaje so naletele pri poslušalcih na dober odziv, zato načrtujemo, da bomo kulturno sodelovanje z Radiem Ognjišče še razširili in razvejali.

Maj: 10. maja smo Slovencem predstavili monografijo *Orgle v Ljubljani* dr. E. Škulja. Izjemni knjigi je ustrezala tudi izjemna predstavitev: v navzočnosti ljubljanskega nadškofa in metropolita sta avtor in organistka ga. Angela Tomanič v živo predstavila najmanjše orgle v Ljubljani, dobrih 250 let star pozitiv.

Spomenu 50-letnice konca druge svetovne vojne smo posvetili kar štiri izdaje: A. Srholec *Luč iz globin*, M. Kremažar *Sivi dnevi*, L. Potokar *Onstran samote*, M. Cerar Hull *Poletje molka*. S temi deli smo opozorili na vrsto človeških tragedij, ki nam jih je prinesla trpka svoboda komunizma. V tem smislu smo v nedeljo 14. maja, ko je slovenska vlada priredila svoj »triumf«, skupaj z Radiem Ognjišče zvečer predstavili Slovencem recital po-

ezije dvajsetih slovenskih medvojnih pesnikov z naslovom *Od tu je danes daleč do ljudi*. Prof. Pibernik je v njem zbral pesnike z vseh političnih in nazorskih strani, družila jih je po eni strani iskrena človeška izpoved njihovih pesmi, po drugi pa skupna grenka usoda: vsi so bili žrtve vojnega nasilja z ene ali druge strani. Recital so izvedli ugledni slovenski umetniki: igralca Boris Cavazza in Gregor Čušin, pianistka Hermina Jerman in čelist Milan Hudnik, režiser Marko Sosič, skladatelj akademik Primož Ramovš pa je prispeval zanj originalno glasbo. Ta naš recital je v juniju predvajal v svojem programu tudi Radio Slovenija.

Junij: 16. junija smo v Stični predstavili zbrano dela p. Simona Ašiča, zeliščarja, ki ga poznajo vsi Slovenci. V dveh knjigah so zbrana njegova navodila za nabiranje zdravilnih rastlin in recepti, v tretji pa je njegov življenjepis, ki ga je pisal V. T. Arhar.

21. junija smo v Zavodu sv. Stanislava na literarnem večeru, posvečenem begu in tragičnem poboju vrnjenih beguncev v juniju 1945, še posebej predstavili tri knjige slovenskih avtorjev, ki so povezane s temi dogodki: M. Kremžar *Sivi dnevi*, L. Potokar *Onstran samote*, M. Cerar Hull *Poletje molka*. Posebno pozornost smo posvetili pisatelju Ludvetu Potokarju, ki je ustvarjal v Severni Ameriki in je bil doslej v slovenski literaturi neznan. Knjiga *Onstran samote*, v kateri so zbrane njegove novele in roman *Krivi vir*, prof. Pibernik pa jo je dopolnil z obširno življenjepisno študijo, pa kaže, da ga je treba šteti med naše najkvalitetnejše povojne pisatelje. Na večeru je bila aktivno prisotna tudi pisateljica Mara Cerar Hull, avtorica

avtobiografske izpovedi *Poletje molka*. S svojimi prispevki pa sta nas navdušila tudi ugledna slovenska literata Zorko Simčič in Alojz Rebula. Večer je s slovenskimi narodnimi in umetnimi pesmimi lepo zaokrožil oktet Deseti brat.

Zadnji junijski dan je knjiga L. Potokarja *Onstran samote* doživela posebno pozornost v domu prosvete v Tinjah na Koroškem, kjer so nekdanji begunci, slovenski študentje graške univerze privedli enodnevni spominski simpozij. Kot glavna predavateljica sta nastopila John Corsellis, angleški pravnik, pred 50 leti član angleške humanitarne organizacije na Koroškem, in grof Nikolaj Tolstoj Miloslavski, angleški zgodovinar, znan po svojih kritičnih člankih in po knjigi, v kateri je razkril in obsodil nehumano ravnanje tistih angleških vojaških poveljnikov na Koroškem, ki so spomladi 1945 na tisoče slovenskih beguncev svojevoljno vrnil Titovi vojski v gotovo smrt. Oba sta se za našo knjigo zelo zanimala, saj jima obsežna življenjepisna študija prof. Pibernika nudi novo gradivo pri proučevanju tistih usodnih dni. Z obema smo navezali stike, saj se zanimata za našo založniško dejavnost nasploh.

V juniju in juliju nas je obiskalo več Slovencev z druge strani oceana, vseh

Predstavitve knjige *Palme Mučeništva* v DSI v Trstu (od leve: Matija Remše in dr. Zdravko Reven)

smo bili zelo veseli. Med njimi sta bila tudi g. Jože Škerbec, vodja slovenskega dušnopastirskega urada v Buenos Airesu, in g. Lovro Jan, ki prizadevno posreduje naše knjige Slovincem v Bariločah, Argentina. Naši stiki z Argentino so vedno bolj živi, v zadnjih dvanajstih mesecih smo izdali kar dve pomembni knjigi, s katerima smo približali kulturno delo argentinskih Slovencev njihovi stari domovini: *Zbornik Slovenske kulturne akcije 1954-1994* in *Letopis slovenskega glasbenega življenja v Argentini*. Pogovarjali smo se o marsičem in skupaj delali načrte, kako bi še uspešneje premostili tisoče kilometrov, ki nas ločujejo.

FRANC KATTNIG

MOHORJEVA ZALOŽBA V CELOVCU v minulem letu 1995

Tokrat se hočem v svojem poročilu iz Celovca omejiti na založniško dejavnost naše Mohorjeve družbe, čeprav zajema založba le del celotne družbine dejavnosti, ki sega od vzdrževanja Modestovega doma za dijakinje in dijake v Celovcu preko študentskega doma Korotan na Dunaju, knjigarne in tiskarne v Celovcu do raznih iniciativ na gospodarskem področju tako v Avstriji kot izven nje.

V Modestovem domu smo letos imeli zelo uspešne tečaje nemščine za mladiño, Korotan na Dunaju je prenovil znameniti arhitekt-rojak Boris Podrecca, knjigarno smo temeljito prenovili že lani, tiskarna pa se je preselila zaradi pomanjkanja prostora v Mohorjevi hiši v sosednji Vetrinji, kjer je tudi »Vetrinjsko polje«, znano po »Vetrinjski tragediji«, ki se je dogodila pred 50 leti.

Naš predsednik rektor Jože Kopeinig je na spominski proslavi te tragedije po-

leti 1995 v Vetrinju pozdravil številne goste takole: »Zgodovinska usoda slovenskemu narodu tudi sredi 20. stoletja ni prizanašala. Mnogi danes navzoči ste doživeli in doživljali ponižano in teptano dostojanstvo slovenskega naroda. Okupacija in komunistična revolucija sta prizadeli slovenskemu narodu ne samo globoke rane, temveč tudi bratomorni razdor, ki še danes razdvaja narod v Sloveniji, izseljeništvu in v zamejstvu. Mohorjeva hiša v Celovcu je v povojnih letih bila duhovno zatočišče mnogim beguncem in izseljencem. S svojo založniško dejavnostjo je omogočala, da se resnica o temni dobi slovenskega naroda v medvojnih in povojnih letih ni mogla povsem zatreti in utišati ...«

To, v povojnem času oživljeno založniško delovanje iz leta v leto rodi sadove, včasih, hvala Bogu, lepše in boljše, včasih, če smo malo avtokritični, tudi slabše.

V iztekajočem se letu je celovski Mohorjevi uspelo izdati skoraj 50 samostojnih knjig in glasbenih kaset tako v slovenskem kakor tudi v nemškem jeziku. Največja podviga sta knjiga *Slovenski Dunaj* (besedilo Drago Medved, slike Marjan Paternoster), ki je bila izdana v slovenščini in nemščini, ter dvojezična monografija o slikarju in pesniku Gustavu Janušu s spremno besedo pisatelja Petra Handkeja.

Mladinskih knjig in otroških slikanic smo izdali 8, med temi naj posebej omenim slikanico-prvenec Tomaža Vrabiča (Škofja Loka) in slikarke Petre Varl-Simončič (Ljubljana) *Oblak, mlinar in pobeglo zdravje* ter knjige zbirke *Novohlačniki* dunajskega avtorja uspešnic Thomasa Brezine.

Založili smo nadalje 4 pesniške zbirke in 8 proznih knjig (v nemškem prevodu delo istrskega pisatelja Marjana Tomšiča *Oštrigèca*, avtobiografski roman *Človeka nikar* koroškega pisatelja Vinka Ošlaka ter črtice *Na sončni strani*

ceste slovenskega veleposlanika v Parizu Andreja Capudra.

Iz 7 stvarnih knjig bi rad opozoril na knjigo *Koraki skozi meglo* (o Soški fronti 1915 - 1917) primarija iz Nove Gorice Vasje Klavora (izšla je tudi v nemškem prevodu) in na drugi del življenjepisa *Nadžkof Vouk in njegov čas* Ludovika Ceglarja, ki živi v Braziliji.

Znanstvenih knjig smo izdali 10, med njimi znanstveno razpravo *Ameriški Slovenci in katoliška Cerkev* Darka Friša iz Maribora, knjigo nepozabnega narodopisca Nika Kureta *Das festliche Jahr der Slowenen* (Praznično leto Slovencev) ter zbornik *Matija Majar-Ziljski*, ki ga je sestavil prof. celovške univerze Andrej Moritsch.

S področja šolskih knjig (skupaj 9) naj navedem že 5. knjigo *Gospodarsko poslovanje* (Schneider/Schwankhart), *Glas, glasba in glasbila* (Kovačič) in latinsko vadnico *Veni, vidi, didici* (Stockmann), rad pa povem, da smo izdali tudi veroučno knjigo *Vjerska knjiga* Z za gradišćanske Hrvate ter dve veroučni v slovenščini. Veseli nas, da z našimi šolskimi knjigami lahko pomagamo tudi šolam v Republiki Sloveniji.

V zbirki *Razno* imamo še druge knjige in glasbene produkcije. Od teh naj omenim *Mali socialni leksikon* (Vinko Ošlak), zbornik *Kristjan v družbi* (uredil Vinko Ošlak, sozaložba vseh treh Mohorjevih založb!), umetnostni koledar *Hans Staudacher* ter glasbeni kaseti in laserski plošči *Vse je pesem* (ansambel Drava iz Borovelj) ter *Koroške narodne za trobento* (Franc Korber, Ljubljana).

Posebno pričakovanje velja za knjigo *Zgodovina Mohorjeve*, ki bo izšla v skupni založbi Mohorjevih družb iz Celja, Gorice in Celovca.

V minuli dobi smo pripravili vrsto literarnih večerov, predstavitev knjig ipd., prav posebej pa je uspel *Avstrijsko-slovenski večer* junija 1995 v parlamentu na Dunaju s predstavitvijo knjige Vasje Klavore in razstavo slikarja Tomaža Železnika, na katerem smo predstavili tudi slovenska vina in pršut.

Ob koncu iskrena hvala vsem sodelavcem, posebej pa še našemu predstavništvu v Ljubljani, ki pod vodstvom direktorja Ivana Ovna z veliko vnemo in lepimi uspehi skrbi za širjenje Mohorjev v Sloveniji.

JANEZ POVŠE

Pesem Gorici

*Po duši blaga, tiha si, prijazna,
čeprav skrbno zakrivaš svoj obraz,
s skrivnostmi svojimi mnogoobrazna,
mehko se vate upogiba čas.*

*S sinjino Soče vdano nas objemaš,
poklanjaš brhke briške griče v dar,
z molčecim gradom nam nebo zajemaš,
odpiriš Travniki kot srcá oltar.*

*Gorica draga, zame si uganka.
Ne vem, zakaj ljubezen daješ nam,
zakaj bediš nad nami brez prestanka,
razloga sreče te ne prepoznam.*

*Čez tebe šla je bridka zgodovina,
boleče te pretresla v temeljih,
sedaj obdaja trudna te tišina,
spomin medlí tvoj v strtih upanjih.*

*Zakaj nas ljubiš? Res dovolj storimo,
da bi žarela, kot si že nekoč,
ali od tvoje milosti živimo,
bolj jemljemo kot dajemo ti moč?*

*Molčiš, najbrž hoté nas puščaš v dvomu,
kdaj utruđiš se v ljubezni, ne izdaš,
naprej nas braniš v svojem toplem domu
in brez zamere nežno se smehljaš.*

PETDESET LET PASTIRČKA

Letos mineva petdeset let, odkar je v mesecu aprilu 1946 na Veliko noč izšla prva številka Pastirčka.

To je bil čas takoj po drugi svetovni vojni, ko je slovenska beseda med Slovenci na Primorskem znova zaživela, potem ko je bila dolgo časa obsojena na molk. Takrat so se po mnogih letih znova odprle slovenske šole in tudi v javnosti se je slovenska beseda spet zaslišala. Slovenski otroci so v šoli ponovno dobili v roke slovensko berilo in slovenski katekizem.

Vendar pa samo berilo in katekizem nista zadoščala. Tako je dr. Kazimiru Humarju, ki je takrat poučeval verouk na osnovni šoli, prišlo na misel, da bi začel izdajati poseben list za otroke in se je pri tem zgledoval po listu g. J. Kraglja, ki je že imel svoje glasilo za otroke v svoji župniji. List naj bi otrokom nudil krščansko vzgojo tudi izven šole, istočasno pa naj bi vzpodbujal pri otrocih ljubezen do materinega jezika in do domovine, po besedah našega velikega pisatelja Cankarja: Mati, domovina, Bog! List naj bi bil namenjen otrokom, v pomoč pa naj bi bil tudi njihovim staršem in katehetom, ki naj bi v njem našli dopolnili v krščanskemu nauku. Tako je nastal Pastirček.

Iz urednikove besede otrokom in staršem iz prve številke Pastirčka bom tu ponovila samo nekaj misli, ker so še vedno aktualne in primerne za današnje otroke in starše:

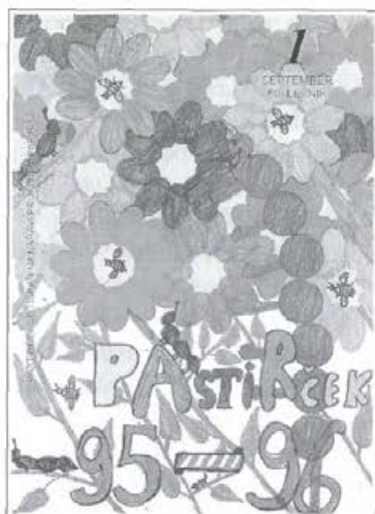
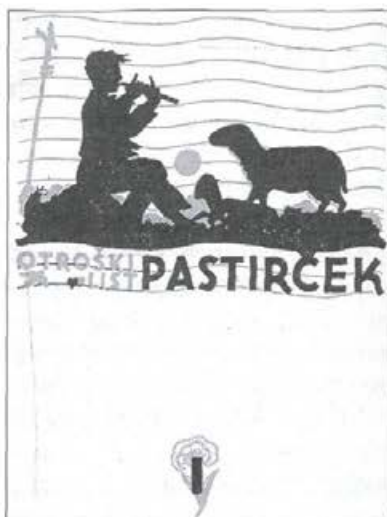
»Največja dobrina za vsak narod je šola. V njej je možno gojiti lepoto jezika v popolni meri. Tega se je močno zavedal tudi naš veliki svetniški škof Slomšek. Napisal nam je za tisti čas mnogo pripomočkov in tudi sam je otroke učil

pod lipo sredi vasi. V naši deželi je bila slovenska beseda dolgo časa zaprta samo v srcih. Sedaj pa nam je božja Previdnost dala razmah slovenske besede. Zopet so odprte slovenske šole. Zopet more tudi jezik glasno prepevati hvalnico Bogu.

Daj Bog, da bi zamudo izpolnili pametno in z ljubeznijo. Da bi zamudo nadoknadili, so vam katehetje umislili Pastirčka. Z njim vas bodo pastirji vaših duš vodili po Mariji k Jezusu. Ta Pastirček bo za vas. Najbolj pa bo vaš, ako boste zanj delali tudi vi sami. Kako? Tako, da ga boste pridno prebirali in se sami vanj oglašali s pošto. Starši! Vi vsi bi radi imeli svoje otroke dobre, poštene in delavne. Do tega jih pripelje dobra vzgoja. Katehetje vam hočejo pri tem delu pomagati tudi doma z dobrim tiskom. Privoščite svojim otrokom branje, ki jih bo plemenitilo in navajalo h krepostnemu življenju!«

Oglejmo si sedaj nekoliko zgodovino Pastirčkovih petdesetih let!

Naslovna stran prve številke 1. letnika Pastirčka iz leta 1946-47 in prva številka jubilejnega 50. letnika 1995-96

Naj najprej omenim, da je bil nekakšen predhodnik Pastirčka listič *Jaselce*, ki pa je zaradi težkih razmer pod fašizmom izhajal samo dve leti, in sicer leta 1927 in 1928, kajti leta 1929 je fašistična oblast ukinila vse slovenske časopise in tako so morale prenehati z izhajanjem tudi *Jaselce*. Uredništvo tega glasila za otroke je bilo na Placuti v Gorici.

Ob izidu prve številke Pastirčka sta bila uredništvo in uprava na Trgu sv. Hilarija v Gorici, pozneje pa v slovenskem Alojzijevišču v ul. Don Bosco. Pred oblastmi je v tistih letih za Pastirčka odgovarjal prof. Mirko Rener, urejal pa ga je dr. Kazimir Humar. Ilustrator Pastirčka in obenem njegov soustanovitelj je bil prof. Vilko Čekuta, ki se je v letu 1955 izselil v Kanado. Naslovno stran prve številke Pastirčka je izdelal danes znani goriški trgovec in slikar Andrej Kosič.

Od leta 1951 do 1963 je bil Pastirčkov urednik in tudi glavni pisec msgr. Srečko Gregorc, ki je pisal zgodbe, igre in pesmi, od katerih so otrokom bile zlasti všeč tiste o Ivčku Nagajivčku in pesmi o Vančku Modrijančku. Ilustrator je bil dr. Jože Vrtovec, ki je pri Pastirčku sodelo-

val celih 35 let. Po bolezni msgr. Gregorca je leta 1964 uredništvo Pastirčka spet prevzel dr. Kazimir Humar, nakar se je uredništvo Pastirčka preselilo v Trst, kjer je njegov urednik postal dr. Jože Prešeren, ki je kot duhovni vodja skavtov zelo skrbel, da se je preko Pastirčka širila zamisel o tej mladinski vzgojni organizaciji. Tudi Pastirčkova zasluga je, da se je v tistih letih skavtska organizacija ustanovila tudi na Goriškem. V tem času je Pastirček začel izhajati v večjem formatu, katerega je ohranil vse do danes. Ilustratorji so, poleg že omenjenih, v teh letih bili še Klavdij Palčič, Robert Kozman in Avrelj Lukežič.

Pastirček je ostal na Tržaškem do leta 1976, ko se je njegovo uredništvo spet preselilo v Gorico. Tu je postala njegova urednica pisateljica Zora Saksida, ki je Pastirčka urejala dve leti (1976-1978), nakar je uredništvo prevzela pesnica Ljubka Šorli Bratuž. Ko je zaradi bolezni morala uredništvo opustiti, je slednje nekaj časa spet prevzel msgr. Kazimir Humar, za njim je uredništvo prevzela učiteljica Ljuba Smotlak, nakar je njegovo uredništvo prevzel duhovnik Marjan Markežič, katehet na slovenskih srednjih

šolah v Gorici, ki ima danes za redno izhajanje Pastirčka največ zaslug. Za ilustracije v Pastirčku v zadnjih letih skrbi učiteljica Danila Komjanc.

Pastirček je bil v prvih povojnih letih prvi in edini tovrstni mesečnik za slovenske osnovnošolske otroke na Goriškem in na Tržaškem, pa tudi srednješolci so radi segali po njem. Za mnoge slovenske otroke je bil sploh prvi otroški list, ki so ga v tistih časih dobili v roke. Res je, da je bil Pastirček v začetku skromen, saj ga je bilo komaj za deset strani, toda njegova vsebina je bila vedno pestra in bogata. To značilnost je Pastirček ohranil tudi pozneje; po zaslugi njegovih urednikov in sodelavcev, med katerimi so bili prevsem otroci, je Pastirček postajal vedno lepši in zanimivejši.

O čem je pravzaprav Pastirček pisal?

Če prelistamo letnike Pastirčka, opazimo, da se v njem vrstijo vsakovrstni članki, od pesmic, zgodb, pravljic, pa do igrice, ki so primerne za šolske odre. V listu zasledimo več stalnih rubrik: katehetsko stran, kulturni koledar, poljudno-znanstvene članke, ki govorijo zlasti o naših krajih in naših ljudeh z namenom, da bi jih otroci spoznali in vzljubili, članke o veselju, računalnikih, ladjah, letalih in raketah. Mnogo je Pastirček pisal tudi o živalih, zdravju in skrbi zanj, o potopisih, igrah in športu, kinu in televiziji, o skavtih, svetnikih in še in še bi lahko naštevali. Seveda tu ne smemo pozabiti ugank in zank ter uglasbenih pesmi, ki niso manjkale v nobeni številki, ter seveda pisem otrok, ki so Pastirčka v teh letih bogatila. Naj omenim še Pastirčkovo knjižnico, v kateri je od leta 1976 do zdaj izšlo devet knjig. Vsi avtorji so Pastirčkovi sodelavci.

Po vsem povedanem lahko sklepamo, da je Pastirček v teh letih opravil izredno pomembno kulturno, versko in vzgojno poslanstvo med našimi otroki na Goriškem in Tržaškem. Prav gotovo se

velika večina izmed njih z ljubeznijo in hvaležnostjo spominja, s kakšnim veseljem so ga brali in čakali na naslednjo številko. Gotovo je Pastirček marsikomu tudi pomagal, da je preko njega vzljubil slovensko tiskano besedo in se mu je s tem vzbudilo zanimanje za branje drugih, zahtevnejših knjig, kar mu je pozneje v šoli in v življenju koristilo. Iz vsega tega je razvidno, da je Pastirček v teh petdesetih letih opravil res veliko in plemenito delo.

Mnogi, ki so v Pastirčka pisali in se zanj trudili, so danes že v večnosti. Njihovo delo, njihovi zgledi in spisi pa so ostali in tudi današnje mladino bodrijo, naj ostane dobra, verna in poštena, saj je to najboljša dota, s katero lahko vstopijo v življenje.

Da bi se tega naši otroci in njihovi starši ter vzgojitelji vedno zavedali in tudi držali, to Pastirčku ob njegovem zlatem jubileju vsi želimo in kličemo: »Pogumno naprej in še na mnoga leta!«

RUDI MERLJAK

Utrinek

*Luč polni prostore neba
sile zvenijo pesem vesolja.
Guba na licu je struga solza
studneci življenja se vračajo v morja.*

IZ NAŠIH KRAJEV

Po prvi svetovni vojni, ko je Primorska prišla pod Italijo, so v naših listih izhajali številni prispevki o naših krajih, njihovem kulturnem in zgodovinskem izročilu, z opisom naravnega okolja. Pisali so jih izobraženci, tudi mnogi duhovniki, da bi slovenskemu človeku ohranjali v zavesti njegov domači svet in da bi se vživel v svoje življenjsko okolje.

Koliko lepih in bogatih člankov ter opisov naše krajine je objavil npr. samo prof. Bednarik! Njegovo delo »Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi« (1932) je zajelo dejansko vse primorske kraje. Duhovnik in pisatelj Venceslav Belè je poleg svojega pisateljskega dela podal tudi izredno uspele opise umetniških spomenikov, kot sta npr. cerkev sv. Danijela v Volčah ali cerkev sv. Justa v Koseču pri Drežnici. Pisatelj Bevk je priredil za objavo staro tolminsko »Povest o grofu, ki so ga uši snedle«...

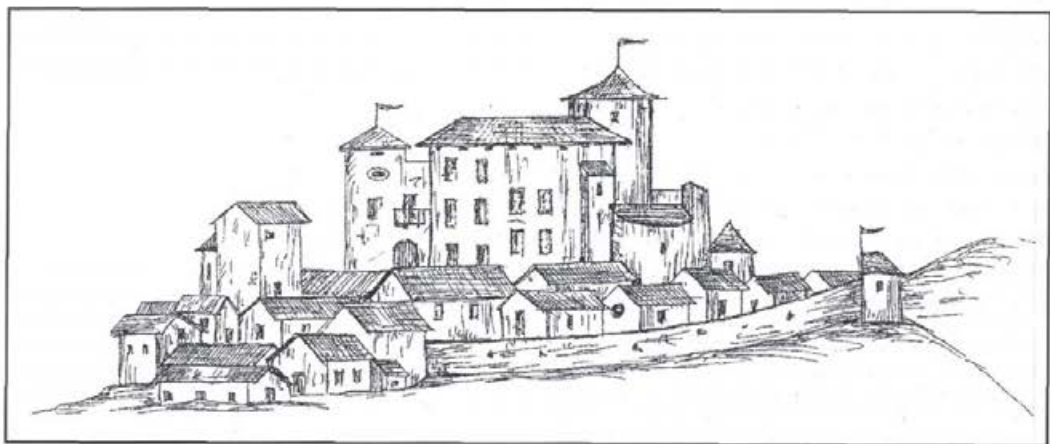
Po vsej deželi skorajda ni bilo kraja, ki bi ostal pozabljen, tako da je ves pri-

morski življenjski prostor dihal tudi kot kulturni in duhovni prostor, prostor za vednih in prebujenih ljudi, z velikim ustvarjalnim zanosom. Tudi Goriška Mohorjeva družba (GMD) ga je s svojimi knjigami in koledarji sooblikovala.

Po drugi vojni je vse to duhovno in kulturno bogastvo začelo dokaj hitro propadati. Deloma zaradi razdelitve dežele na dve državi, in še bolj zaradi različnih političnih režimov na eni in na drugi strani meje. Kasneje pa vse bolj zaradi nove poročevalske tehnike, radijske in potem televizijske, ki je bila osrediščena predvsem na Ljubljano in Koper ter deloma Trst.

Pod vplivom, ki ga je v predstave zlasti mladega rodu prinašal nov poročevalski val, je dediščina starih krajevnih kultur dokaj hitro tonila v pozabo. Starejši rod, ki je umiral, jo je odnašal s seboj.

Ko so v zadnjih letih nastale številne krajevne radijske in tudi tv-postaje, je bilo te dediščine komaj še kaj. Zanimanje zanjo pa nenehno narašča. Članki o po-

Tabor nad Dornbergom, grad in vas, narisal Marussig v 18. stol. Na desni ostanek okroglega turna, del starjšega gradu. Grad je danes propadel.

sameznih krajih, ki jih na tem mestu prinašamo, vsega tistega, kar se je pozabilo, ne morejo nadomestiti. So pa lahko izhodišče za nadaljno raziskovanje in zbiranje gradiva, npr. grbov, starih pečatov, starega delovnega orodja, delovnih postopkov ipd.

Vsa ta izročila so del domače krajevne kulture. Mogoče jih je vgraditi v zunanjo podobo kraja, v krajevne prireditve ipd., kot delajo po svetu z velikim uspehom. Na Koroškem imajo velike uspehe s prireditvami iger v zgodovinskem okolju starih gradov, z uporabo grbov, ureditvijo krajevnih muzejev, in še toliko drugega. In ne le tam. Torej zgled, ki bi ga bilo vredno posnemati.

DORNBERG

Ni znano, če je za ta kraj nekoč obstajalo slovensko ime. Gotovo je le, da se tako v pisnem kot v ustnem izročilu ni ohranilo. Oblika imena Dornberg je vsled tega izvirna, četudi je nemška.

Po prvi svetovni vojni, ko je Primorska prišla pod Italijo, se italijanska stran ni mogla upreti skušnjavi, da je ne bi prevedla v Montespino. Na podoben način jo je po drugi vojni, pod Jugoslavijo, poskušala ponašiti jugoslovanska stran, nastal je Zali hrib, prav po osnovnošolsko nerodno, in pri vsej primorski javnosti sprožil smeh. Osramočena nova oblast je kako leto zatem uvedla znova staro obliko, vendar s k-jem na koncu (Dornberk), da ime ne bi izgledalo preveč »nemško«.

Dornberg ima skupaj s svojim imenom pomemben delež v zgodovinskem izročilu Goriške in Primorske. V tem kraju ima svoj začetek pomembna rodbina tega imena, ki se v zgodovinskih listinah prvič omenja leta 1202, in sicer s članom po imenu Volcher.

Ne ve se, ali je kraj dobil po njej ime, ali pa rodbina po kraju. Slednje je bolj verjetno, le da se je slovenska oblika imena kasneje povsem pozabila. Podobno kot pri imenu Kromberk, za katerega je bila slovenska oblika Strane še zapisana, vendar se v govoru ljudi ni več ohranila.

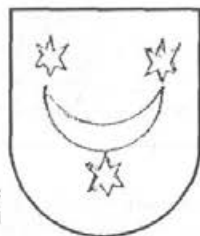
Rodbina Dornberg pa ima gotovo starejše začetke od leta, ko se prvič omenja. Zaradi imena jo večina zgodovinarjev ima za nemško in ji išče poreklo nekje na Bavarskem in Frankovskem, z bolj ali manj prisiljenimi razlagami. Zgodovinar Coronini jo ima za štajersko in prišteva med njene člane tudi oglejskega patriarha Pellegrina II. (1195 - 1204).

Svoj prvi grad je rodbina imela na griču Tabor, ki se vzdiguje na južni strani pod kraško planoto. Dornbergi so bili fevdniki grofov Goriških, mogoče že prve rodbine, veje koroške dinastije Eppenstein (1031 - 1090), ali pa druge (po 1090), ki je izhajala iz Pustrice, doline gornje Drave. Verjetno so bili že v njih spremstvu kot ministeriali, ko je ta rodbina prevzela v posest Gorico in si po njej naredila ime.

Nadvse zanimiv je grb rodbine Dornberg in obenem tudi samega kraja - zelena agava, ki rase iz kamnite vaze, oboje na rumenem (zlatem) ščitu. Ta grb se nahaja tudi na pročelju slovenske cerkve

Grb družine Rabatta

Grb družine Lantieri

sv. Ivana v Gorici in nad portonom ene izmed hiš današnje ulice Morelli.

Grad na Taboru je bil po izvoru posest oglejskega patriarha, ki ga je odstopil v fevd grofom Goriškim in ti v nadaljni fevd Dornbergom. Le tako je razumljivo, da se grad v letih 1281 - 1397 povrne v roke patriarha, dasi ga Dornbergi še nadalje upravljajo. V zgodovinskih listinah te fevdalne podelitve niso omenjene. Nedvomno so bile potrjene s posebnimi pismi, kar pa se ni ohranilo.

Oglejski patriarh Bertrand de St. Gines je fevd Dornberg pridružil leta 1347 gospostvu Rihemberg, katerega so imeli grofje Goriški. Tega ni mogoče umeti drugače, kot da je šlo za odstop dornberškega fevda omenjenim grofom.

V tem času je prišlo verjetno tudi do prezidave gradu na Taboru. Grad je dobil takšen videz, kot nam ga kaže Marussigova risba iz leta 1752.

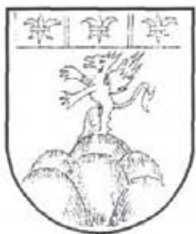
Dornberg je s pridružitvijo Rihembergu izgubil svojo prvotno veljavo, svoj strateški položaj in vlogo upravnega središča. Dornbergi so kraj zapustili in se nastanili v Gorici. Imeli so zelo pomembne službe v upravi dežele Goriške, bili mdr. kapitani v Tolminu in dobili tudi naslov knezov. Zadnji potomec te slavne goriške rodbine je bil Ivan Ignacij, ki je umrl leta 1779.

Po njihovi odselitvi Dornberg dolgo ni imel svojega gospoda. Šele leta 1407 je goriški grof Henrik IV. našel novega upravitelja za Dornberg; iz rodbine Rabatta, ki je bila po poreklu iz Toskane in se je udomačila na Goriškem. Prvič se ta rodbina omenja v naši deželi že leta 1337, ko njen pripadnik Anton kupi neko zemljišče v Podgori.

Njihov grb je imel bel (srebrn) ščit in na njem par rdečih perutnic. Rodbina Rabatta se je prav tako zelo uveljavila v javnem življenju. Eden njenih članov, Jožef, je postal škof v Ljubljani (1664 - 1683). Bil je natančen in dosleden, imel

velik čut za umetnost in za slovenski jezik. Podpiral je izdajanje slovenskih knjig.

Propad gradu na Taboru je verjetno še pospešil nov red v drugi polovici prejšnjega stoletja, s katerim je plemstvo povsem izgubilo stare predpravice in ni zmoglo vzdrževati mogočnih gradov, ki niso imeli več stare obrambne vloge.

RIHEMBERG

Tudi ta kraj ima nemški naziv, Rihemberg ali Rifenberg, ki se je prvotno glasil Greifenberg, in se zatem okrajšal v Reifenberg, od katerega izhaja sedanja oblika. Ime izhaja v tem primeru od tamkajšnje rodbine, saj so plemiška rodbinska imena v času, ko je v virih izpričana, že obstajala. Poleg tega pa bi bilo ime v nemško pisanih listinah kot prevod ali priredba izvirnega slovenskega imena (ker slovenščina še ni bila pisana jezik) brez pravega smisla. Slovenska imena so namreč v nemškem pisanju ustrezno prirejali, da niso štrlela na dan kot nerazumljive tvorbe. Ime Greifenberg se nanaša na grifa (Greif), levje bitje s kljunom in krili, ki v slovenskem bajeslovju ne obstaja.

Zgodovinsko dediščino, ki nam je sporočena v tem imenu, je po drugi vojni prav tako izničila nova oblast, ki ni prenesla »nemškega« imena in je kraj prekrstila v Branik. V tistih časih se je ob takšnih domoljubnih dejanjih orosilo marsikatero preprosto oko.

Rodbina Rihemberg (Greifenberg) je v zgodovinskih listinah izpričana v času med 1232 in 1371. Ni bila pa prva na tem gradu, ki je bil dograjen desetletja poprej, v 12. stol. O tem pričajo značilni temelji. Pozneje takšnih niso več načrtovali.

Zaradi nemškega naziva so tudi tej rodbini iskali izvor na Bavarskem, kar pa ni

nujno. Rihembergi so bili fevdniki oz. ministeriali grofov Goriških. Ena izmed tistih rodbin, katere člani so se zelo odlikovali v javnih službah goriške dežele. Vendar je rodbina že kmalu izumrla. Zadnjič se v listinah omenja leta 1384.

Rodbina Rihemberg je imela v grbu grifa, ki se vzpenja vrh šestih gričev, v glavi grba pa se nahajajo tri lilije. Kakšne so bile barve tega grba, še ni bilo mogoče odkriti, mogoče so komu znane. Po prevladujočih grbovnihih barvah tistega obdobja bi predvidevali, da bi bile lahko naslednje: na belem (srebrnem) ščitu rdeči grif, stoječ na zlatih gričih; v glavi bele lilije na rdečem.

Grad Rihemberg je sprva pripadal oglejskemu patriarhu. Goriški grofje pa so svojo posest na škodo patriarha nenehno širili, zlasti še proti vzhodu. In tako sta Mainhard III., goriški grof, ter njegov tast tirolski grof Albert leta 1252 udarila na Rihemberg in začela grad oblegati. Posadka bi se po dolgem obleganju morala končno vdati.

Grad Rihemberg na neki risbi iz 17. stol. Pozneje je dobil drugačen videz; značilen stolp pa je obstajal že takrat. Verjetno je to prvotni del gradu.

Toda oblegancem je prihitel na pomoč z vojsko patriarhov zaveznik, solnograški nadškof Filip. Pognal je oblegovalce v beg in v zmedi, ki je nastala, zajel tirolskega grofa. Vkljenjenega so ga prepeljali v Solnograd in vrgli v ječo škofovega gradu.

V naslednjih letih pa patriarh ni mogel vzdržati nenehnega pritiska goriškega grofa. Leta 1275 mu je v pogajanjih in raznih zamenjavah Rihemberg mirno prepustil. Goriški grof Albert II. je tedaj nastavljal na njem za oskrbnike Rihemberge, svoje zveste ministeriale.

Po izumrtju te rodbine v 15. stol. so goriški grofje skupaj z nekaterimi drugimi gradovi oz. gospostvi tudi Rihemberg prepustili avstrijskim Habsburžanom, ki so na njem nastavili svoje oskrbnike. Med plemiškimi imeni letih izstopata zlasti Thurn (1462) in Neuhaus (1514). Okoli 1520 prepusti cesar Karel V. tudi ta grad svojemu bratu, nadvojvodi Ferdinandu I., avstrijskemu vladarju.

Ferdinand I. podeli kmalu zatem celotno gospostvo Rihemberg uglednemu plemiču Gašperju Lantieri (1529). Kasneje, leta 1649, si rodbina Lantieri pridobi nad gradom tudi lastništvo, katerega obdrži vse do zadnje vojne.

Prvotni grb rodbine Lantieri je bil plavi ščit in na njem rumena (zlata) luna s tremi zvezdami.

Znameniti grad je bil v prvi vojni precej poškodovan, vendar so ga lastniki še vedno oskrbovali. Toda v drugi vojni so ga, z izgovorom, da ne bi služil kot oporišče sovražniku, zažgali partizani. Ostal je napol v ruševinah do danes in le počasi ga obnavljajo.

Nedvomno pa je grad Rihemberg eden najlepših primerov grajske arhitekture, ne samo pri nas. Na vsak način bi zaslužil, da ga čimprej obnovijo, bodisi v muzejske kot tudi v kulturne in turistične namene.

Nove slike v prezbiteriju slivenske cerkve

Bili so prvi dnevi junija leta 1944, ko je bila v podružni cerkvi sv. Marije Magdalene v Slivnem nova maša zdaj že rajnega Alberta Metlikovca. Slivenci so tedaj naročili slikarju Lojzetu Perku, ki je živel v Nabrežini, da bi poslikal prezbiterij te cerkve. Umetnik je pristal in nastale so tri freske. Na sredi je upodobil Križanega z njegovo Materjo in sv. Janezom, na levi strani nevernega Tomaža, ko polaga prst v Jezusovo prebodeno stran, na desni pa lomljenje kruha v Emavsu. Se pravi teme, ki so dejansko povezane z velikonočnim časom in Marijo Magdaleno, ki je zavetnica Slivnega.

Bila so vojna leta in material ni bil najboljši. Dež in vlaga sta opravila svoje in freske so se močno pokvarile. Pred nekaj leti so se Slivenci odločili: popravili so streho, obnovili omete, popravili električno napeljavo in pobelili cerkev. Pred dvema letoma, ob svoji zlati maši, je šempolajski župnik Franc Švara naročil arh. Francetu Kvaterniku nov oltar, ambon in svečnik, izdelal pa jih je slivenski kamnosek Božo Marušič. V prezbiteriju pa so ostale do 60 odstotkov pokvarjene freske, ki pa so jih želeli obnoviti.

Obrnili so se na Lojzetovega sina Tomaža Perka, ki je tudi sam priznan slihtar. Ta je predlagal drugačno, gotovo zanimivejšo rešitev, ki so jo tudi uresničili in jo predstavili v nedeljo, 3. septembra 1995, ko je bila v cerkvi doživeta slovesnost, med katero je domači župnik blagoslovil tri nove slike na platnu, ki ponovno krasijo cerkev sv. Marije Magdalene. Tomaž Perko se je odločil, da upodobi iste teme, ki jih je ustvaril že njegov oče in da ohrani tudi isto razporeditev slik. Naslikal pa jih je na platno, tako da

so obešene nad freskami. Oče in sin sta zdaj idealno povezana v tem umetniškem in tudi verskem sporočilu. Freske se po sanaciji zidov in strehe ne kvarijo več, nove slike na platnu pa niso v nevarnosti, da bi jih vlaga poškodovala. Sredstva za uresničitev teh svetih podob so prispevali vaščani in drugi farani, neimenuvan dobrotnik iz Trsta in Zadruga kraška banka.

Slovesnost je v Slivno privabila ne le ljudi iz vse šempolajske fare, ampak tudi prijatelje iz neposredne okolice, iz Trsta in Gorice, med drugimi tudi državnega sekretarja Republike Slovenije za Slovence po svetu dr. Petra Venclja. Na koru je domači zbor zelo lepo spremljal vse obrede. Slivenci pa so tudi tokrat potrdili sloves svoje gostoljubnosti.

Notranjost cerkve sv. Marije Magdalene v Slivnem

Tvoja pot

*Studenec izšumiš svojo pesem
mladosti,
ko ti mreža let
ukrade zlato zrno iluzije.*

*Nizdol skale parajo gladino,
trgajo tvojo pot
in bolečina odmeva v tesneh.*

*Čudno, golo skladje hoče,
da ponikneš, da te upijejo
razpoke votlega sveta.*

Nerojenemu bratu

Zapira se pot radosti

*bledi žar hrepenenja
izginja neobstoječe.*

*Osamljen popotnik na cestah mladosti
sem iščoč tvoj nasmeh spoznal
kje te najdem.*

*Zaman,
hlapčujem strahu gospodarju.*

*Zakaj si ostal v kraljestvu senc,
nenapisani spev,
moj nikoli rojeni brat?*

Volčja Draga

*Prej hipiji,
zdaj militaristi.*

*Nikoli ni dežja v južni Kaliforniji.
na Volčji Dragi prav tako ne,
ali pač.
Ampak kraja sta si vsekakor blizu.
Tu in tam lahko na bregu odkriješ votline,
ki vodijo v one,
vzporedne svetove.*

*Pozdravljeni prijatelji,
s karavanami,
na kameljih hrbrtih prinešeni
čez kamniti Kras!*

Otrok ljubezni

*Prišla boš nekoč
z zarjo nekega jutra.
Prišla boš izza gora časa
in stopila v moj svet samote.*

*Takrat se bom zbudil iz sna,
oživel zate
o ljubezen.*

*Trdno skupaj
bova zlila se v njega
in po življenja cesti odšla naprej
nasproti njej.*

*Za nama
bo ostal spomin
otrok ljubezni.*

JURJEVANJE NA GORIŠKEM

Narodopisna veda ugotavlja, da so se ostanki JURJEVANJA, ene najstarejših šeg, ki je bila svoj čas razširjena po celotnem slovenskem etničnem ozemlju, ohranili samo v nekaterih slovenskih pokrajinah. Na Goriškem naj bi jurjevanje izumrlo že v prejšnjem stoletju. Menim, da ta ugotovitev ni povsem pravilna, saj se je vsaj na ravni otroške šege jurjevanje ohranilo tudi v nekaj krajih goriškega podeželja. Šego v teh krajih poznajo pod imenom JURJANJE in je bila med otroki še donedavna trdno zakoreninjena. Opisal jo bom tako, kakršno poznam iz lastne izkušnje, saj sem jo z otroki vasi Volčja Draga (pravo, originalno ime je Ovčja Draga), Bukovica in Vogrsko tudi sam z veseljem gojil tja do leta 1970, ko se je s koncem osnovnega šolanja na nek način zaključilo tudi moje otroštvo in sem Goriško zapustil, a ostal vendarle tesno povezan z njo.

Jurjali so se (smo se!) otroci od četrtega/petega, pa tja do petnajstega/šestnajstega leta starosti. Dan jurjanja ni bil naključno izbiran; vselej je bila to prva nedelja po godu junaka-svetnika, krotilca strašnih zemeljskih (zmajskih) energij, sv. Jurija.

Jurjanje se je dogajalo v komajda ozelelem gozdu (po domače se je gozdu reklo »mieja«). V ta namen so otroci, zlasti dečki, v dneh oziroma tednih pred jurjevskim praznikom zgradili posebno hišico iz vejevja in zelenečega šibja. Jurjevska družbica je štela od tri/štiri do sedem/osem otrok. Pomeni, da je vas premogla več takih skupinic. Vsaka skupinica si je spletla svojo hišico, najraje v kaki goščavi ali bolj zaraščenem delu gozda. Hišica je imela streho iz vejevja, šibja, listja, pozneje pa tudi kartona in najlona; morala je imeti tudi sedišča in pa - kar je najvažnejše - preprosto malo ognjišče, na katerem je bilo mogoče kuhati.

Otroci so za hrano poskrbeli sami. No, surovine so že zagotovili starši, toda priprava jedi je bila prepuščena otroški iznajdljivosti. Tradicionalna in glavna jed je bila frtalja (to je mehkejša, okusna pogača, ki jo pripravimo tako, da v napoljeni ponvi spečemo tekočo osoljeno maso iz bele moke, jaje in vode ali mleka; maso lahko obogatimo z različnimi zelišči, kot so koromač, srčno zelje, majaron ipd.), cvrla pa so se tudi jajca, kuhala krema in še kaj. Samostojna priprava jedi je otrokom veliko pomenila.

Kdaj pa kdaj so otroci na jurjanju tudi kaj deklamirali ali zapeli, v glavnem pa so se pogovarjali, igrali in osrednjo pozornost namenjali pripravi hrane. Včasih so poskušali poiskati tudi hišico druge skupinice malih jurjevalcev, jih mogoče malce oplahiti, vendar pretepanja ni bilo.

Na jurjanje se je družbica odpravila običajno malo pred poldnevom in čim starejši so bili otroci, tem pozneje so se vrnili iz gozda; ponavadi so se vračali pozno popoldan oziroma proti večeru. Praznična nedelja se je iztekla, a vsega s tem še ni bilo konec, saj so jurjevska doživetja ostala pomembna vsebina otroških misli in pogovorov tja v pozno pomlad. Ugašajoči spomin na starodavno, prvinsko povezanost z naravo, katere pomladno prebujanje je človek vedno sodoživljal in spremljal z veseljem ter upanjem, je bil ponovno priklican v kolektivno otroško zavest.

Naša otroštva bi bila brez teh praznovanj siromašnejša in velika bo škoda, če jih prihodnost, skupaj z mnogimi drugimi starosvetnostmi, dokončno odpravi. Zabeleži in ohrani naj se zato pričevanje o goriškem jurjanju, kot maloznanem, a vseeno dragocenem drobcu iz mozaika slovenske kulturne dediščine.

DOBERDOBSKI ČRNOGORCI

Čisto slučajno sem ob nekem obisku ene od naših starejših domačink v Doberdobu zapazil, da zelo lepo moli kesanje v hrvaščini z lepim južnodalmatinskim naglasom, v jeziku torej, ki ga v južni Dalmaciji skoraj ne slišimo več. Beseda je dala besedo in tako sem izvedel, da je bila rojena v Risnu, kjer je preživela tudi svoje rano otroštvo.

Po letu 1900 se je večja skupina Kraševcev iz naših vasi na goriškem Krasu, verjetno so bili to dobri kamnoseki ali pa samo delavci v kamnolomih, odpravila s trebuhom za kruhom v Dalmacijo in Črno Goro. Delali so po tamkajšnjih kamnolomih, v takrat običajnih trdih razmerah. Nekateri so obpeljali s seboj tudi družine, zlasti mlajše, drugi pa so odšli sami in so si tam ustvarili družine. To sem odkril, ko sem dobil v roke rojstni in krstni list iz leta 1912 izdan v župniji sv. Mihaela v Risnu v Črni Gori, škofija Boka Kotorska.

Ob tem lahko potrdimo, zakaj so se na Krasu tudi tako udomačile dalmatinske pesmi, ki so jih Kraševci vedno imeli zelo radi.

Koliko naših ljudi je bilo v Dalmaciji in Črni Gori, bi danes zelo težko ugotovili. Dejstvo pa je, da jih ni bilo malo. Verjetno je bilo to v času, ko so nekateri množično odhajali v Ameriko ali celo malo prej. V Dalmacijo so potovali z ladjo iz Trsta. Ta je imela postanek v Zadru, Splitu in Kotorju. Še danes se govori, da je velika večina ljudi imela lepe spomine na tiste čase. Verjetno so bili naši ljudje dobri delavci. Ker so tudi po značaju družabni, so se seveda kmalu spoprijateljili s tamkajšnjimi prebivalci, bodisi z Dalmatinci ali pa Črnogorci.

Velika večina se jih je vrnila domov, nekateri pa so se tam tudi ponesrečili ali celo umrli. Ni pa znano, koliko naj bi se jih tam oženilo. Prav tako ni znano, koliko Dalmatink ali Črnogork naj bi se priženilo na naš Kras. Znano je, da so nekateri Furlani res od tam pripeljali svoje neveste in še danes imajo z njihovimi svojci tesen stik. Slovenskih primerov ni, vsaj odkril jih nisem.

To je zanimiv delček naše zgodovine, ki zasluži vsekakor nekoliko širšo raziskavo, seveda v času, ko se bo tamkajšnje stanje politično umirilo in bo tudi ta del postal bolj varen.

Rojstni in krstni list izdan v župniji Risan za enega od doberdobskih župljanov, ki je bil tam rojen leta 1910.

Gregorčičev spomenik v Buenos Airesu

»Pričujoča zbirka Gregorčičevih pesmi je izšla z majhno zamudo; z majhno, pravimo, kajti eno leto proti sto je malo, če gledamo z literano umetniškega stališča. In s tega stališča je v tem slučaju treba gledati, kajti proslave stoletnic velikih mož se ne vršijo vsako leto; v izseljenstvu tega kontinenta pa je bila ta prva in morda tudi zadnja, vsaj kar se tiče našega goriškega slavčka, kajti dvestoletnice mi ne bomo proslavljali in morda na tem delu sveta niti naši zanamci ne«; s temi besedami je Gregorčičev odbor pospremil izdajo zbranih poezij, ki so jih ob stoletnici rojstva »v hvaležen in trajen spomin« izdali v Buenos Airesu.

Knjiga je res izšla leto po veliki kulturni manifestaciji, ki je združila domala vsa slovenska društva, številni pevski zbori in recitatorji so orisali življenjsko pot in umetniško besedo Simona Gregorčiča v sicer zelo nenaklonjenih okoliščinah. 15. oktobra 1944, ko je bila prireditev pred začetkom, je policijski nadzornik prepovedal uporabo »tujega jezika« v poteku programa. Po težkem razgovoru je pa na koncu pristal na to, da se kulturno-glasbeni program izvede kot je bilo napovedano, to je v slovenščini z nekaterimi razlagami in prevodi v španščino. Zato pa je predsednik odbora Franc Kurinčič umaknil svoj slavnostni govor. Gospod Kurinčič, kobariški rojak, ki se je po vojni vrnil v domovino, je umrl lani v Ljubljani v visoki starosti 95 let. Z njim je odšel še zadnji protagonist velike akcije, ki je brez razlik združila Slovence v Argentini.

Leta 1945 je izšla knjiga, čez 250 str., v uredništvu Jana Kacina, enega najbolj briljantnih peres v slovenski izseljenski

publicistiki. Kacin je razdelil izbrane pesmi v 7 poglavij in jih tematsko in vsebinsko opredelil v kratkih predgovorih. Dodal je še uvod, ki ga je sam napisal, in kratek življenjepisa izpod peresa Alberta Draščka. V prilogi je izčrpno spregovoril o poteku velike kulturne manifestacije, ki jo je imel za »zgodovinsko«, in vključil še nekaj fotografij, ki nam danes služijo za to, da si vsaj blede predstavimo obseg vsega tega napora. Kacin je označil Gregorčiča za »pesnika preroka«, skromnega in vdanega v božjo voljo. Bil je »pesnik iz naroda za narod, pel je naravnost iz srca v srce«.

Gregorčiča so tako urednik kot občinstvo razumeli kot napovedovalca pričakovane svobode primorskega ljudstva, v njem so videli in občutili upanje v združitev z matično domovino. Prav zato je bil Gregorčič najbolj priljubljen pesnik v slovenski skupnosti, saj je njegova pesem »odjeknila iz vseh slovenskih src; odjeknila je kot krvavoognjena baklja namočena v krvi in ognju v borbi za svobodo in pravico; odjeknila je kot nepremagljivo orožje slovenskega naroda; odjeknila je kot trpeči vzdih in jok iz begunskih, ujetniških in koncentracijskih taborišč; odjeknila je vsepovsod, kjer naš narod živi in umira; odjeknila je tudi med slovenskimi izseljenci v Južni Ameriki, ki nas je vse zbrala k skupni počastitvi.« Kacin je sklenil svoj uvod s pesnikom: »Bog živi vse Slovence, pod streho hiše enel«

Knjigo, ki predstavlja vrh slovenskega tiska v predvojni pretežno primorski skupnosti v Južni Ameriki, je bogato ilustrirala mlada Vanda Čehovin, takrat še gimnazijka. Njene risbe so bile že dobro

Člani društva Triglav ob odkritju kipa Simona Gregorčiča na sedežu društva

znane, saj so spremljale tudi integralni prevod Finžgarjevega romana *Pod svobodnim soncem*, ki ga je skupaj s sestro Darinko objavljala v španščini v Duhovnem življenju. Prevod romana in izvirne ilustracije ob njem je nedvomno veliko delo, ki kaže na kulturno navezanost slovenstvu tudi v drugi generaciji, ki je odraščala v novem svetu.

V ugovor temačnim besedam na začetku je potrebno omeniti, da je 150. obletnica rojstva Simona Gregorčiča bila 1994 v Buenos Airesu obeležena z vsemi častmi v sedanjem društvu Triglav. Ob tej priložnosti so tudi odkrili spomenik pesniku v veliki vhodni avli društva, darilo Slovenske izseljenske matice, ki je tudi poslala posebno delegacijo k otvoritvi. Počastil jih je tudi sam minister za kulturo RS Sergij Pelhan.

Potreben je še en komentar, ki izhaja iz tistih citiranih besed, namreč na koncu le-teh je Gregorčičev odbor l. 1945 zapisal: »Čisti dobiček proslavne prireditve in knjige je namenjen obnovi Gregorčičevega spomenika v domovini«. Tudi ta predvidevanja okrog pesnikovega spomenika so postala aktualna čez nekaj let, ko so se v Sloveniji začeli pripravljati na postavitve Savinškovega kipa v Kobaridu. V Argentini so takrat - l. 1956

- izdali lepo razglednico s portretom pesnika, ki ga je narisal mladi Prekmurec Vladimir Fujs. Rojaki so zbrali veliko vsoto denarja ter jo s ponosom poslali v domovino. Vsi ti podatki zrcalijo dejanja ljubezni primorskih Slovencev do svoje rojstne zemlje.

Kacin tako opisuje sklepni prizor kulturne prireditve v l. 1944: »Še enkrat in zadnjikrat se je dvignil zastor. Takrat je stalo pred strmečim izseljenstvom okrog stopetdeset pevcev in pevk, ki so pod vodstvom Franceta Trebšeta veličastno zapeli *Nazaj v planinski raj*. Ko so utihnili zadnji akordi, je med poslušalci nastala grobna tišina, kajti duh prisotnih je na krilih pesmi odplovel nazaj v planinski raj, kjer so slehernemu tekla otroška leta, četudi zagrenjena od fašistične strahovlade, so budila toliko lepih spominov...«

Knjiga je danes prava bibliofilska redkost, tiskana je sicer na slabem papirju, a pomeni vseeno tudi v knjižnem smislu vrh slovenskih tiskov v predvojni skupnosti.

Poleg nekaj koledarjev, uspešnega učbenika španskega jezika, ki je doživel več izdaj, brošure v promocijo slovenske kmečke kolonije ipd., je samo še ena prava knjiga, ki se lahko primerja z Gregorčičevimi poezijami, l. 1931 izdana potopisna povest *Izseljenec*, izpod peresa goriškega pisatelja Gvidona Juga. Toda Gregorčičeva knjiga je vrhunsko delo tudi zato, ker je zrealilo pričakovanja o dokončni rešitvi nacionalnega vprašanja, v prid katerega so se lahko zedinili vsi. Na simbolni ravni je bila izbira Gregorčičevih poezij tudi prava, vsi so jih nosili v srcu, prepevali v pevskih zborih in citirali v člankih. Še danes, ko potomci ne obvladajo več slovenskega jezika, je spomin na Goriškega slavčka živ, saj pesem preživi in postane univerzalni jezik umetnosti, ki lahko združuje srca, tudi brez razumevanja besed.

TRIDESET LET DRAGE

Prve dni minulega septembra so v parku Finžgarjevega doma na Opčinah že običajni študijski dnevi Draga slavili 30-letnico svojega obstoja (ob tej priložnosti je izšel tudi poseben jubilejni zbornik z naslovom *Svobodni mikrofoni Drage*, ki vsebuje vrsto razmišljanj nekaterih vidnih udeležencev teh študijskih dnevov). Ob številnem občinstvu so se pod šotorom zbrali visoki predstavniki slovenskega političnega in kulturnega življenja v matici, zamejstvu in zdomstvu, ki so s svojo prisotnostjo in pozdravnimi besedami dali organizatorjem Drage priznanje za 30-letni trud. V soboto, 2. septembra, je najprej predaval znani novinar Danilo Slivnik, ki je s svojimi izvajanji in razmišljanji o sedanjem političnem in družbenem trenutku v Sloveniji dvignil precej prahu tako v Sloveniji kot v zamejstvu. Nekateri so si zaradi vseh polemik, ki so ob tem predavanju nastale, zaželeli, naj bi Draga ne postala tribuna slovenskih političnih strank. Taki in podobni komentariji so prejeli odgovor v 8. številki revije *Mladika*, ki je objavila uvodnik z naslovom *Draga ni bila in noče postati (samo) pretveza*. V članku je rečeno, da je »hotela Draga od svojega začetka prispevati, da bi se posamezniki, družba in skupnost, ki neločljivo sestavljajo slovenski narod, obnašali kot normalni ljudje. Kakor se zdi taka definicija reduktivna, ponavljamo, da je Draga predvsem priložnost za pošteno ugotavljanje stanja in preverjanje stališč ter za iskanje skupnih poti v smeri splošnega slovenskega razvoja na področju moralnih, tehničnih in splošnodružbenih ved.«

To je verjetno prava definicija Drage, ki velja za vso njeno 30-letno zgodovino. Študijski dnevi so se začeli in večinoma

delovali v času, ko v matici svobodna debata o stanju slovenskega naroda ni bila dovoljena. Skupina slovenskih izobražencev na Tržaškem je takrat začutila potrebo po pretoku informacij in razmišljanju ter razpravljanju o slovenski zgodovini, kulturi, gospodarstvu, o krščanskem pečatu, ki ga nosi slovenski narod, in o aktualnih problemih slovenstva. Ne moremo tu mimo lika pok. prof. Jožeta Peterlina, ki je bil od leta 1966, ko so se začeli prvi študijski dnevi, do leta 1976 (leto njegove smrti) pobudnik in glavni organizator, skratka »duša« oz. »oče« Drage. On, po njem pa predsednik Slovenske prosvete Marij Maver, predsednik Društva slovenskih izobražencev Sergij Pahor in številni drugi sotrudniki so v Drago pripeljali najvišje predstavnike slovenske kulture in politike ter Cerkve. Tako so se za predavateljsko mizo v tridesetih letih med drugimi zvrstili Edvard Kocbek, Bojan Štih, Milan Apih, teolog Drago Ocvirk, France Bučar, Lojze Peterle, nadškof Alojzij Šuštar in drugi. Zamejstvo so predstavljali med drugimi tržaška pisatelj Boris Pahor in Alojz Rebula, ravnatelj Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu Reginald Vospernik, Vinko Ošlak, Igor Škamperle in zgodovinar Jože Pirjevec, zdomstvo pa Gregor Batagelj, Katica Cukjati, Andrej Fink in drugi.

Skozi trideset let so se - najprej v vasi Draga (od tod pobudi tudi ime), nato pa v parku Finžgarjevega doma na Opčinah - zbirali ne samo slovenski izobraženci, ampak sploh slovenski razmišljujoči ljudje iz matice, zamejstva in zdomstva ter poslušali predavanja in - če se jim je zdelo potrebno in primerno - posegli v diskusijo.

Drago lahko upravičeno imamo za svobodni parlament treh Slovenij, saj so se tu v tridesetih letih krešala najrazličnejša mnenja o stanju, možnostih, nalogah in usodi slovenskega naroda. Vsakdo je lahko izrekel svoje mnenje, marsikdaj tudi kritiko na račun ideološkega in političnega enoumja v matični domovini Sloveniji, za kar je takratni tamkajšnji komunistični režim gledal na to manifestacijo zelo negativno. Bili so to časi, ko je bilo iti čez mejo na Opčine prisluhneti predavanjem na Dragi - kaj šele predavat! - precej tvegana zadeva za slovenskega oz. jugoslovanskega državljana. V drugem delu osemdesetih let, ko se je berlinski zid začel krušiti in se je potem popolnoma zrušil, je Draga postala veliko bolj zanimiva in aktualna kot nekdanj. Nanjo so pričeli prihajati predstavniki novih slovenskih demokratičnih političnih strank, pa tudi bivše vladajoče stranke. Na Dragi '89 je prišlo do predloga ustanovitve Svetovnega slovenskega kongresa. Leta 1990 se je študijskih dnevov, ki so takrat slavili 25-letnico, udeležil predsednik prve slovenske demokratične vlade Lojze Peterle, sam sicer večkratni udeleženec Drage v preteklosti. Od takrat do danes se Draga kar precej posveča aktualnemu političnemu trenutku v Sloveniji, kar pričajo predavanja Lojzeta Peterleta leta 1992, Janeza

Janše leta 1994 in Danila Slivnika leta 1995. Veliko prostora posveča Draga tudi dialogu, ki ga mora slovenska manjšina - tako v Italiji kot v Avstriji - imeti z italijansko oz. nemško govorečo večino. Tako sta bili organizirani leta 1992 okrogla miza na temo *Biti manjšinec danes*, letos pa predavanje teologa dr. Jožeta Marketza o sožitju med etnijami na verskem področju. Veliko pozornosti je namenjene verski in moralni problematiki, kar je dandanes, ko smo priče padcu tradicionalnih in nastanku novih vrednot, še posebej pomembno.

Ob Dragi se odvija že pet let Draga mladih, ki je prav leta 1995 slavila svoj mali jubilej. Njen cilj je nadaljevanje dela Drage »starejših«, zasnovana pa je precej drugače. Vsako leto jo priredi ena izmed slovenskih mladinskih ustanov v matici in zamejstvu (npr. Mladinski odbor Slovenske prosvete iz Trsta, Medškofijski odbor za študente iz Ljubljane, Združenje katoliških študentov *Amos* iz Maribora idr.), obravnavana pa je ena sama tematika. Na zadnji, 5. Dragi mladih, je bila izbrana tema o sredstvih javnega obveščanja, nastopili pa so znani slovenski novinarji kot npr. Danilo Slivnik, Vida Petrovič in Manca Košir, za zamejstvo pa dr. Drago Legiša. Udeleženci Drage mladih so imeli tudi možnost povezati se z mrežo Internet.

Pogled na občinstvo med predavanjem Danila Slivnika

Duh ZSA živi - živi naj slovenska beseda!

Po enajstih letih od ustanovitve ZVE-ZE SLOVENSKE AKCIJE v Avstraliji je že čas, da se nekaj bere o tej ustanovi. Njena vloga v zgodovini slovenskega naroda se je nekako dopolnila s proglavitvijo suverene države Slovenije, a njen duh je še potreben in živi med Slovenci, posebno med zdomci in izseljenci, ki niso nikdar duhovno zapustili svoje rodne domovine.

Zalet in razvoj ZSA v času zgodnje slovenske pomladi, delovanje in povezava njenih tisoč dvesto članov po vsem svetu in njihov vpliv na mednarodno mnenje o nastajajoči slovenski državi, posebno pa vidna izpolnitev njenih ciljev, so neovrgljiv dokaz, da je bila ZSA potrebna in koristna ustanova, ne samo spontana reakcija proti zloglasnim, zdaj skoraj pozabljenim skupnim programskim jedrom.

V kratkem času od leta 1984 do leta 1990 je ZSA vzbudila pozornost na najvišjih mestih slovenske politike.

ZSA ni bila politična stranka, kakor je bilo večkrat poudarjeno. Bila je in ostane v zgodovini slovenska domoljubna organizacija svobodnih Slovencev širom po svetu, ki so se zavedali in se zavedajo svojih narodnih dolžnosti, kjerkoli živijo. Zadala si je cilje, ki so v sedmih letih dozoreli, in lahko ponosno pokaže svoje ustanovno odprto pismo in razglase, ki so brez dvoma bili v napoto razpadajočemu političnemu sistemu v Ljubljani in Beogradu.

V dneh spontane reakcije na vsebino dokumenta o programskih jedrih, ki smo jih Slovenci v Sydneyu močno občutili, je prišlo do ustanovitve najprej Odbora za obrambo slovenskega jezika in kmalu potem do ustanovitve Zveze slovenske akcije. Takrat ni prišlo v javnost samo

ustanovno odprto pismo, temveč so nastale in bile na razne načine objavljene žive domovinske pesmi, ki jih je tajnik ZSA prebiral odbornikom in članom ZSA na sestankih, kakor hitro jih je spisal. To so bile po vrsti: *Dozori, narod!, Vstani, Matjaž!, Vipava, Ob nevihti.*

Ob istem času so se vpisovali v ZSA mnogi vplivni slovenski rodoljubi in pošiljali, skupno s prijavnico, svojo simbolično vpisnino, pogostoma tudi spodbudno pismo ali članek za objavo v glasilu ZSA *Moja Slovenija.*

Naj omenim le imena nekaterih, ne da bi delal krivico manj poznanim članom, ki skupno sestavljajo venec slovenskih zavednih ljudi:

Mejač Cveto, Queensland; Rapotec Stanislav, Sydney; Bazilij Valentin, Melbourne; Kos Vladimir, Tokio; Šavli Jožko, Gorica; Vombergar Jure, Buenos Aires; Povhe Alojz, Švica; Kramaršič Marjan, Švedska; Lajovic Milivoj, Canberra; Lajovic Dušan, Sydney; Lausche Frank, ZDA; Dermota Anton, Dunaj; Javornik Mirko, Washington; Geržinič Alojz, Argnetina; Turk Ciril, Koroška; Komotar Anton, Stuttgart; Tomažič Ivan, Dunaj; Kremžar Marko, Argentina; Brežnik Alfred, Sydney; Falež Cvetko, Canberra; Debelajk Tine, Buenos Aires; Meško Erna, Slovenija; Legiša Ivan, Adelaide; Komidar Jože, Wollongong.

Prvi podporni član ZSA je bil pokojni arhitekt, inženir in umetnik Cveto Mejač. On je prvi pismeno dal zaupnico novi organizaciji in od daleč postal zelo aktiven član. Sledila mu je cela vrsta umetnikov, pisateljev, politikov, duhovnikov, urednikov, društvenih organizatorjev in drugih znanih osebnosti, kakor kaže gornji spisec.

Glavne točke in zahteve ZSA, ki so bile razglašene v septembru leta 1986, so se glasile takole:

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE
zahteva za vse Slovence:

1. Da se na potnih listih in drugih dokumentih prizna Slovcem slovenska narodnost.

2. Da se spoštuje slovenska narodnost in se je ne ogroža s skupnimi programskimi jedri.

3. Da se v uradnih prostorih in na uradih uporablja slovenski jezik v republiki Sloveniji, kakor se uporablja srbski v republiki Srbiji.

4. Da se slovenske turiste in obiskovalce ne zaslišuje na uradih Milice in UDBE in jih ne zastrašuje zaradi njihove politične opredeljenosti.

5. Da na meji republike Slovenije cariniki in uradniki govorijo slovensko s slovenskimi turisti.

6. Da Slovcem, ki živijo v tujini, ne pišejo po jugoslovanskih konzulatih dovolilnice tujci, ampak Slovenci v slovenskem jeziku. Vsakdo mora imeti pravico obiskati svojo mater in dom, kjer se je rodil, ne da bi mu tuji uradniki to preprečili zaradi njegovega politične-

ga, verskega ali kateregakoli drugega prepričanja...

7. Da je vsak uradnik v republiki Sloveniji vzgojen v slovenskem jeziku.

8. Da je svoboda vere zagotovljena v praksi, ne samo na papirju. Na primer: Božič naj bo dela prost dan, kakor želi večina Slovencev.

Hvala Bogu in Kraljici Slovencev, ki nas je obvarovala hujše vojne v kritičnem trenutku naše zgodovine! Vse gornje zahteve so bile praktično sprejete od nove slovenske vlade. Še več: Slovenija je zdaj priznana suverena država!

Kaj naj še rečem zaslužnim članov ZSA in vsem Slovcem po svetu, ki so morda že vprašali drug drugega, kam se je izgubila *Moja Slovenija*?

Brez sramu odgovorjam: tretja številka *Moje Slovenije* je ostala pripravljena na urednikovem računalniku, ko se je ob osamosvojitvi vsa slovenska pozornost obrnila drugam in so člani od veselja pozabili na svoje prejšnje napore.

Želja pa se izraža med mnogimi člani, da bi ostali povezani, pismeno ali telefonsko, dokler pač želimo, da bo *Živel med nami slovenska beseda!*

13 jul. 1995
množica pred
poslopjem
Narodnega doma
v Trstu ob
75-letnici požiga

Ob nevihti

Strmel je z brega v dno Vipave
ob prvem mračnem gromu,
potrt in truden, težke glave,
razmišljajoč o domu.

Vipava pravi: »Trden si,
da grom te nič ne moti,
ko usodnih dni vihar buči
v hudičevi zaroti!«

»Kaj deš, Vipava, kaj si čula?
Viharja čakam vdan!
Odkar je zima zla nasula,
viharja sem željan!

Ko toča z neba se bo vsula,
vihar bo že razgnan!
In laži burja ne bo rjula
ko nov zasije dan!«

»No, kaj pa ždiš ob bregu, kmet?!
Napočil je ta dan!
Odpri prijat' ljem svojo klet:
sovrag beži pregnan!

Pogrej že vendar staro kri,
da narod se predrami!
Slovenski narod, boljših dni
pomlad je v zemlji sami!«

Vipava vodovje spod Nanosa zbira,
globoko pod zemljo v votlinah šumlja;
v pozabo smeje se preteklost izpira,
ko z vrelca do vrelca čez skale skaklja.

Ni sleda ni več od potokov krvi,
ki vanjo nedavno so vroči se vlili.
Vsa sveža Vipava v dolino hiti,
kot račka k potoku z razprtimi krili.

Ko s temnih predorov na sonce privre,
vsa čista, vsa bistra v zrcalu se gleda...
Vipavske doline se v hipu zave.
Obstane zamaknjena, predse pogleda:

»Glej, zemlja tu moja pred mano stoji,
z gorovja nanesena vse tja do Soče!
Zelene poljane, cvetoče ravni -
Vipavska dolina, pozdravljam te vroče!

Dozori, narod!

Dozori, narod, čas je tvoj!
Naj minejo vojska že dnevi.
Za dar obstoja, za pogoj,
naj sloge zadonijo spevi.
Pogubna sila zemljo krije,
premoč premoči se ne umakne.
Hudič zloželjno, slastno vpije,
grozeč, da v bombo kremplje vtakne.
Zares prečudno dozoreva
človeštva zgodovine tek.
Miru lic bledih svit sameva,
obdan s temo, s krvjo vsevprek.
Prikaži se, rešilna zarja,
razuma, blage volje dan.
Po volji Stvarnika-Vladarja
dozori, zdrami se, zemljan!

Ni več junaštva v moči rok.
Junak je ta, ki roko da
v zavesti sprave, porok vžgan,
ki vse ljudi ljubiti zna.

Kaj prida nam je bič orožja?
Kdo užival zmago bo, razd'jan?
Kdo čutil klic bo domotožja
ko domek vsak bo razkopan?

Dozori, narod moj! Za zgled
se narodom sveta pokaži,
da lepši bo vnaprej razgled,
za mir junaško stoj na straži!

Vipava

To zemljo zalivam že tisoče let,
že marsikak narod iz mene je pil...
A narod slovenski moj slednji je zet,
ker kri svojih žuljev mi v žile je vlil.

Ta narod je vero pradedov ohranil,
boril se s Turčinom, ostal Bogu zvest;
pod bičem fašizma je vzorno se branil,
neugnan je preстал še Stalinovo pest.

Ta narod je dedič junakov duha,
ki z zgledom ljubezen do doma so vneli.
Živel bo svoboden do konca sveta;
nobena pošast mu duha ne upepeli.

Naj polje rodi mu, naj grozdje zori!
Naj pesem slovenska se tukaj ohrani!
Naj burja vse vrage čez Jadran spodi!
Škrjanček vipavski, ti tukaj ostani!«

SKLADATELJ GREGOR RIHAR

ob 200-letnici rojstva

Leta 1980 sem pripravil božični koncert, ki smo ga izvedli v tržaški stolnici sv. Justa v nedeljo, 6. januarja popoldne. V programu so bili zastopani avtorji različnih dob in stilov iz vsega slovenskega prostora s skladbami, ki jih v Trstu še nismo slišali, kakor Mavova Pastirci iz spanja, Božične skrivnosti Stanka Premrla, istega avtorja Dete je mati v jasli dala, Jerka Gržinčiča Sveta noč le ena zvezda gori, Harejeva Svetonočna in Merkùjeva priredba Kaj se vam zdi. Imel sem srečo, da je bil zbor, ki ga vsako leto sestavljajo prostovoljci raznih zborov, dober, da je mogel primerno učinkovito izvesti izbrani program. Po razpoloženju, ki sem ga čutil po koncertu, in po komentarjih, ki sem jih čul, sem sklepal, da je koncert uspel in so bili poslušalci zadovoljni. Pa pride k meni starejši gospod in reče: Lepo ste peli; dober koncert je bil, a to ni božični koncert. Iz nadaljnega pogovora sem razumel, da si za božič pričakuje pesmi, ki jih je poslušal kot otrok in so zanj del božiča. Mislil je na božične pesmi Belarja, Cveka, Vavkna, Zupana, predvsem na Riharja, ki zaseda med njimi eminentno mesto kot prenovitelj slovenske cerkvene glasbe.

Glasbo, ki so jo izvajali po slovenskih cerkvah, je spravlil v strugo prave cerkvene glasbe in jo rešil godcev, ki so vladali na cerkvenih korih in zabavali ljudi z valčki, polkami in mazurkami, da človek ni vedel, kakor piše Danica, ali je v božji hiši ali v gostilni ali v gledališču. Rihar se je zavedal, da bo njegova akcija reformiranja cerkvene glasbe uspešna, če si bo izmislil napeve, ki bodo napisani v cerkvenem duhu, a bodo naslonjeni na

čustvo in miselnost slovenskih ljudi. Dejansko je Rihar ustvaril dela, ki so ostala živa in oživljajoča in so s svojo iskrenostjo in ljudskostjo osvojila srca, da so postala last ne samo Kranjcev, med katerimi so nastala, marveč vseh Slovencev, kjerkoli bivajo.

Zato je prav, da se spomnimo tega znamenitega Slovenca tudi na Goriškem. Ko je Goriška Mohorjeva družba v Gorici izvedla v tridesetih letih pogumno akcijo, da je pripravila in izdala štiri monumentalne cerkvene pesmarice, je v prvo, Svete pesmice, ki vsebuje znane napeve, ljudske in ponarodele pesmi, vključila kar 17 Riharjevih pesmi. Med njimi so najbolj znane Marijine: Češčena bodi, o Kraljica; O Marija, naša ljuba mati; Ko v jasnem jutru primiglja; Ko zarja zjutraj se razgrinja; O Marija naša Mati; Zdrava, zemlje vse Gospa. Tem lahko dodamo še velikonočne: Danica svetila, Jezus naš je vstal od smrti, Zveličar gre iz groba, Zveličar naš je vstal iz groba. Pojemo jih, slišimo jih peti, a malokdo ve, da so Riharjeve. Riharjevih tiskanih pesmi je 350, nenatisnjenih okoli 200. Pri toliki produkciji ob ostalem vsakdanjem delu upravičeno domnevamo, da je dosti njegovih skladb izvirnih, nekaj jih je prevzetih in povzetih iz drugih kulturnih območij, predvsem iz nemškega, kakor delno izhaja iz knjig: Vishe sa svete pesmi Bl. Potočnika zhveteroglasno postavljene od Gr. Riharja. V to kategorijo spadata npr. Vi, oblaki, ga rosite, pa tudi O naglo, naglo čas beži, ki se glasi lepše v originalu: Kak hitro nam naš čas beži.

Gregor Rihar se je rodil v Polhovem Gradcu 1. marca 1796. Glasbe ga je učil francoski jezuit pater Robert, ki je zaradi revolucije doma prebežal v Polhov Gradec. Rihar je bil izredno nadarjen in marljiv, da je mogel že s trinajstim letom igrati na orgle v domači vasi. Z devetnajstim letom je šel študirat v Ljubljano, a je ohranil organistovsko službo v domači

vasi. Tako je pri jutranji maši igral v ljubljanski stolnici, nato hitel, v glavnem teklu v štiri ure oddaljeni Polhov Gradec. Nekoč se je na tej poti tako prehladil, da je moral pol leta ostati doma in se zdraviti. V Ljubljani se je seznanil s stolnim organistom Antonom Höllerjem, ki je talentiranega mladeniča sprejel v svojo šolo in mu že na začetku zaupal orgljanje pri jutranji maši v stolnici. Po Höllerjevi smrti leta 1825 je prevzel njegovo mesto stolnega organista in zborovodje in ostal na tem mestu celih 44 let. Istega leta je končal gimnazijo in se odločil za duhovski stan. Kot organist je bil mojster v orgljanju, izviren in domisel, kar se pozna tudi pri zborovskih skladbah z orgelsko spremljavo, ki je samostojna, polna, bogata z medigrami, s poigrami, s predložki, z določki, s trilci in drugimi okraši. Pri pevskih vajah je bil natančen, zahteven, nikoli mu niso pevcu peli dovolj lepo. V svoji zagnanosti se je tudi ujezil. A če je kdaj komu rekel hudo besedo, je takoj prosil odpuščanja. Petje v stolnici je bilo pod Riharjevim vodstvom tako lepo in dovršeno, da so ga hodili poslušat od blizu in daleč, tudi tisti, ki običajno v cerkev niso hodili. Rihar je bil skromen, ponižen, ni mu bilo za hvalo ali dobiček; gorel je le za čast božjo in blagor svojih rojakov. Malokdo ve, da je Rihar tudi izdeloval klavirje in orgle ter ocenjeval nove orgle. Kolikšen ugled je užival tudi pri tem delu, dokazujejo besede škofa Wolfa, ki je rekel, da bo sprejel nove orgle, ki jih je bil naročil za Gornji Grad, če bodo vseč Riharju.

Pomen Riharjevega dela je v tem, da so pevcu dobili trdno mesto na korih v slovenskih cerkvah, da so se njegove melodične, prisrčne in ljudsko občutene pesmi naglo širile med rojaki, ki so jih prepevali ne samo v cerkvi, temveč tudi doma in na delu, da je njegov vpliv na slovensko cerkveno glasbo vedno živ.

Gregor Rihar je umrl 24. julija 1863. Zanj veljajo besede velikega škofa in Slovenca A.M.Slomška: Lep dar božji je čedno ubrana pesem in moder pesnik, ki prave pesmi snuje; on je v resnici božji mož in pa svojega rodu velik dobrotnik.

M.T.

PRED STO LETI JE UMRL HRABROSLAV VOLARIČ

Pred sto leti, 30. septembra 1895, je v Devinu, kjer je bil za učitelja, umrl slovenski skladatelj Hrabroslav (krščen je bil za Andreja) Volarič. V knjigi rajnih, ki jo hrani devinski župnijski arhiv, je zapisano, da je podlegel tifusu. Zbolel je v rodnem Kobaridu, kamor se je odpravil sredi avgusta, da bi pomagal pri uprizoritvi dramskega dela šolnika in pisatelja Antona Klodiča, viteza Sabladoskega, z

Hrabroslav Volarič

naslovom Materin blagoslov. Prve dni septembra se je vrnil v Devin in 3. septembra je bil še v šoli, naslednjega dne pa je legel in ni več vstal.

V Devinu je služboval tri leta in tudi v tej vasi je nadaljeval, kot prej v Kobaridu, Tolminu, na Livku ter v Kozani v Brdih, s svojim skladateljskim in zborovskim delovanjem. V nekem pismu učitelju in pesniku, prijatelju Janku Lebanu namreč piše: »Pevce sem že začel poučevati, doslej jih je 12, mislim, da jih bo še več.« Istemu je tudi v pismu zupal, da se je spoprijateljil s kaplanom in se dobro razumeta. »Tudi dekan je izvrsten mož. Ima me rad in me sploh podpira v vsem. Sam dober pevec, ljubi glasbo in njene gojitelje...«

Janko Leban je leta 1909, ko so Hrabroslavu Volariču na glavnem trgu v rodnem Kobaridu odkrili spomenik, o njem napisal obsežen življenjepis. Zanimiva pa je usoda tega kipa, ki je stal do leta 1922. Tedaj so ga namreč fašistični škvadrasti razbili iz neutemeljenega maščevanja, ker je strela na vrhu Krna uničila spomenik, ki so ga le nekaj dni prej postavili v spomin na italijanske vojake, ki so padli na soški fronti. Fašisti so kip obglavili in ga takega vlačili po Kobaridu in se znašali nad njim. Po zadnji vojni pa so Volariču na istem mestu spet postavili spomenik, ki ga je tokrat izdelal Boris Kalin.

V Devinu so se na primeren način spomnili 100-letnice Volaričeve smrti. Občinska uprava se je odločila, da bo uredila Volaričev grob na devinskem pokopališču. Na nagrobnem kamnu, ki so mu ga postavili prijatelji, so ob rojstnem datumu in datumu smrti vklesane še naslednje besede: »Vrl učitelj. Ploovit skladatelj. Vzoren rodoljub. Dokler slovenska pesem bo donela, ti narod ohrani hvaležen spomin.«

Devinski pevski zbori so pripravili koncert Volaričevih skladb, da bi s primernim izborom predstavili njegovo

ustvarjalnost. Hrabroslava Volariča označujejo za enega zadnjih izrazito romantičnih skladateljev na Slovenskem. Bil je v glavnem samouk, saj je glasbeno znanje, ki si ga je pridobil pri Srečku Carliju v kobariški pripravnici za učiteljišče, poglobil na koprskem učiteljišču in nato med službovanjem v Tolminu še pri kolegu in skladatelju Danilu Fajglju. Na njegovo ustvarjalnost je nedvomno močno vplivala tudi ljudska pesem, saj je bil Volarič med najbolj zvestimi zbiralci in tudi prirejevalci ljudskih pesmi. Naj omenimo le priredbe primorskih ljudskih pesmi, ki jih je izdal leta 1887 z naslovom *Narodne pesmi* in ki so dolgo veljale za zgledne predelave ljudskih pesmi ter so se ob njih učili številni prirejevalci. Ta ljudski, narodni ton se odraža tudi v številnih drugih Volaričevih skladbah. To oznako je sam rad pripisoval številnim svojim pesmim, ki so izšle v samostojnih zbirkah. Ljudski melos pa se odraža tudi v zbirki samospevov.

MAKS KOMAC

Spomin na prof. Jožka Bratuža ob 100-letnici rojstva

S prof. Jožkom Bratužem sem prišel v stik, ko sem v šolskem letu 1930/31 prevzel mesto prefekta v Alojzijevišču, kjer je bil on ravnatelj. Bil je mož poln ljubezni do dela in ljubezni do gojencev, katerim je bil res pravi vzgojitelj. Bil je odprt in razsoden ter razumevajoč, kar mi je bilo v veliko šolo. Hranim ga v najlepšem spominu in sem mu za marsikaj hvaležen, bil je mož poštenja, globoke vere in krščanske ljubezni.

Jožko Bratuž se je rodil v Gorici 13. januarja 1896. Po končani osnovni šoli in gimnaziji je vstopil v bogoslovje, katerega je moral prekiniti, ker je nastopila vojna. Po zasedbi Gorice je šel v Videm, kjer je nastopil službo prefekta v semenišču. Po porazu pri Kobariidu je moral je z drugimi begunci v Toskano in kasneje v Abruce. Po končanem begunstvu je šel leta 1919 v Stično, kjer je nadaljeval bogoslovje. Tik pred posvečenjem je zbolel na živcih, zato so mu predstojniki odsvetovali posvetitev. Vrnil se je v Gorico in ker se je takrat obnovilo Alojzijevišče, mu je vodstvo poverilo upravljanje zavoda. Postal je pravi vzgojitelj in je pri vseh gojencih, ki so mu bili zaupani, bil deležen velikega spoštovanja. Postal je tudi profesor v malem semenišču v Gorici, kjer je poučeval latinščino, grščino in slovenščino. Vse to je opravljal, dokler ni fašistična oblast zatrla vsako slovensko delovanje. Preživeljal se je potem s privatnimi lekcijami.

Bil je tudi več let odbornik pri Goriški Mohorjevi družbi, kjer je opravil veliko tihega dela, za katero je malokdo vedel. Koliko dela je imel samo s pripravo in pregledom vseh cerkvenih pesmaric: *Božji spevi*, *Gospodov dan*, *Svete pesmice*, *Zdrava Marija* in nato ljudska pesmarica *Barčiča*. Vse besedilo in note so šle skozi njegove roke. In to je bilo res veliko. Največ dela je imel pri pregledu besedila za Barčico. Skrbno in z vso natančnostjo, kot je bilo le njemu dano, je preobrnil vsako besedo, ki bi lah ko bila dvomljiva za oblast. Saj so bili časi, ko je fašistična oblast zaplenila marsikatero mohorjevo knjigo.

Pokojni Jožko je bil na Goriškem znan tudi kot izvrsten pevec in glasbenik. Že v Alojzijevišču smo imeli lep kvartet, saj smo imeli v Pepiju velikega mojstra in

poznavalca petja in glasbe. Vsem je bil mentor in svetovalec. Večkrat smo s tem kvartetom nastopali po okoliških vaseh in v bolnici Usmiljenih bratov.

Nastopal je tudi kot solist na koncertih društva Mladika v Gorici. O enem teh koncertov piše skladatelj Vinko Vodopivec v *Našem čolniču* leta 1924: » Na oder je stopil pristrčno pozdravljen solist g. Jožko Bratuž. Pel je izvrstno, kakor vedno. *Na lipici zeleni* je pre nizka po legi za njegov glas. Veliko bolj je prišla do veljave Adamičeva *Pri studentu*. To pesem je moral naš priljubljeni tenorist ponoviti. Prikupljiva skromnost in srebrno čisti glas je posebna slika g. Bratuža.«

Lep članek je napisal pisatelj A. Rebula v drag spomin prof. Jožku Bratužu v članku *Za grščino zvoni* (Koledar GMD 1963), kjer poda res pravo sliko tega velikega moža. Na koncu članka piše: »... tega živega slovenskega svetca v sivi obleki pred katedrom, je to samo sončna ura poklica. In iz razreda odide srečen, da mu je bila dana še ena dragocena ura, da je lahko v njej izgorel.«

Prof. Jožko Bratuž

DVE SVETLI ŽRTVI

SPRAVA PRED 50 LETI

S pisanjem teh spominov ne nameravam gojiti sovraštva ali maščevanja. K pisanju me nagiba želja, da ljudje izvejo, kakšne krivice so se dogodile zavedni slovenski Kraljevi družini v Slivnem pri Nabrežini leta 1945, že po končani vojni.

Nekateri pravijo, da je treba pozabiti. Menim, da se lahko odpusti, pozabiti pa je nemogoče, še zlasti takih zločinov, kot jih bom opisal.

Da so bili to še hudi vojni časi, ni potrebno, da posebej poudarjam. Dovolj je bilo, da si zahajal v cerkev, pa si že veljal za reakcionarja in izdajalca. Toda poglejmo moj, oziroma naš primer.

Kot 16-letni fant sem bil mobiliziran v partizane in sem bil dodeljen komandi mesta Sežana. Bil je 8. maj 1945, ko sem v Sežani srečal sovaščana Stanka Miliča, ki mi je povedal, da sta dan prej prišla v vas oznovca Albert Gruden (Blisk) iz Šempolaja in moj sovaščan Oskar Petelin ter odpeljala neznanu kam mojo 20-letno sestro Rosando in 23-letno sosedo Vido Kralj. Slednja je bila takrat v drugo odpeljana. Že leta 1943 so jo partizani odpeljali skupaj z 19-letno Marto Terčon. Vida je morala partizaniti skoraj leto dni. Marta pa so ustrelili in se še danes ne ve, kje je pokopana.

Vse to zaradi nekega izmišljenega izdajstva, ki ga v resnici nikoli ni bilo!

Vendar naj se vrnem k srečanju s Stankom Miličem. Vprašal sem ga, če se je moj oče vrnil iz Nemčije, kamor so ga nacisti odpeljali kot predsednika krajevene OF. Še danes slišim, kako mi je odgovoril: »Še nihče se ni vrnil!« Pomislil sem na dom, na mamo in 18-letno sestro, ki prav gotovo ob tolikem hudem in tolikšni žalosti nista zmogli opravljati

vsega potrebnega dela, saj smo imeli v hlevu šest glav živine pa trte in še ostalo nujno delo na kmetiji. Sklenil sem, da prosim komandata, če me pusti domov vsaj za dva dni. Razumel je mojo stisko in mi podpisal tridnevni dopust ter mi dal prepustnico, ki jo še danes hranim. Na njej je bilo napisano: »Se dovoli tovarišu Ivotu Kralju bivanje v Slivnem za 3 dni radi osebne snage. Nosi orožje št. 9019.«

Nemudoma sem se odpravil domov. Komaj sem prišel, sem res najprej poskrbel, da sem se okopal, slekel sem se na štali, saj sem bil ves ušiv, kot je bilo v tistih razmerah za vojake normalno.

Kakor so se me razveselili, tako je bilo tudi strašno. Mama je obupano jokala in prosila, naj ji vrnejo ljubljeno hčerko. Zame so bile to nepozabne ure žalosti in jeze. Vsa obupana mi je mama hitela praviti, kako so prišli po Rosando in kaj je rekla Petelinu. Kako ga je spomnila, da je bil oče v vojski generala Majstra, da so mu fašisti v Mavhinjah dali piti pol litra olja, ker ni hotel s svojimi godbeniki sodelovati na proslavi pohoda na Rim (Marcia su Roma). Povedala mu je, da so očeta leta 1938 zaprli, da je bila Rosanda partizanska kurirka, da je skupaj z Desanko Fabian nosila pakete internirancem v Gonars in naštela mu je še veliko primerov preganjanja naše družine.

Petelin pa ji je odgovoril: »Danes ne pomaga biti Slovenec. Danes moraš biti komunist!« in je odpeljal sestro.

Doma sem zvedel, da bo tisti večer, ko sem prišel domov, v šoli sestanek vaškega odbora OF. Sklenil sem, da bom šel vprašat, kje sta dekletki. Bil sem močno prizadet in niti na misel mi ni

prišlo, da bi šel prosit ali ponižno spraševat. Slutil sem, da moram nastopiti samozavestno in odločno. Prijatelju sem dal ročno bombo in mu naročil, naj jo vrže za šolo. Potrkal sem torej po partizansko. Takoj ko je počilo, sem vstopil in vprašal, kdo je dal ukaz, da sta Gruden in Petelin odpeljala Rosando in Vido. Sejo je vodil predsednik J. K. (p.d. Repčič). To je bil človek, ki se je večkrat v gostilni javno posmehoval na račun štiri- in petdesetih junakov. Tajnica pa je bila žena bivšega fašista, ki se je čez noč prelevil v komunista. Zanimivo je, da je moj oče prav tega človeka leta 1943 rešil gotove smrti na Krasu. Na zastavljeno vprašanje seveda ni nihče odgovoril in seja se je takoj končala. S slabim občutkom sem se vrnil domov.

Naslednji dan mi je gospa Milena Kralj po skrivni poti prišla povedat, da je slišala, kako so se pogovarjali, da bodo ubili še mene, ker bi se sicer utegnil maščevati. Tisti večer sem se oborožen do zob spravil na streho nad kalono, se pravi nad vhod na dvorišče. Bil sem skrajno napet in v strahu. V temi in čisto tiho sem čakal, kaj bo. Približno ob 22.

uri se je na Kržadi, kakih 30 m od hiše, slišalo neko potuhnjeno govorjenje. Enega sem spoznal po glasu. Ta je bolj preklinjal kot govoril. Okrog 23. ure pa je nastala velika tišina in tedaj sem se zbal, da nameravajo k nam po stranskih vratih, ki jih imamo za hlevom. Stekel sem za hlev in tam vrgel ročno bombo. Napravil sem nato kakih 50 metrov za vasjo, ko mi je nekdo zaklical »stoj!«. Skočil sem za vogal hiše in spustil rafal v zrak. Zbežali so, jaz pa sem se oddahnil. Moj bratranec Vanko Terčon pravi, da je bil tudi on zraven in da me je tedaj »haltala« narodna zaščita. Na ogled so prišli, ker so slišali eksplozijo ročne bombe in, pravi, da niso mene iskali. »Stoj!« pa, da je zaklical Franc Berkič. Tisto noč sem samo poslušal, kajti vsaka senca se mi je zdela nevarna. Zjutraj, okrog 8. ure, sta se pojavila vojaški referent Angel Rebula in Mirko Legiša, ki je prejšnji večer preklinjal. Ta je imel za pasom obešeni dve ročni bombi, ena pa je bila brez vžigalnika. Spominjam se, da sem ga opozoril, da tista sploh ni uporabna. Govoriti je začel Angel Rebula. Zahteval je, naj jima izročim orožje.

Rosanda Kralj

Vida Kralj

Marta Terčon

Jaz pa sem se mu uprl in sem mu rekel, da tega ne nameravam storiti, ker imam dovoljenje, da se lahko svobodno premikam po vsem Primorju in to oborožen ter celo s kolesom. Dodal pa sem, da jima lahko izročim staro puško, ki sem jo skrival pod lopo. Rebula je sprejel to puško in sta odšla.

Tisto popoldne sem šel nekaj kosit. Mimo sta prišla Albert Kante iz Praprota in Avgust Gruden iz Šempolaja. S Kantejem sva bila dobra znanca. Ker sta se ustavila, sem pomislil, da sta to storila, da bi se malo pogovorili. Pred petimi leti pa mi je Kante zaupal: »Ali veš, da sva z Grudnom imela ukaz, da te odpeljeva?!« Res me je presenetil in tako sem ga vprašal, kako to, da sta me pustila. Pa mi pravi: »Ja, veš, Gruden je bil starejši in mi je namignil, da sva odšla. Rekel je, da se bova izgovorila, da te nisva našla.« K tej odločitvi pa je vsaj po moje prispevalo tudi dejstvo, da je Gruden opazil, da nosim za pasom VIS (samokres).

Tretji dan sem se vrnil na Komando mesta v Sežano, od koder so me poslali za stražarja v smodnišnico med Sežano in Orlekom, nazadnje pa v Padriče, kjer sem komandantu Karlu Furlanu s Proseka vse povedal. Ta je sklenil, da gre z menoj v Slivno na odbor. Predsedniku je takole rekel: "Tovariš, če se fantu kaj zgodi, boš slano plačal!". Tako sem, hvala Bogu, še živ.

Ko se je oče po kakih dveh mesecih vrnil iz Nemčije, je po vaščanu Andreju Miliču prosil za sestanek z oznovcem Pe-

telinom. Ta ga je sprejel na svojem domu in mu dal neke izmišljene naslove, kje naj bi iskal dekleti, čeprav je dobro vedel, kakšen žalosten konec sta naredili.

Oče ju je tako dve leti zaman iskal po vsej Jugoslaviji. Šele leta 1947 smo izvedeli, da sta našla 19. maja 1945 Ludvika Forčič in Josip Švara, prva iz Preserij št. 13, drugi pa iz hiše št.1, v neki dolini pri tej vasi dve mrtvi dekleti.

Pričala sta, da je imela manjša (to je bila moja sestra Rosanda) roki zvezani s telefonsko žico, da je bila njena obleka vsa raztrgana in da je bil kos njenega čela na smreki, pokrita pa je bila z vojaško srajco. Večja (Vida) je imela tudi s telefonsko žico zvezani roki. Njena obleka je bila vsa razcefrana in skoraj noben njen del ni bil cel. Pokrita je bila s smrekovimi vejicami. Ležala pa je na partizanski kapi. Morlici so želeli prikazati zločin, kot da bi ga zagrešili četniki. Zašto je tudi tedanja ljudska oblast organizirala pogreb teh dveh zanje neznanih žrtev na kopensko pokopališče.

Minili sta torej dve težki leti iskanja in žalosti, preden je očetu uspelo najti sled po odpeljani Rosandi in Vidi. Odkopali so ju, pred pristojnimi oblastmi so ju prepoznali in nato uredili vse potrebno, da sta bili iz Komna prepeljani v rojstno vas Slivno, kjer počivata.

Dve svetli žrtvi, Rosanda in Vida, sta še vedno živi med nami kot dokaz nesmiselne morije in tragične miselnosti, ki je prinesla slovenskemu narodu nesrečo, žalost, trpljenje in zasužnjenost.

STO LET FILMA

Filmi v versko vsebino

Odlok drugega vatikanskega koncila o sredstvih družbenega obveščanja »med čudovitimi iznajdbami tehnike... ki morejo po svoji naravi doseči ne le posameznike, ampak tudi množice, celó vso človeško družbo in nanje vplivati«, na drugem mestu (za tiskom) navaja film. Ta se je rodil pred sto leti in najbrž je to iznajdba, ki je (skupaj s svojo »hčerko« televizijo) najbolj vplivala na družbo v 20. stoletju. Ob stoletnici filma, ki očara gledalce po kinodvoranah in pred televizijskimi zasloni tudi danes, bomo v teh vrsticah predstavili tisto zvrst sedme umetnosti, ki ji pravimo »religiozni film«.

»ČAROVNIJA« BRATOV LUMIERE

»Vstopite, gospe in gospodje! Pridite pogledat ljudi, ki se premikajo na živih fotografijah! Pridite gledat čudo bratov Lumiere iz Lyona. Stane samo en frank!« Tako je 28. decembra 1895 - bilo je v soboto zvečer - mlad možki vabil premražeme Parižane, ki so šli tam mimo, naj vstopijo v Indijski salon Velike kavarne na ulici Boulevard des Capucins. Precej jih je vstopilo in napolnili so Indijski salon. Pogasili so luči in na belem platnu, pritrjenem na steno, so se prikazale prve gibljive podobe, ki jih je spremljal osupel: »Oh!«

Tistega večera se je rodil kino! Brata Louis in Auguste Lumiere, kemika in industrijalca, sta izdelala in patentirala »kinematograf« (gr. kína= gibanje + grafo= pišem), napravo, ki je izpopolnila »kinematoskop« znanega ameriškega iznajditelja Thomasa Alva Edisona. Brata Lumiere sta svojo iznajdbo predstavila že 22. marca 1895, v javnosti pa sta z njo

nastopila tistega zgodovinskega 28. decembra.

Za rojstvo filma so bile potrebne tri iznajdbe. Prva je bila prožen filmski trak, na katerem bi se vrstile slike. Druga je bila kamera, ki bi lahko posnela stotine slik ena za drugo v zelo kratkem času. Tretja pa naprava za predvajanje (projiciranje) slik na platno. Leta 1870 se je na ameriškem tržišču pojavil filmski trak v zvitkih in Thomas Alva Edison ga je uporabljal v svoji kinematografski kameri, patentirani leta 1889. Na traku je bila vrsta slik, velikih po en inč (2,5 cm). Teh gibljivih slik niso projicirali, lahko jih je gledal samo en človek. Edison se ni zavedel resnične vrednosti te svoje iznajdbe, zato je niti ni patentiral. »Čemu bi metal proč 150 dolarjev?« je dejal tistim, ki so mu svetovali, naj to stori. Svojo napravo si je zamišljal kot nekašno kukalo, s katerim si bodo krajšali čas osamljeni ljudje. Kmalu se je izkazalo, da se je motil, kajti čez manj kot deset let je samo v ZDA več kot dva milijona ljudi enkrat na teden hodilo v kino!

Pomen te iznajdbe je brž doumel Francoz Georges Melies. Medtem ko sta brata Lumiere snemala kratke filme, pri-

Brata Lumière - Louis (1864-1948), Auguste (1862-1954), začetnika kinematografije

zore iz vsakdanjega življenja, se je on odločil za drugačno zvrst: za filmane predstave. Začel je »prodajati sanje« - z velikim uspehom. Izmislil si je filmske trike. Postavil je prvi filmski atelje, kjer je uporabljal kulise, makete, spreminjal je položaj snemalne kamere... Zgodovinarji sedme umetnosti Georges Melies imenujejo »filmski Jules Verne«. Leta 1902 je posnel film *Potovanje na Luno* (po isotimskem Vernovem delu) in vanj vložil vse svoje znanje in vso svojo domišljijo. Uspeh tega filma je pomenil dokončno zmago igranih filmov nad dokumentarci bratov Lumiere.

SVETO MED SPEKTAKLOM IN ISKANJEM

Za filmske ustvarjalce je bilo že izza prvih let kot scenarij - knjižna podlaga za snemanje - nadvse privlačno Sveto pismo. Seveda nikomur še na misel ni prišlo, da bi na filmski trak prenesel celotno Sveto pismo, saj je to neizvedljivo (zadnja leta več znanih filmskih režiserjev različnih narodnosti ustvarja televizijski film - nadaljevanko o Bibliji). Režiserji, ki so se spoprijeli s svetopi-semo tematiko, so čutili potrebo, da napravijo spektakel: film s slikovitimi, množičnimi prizori, z razkošno opremo. V to past se je ujel tudi slavni ameriški režiser John Houston, ki je leta 1966 posnel film *Biblija*, v katerem nastopa tudi kot igralec. Naslov je varljiv, saj film obravnava le prva poglavja Geneze (Prve Mojzesove knjige) od stvarjenja sveta do Izakove daritve, s katero se konča. Veličastni so prizori stvarjenja sveta. Lepo je podana zgodba o Noetu in vesoljnem popotu, najlepši pa je zadnji del: zgodba o očaku Abrahamu in njegovem sinu Izaku.

Velik ljubitelj spektakla je bil ameriški režiser Cecil B. De Mille. Njegov film *Deset zapovedi*, posnet leta 1956 (Para-

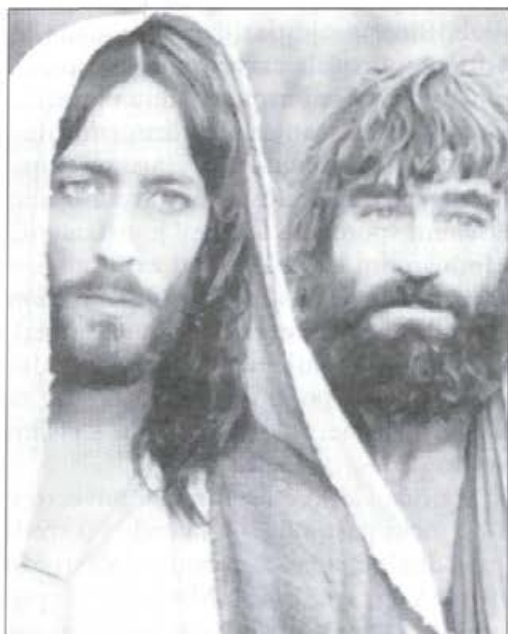
mount), je bil zamišljen kot eden največjih spektaklov v zgodovini filma. Stroški filma so znašali za tisti čas »astronomskih« 13 milijonov dolarjev. Izbrali so najslavnejše igralce (Charlton Heston - Mojzes, Yul Brynner - faraon), sodelovalo je 25.000 statistov, ker je ogromno množičnih prizorov. Samo za prizor prehoda čez Rdeče morje so porabili milijon dolarjev. Film, ki traja 222 minut, je bil eden največjih uspehov ameriške kinematografije. Cecilu B. De Millu so upravičeno očitali, da snema »psevdo-biblične spektakle«: začel je s prvo izvedbo *Desetih zapovedi* (1923), ki je bil eden prvih filmov, posnet v barvah, sledili so filmi: *Kralj kraljev* (1927), *Znamenje križa* (1932), *Križarji* (1935), *Samson in Dalila* (1945).

V vrsto ameriških filmskih spektaklov, ki so privabljali v kinodvorane po vsem svetu cele množice, spada *Ben Hur*. Po romanu z enakim naslovom (napisal ga je leta 1880 general Lew Wallace) ga je leta 1959 posnel William Wyler in z njim osvojil kar 11 oskarjev, tudi najpomembnejšega - za najboljši film. V isto zvrst (spektaklov) in nekako v isti čas (prvo stoletje krščanstva) spadata tudi znana filma *Njegova suknja* (Henry Koster, 1953), posnet po romanu Lloyda Douglasa, in *Quo vadis?* (Mervyn Le Roy, 1951), po priljubljenem romanu Henrika Sienkiewicza.

JEZUS NA FILMSKEM PLATNU

Evangeliji so bili prve knjige Svetega pisma, ki so zamikale filmarje; dolgo časa le nekateri odlomki evangelijev. V prvem desetletju filma so vsaj šestkrat posneli Pasijon (Jezusovo trpljenje). Veliki filmi o Jezusu so bili posneti po drugi svetovni vojni. Leta 1961 je ameriški režiser Nicholas Ray posnel film *Kralj kraljev* (v vlogi Jezusa je nastopil Jefferey Hunter), leta 1965 pa je njegov rojak George Ste-

vens po scenariju časnikarja-spreobrnjenca Fultona Ourslerja napravil odličen film *Največja zgodba sveta*, v katerem je vlogo Kristusa odigral Max von Sydow, švedski igralec, ljubljenec režiserja Bergmana. Stevens se je na snemanje dobro pripravil. Duhovno - da se je poglobil v evangelije in v lik Kristusa, strokovno - da so mu bibličisti natančno opisali vse podrobnosti. Ko je bil film dokončan, je Stevens dejal. »Ta moj film o Kristusu bo stopil v globino src in razumov.« Svojevtrsten, toda zares globok je film

Jezus iz Nazareta (1972)
režiserja Franca Zeffirellija

Evangelij po Mateju (ali Matejev evangelij), ki ga je posnel italijanski režiser Pier Paolo Pasolini leta 1964. Zvesto se je držal besedila Matejevega evangelija, Pasolinijev Jezus pa je zahteven in nepopustljiv, ne dopušča nobenih kompromisov. Med nastopajočimi v filmu ni niti enega poklicnega igralca; Jezusa igra španski študent Enrique Irazoqui, Marijo pa Pasolinijeva mati.

Povsem drugačen od Pasolinijevega Kristusa je tisti, ki nas gleda s platna ob

predvajanju filma *Jezus Kristus Superstar*, ki ga je ameriški režiser Norman Jewison posnel leta 1973 po istoimenski rock operi, za katero je besedilo napisal Tom Rice, glasbo pa Andrew Lloyd Webber. Avtorja opere Jezusa nista prikazala kot Boga, ampak kot neke vrste izrednega hipija. Film so posneli v Palestini in režiser je skušal svetopisemsko sporočilo s sliko, besedo in zvokom prevesti v današnjo govorico, ki ji prisluhnejo predvsem mladi.

Italijanski režiser Franco Zeffirelli je po televizijskem *Jezusu iz Nazareta* (1977), ki po poročilih evangelistov pripoveduje zgodbo Jezusa iz Nazareta, učlovečenega božjega Sina, od rojstva do smrti na križu in vstajenja, montiral še krajši film (televizijska izvedba traja šest ur).

TUDI SVETNIKI IN CERKVENI LJUDJE SO ZANIMIVI

Med svetniškimi osebnostmi je prve filmske umetnike najbolj privlačila tragična usoda Jeanne d'Arc - Device Orelanske. Nesmrtno umetnino o njej je ustvaril danski režiser Carl Theodor Dreyer s svojim filmom *Trpljenje Jeanne d'Arc* (1928). Njegova kamera se ustavlja na obrazih junakinje in njenih sodnikov. Italijanom (pa ne samo njim) je izredno ljub asiški ubožec - sv. Frančišek, zato je razumljivo, da so njihovi režiserji ustvarili vrsto filmov o njem: Enrico Guazzoni, *Asiški ubožec* (1911), Roberto Rossellini, *Frančišek, božji trubadur* (1966), Liliana Cavani, *Frančišek* (1966 in 1988). Med vsemi pa je najbolj znan film Franca Zeffirellija *Brat Sonce, sestra Luna* (1972).

Dva umetniško bogata filma je navdihnilo življenje luške pastirice Bernardke. Po romanu Franza Werfla, avstrijskega Juda, je ameriški režiser Henry King leta 1943 posnel film *Bernardkina pesem*, v

katerem igra vlogo Bernardke Jennifer Jones - za to vlogo je prejela oskarja, filmu so prisodili še tri oskarje (za fotografijo, scenografijo in glasbo). Leta 1988 pa je francoski režiser Jean Delannoy posnel film *Bernardette* (Bernardko igra Sidney Penny). Francoski režiser Alain Cavalier je leta 1986 prenesel na filmsko platno izredno življenjsko zgodbo sv. Terezije Deteta Jezusa (1873-1897). Naslovno vlogo v filmu *Thérèse* igra Catherine Mouchet, ki ni igralka, temveč študentkaglasbe.

Filmsko umetnost zanimajo tudi papeži in duhovniki. Doživet film o papežu Janezu XXIII., z naslovom *In prišel je človek*, je leta 1965 posnel italijanski režiser Ermanno Olmi. Vlogo, ki bi jo moral igrati naslovni junak, je režiser zaupal »posredovalcu« med papežem in gledalci. Film ne govori toliko očesu, temveč bolj duši.

Mož, ki je prišel iz daljne dežele pa je naslov filma, ki ga je o sedanjem papežu Janezu Pavlu II. posnel poljski režiser Krzysztof Zanussi (1981). Življenjepisa papeža je samo nakazan, film prikazuje korenine, iz katerih je prvi slovanski papež rasel.

Privlačni so tudi duhovniški liki. Posnetih je kar nekaj filmov o duhovnikih. Prvi res umetniški film s tega področja je bil *Mesto dečkov*, ki ga je leta 1938 posnel ameriški režiser Norman Taurog; za vlogo duhovnika Flanagan je Spencer Tracy prejel oskarja. Po Bernanosovem romanu *Dnevnik vaškega župnika* je Robert Bresson posnel film z enakim naslovom (1951), ki pripoveduje zgodbo duhovnika krhkega zdravja, ki živi in deluje v versko hladnem okolju. Francoski igralec Fernandel je zaslovel po vsem svetu kot don Camillo v seriji filmov, posnetih po knjigah italijanskega pisatelja Giovannina Guareschija. V njih se ne prestando bode s svojim sovražnikom/prijateljem komunističnim županom Pepponejem (Gino Cervi).

Cerkev je takoj ob rojstvu filma začutila, da je ta umetnost lahko zelo pripravno sredstvo za oznanjevanje verskih resnic in posredovanje krščanskih vrednot, zato je navezala stike z mlado filmsko industrijo. Izkazalo se je, da je snemanje umetniškega filma z versko vsebino zelo zahtevno delo. Dolga desetletja, skoraj do sredine našega stoletja, je večina verskih filmov ostalo na ravni »ilustracije« posameznih osebnosti ali dogodkov iz Evangelijev ali iz Svetega pisma stare zaveze. Sicer pa je pazljivo spremljala in kritično presojala razvoj in delo filmske umetnosti. Njeni strokovnjaki za sredstva javnega obveščanja, med katerimi ima film eno najvplivnejših vlog, so filme ocenjevali po njihovi vzgojni vrednosti in etičnem sporočilu. Cerkev je ustanovila Mednarodni katoliški urad za film s sedežem v Bruslju (OCIC - Organisation Catholique Internationale de Cinema), s katerim sodelujejo posamezni narodni uradi. OCIC podeljuje tudi nagrade za najboljše filme, »ki dvigajo duha k višjim vrednotam«.

Stališče Cerkve do filma je povzeto v 144. točki pastoralnega navodila o sredstvih družbenega obveščanja *Občestvo in napredek* iz leta 1971: »Mnogi filmi uporabljajo svojo prepričljivost pri obravnavanju vprašanj, ki zadevajo človeški napredek in dvigajo duha k višjim vrednotam. Takšna dela zaslužijo vso pozornost in pohvalo. Zato naj bodo specializirane ustanove v Cerkvi, ki se posebej ukvarjajo s filmom, velikodušne do ustvarjalcev takšnih filmov ter jih podpirajo z navetom in s pomočjo. Ob tem je treba pripomniti, da so nekateri filmi, ki po soglasnem mnenju sodijo v sam vrh filmske umetnosti, odkrito obravnavali izrazito versko tematiko. To potrjuje, da je film sredstvo, s katerim je mogoče zelo uspešno govoriti o veri.«

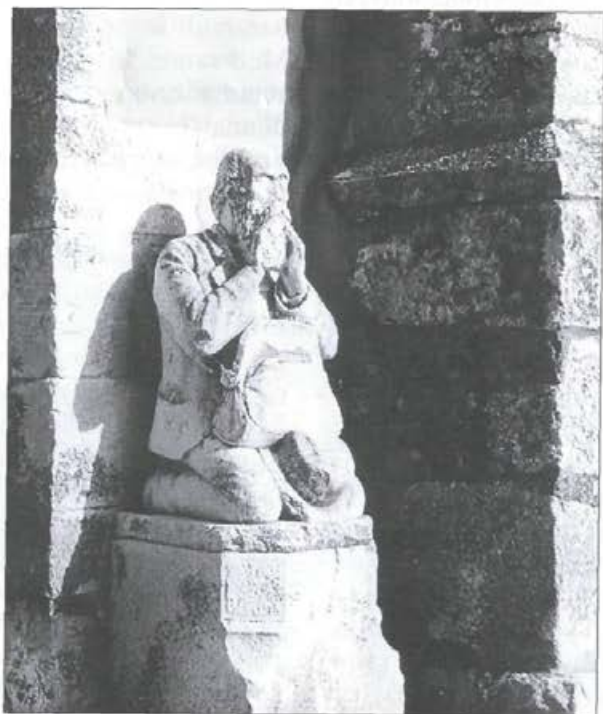
TOMAŽEV KIP

Pred kratkim smo obhajali stoletnico kamnitega kipa »Tomaža«, ki prosi milodare ob vratih cerkve sv. Roka v Sv. Križu pri Trstu. Izdelal ga je domačin Josip Dovšak. O njem je zapisal župnik, msgr. Andrej Furlan v župnijsko kroniko sledeče: »Dne 14. avgusta 1927 je umrl Josip Dovšak, rojen tukaj v Sv. Križu, na postajališču železnice kot sin prvega železniškega čuvaja. Bil je izredno talentiran, postal je izvrsten ornatist; on je izdelal kamniti kip berača, ki prosi milodare ob vratih cerkve sv. Roka. Pravijo mu »Tomaž«, ker si je Dovšak vzel za model nekega delavca, ki se je imenoval Tomaž.«

Kip je res mojstrsko delo. Vaščani so zelo ponosni nanj, tudi zato, ker ga je izdelal domačin. Tujci, ki prihajajo v vas,

se radi ustavljajo ob njem in ga občudujejo. Dokler še ni bila zamašena luknja v malhi, so metali skoz njo miloščino v cerkev, kadar je bila zaprta.

Kip je prestal dve vojni in se mu na žalost tudi pozna, saj ima okrušene prste na obeh rokah, komolec, rokava jopiča, malho in klobuk. Kljub temu še vztraja na svojem mestu. Toda kaj vse je videl in slišal. Če bi mogel govoriti, bi nam povedal strašne reči, pa tudi lepe in vesele. Najbolj se je veselil otrok, čeprav so ga kar naprej nadlegovali. Zdaj ga ne nadlegujejo več, saj gre samo tu pa tam še kakšen mimo. Navadno je sam. Zato kadar pridete v vas, obiščite ga in si ga oglejte. Pa še v cerkev stopite, če bo odprta in pozdravite Lurško Mater božjo in sv. Roka!

Tomažev kip
ob vratih
cerkve
sv. Roka v
Sv. Križu

NOVE SPODBUDE ZA KRAŠKO VINOGRADNIŠTVO

Ko je bil leta 1993 ustanovljen Konzorcij za zaščito vin s kontroliranim poreklom Kras, se je začela za vinogradništvo na tržaškem in goriškem Krasu formalno nova doba. V resnici pa je bil to rezultat desetletnega resnega in zavzetega dela skupine vinogradnikov in enologov, ki so začeli sistematično delati v smeri vse večje kvalitete kraških vin. Ustanovitev konzorcija je torej po eni strani pomenila izpolnitev nekega načrta, po drugi pa izhodišče za nadaljnjo rast vinogradništva na področju, ki ga konzorcij pokriva in ki se krije z ozemljem, na katerem je po zakonu dovoljeno označevati vina z zaščitenim poreklom Kras (DOC Carso). To je na ozemlju tržaške pokrajine in v občinah na goriškem Krasu, ki spadajo pod Kraško gorsko skupnost. Trenutno je v tržaški pokrajini približno 360 ha vinogradov, to površino pa bi lahko uspešno povečali, če bi prišlo do gradnje potrebnih infrastruktur še zlasti v Bregu od Sesljana do Barkovelj.

KORISTNA IN ZANIMIVA POBUDA

Konzorcij vin z zaščitenim poreklom Kras in gostinci člani Slovenskega deželnege gospodarskega združenja ter italijanskega združenja gostincev iz Trsta so v soboto, 10. in v nedeljo, 11. junija 1995, priredili na devinskem gradu zanimivo in koristno predstavitev vin, ki so jo poimenovali *Enokras*. Priredili so pokušnjo 33 vin enajstih vinogradnikov. Vsa posestva, razen enega, pridelujejo vina v tržaški pokrajini. To je bila pomembna novost na ravni ovrednotenja vinogradništva in na splošno kmetijstva

na Krasu. K pobudi so pristopile tudi tržaška pokrajinska uprava, Tržaška trgovinska zbornica, Kraška gorska skupnost in vse občinske uprave iz tržaške pokrajine.

Prireditvev Enokras je doživela nepričakovano številen obisk in izreden uspeh. Predvsem pa je prinesla novo zavest. Doslej je bil Kras z vinogradniškega vidika predvsem deželna osmic in kvečjemu turističnih kmetij. Po tej prireditvi pa so se ljudje zavedli, da je tudi na Krasu mogoče pridelati visokokakovostna vina, ki so lahko v čast in ponos ne le vinogradnikom, ampak tudi gostincem, ki ta vina ponujajo v svojih restavracijah. Kvalitetno vino in dobra hrana naj bi bili torej vizitka, s katero se želi tudi Kras predstaviti kot zanimiva turistična deželica, kjer si bodo gostje lahko ogledali še vrsto naravnih in zgodovinskih zanimivosti. Med vzorci, ki so jih ponujali, je bilo ob svetovnih sortah, kot so sauvignon, chardonnay in cabernet franc, predvsem več vzorcev vin z zaščitenim poreklom Kras, kot so malvazija, kraška črnina in teran. Gre za vina, ki so dobila pravico do zaščitnega porekla že leta 1985, zakon pa je stopil v veljavo leto kasneje. Na seznamu površin z zaščitenim poreklom je bilo pred tremi leti toliko vinogradov, da so ob povprečni letini pridelali na njih približno 800 do 1000 hektolitrov malvazije in po 400 do 500 hektolitrov terana ter prav toliko kraške črnine. V zadnjih letih so se sicer površine vinogradov z zaščitenim poreklom nekoliko povečale. Ob teh vinih pa so na gradu v Devinu ponujali še glero, vitovsko in refošk, se pravi vina treh starih, avtohtonih sort, ki so upravičeno zbudila izredno zanimanje.

Konzorcij vin z zaščitenim poreklom Kras čaka torej v prihodnje veliko dela za prodor in uspešno ponudbo sedanjega pridelka, predvsem pa za ovrednotenje teh starih sort, saj bo prav od tega odvisna nadaljnja rast vinogradništva na Krasu.

DOMAČE SORTE SO TRŽNO ZANIMIVE

Že Matija Vertovc, župnik v Šembi-du pri Vipavi, v sedanjem Podnanosu, avtor prve slovenske knjige o vinogradništvu, znane Vinoreje za Slovence, ki je izšla pred 150 leti, je napisal, da Slovenci premalo čislamo svoje sorte, ki pa bi jih morali bolj ceniti, ker so kvalitetne in naše. Nihče ne bo hvalil vina naših trt, če ga ne bomo tudi sami hvalili. Po 150 letih torej nič novega! Isto priporočilo velja tudi danes. Sauvignon, chardonnay ali cabernet franc pridelujejo z odličnimi uspehi ne le v Franciji in drugod po Italiji, ampak tudi v vseh vinorodnih deželah po svetu. Dovolj je, da gremo na kak pomembnejši vinski sejem, v Ljubljano ali Verono, pa se bomo takoj prepričali, kako je s tem. Za naše vinogradnike je zato izredno težko, da bi uspešno prodrli na trg, ki je dejansko že zasičen z odličnimi vini že svetovno

razširjenih sort. Sladokusci, ki so pripravljani plačati tudi kak tisočak več za kvalitetno vino, pa vedno iščejo kako posebnost in redkost. Domače, stare, avtohtone sorte so zato pravi zaklad, ki ga morajo naši vinogradniki pametno ovrednotiti. Za Kras je še zlasti značilen **teran**. To je med vini kraški paradni konj. Gre za vino, o katerem so se razpisali številni vinski izvedenci in zato je vsaj po imenu precej znano tudi izven ožjega kraškega področja, čeprav so ga zaradi skromne količine le redki pokusili. Za stroko je še vedno sporno vprašanje, katera trta daje teran. Vsekakor spada med refoške. Svoj čas so trdili, da daje najbolj kakovosten teran rdeče-pecljati refošk, ki daje ponavadi količinsko skromnejši pridelek, a je zato grozdje bolj zrelo. V novejših vinogradih najdemo tudi trte, katerih peclji ne pordečijo. Oblika grozdov je precej raznolika. Na splošno velja, da ima grozd dolg pecelj in je piramidalne oblike, z enim ali dvema večjima grozdnima kriloma in široko osnovo. Dolg je kakih 20 cm in je navadno precej zbit. Rahlo eliptične jagode so srednje debele in temno črne barve. List pa je srednje velik, okroglast, tri ali tudi petdelen s komaj nakazanimi vrhi, listni pecelj se združuje z listom na točki listne osnove, ki je v obliki črke U. Na kakovost in

Predstavitve vin *Enokras* v Devinskem gradu

značilnosti terana nedvomno vpliva rdeča kraška zemlja. To je suho vino in ni pretirano močno. Že od davnine velja za zdravilno. Prilega se močnim jedem, predvsem suhomesnim izdelkom, kot sta pršut in panceta.

Med starimi črnimi sortami velja omeniti tudi **gnjet** ali **gnjetico**, ki jo še dobimo v kakem starem vinogradu na Krašu. Po mnenju nekaterih je bila ta trta sredi prejšnjega stoletja zelo ali najbolj pogosta na celotnem kraškem vinorodnem področju. Splomladi kasno požene, kar je dobro, ker je slana ne osmodi. Gnjet ima velike, zelo sočne grozde, ki na ugodnih legah lepo dozori in se obogatijo z bogato paletovonjav. Najbolj kakovostno, čeprav precej šibko vino daje t. i. srednji gnjet, ki ima velike grozde s srednje-debelimi jagodami. Ko so zrele, dobijo ne premočno modro barvo. Vino iz tega grozdja je lahko in prijetno zaradi zmernih kislin, a bolj medle barve. V zadnjih letih je ta trta skoraj izginila, češ da ni zelo kvalitetna. Danes jo le redki gojijo in še to skoraj izključno za domačo rabo. Je pa še vedno zanimiva, še zlasti ker lahko predstavlja ob merlotu in refošku sestavni del t. i. **kraške črnine**, ki je tudi priznana med vini z zaščitenim poreklom. Verjetno bi dosegli s primerno resno selekcijo in ne pretiranim obremenjevanjem trte boljšo kvaliteto.

Sorta **refošk** pa je zaradi fliša še zlasti primerna za Breg.

Med belimi sortami ima prvenstveno mesto **malvazija**. Grozdi so valjaste oblike in so precej zbiti ter dolgi od 15 do 20 cm, z dolgim in močnim pecljem, s srednje debelimi jagodami kroglaste oblike. Ko je popolnoma zrelo, dobi rumenkasto slamnato barvo z odtenci zlate barve. Malvazija je gotovo zelo poznana in je ni potrebno posebej predstavljati.

Na kraškem področju pa ima ob malvaziji zagotovljeno častno mesto **vitovska**,

ki jo nekateri imenujejo tudi **garganja** ali **črna pika**. Deželno ravnateljstvo za kmetijstvo je sredi januarja 1995 sporočilo tržaškemu Pokrajinskemu kmetijskemu nadzorništvu, da je pristojni evropski urad priznal vitovsko in da s septembrom 1994 priznava oz. dovoljuje zasaditve vinogradov s sorto vitovska B. Gre za velik uspeh, saj je postopek za priznanje te avtohtone kraške sorte trajal več let. Potrebno je bilo namreč predstaviti potrebno dokumentacijo, s katero so evropske strokovnjake prepričali o kvaliteti te kraške stare sorte, ki je za to področje gotovo ena najbolj zanimivih. Vitovska je zelo odporna proti suši in se odlikuje po velikih grozdih s srednjedeblimi rumenkasto-zelenimi jagodami, ki imajo na spodnji strani črno piko. Vino, ki ga pridobivamo iz tega grozdja, je kakovostno, slamnato zlate barve, suho in s priokusom po mandeljnih ter z ne posebno izrazito aromo. Vino ima prijetno kislino in zmerno alkoholno stopnjo ter je lepo harmonično, tako da pri mizi lepo spremlja ribe, juhe in bolj delikatno hrano. V zadnjih letih se je pokazalo, da je tudi vitovska primerna za staranje, čeprav smo bili doslej vajeni, da jo pijemo, ko je še mlado vino. Vitovska ima svetlozelene, petdelne velike liste. Listni pecelj se združuje z listom na točki listne osnove v obliki precej ozke črke V.

Konzorcij kraških vin bo moral sprožiti postopek, da bi bila tudi vitovska v najkrajšem času uvrščena med vina z zaščitenim poreklom, kar bo gotovo omogočilo, da se bo to vino še bolj uveljavilo na tržišču.

Ob vitovski pa bi kazalo ovrednotiti še **glero**, ki ji v tržaškem predmestju (Piščanci, Cijaki) pravijo tudi **brežanka** ali **brežanc**. Velja za zelo rodno sorto, ki da kvalitetno vino, če jo primerno krotimo v rasti in rodnosti. Ima srednjevelike, močno sočne grozde, lepe rumene barve. Jagode so srednje velike,

okroglaste in z mehko kožico. Velja za bolj pozno sorto. Na Tržaškem je poznanih več vrst glere. Verjetno bi kazalo odbrati nekaj bolj značilnih trt in poskrbeti za nove cepljenke, da bi lahko nato na primernem številu trsov opravili potrebno raziskavo. Ob primerni oskrbi je vino zelo kakovostno, nežno in bogato z aromami, zelo primerno za ribe in razne juhe. Za glero mnogi trdijo, da gre za trto, ki daje v Venetu slovit *prosecco*. Tudi če bi se pokazalo, da je ta trditev povsem točna, bi kazalo, da bi kraški oz. vinogradniki iz Brega naredili vse, kar je mogoče, da bi tudi glero priznali za avtohtono sorto s pravico zasajenja, kar bi gotovo pomenilo ovrednotenje sicer redkega, a zato še bolj dragocenega vina.

V tej logiki ovrednotenja domačih starih sort bi kazalo, da se vinogradniki spomnijo še drugih avtohtonih trt, ki so jih pred dawnimi časi gojili pri nas. Le redki starejši ljudje jih še poznajo in bi jih mogoče še lahko zasledili v kakem starem vinogradu. Na koncu bi zato radi spomnili vsaj na tri sorte, ki so jih gojili tudi na Krasu, na paštnih od Sosljana do Barkovelj ter onih v neposrednem mestnem zaledju ali v Bregu. Izpričano je, da so imeli v vinogradih **rebulo**, ki pa je imela nekoliko

drugačno grozdje od briške rebule. Poznali so **pikolit**, in sicer dve sorti, rodovitnega in onega, ki se ni oplodil. Na širokem in krajšem grozdu je ostalo le kakih 10-20 jagod, ki so se normalno razvile in dajale zelo cenjeno vino, druge pa so okrnele. Ta zadnji je veljal in še velja za pravega. Zanimivo bi bilo vedeti, ali je na Krasu še kaka trta tega pikolita. Tretja sorta, ki je bila po pripovedovanju starih zelo cenjena, je **lipovšca**; z nagrbnjenimi, srednje velikimi listi, z dolgimi peclji in majhnimi grozdi z bakrenorumenimi in močno sladkimi jagodami. Prav gotovo pa so imeli v starih vinogradih tudi še kako drugo sorto, ki bi bila zanimiva tudi za naš čas. Mnogo se jih je žal izgubilo, mnogo pa bi jih lahko še rešili in ponovno ovrednotili.

Za vinogradništvo tega širšega področja se v nekem smislu začenja nova doba. Pred našimi vinogradniki je še dolga pot in veliko dela, da bo tukajšnja proizvodnja količinsko in kakovostno napredovala. Prepričani smo, da bodo tistim, ki so v zadnjih letih stopili na to pot, sledili še drugi, tako da smemo upati, da bo vinogradništvo prineslo Krasu novega zagona in našim ljudem nove zavesti ter trdnejšo navezanost na zemljo, ki bo tudi primerno vračala vloženi trud.

Lansko poltje so na Prosecku poimenovali osnovno šolo po slikarju Avgustu Černigoju.

OHRANIMO DEDIŠČINO PREDNIKOV

Mnoge naše vasi na Tržaškem izumirajo. Izrazite so zlasti spremembe v starih vaških jedrih. Kjer je bilo še pred kakim desetletjem vse polno življenja, kjer so v skromnih kamnitih hišah živele številne družine z mnogimi otroki, tam je danes mrtvo. Hiše so prazne, zaprte, v nekaterih še živi po ena starejša oseba; redkeje najdemo še dva starčka, ki osamljena, a pogumno, vztrajata v svojem ljubljenu domu, ki je bil last že davno preminulih prednikov. Ni več sosedov, ki bi prihajali na obiske, ni več tistega nekdanjega čuta dolžnosti živeti v vasi drug za drugega, v dobrem in hudem radevoljno ob medsebojni pomoči. Za nami so časi, ko se hišna vrata niso niti zapirala s ključem: tujcev skoraj ni bilo, domačini pa so se tako in tako zelo dobro poznali med sabo in si zaupali, si pomagali, se sosedsko, sorodstveno in prijateljsko družili v sreči in nesreči.

Visoki standard je zvalil naše ljudi iz stoletnih skromnih in preprosith domov, ki so bili zaradi prijetne domačnosti vedno topli in gostoljubni. Pridne roke mnogih mladih domačinov si ob nenehnem garanju in zaslužku skoraj tekmovalno gradijo velike hiše, lepe, nekatere razkošne, druge preproste, a vse nove, na novih mestih, na nekdanjih skrbno obdelanih parcelah ob robu starega vaškega jedra. V dveh - treh desetletjih so se zato podobe naših vasi zelo spremenile. Ob teh izrazitih bivanjskih spremembah se naš vaški prebivalec ni zavedel, da ob selitvah iz starih domačij v udobne domove povzroča določen preobrat v tradicionalnem vaškem življenju. Mlada družina v novi hiši želi živeti svoje življenje, ki naj bi neodvisno od soseščine potekalo varno in mirno ne le za

hermetično zaprtimi hišnimi vrati in okni, ampak tudi za visoko ograjo, ki jo večkrat čuva še »hud pes«.

Posledice so izrazite. Prazna je »stara vas«. Ni več domačinov kot nekoč, ni več domačnosti. Tujci prihajajo. Kupijo zdaj to zdaj ono staro hišo. Ta ali oni kupljeno hišo popravi, se vanjo vseli, a se ne udomači. Drugi so le novi lastniki, ki od časa do časa pridejo pogledat to svoje novo imetje. Takih tujih lastnikov hiš v vasi je lahko že več kot prstov na roki, a krajan se še ne zave spremembe, ki nastaja. Šele ob prihodu desetih, dvajsetih novih lastnikov nastane drugačnost v vasi že tolikšna, da se preostali domačini skoraj plašno ozirajo okrog sebe in se končno začnejo zavedati preobrata v življenju naših naselij, pa tudi gotovega konca večstoletne dediščine v običajih, navadah, tradiciji in kulturi svojih narodnostno zavednih slovenskih prednikov.

MAČKOLJE

STARA, IZRAZITO ISTRSKA VAS

Ena izmed vasi na Tržaškem, ki se ji ne piše ravno obetavna prihodnost glede na ohranjanje bogate domačnosti iz preteklosti, so gotovo Mačkolje v Osapski dolini.

Od Žavelj navzgor po slemenu Dolge Krone (bolj domače kar Brda), ob Montu (Zlata Krona, Monte d'Oro), ob Ravneh, Kortini, Trmuni in Metežici je tekla beneško-avstrijska meja po kolovozni, danes ozki asfaltni poti, zavila na prelazu Pri pilu navzdol po vasi Mačkolje in pustila na avstrijski strani hišo št. 60 nad Ložicem; ob studencu Pri lipi je stekla meja po kratkem kančku Štibelca na

Pogled
na Mačkolje

Ulico, šla mimo dveh kasarn in za hišo Mince Zvončeve zavila strmo navzdol do Križišča in pod Ulčarjevo domačijo šla iz vasi med njivami na Komeščaku in Usladeščih, po Skarsu v Lenjavec in dalje v Črešnjevce do današnjega Križpota, od tod pa v levo v smeri Osp.

Ta nekdanja državna meja je pogojevala življenje Mačkoljanov skoraj do naših dni. Če glede te meje govorimo o Mačkøjah, moramo odmisлити zgornji, nekdanj avstrijski del - Ulico.

Mačkoljani so pripadali beneški republiki. Bili so življenjsko vezani na beneške kraje Milje in Koper. V Milje so hodili prodajat svoje skromne pridelke, v Koper pa so šli po uradnih opravilih in nakupih. V vogal hiše na Križišču je bil menda vzidan kamen z reliefom beneškega leva. Po ustnem izročilu naj bi bil tisti lev bolj podoben mački. Zato naj bi Ulčarji in Prebenežani dali sosedom vzdevek Mačkoljani, a vasi seveda Mačkolje. Pravi izvor nenavadnega imena te ob nekdanji državni meji potisnjene istrske vasice bo pa verjetno zelo drugačen.

V Mačkoljah so še danes prisotne družine s priimkoma Tul in Smotlak.

Zdi se, da nista ti dve rodovini bivali v isti vasi, ampak vsaka v svojem začetnem zaselku. Še danes so zelo vidni ostanki zaselka Gabričje blizu Rokavde. Drugi zaselek je baje stal na Bardah ob Skarsu. Zaradi varnosti pred sovražniki in divjimi živalmi so se predniki današnjih Mačkoljanov iz nekdanjih zaselkov preseliti v strnjeno vas ob tedaj važni poti iz Istre v Trst. Da bi se sem naselili zaradi vode, je manj verjetno, kajti Mačkolje so bile vedno prizadete zaradi suhih vrelcev - studencev ob vsakem sušnem obdobju.

Kot rečeno je vas nanizana ob starodavni prometni žili iz Istre v Trst in obratno.

Tako se začne vas Pri pilu. Hiše stoje nanizane druga ob drugi v daljših vrstah. Zadnja stran je bila običajno brez oken, zavarovana pred burjo; prednja stran pa je z majhnimi okni in velikimi vrati gledala na dvorišče - korto. V vsaki korti je več hiš, ki se držijo druga druge v svilih. Vse so kamnite, prvotno neometane. Tipične dolge, cestam vzporedne korte od pila do lipe ob studencu so danes še Bolunščeneva, Pedončeneva, Gučetova in Čukerjeva. Značilne korte z vrsto hiš, ki imajo hrbtno stran obrnjeno

k cesti, so še Bečenova in Fatorčina, Rengetova, Pedonova in Zobinova. Ob cesti od lipa do cerkve stoji vrsta hiš najprej tik ob cesti, potem pa ob nekdanji Malnarjevi domačiji. Zaprta in samostojna so dvoriščakorte že od nekdanj pri »teh bogatih« ali Pesjanovih ob Klancu, v samem Klancu pa že od nekdanj pri Kovačevih, pozneje urejena pa pri Konšeljerjevih, pri Tomaškovich, pri Kovačičevih, pri Pelkovich in pri Koferčevih. Samostojno je danes tudi dvorišče nekdanjih Tončetovich na Križišču. Med Križiščem, Klancem in cerkvijo je stalo še nekaj značilnih malih domačij; Krepčeva je imela kar čedno dvorišče. Na tem območju so na mestu dotrajenih zrasle že tri nove in lepe hiše, četrta pa je v gradnji. Nekatero pa so še v razpadajočem stanju. Samostojne majhne korte ali dvorišča imajo danes še pod cerkvijo pri nekdanji Kofotolovki (danes Šturmanovi) in pri Berverjevih, pri lipi pa Šikovi, Badišenovi in Pudpečenovi s Ščedenca.

ULICA

Kot posledica nekdanje avstrijsko-beneške meje je v Mačkoljah še vedno živi izraz Ulica, ob njej pa domačije na

Ulici in prebivalci Ulčarji, nekdanji državljani avstrijskega cesarstva.

Ulica je bila še v začetku dvajsetega stoletja povsem ločena od večjega dela vasi Mačkolje. Ker so Ulčarji pripadali Prebenegu, so bili istočasno tudi člani župnije sv. Urha v Dolini. Otroci so obiskovali šolo v Dolini, svoje umrle so pokopavali na dolinskem pokopališču. Ulčarji so imeli tudi njive v glavnem po Ulici, takoj za hišami ali ob njih, in na bližnjih Usladeščih, na Devcah, v Dragi, nad Lozičem in po Škonfitah. Le s priženitvami in dotami so tudi Ulčarji postali lastniki parcel po širšem mačkoljanskem območju. Ulčarji so še vedno solastniki prebeneških srenjskih zemljišč na Usladeščih, v Dragi, v Dračju in Na hribu pod Prebengom.

V teku enega, dveh stoletij so se na lastniško območje Ulčarjev vrinili po dotah ali po nakupih mačkoljanski lastniki Pelkovi, Konšeljerjevi, Gučetovi idr.

Zdi se, da so bila na Ulici prvotno le tri ali štiri močna gospodarstva. Najbolj znani so bili Ulčarjevi - Paroveli z bogatim bivanjskim in gospodarskim poslopjem ob Križišču. Tu je bila tudi gostilna. Za domačijo imajo še danes Ulčarjevi na lepo ležečem tera-

Ulica je razdelila Mačkolje na dve: na beneško in avstrijsko posest.

Zadnja številna družina Smotlak v Mačkoljah

sastem svetu skrbno obdelane vinograde in vrtove.

Gočičevi (Križmančič) in Olenikovi na Ulici, ki so bili nekdanj ena sam družina v enotni kmečki domačiji, so lastniki več hektarjev zemljišča neposredno ob domu in za njim zlasti v Škonfitah od Ulice do Pila. Priimek Olenik je prišel sem iz Podpeči blizu Čičarije.

Velika, ne v krajevnem slogu postavljena hiša v sredi ulice je prvotno služila mejnim stražnikom na avstrijski strani. V večjem delu te nekdanje kasarne bivalo Gabrščenovi. Hiše se je oprijelo to ime po prihodu zeta Baruta iz Gabrovice pir Ospu. Drugi zet je prinesel k hiši priimek Tul, v naslednjem rodu pa zet Vane Rengo priimek Smotlak.

Značilna Krapeževa domačija ima v lasti vrsto hiš ob samostojnem dvoriščukorti na zahodnem koncu Ulice nad Štibelco in Šcedencev. Pišejo se Štrajn, a moškega potomca pri tej hiši ni več.

K omenjenim petim družinam in njihovim nekdanj močnim gospodarstvom moremo prišteti še tri skromnejše starejše družine. Skupno število članov v vseh sedanjih enajstih družinah je samo 25; med temi je le pet mladih, od katerih en sam šoloobvezni otrok.

Že več kot tri desetletja so Ulčarji uradno polnopravni Mačkoljani, povezani z novo župnijo sv. Jerneja v Mačkoljah in v celotno vaško življenje.

STARODAVNE RODOVINE IZUMIRAJO

Vsaka vas ima svoj glas, pravi pregovor. A vsaka vas ima že od svojih začetkov eno, dve ali kvečjemu tri izrazite rodovine. Za vsako vas v naših krajih so značilna določena rodbinska imena - priimki. V Mačkoljah so bili tako vedno v večini Smotlaki in Tuli. Od kod sta se vzela ta dva rodova, ni znano. Priimka sta za naše kraje kar nenavadna. V stari kroniki župnije sv. Tomaža apostola v Ospu, kamor so Mačkolje pripadale kot podružnica, najdemo zapisano domnevo raziskovalca, da je rodovina Smotlak prišla v ta kraj mogoče po ubežnikih pred turškimi vdori z območja osrednjega Balkana in naj bi se prvotno pisali Smodlaka. Druga možnost naj bi bila ta, da so Smotlaki prišli s Češkega, kjer se baje še danes najde priimek z zapisom Smotlach. Bodi kakorkoli že, rodovina Smotlak je bila prisotna v Mačkoljah vsaj že leta 1610,

V šolskem letu 1955-56 je obiskovalo šolo veliko otrok, sedaj jih je samo sedem.

kot je zapisano v župnijski kroniki, da je umrla neka Marina Smotlakova.

Do polovice 20. stol. so bile v Mačkoljah nekatere družine Smotlak še zelo močne, številne. Flekovi so že v prejšnjem stoletju precej razširili svoj priimek Smotlak. Eden teh Felkov se je oženil v Dolino, kjer je po njem še danes nekaj Smotlakov. Drugi Flek se je oženil k Tomaškovi v Klancu št. 54; Tomaškova velika družina Smotlak se je pa žal že skoraj izničila. Moških potomcev te rodbine ni več, ker ima zadnji Tomaškov dedič le hčerko. Eden nekdanjih Flekov je šel za zeta k Berve-rjevim k cerkvi št. 26. Tudi iz te rodovine ni danes več nobenega mladega moškega potomca v domači vasi. Prav tako se izničuje priimek Smotlak pri Flekovih družinah, katerih najmljaši potomec ima le tri hčerkice. Smotlaki so sicer še drugi v vasi, a zanesljivo izumirajo; Kovačičevi imajo zaenkrat le hčerko, pri Kovačevih je priimek Smotlak že izumrl, Rengetovih moških Smotlakov ni več, Čočičevi so že pomrli brez potomcev. Priimek Smotlak imajo še Blaževi fantje. Že nekaj let ni v mačkoljanski šoli nobenega s priimkom Smotlak. Zna se

pa zgoditi, da bodo trije-štirje še mladi moški Smotlak v vasi poskrbeli, da se bo v domačem kraju ohranila ta starodavna mačkoljanska rodovina.

Nekoliko lažje diha zaenkrat še priimek Tul, saj rastejo pri Pedončenovih kar štiri-je dečki s tem priimkom. Konšeljerjevi imajo tudi še tri mlade moške potomce, pri Pesjanovih dva, pri Gučetovih vsaj tri, pri Cilčinih na Križpotu pa še dva. Izumrli so že priimki Tul pri nekdanjih zelo močnih rodovinah: Pelkovi, Koferčevi, Malnerjevi, Čukerjevi, Brtkovi.

Ne izginjajo pa samo nekdanji tako močne rodovine Smotlakov in Tulov. V teku tega stoletja so že izumrle ali vsaj izumirajo rodovine Purger (Badišenevi in Karletovi), Jamšek (Roketovi), Slavec (Šikovi in Pedonovi), Fator, Repič (Faturka), Hervatin, Cah (Zimerjevi), Zobin (Zobinovi), Pasarit (Krepčevi) idr.

Skromno živijo še v svojih potomcih družine Šik, Stepančič, Bandi, Stefančič, Olenik. Priženili so se v vas Slovenci in imajo po enega ali dva moška potomca Rehar, Gorjah, Šturman, Klun (Coloni), Novak, Jercog, Cunja. Z mešanimi zakoni so prišli v vas tudi tuji priimki kot npr. Peccia, Massaro, Gherbassi, Mariani, Ca-

varra, Zudich, Zonta, Chendi, Colarich, Pieri, Zennaro idr. Povsem tuji prišleci so prinesli v vas priimke Gorza, Ritossa, Soban, Calaz, Reganzin, Solaro, Reia, Rupena idr.

POLJE, KDO BO TEBE LJUBIL

Ob ugotavljanju izumiranja starodavnih domačih rodovin in ob dejstvu, da so maloštevilni mladi potomci v večini premalo zainteresirani za ohranitev slovenskega rodu v tej še pred kratkim tako zelo pristni in zavedni vasi ob robu Istre, se poraja vprašanje, v čigavo last bodo prešle nepremičnine nekdanjih domačinov, nepremožnih gospodarjev, kmetičev, garačev, kopačev, ljubiteljev svoje zemlje, svojih parcel, skromnih hiš, cest, kolovozov. Ledinska imena vsakega najmanjšega vrtiča, njive, travnika, gozda - so se ohranjala iz roda v rod. Še dolgo po drugi svet. vojni je vsak otrok v vasi vedel npr., da po cesti, ki se ji pravi Boršt, prideš v njive z imeni Brejce, Senzovec, Prute, Mali Boršt, Degoren, Petrinjec, Martiševce, Kordovce, Bočulovce... Po Klancu so nekdanj nosili otroci za kosilo očetu v vrčku

mineštro v njive Podkrižišče, Podpečal, Brejsko, Badiha, Breg, Starce, Strane, Vijolna, Vilovšče, Žurgovec... Po Skarsu, tej zdaj asfaltirani cesti, prideš iz vasi najprej na Komeščak, nato na Usladešče, dalje v Lenjavec, še prej zaviješ lahko z Usladešč po kolovozu Barde in prideš v Brnjak pa še v Prašlovec.

Današnji maloštevilni domačini, ki se še trudijo zlasti v vinogradih, katere so podcedovali od svojih staršev, se vendarle premalo zanimajo, da bi zapustili to svoje skromno, a vendarle dragoceno imetje, svojim potomcem, ne le kot zemljišča v arih ali hektarih, temveč istočasno tudi z njihovimi pristnimi domačimi ledinskimi imeni. Na današnjih mladih gospodarjih bi morala sloneti velika skrb, prenesti na nov rod tudi ljubezen do celotnega domačega kraja, do lastnega doma in vsake parcele, od vrtiča do obdelane ali že zanemarjene njive in gozda. Vse to se pa more zgoditi le, če očetje in matere peljejo svoje otroke s seboj v njive, vinograde, gozd, kjer se bodoči lastniki že v rani mladosti srečajo s težavami, a tudi z veseljem, ki ga nudi radevoljna povezanost človeka z domačo zemljo.

Ob 20.
obletnici
doma
Jakoba
Ukmarja
v Škednju
govori
g. Dušan
Jakomin.

Usmiljeni bratje slavijo 500-letnico rojstva svojega ustanovitelja

Vsi, ki smo kakorkoli povezani z Gorico, poznamo redovnike z imenom usmiljeni bratje - Fatebenefratelli. Njihova stara postojanka je bila v ulici Diaz. Na stavbi nad vhodom se še vedno opazi zelo star kamnit relief, ki ponazarja redovnika, ko odstranjuje Kristusu trnovo krono. To je nekakšen simbol njihovega poslanstva. Strežba bolnim in zapuščenim. Danes so se iz tega poslopja izselili in vodijo dom za ostarele na Korzu, kot tudi veliko sodobno bolnico na južnem delu mesta. V njej je zaposlenih tudi veliko Slovencev.

V Sloveniji so usmiljeni bratje imeli svojo postojanko v Kandiji pri Novem mestu. Tu so bili vse do konca druge svetovne vojne, dokler ni bila bolnica podržavljena. V Gorici deluje red od XVII. stoletja naprej, ko so po zaslugi barona Del Mestrija prišli rodovniki v to mesto.

Njihov redovni ustanovitelj je sv. Janez od Boga (1495-1550). Rojen je bil v Montemoro-Novo na Portugalskem, s pravim imenom Juan Ciudadada. Njegovo življenje je bilo zelo burno. Že z osmim letom je zapustil dom in živel kot pastir v Kastilji. Pustolovsko življenje je nadaljeval kot vojak. Pridružil se je celo vojnemu pohodu Karla V., ko se je ta prišel boriti proti Turkom v Avstrijo. Nato se je vrnil v Španijo in v okolici Seville deloval kot trgovec z živino. Nadaljeval je kot delavec pri gradnji utrd in končno leta 1538 kot knjigotržec prišel preko Gibraltarja v Granado, nekdanjo prestolnico slovitih Mavrov.

V tem času je v Granadi deloval znameniti pridigar Janez Avilski. Njegovi govori so štiridesetletnega Juana Ciudadada pretresli. Razdelil je vse svoje imetje ubogim in nadaljeval življenje v službi Boga s preprostim, skomnim življenjem. Meščani, ki so ga poznali od prej, so ga imeli za obsedenega in so ga zato zaprli v bolnišnico Real v Granadi. Tu se je srečal z bolniško bedo in videl predvsem, kako mučijo in pretepajo zlasti duševno bolne. Začel jim je pomagati in lajšati trpljenje. Popolnoma se jim je posvetil.

Ko so ga odpustil iz bolnice, je hodil po ulicah, pobiral bolne in jim pomagal. Kmalu si je oskrbel skomno hišo in po svoji zamisli najprej oskrbel vsakemu bolniku svojo posteljo in jih ločil po boleznih. V hiši je vladala čistoča in svežina. Hiša je bila odprta vsem, neglede na socialno stanje. Kmalu se je porodila bratska skupnost, ki se je po njegovi smrti nadaljevala.

Bratje so v glavnem neduhovniki, nekateri so tudi posvečeni v duhovnike. Imajo tri običajne redovne obljube, ki so skupne vsem redovom: uboštvo, devištvo in pokorščina. Naredijo pa še četrto obljubo, ta je strežba bolnim.

Skupnost usmiljenih bratov ima trenutno nad dvesto postojank po celem svetu, v njih pa so bratje iz štiridesetih narodov. Med njimi je že tudi nekaj mlajših Slovencev in Hrvatov, ki se pripravljajo na redovno življenje. To jim verjetno daje misliti, ali ne bi morda zopet prišli tudi med nas Slovence in Hrvate.

ZNANOST IN VERA ZA ŽIVLJENJE

Rak še ni smrtna obsodba

V zadnjih desetletjih je človeško znanje močno napredovalo na tistem področju, ko se telo in duh (zavest o človeku, osebi, jazu) neločljivo povezujeta. To je torej področje notranje človekove razsežnosti. Na našo srečo so v raznih klinikah, ob ležiščih bolnikov z rakom ali v rehabilitacijskih središčih opravili številne raziskave. V teh primerih se je zelo pozitivno izkazalo tesno sodelovanje med zdravniki in psihologi. Raziskave so pokazale novo dimenzijo bolnika in bolezni, pokazalo se je, da lahko znanost in vera pomagata, da zmaga življenje. To spoznanje je zelo opogumljajoče in sam Bog ve, koliko nam je potrebno.

Vsakodnevne novice so polne slabih, negativnih vesti in prepogosto nanje slabo reagiramo. Dovoljujemo, da nas negativnost zlomi, da se nam sesuje svet okoli nas, ne znamo si pomagati z vero in tudi v znanosti ne iščemo pravega odgovora, da bi si nabrali nekaj življenjske energije. Ta nam je potrebna, da lahko na vsakodnevno tragiko gledamo z očmi onih, ki so v vsakem primeru zmagoviti, ker so povezani z Učenikom, ki trdi: »Ne bojte se, premagal sem svet.«

Pomislimo na vsakodnevne primere, npr. na prijatelja, ki zboli. Videval si ga polnega zdravja, moči, bil je aktiven, vztrajen... Mogoče si ga premalo poznal! Nekega dne ti povedo, da so ga na hitro operirali, govorijo o metastazi. Koliko jih tako zboli?! Pisec teh vrstic je še posebej občutljiv za ta problem, saj je sam osebno preživel bolezen in trpljenje in občutil, kako se ti v teh preizkušnjah življenje oddaljuje. Tedaj se že oziraš proti praho-

dnjega, povsem novega sveta, ki si se ga vedno bal. Po krivem.

Kaj narediti, torej? Kako priti do moдрosti in moči, da si pridobimo pravi odnos do bolezni, svoje, a tudi do bolezni bližnjega? Kako najti potrebno moč, ki jo potrebujemo, da lahko od sebe oddaljimo bolezen ali da pospešimo ozdravitev? Vera in znanost nam lahko dasta danes veliko nasvetov in nam lahko pokažeta pot, ki je mnoge privedla do ozdravljenja ali pa jim je omogočila, da so lahko na bolj človeški način in bolj vedro preživeli dneve, ki so jim bili še dani. Rak vsekakor ni že *a priori* smrtna obsodba.

Katera je torej ta pot? Najprej ta, da resno vzamemo zdravnike in njihove terapevtske programe, a pazimo, da ne postanemo njihovi sužnji. Konec koncev odloča vsakdo zase o svojem življenju. To pa zato, ker lahko mobiliziram silne ozdravljajoče moči, ki so v vsakem izmed nas, če sem le priseben. To velja, ne glede na moje klinično stanje. Govorim o misli, o psihi, o oni silni življenjski volji, ki lahko včasih vpliva tudi na osebne fiziološke obrambne mehanizme, da nastopijo proti ponorelim rakastim celicam. Psiha in telo sta tesno povezana, sta celota. Tudi telo občuti, ko si potrpi, žalosten, v depresiji. Delovanje človekovih organov in celic pogojuje psihično stanje osebe. To je že dolgo znano in temelji na dejstvu, da obstaja točna, funkcionalna zveza med možgansko skorjo, hipotalamusom, hipofizo, žlezami z notranjim izločanjem in celotnim obrambnim sistemom. Prav zaradi teh povezav so depresija, negativnost, zapiranje in notranje premlevanje problemov skrajno nevarni

dejavniki bolezni, saj močno ošibijo obrambni sistem in tako je obramba pred tumoralnimi celicami skoraj nemočna.

Vprašanje pa je, kaj imamo za negativno? To je tisto notranje stanje, ni rečeno, da se ga zavedamo - jasno pa se ga zavedajo ljudje okrog nas - ko vse vidimo črno, ko mrzimo ali celo sovražimo koga ali ves svet, ko bi mogoče celo komu, ki nam je naredil krivico, želeli škodovati. Ker pa nimamo dovolj poguma, premlevamo in premlevamo to zadevo in ker nimamo dovolj moči, da bi to negativnost reševali navzven, jo ponotranjimo, jo gojimo v sebi. Človek zboli iz neke želje po samouničenju. Rad bi se rešil hudega, a ne najde drugega izhoda, kot da uniči samega sebe. Tudi če bo učakal sto let, bo duhovno mrtev.

Misel je silna ... močna je v slabem ... premalo pa je znanost doslej dokazala, da je silna tudi v pozitivnem smislu, v dobro našega počutja. Nima smisla, da govorimo le o psihosomatskih boleznih - in pogosto so tudi rakasta obolenja taka - bolj važno je, da govorimo o psihosomatskem zdravju.

V tem sklopu lahko povemo, da vedo mnogi zdravniki in psihologi naših dni, še posebej tisti, ki delajo z bolniki z rakom, da sta potlačena zamera in sovraštvo med glavnimi dejavniki, ki vplivajo na organizem, da oboli. Sami podzavestno pomagamo boleznim, da se pojavi, če mislimo negativno ali z jezo na koga ali na kak pojav in to premlevamo. S tem dejansko sami sebi škodimo. To trditev bomo lažje razumeli, če jo skušamo sprejeti s krščanskega vidika, saj vemo, da smo bili ustvarjeni za ljubezen, ker smo bili narejeni po božji podobi. Sovraštvo je že samo po sebi bolezen. Kar pravimo, ni nobena novost, kakor tudi terapija sama ni novost. Jezus nas jasno uči: »Jaz sem Luč

sveta ... Pot, Resnica in Življenje. ... Po tem vas bodo spoznali, da ste moji učenci, če se boste ljubili med seboj, ... če boste iz srca odpustili svojemu bratu.« Tako Jezus. Mogoče se bo kdo izmed bralcev zdaj vprašal, kako spada Jezus v članek, ki v svoji zasnovi obravnava znanstvene in psihološke zadeve? Kako vendar?! Če verujemo iz srca, kako potem ne moremo sprejeti dejstva, da je Jezus Odrešenik prišel na svet, da bi odrešil celega človeka? To pomeni tudi zato, da bi mu pomagal pri ohranitvi telesnega odrešenja, se pravi, da bi mu pomagal ohraniti dobro zdravje. To lahko uresniči tudi na posreden način, s silo svoje besede, ki je še danes živa.

Danes smo ljudje veliko bolj pozorni na t.i. psihosomatsko zdravje ter na zdravilno moč vere. Številne raziskave, ki naj bi pojasnile vzroke raka in prispevale k zdravljenju bolnikov z rakom, so pokazale, da so zelo važni optimizem in vedrina, vsemu navkljub, volja do življenja in vera. Velikokrat je odločilne važnosti tudi sposobnost odpuščanja. Priporočam bralcu, naj v zvezi s tem prebere dela, ki so jih napisali Louise Hay, Norman Vincent Peale, Bernard Siegel, ali Simontonova dela, ki so postala že klasična.

V podzavesti vsakogar izmed nas je mogoče skrit občutek kakšne krivice, ki se ga ne moremo rešiti. Če se tega zavedem in krivico odpustim, bom s tem naredil dejanje ljubezni do samega sebe. S svojimi rokami bom pretrgal okove, ki so me uklenili. Mar bom čakal, da me nasprotnik prosi odpuščanja, če mi rešitev iz okov pomaga, da se počutim bolje? In če se bližnji ne bo nikoli odločil za ta korak? Če sem prepričan, da je moje življenje več vredno od njegove prošnje po odpuščanju, ne bom čakal!

Tudi dobra uporaba domišljije je važna. V mnogih kliničnih centrih v

ZDA je vodena uporaba miselnih podob postala že reden del terapevtskega programa ob zdravljenju in kot preventiva proti ponovnemu obolenju z rakom. Misel lahko uporabljamo za naše zdravje in to pomeni, da lahko oblikujemo primerne podobe, ki nam bodo služile v boju med organizmom in malignimi celicami. Ob tem pa je seveda temeljnega pomena tudi želja, da spremenimo način življenja in odnos do njega ter skušamo odkrivati pozitivne strani posameznih situacij. Poskusiti je treba. To je dobra vaja tudi za zdrave ljudi. Prav gotovo se ne bomo mogli otresti vseh dolgočasnih in sitnih ljudi, ki nas obdajajo, lahko pa bomo nanje gledali iz drugega zornega kota, mogoče bomo lahko ob soočenju z njimi našli priložnost za nadaljnjo rast, za svoj duhovni napredek.

S pridobivanjem miselnega odnosa, ki naj bi pomagal pri zdravljenju, je važno, da imamo dober odnos z naravo. Dokler se lahko gibljem, mi gotovo veliko bolj pomagata tišina gora ali bučanje morja kot prazne ure, ki jih preživljamo pred nesmiselnimi televi-

zijskimi programi. Narava naj nam torej pomaga, da se vrnemo sami vase.

Končno je važno, včasih celo odločilno, ko moramo v sebi ustvariti tako pozitivno mišljenje v boju proti bolezni, da z radostjo, a tudi z vso potrebno resnostjo, izpričujemo svojo vero. Če nam Jezus pravi, da »Bog je ljubezen...«, zakaj mu ne verjamemo? Zakaj ne sprejemem misli, da me Gospod ljubi in hoče mojo srečo in moje odrešenje in da je tudi moje sedanje življenje v Njegovih očeh dragoceno? V premišljevanju teh trditev bomo našli neizmerno moč. Zakaj ohranjamo v svojih predstavah podobo strašnega Boga, Boga, ki kaznuje, kar pa ni najbolj evangelijska misel. Koliko strahov in občutkov krivde se porodi iz takega gledanja. Moč vere v Boga, ki me ima rad, mi bo lahko dala poguma v kateremkoli trenutku zdravljenja. In tudi če bi se izkazalo, da je bilo zdravljenje neučinkovito, bi gotovo vsaj dosegel, da bi z ljubeznijo, veseljem in pozitivno naklonjenostjo preživel še preostale dni svojega življenja. Se vam to zdi malo? Po mojem je to že začetek odreditve.

Goriški nadškof A.V. Bommarco blagoslavlja relikvije sv. Antona Padovanskega v goriški kapucinski cerkvi ob 800-letnici svetnikovstva.

EVROPSKI OKVIR MANJŠIN

V polovici prejšnjega stoletja je knez Metternich, vodilni avstrijski diplomat v dobi Dunajskega kongresa, zapisal, da je Italija le zemljepisni pojem. Danes bi morda kdo kaj takega rekel o politični Evropi, ki kljub svoji sedanjí razčlenjeni strukturi v Evropski uniji marsikdaj ne more najti še skupnega jezika (kot na žalost kaže primer vojne v Bosni). Seveda to še ne pomeni, da je današnja Evropa le privid. Evropska unija se spoprijema z malimi in velikimi problemi, ki so pred njo in so gotovo v ospredju mednarodnega političnega dogajanja.

Znano je, da je dosedanja dvanajstERICA prešla v petnajstERICo z januarским vstopom Avstrije, Finske in Švedske, medtem ko je Norveška svoj pristop zavrnila. Sedaj so na vrsti spet druge, predvsem sredozemske dežele (kot Malta in Ciper), ki čakajo na vstop. Drugo je seveda vprašanje držav srednje in vzhodne Evrope, ki si želijo v Bruselj. Gre najprej za pridruženo članstvo, ki je nekaka predzoba prave Evrope. Nekateri, kot Češka, Slovaška, Poljska, Madžarska, so se do tega že priborile; sedaj že tudi baltske države (Litva, Latvija, Estonija). Le Slovenija mora še čakati...

REPUBLIKA SLOVENIJA IN EVROPA

Vprašanje slovenskega pridruženega članstva v Evropski uniji je ves čas tesno povezano z reševanjem slovensko-italijanskih odnosov. Zapletí so se začeli v dobi Berlusconijeve vlade, ki je bila močno desničarska. Znané so bile anahronistične zahteve Rima po vračanju nekdanje imovine istrskih be-

guncev. Na ta način je Italija dejansko pogojevala možno pridružitve Slovenije k politični Evropi. Znano oglejsko srečanje Martino-Peterle, ki naj bi privedlo do kompromisnega sporazuma, ni prineslo nikake rešitve. Z novo Dinijevo vlado so stvari šle toliko na bolje, da je kasneje, to je meseca maja, Rim umaknil svoj veto pridruženju Evropski uniji. Sporazum pa je bil zaenkrat le parafiran, podpisan bo kasneje. Medtem se pogovori med Ljubljano in Rimom nadaljujejo. Nova zunanja ministra obeh prizadetih držav, Susanna Agnelli in Zoran Thaler, sta sicer našla bolj pozitivne odnose in upati je, da se bo vsa zadeva kar se da ugodno zaključila.

Za kaj pa pravzaprav gre? Vrnitev imovine ezulov je bila že rešena z različnimi sporazumi med Italijo in Jugoslavijo v osemdesetih letih. Zato je bila sedanja polemika s strani Rima popolnoma izumetničena. V resnici je šlo za druge zadeve. Med te sodi gotovo tudi vprašanje slovenske manjšine v Italiji. Rimska vlada se namreč še zdaj obotavlja postaviti to vprašanje med teme dvostrankarskih pogovorov, češ da je to notranja zadeva Italije. V isti sapi pa od Slovenije zahteva, da se razpravlja o Italijanih v Istri. Res lepa doslednost...!

Mi seveda pričakujemo, da bosta obe državi resno poiskali ustrezne rešitve. Italija je to dolžna že po svoji ustavi, ki v šestem členu pravi: »Republika ščiti s posebnimi določili jezikovne manjšine« Od republike Slovenije, svoje matične države, pa pričakujemo, da dosledno in odločno brani pravične zahteve slovenske manjšine v Italiji. Le tako bo uresničen pravi evropski duh!

MANJŠINSKO SODELOVANJE IN EVROPA

Med probleme sodobne Evrope spada tudi problem narodnosti in sem se uvršča manjšinsko vprašanje. Kot znano, so glavne evropske ustanove (Evropski svet najprej, nato še Evropski parlament) odobrile pomembne listine o tem vprašanju. To je dokaz, da je manjšinska stvarnost živa in prisotna v tem procesu evropske integracije.

Slovenska manjšina v Italiji je že dolgo prisotna na tem območju. Od letos naprej je v Evropski uniji tudi Avstrija, s čimer so še koroški Slovenci povezani skupaj z nami v tem oziru. Upamo, da bo prišlo tudi do skupnega sodelovanja v večjih pobudah in akcijah. Že v prejšnjih koledarjih smo poročali o aktivnem vključevanju slovenske stranke v naši deželi v evropsko sodelovanje. To še zlasti preko Evropske svodobne zveze (ALE), ki je povezovala manjšinske stranke in gibanja zahodne Evrope. Po lanskim evropskih volitvah pa so se zadeve bistveno spremenile. Mednarodna manjšinska povezava v parlamentu v Strasburgu je sedaj zamrznila, a, upajmo, ne prenehala. Politična razmerja so se preobrnila in tako zaenkrat čakamo na drugačne razplete.

Slovenska skupnost v deželi Furlaniji-Julijski krajini pa prav tako nadaljuje svojo politiko sodelovanja z manjšinami, tako v okviru Italije kot Evrope. Od jeseni 1994 dalje se je utrdilo oz. povečalo sodelovanje z južnotirolsko in valdostansko manjšino. V Bocnu se je namreč osnovala koordinacija med strankami SVP (Südtiroler Volk-

spartei, Union Valdôtaine, tridentinsko-tirolsko avtonomistično skupino in Slovensko skupnostjo. Te stranke so podpisale načelno deklaracijo, kjer poudarjajo potrebo po skupnem boju za doseg vseh manjšinskih pravic in za evropsko reševanje istih v okviru avtonomij in federalizma.

Prav tako se SSK aktivno vključuje v FUENS (Federalistična unija evropskih narodnostnih skupnosti). Tako je letošnjo pomlad kot gost Slovenske skupnosti v Trstu govoril predsednik FUENS-a Pahl. Deželni tajnik SSK Breclj pa se je meseca maja udeležil kongresa te manjšinske organizacije v St. Moritzu v Švici. Zanimivo je bilo tudi predavanje, ki ga je kot gost Slovenske skupnosti in krožka V. Šček imel v Trstu dr. Silvius Magnago, dolgoletni politični voditelj SVP iz Bocna.

»Evropa in narodne manjšine na pragu tretjega tisočletja« - to je bila tema goriškega simpozija, ki ga je pred dvema letoma v Gorici priredil Svet slovenskih organizacij v deželi Furlaniji-Julijski krajini. In to je bila tudi tema tega kratkega razmišljanja. Če danes evropske manjšine ne uživajo še vseh pravic, pa pričakujemo, da se bo to uresničilo vsaj v novem tisočletju.

Proslava 50-letnice osvoboditve 1. maja 1995 v Doberdobu

SLOVENIJA MED PREJŠNJIM IN NOVIM

Na preizkušnji občutek za lastno državnost

Minulo leto je prav gotovo minilo v znamenju Bosne in Hercegovine ter dogodkov v zvezi z njo. Poleg tega ni mogoče mimo zapletov v Rusiji, oziroma v Čečeniji; v zadnjem času pa so Evropo in svet pretresali protesti zoper obnovitev francoskih jedrskih poskusov. Mirne duše je mogoče trditi, da je v vseh treh primerih mogoče opazovati soočenje stare in nove logike, miselnosti povojnega časa, ki se je iztekla v padec berlinskega zidu, ter tako zvanega novega obdobja, ki si s težavo utira pot in se mnogokrat postavlja pred človeštvo kot nekaj povsem nerazumljivega. Tudi Slovenija kot nobena država na svetu ni mogla mimo osrednjih dogodkov, predvsem seveda ni mogla mimo nastajajoče Evropske zveze, močno moralno omajane zaradi vojne v Bosni in Hercegovini.

Za Slovenijo je v notranjem smislu leto od vključno Oglejske izjave dalje minilo v izrazitem zasuku v prid sil prejšnjega obdobja in če na primer pogledamo rezultat volitev decembra 1992, potem lahko brez večjih težav ugotovimo, kako se je stanje bistveno spremenilo, na vsak način v škodo Strank slovenske pomladi, oziroma tistih političnih sil, ki so odločilno prispevale k oboženenemu odporu zoper Jugoslovansko ljudsko armado in h kasnejši osamosvojitvi in mednarodnemu priznanju. Sicer je mogoče reči, da se je zgodil odločilni prelom ravno z dogodki okrog Oglejske izjave, ki so pomenile dokončno odstavitev Lojzeta Peterleta z mesta zunanjega ministra ter predvsem korenito spremembo slovenske zunanje politike. Pri tem je za samo Oglejsko izjavo

značilno, da je bila ovržena v vzdušju neverjetne psihoze, ki je nastala med slovenskimi ljudmi in da se je v tistem času le malokdo izgonil prepričanju, da Oglejska izjava in z njo Lojze Peterle dobesedno izdajata in razprodajata Slovenijo. Bistrejši opazovalci so se tedaj nad obnašanjem Slovencev in njihovim kar nasilnim razburjenjem upravičeno zamislili, kam bodo zadeve vodile, torej, še bolj v tisto smer, ki je v bistvu ponovitev nazorov in prepričanj povojnega obdobja. To se je tudi zgodilo. Od Oglejske izjave dalje je Slovenija ves čas spreminjala svoj obraz, seveda v glavnem proč od evropskih demokratičnih razmišljanj, vse bolj se oprijemajoč takšne demokracije, ki vedno bolj postavlja v prvi plan razmišljanja socialističnega časa. V zunanji politiki je prevladalo mrtvilo, Slovenija se je večinoma z molkom in brez razvidnih stališč odzivala na dogodke v Bosni in Hercegovini, kot da se je ta tragična vojna ne tiče. Vse večje so postajale težave s Hrvaško, predvsem pa z Italijo, čeprav je uspel vsaj parafirani sporazum z Evropsko zvezo, medtem ko so bili neposredni dogovori z Italijo bolj ali manj zamrznjeni. Tudi Avstrija je dvignila svoj glas v zvezi s svojimi opuščenimi nepremičninami, medtem je Slovenija nadaljevala odzivanje na zunanje dogodke, predvsem v odnosu na Italijo, s tistim zaporedjem obljubljanja, preklica, pa spet molka, ki je nekakšna pomanjšana oblika tako zvane balkanske zunanje politike, politike, ki seveda ne vliva zaupanja in na katero se ni mogoče zanesti.

Še bolj se je po odstopu od Oglejske izjave Slovenija spreminjala navznoter. Sile prejšnjega obdobja, naravnost rečeno nekdanja partija, so pospešile svoj družbeni pritisk, ki se je pokazal in se še kaže vsaj v nekaj točkah: obuditev vrednot NOB-eja, namesto širokega razumevanja dogodkov v zvezi z drugo svetovno vojno, zavračanje sprave med Slovenci namesto izničevanja zgodovinske slovenske razklanosti ter ponovno potiskanje Cerkve na rob, namesto umestitve vere in Cerkve v območje civilne družbe, kar je značilnost demokracij zapadnoevropskega tipa. Na ta način je nosilec prejšnjega režima uspelo ponovno vzpostaviti dvojje temeljnih osnov, ki sta bili značilni za komunistično obdobje in utegneta biti še kako škodljivi v novem času: prva je opuščanje narodnosti kot edinega omizja, ob katerem lahko domujejo vse politične različnosti v prid slovenskemu narodu in slovenski državi, druga pa je izločitev Cerkve in vere iz prirodnega položaja v družbi, kar seveda nadalje ohranja narodovo in državno razklanost. Z drugimi besedami, z nikakršnimi usmeritvami ni mogoče stopnjevati narodove in državne razcepljenosti temeljiteje kot ravno z omalovaževanjem narodnosti in vere. Višek vse te nove politične filozofije in prakse, ki seveda nikakor ni nova, ampak je bila odločilna in odločujoča med leti 1945-1990, so bili dogodki okrog proslave 50-letnice konca druge svetovne vojne, oziroma padca fašizma in komunizma. Tisto, kar so na primer v Moskvi na neuradnem shodu proslavljali nostalgiki s Stalinovimi in Leninovimi slikami, to je praznovala Slovenija na svoji osrednji proslavi. Ni čudno, da je takšna zamisel povsem razbila slovenski prostor, ki se je nenadoma znašel tako rekoč v letu 1950.

Predvsem od omenjene proslave 50-letnice konca druge svetovne vojne, oziroma padca fašizma in nacizma, ki ga je

praznovala odločilna slovenska politika kot zmago komunizma in ne kot zmago demokracije, kakor so sicer potekale proslave v zahodni Evropi. Od tega dogodka dalje je postala slovenska notranja razdeljenost močnejša. Videti jo je mogoče tudi v dejstvu, da sile Strank slovenske pomladi vse manj vplivno posegajo v notranje in zunanje državne dogodke. Dovolj se je s tem v zvezi spomniti, kako je zunanja ministrica Italije Susanna Agnelli zasebno telefonirala tedaj že nekdanjemu zunanjemu ministru Lojzetu Peterletu, da bi sploh izvedela, kaj se na področju slovenske zunanje politike zares dogaja. Zunanja politika je namreč v rokah vse manjšega števila ljudi, o njej ne vedo dosti niti koalicijski partnerji kaj šele opozicija, kar je oboje popolnoma nasprotno od razvitih demokracij. Zaradi takšnega stanja se že nekateri sprašujejo, kje in kako se sploh uveljavlja slovenski nacionalni interes, in ugotavljajo, da ga Slovenija v smislu povezanosti vseh svojih notranjih delov v tem trenutku ne premore. Z drugimi besedami: v Sloveniji je docela prevladal boj enega dela naroda proti drugemu, medtem ko je mogoče zaznati razmeroma malo skupnih točk. Zaradi tega dejstva drznejši opazovalci celo opozarjajo, da bi pomanjkanje skupnih slovenskih točk, veljavnih za vse politične različnosti, lahko celo ogrozilo obstoj mlade države Slovenije, v kolikor bi nastopili izrazito neugodni zunanji položaji, saj v Sloveniji dandanes ni mogoče namreč videti skoraj nič od tistega, kar je bilo značilno za čase njenega osamosvajanja in zasluženega mednarodnega priznanja. Da je temu res tako in da je treba ideološko razcepljenost Slovencev jemati sila resno, priča tudi nedavni predlog slovenske vlade, da bi izločila vprašanje slovenske manjšine v Italiji iz povezanega sklopa vseh odprtih vprašanj s svojo zahodno

sosebo. Te poteze narodno-demokratska država verjetno ne bi mogla storiti.

Dogodki v Bosni in Hercegovini so namreč pokazali, da je nujno biti v obrambi pravičnejše stvari odločnejši, ZDA so rešile klavni obraz neodločne Evrope, ki je delovala le z besedami in še to v glavnem na strani napadalca. V enaki meri to velja za Slovenijo, kjer je na primer slovenska Cerkev vendar pričela zavzemati odločnejša stališča, odločnejša v smislu poseganja v družbeni prostor. Prav tako bi morale biti odločnejše Stranke slovenske pomladi, ki so se pustile izigrati tekmovanju med seboj in so v precejšnji meri izpustile iz rok vpliv na bistvene notranje in zunanje dogodke v državi.

Odločnejši bi morali biti Slovenci pri zavzemanju za spravo, za ukinjaje razcepljenosti, za katero trenutno nič tehtnega ne napravijo najvišje državne

institucije s predsednikom republike na čelu. Ne nazadnje bi morali biti odločnejši pri vzpostavljanju resnično demokratične in narodne države.

Pomembnih nalog je torej več kot dovolj, seveda pa vedno ostaja upanje. Upanje je nedvomno v tem, da bi prihodnje volitve lahko Sloveniji prinesle resnično novih in koristnih vzpodbud, nikakor ne smemo ob tem pozabiti obiska papeža Janeza Pavla II. v mesecu maju. Seveda imajo ob teh temeljnih dogodkih prav tisti, ki opozarjajo, da bosta oba uspela, namreč volitve in papežev obisk, le v primeru, če jih bo Slovenija pričakala primerno pripravljena. Ni razlogov, da ne bi v to pripravljenost verjeli, brezpogojno pa bodo zanje potrebna dejanja. Predvsem za vse Slovence koristnih dejanj mlada država Slovenija v tem trenutku najbolj potrebuje.

IV. Slovenija party - ob mednarodnem priznanju slovenske države v Petrlinovi dvorani DSI v Trstu. V prvi vrsti konzul Tomaž Pavšič in poslanec Ivan Oman.

Upravne volitve v okoliških občinah na Tržaškem in Goriškem ter v Benečiji

Aprilske upravne volitve, ki so zadevale tudi večino občin s slovenskim prebivalstvom v naši deželi, so v splošnem političnem pogledu pomenile znaten zasuk v različnih ozirih in krajevnih okoljih. Najprej je treba omeniti, da so potekale po novih volilnih pravilih za izvolitev županov in svetovalcev. Na osnovi večinskega sistema zmagovita lista ali koalicija list izvoli vsaj dvetretjinsko večino svetovalcev, kar zagotavlja nemoteno upravljanje krajevnih ustanov. Že ob več priložnostih smo poudarili, da že sam večinski sistem sili politične in druge skupine, da se za volitve povežejo, če želijo izvoliti svoje predstavnike. Toliko bolj velja to za manjšinsko skupnost kot je naša, ki z razprševanjem glasov samo zmanjšuje število svojih zastopnikov, oziroma tvega njihovo izvolitev. Takšno obubožanje je manjšina doživela pri zadnjih deželnih volitvah, ko je nastopila razdeljena in je spremenjen volilni zakon dejansko onemogočil, da bi edina manjšinska stranka ohranila svojega predstavnika v deželnem svetu.

Prilagajanje novim volilnim pravilom je zato postalo nujno, vsaj dokler ne bo dosežena (če bo) zajamčena minimalna zastopanost v izvoljenih telesih. SSK dejansko mora marsikje nastopati v okviru povezav, ki na nek način omogočajo izvolitev njenih predstavnikov. Prvi takšen poskus so bile občinske volitve v Trstu, na katerih sta bila dva njena kandidata solidno izvoljena na listi Zaveznitva za Trst. Podobno se je zgodilo na občinskih volitvah v nabrežinski in miljski občini istega leta 1993.

Upravnih volitve 23. aprila 1995 so bile v treh slovenskih občinah na Tržaškem (v Dolini, Zgoniku in Repentabru) in v treh na Goriškem (v Doberdolu, Sovodnjah in Števerjanu). Vse te občine so pretežno še slovenske glede na narodnostno pripadnost njihovih prebivalcev. Zato ni šlo v prvi vrsti za golo ohranitev slovenskih izvoljenih predstavnikov, temveč za čim večjo uveljavitev njihovih slovenskih občanov, in s tem za ohranitev čimbolj domačih občinskih uprav. Razen Doline, vse ostale omenjene občine imajo manj kot pet tisoč prebivalcev, kjer je že doslej veljal večinski sistem, ki je predvideval izvolitev svetovalcev samo iz dveh list, večinske in manjšinske. Zato enoten nastop vseh slovenskih političnih komponent na zadnjih občinskih volitvah ni prišel nujno v poštev. Bilo je še dovolj političnega prostora za nastop vsaj dveh list s pretežno slovenskimi kandidati. Zato je SSK v teh majhnih občinah nastopila samostojno in s tem zagotovila izvolitev čimbolj sorazmernega števila slovenskih svetovalcev, pripadajočih manjšinskim, tj. nezmagovitim listam, kot določajo nova volilna pravila.

VOLILNA POVEZAVA V DOLINI

Drugače pa so bile razmere v dolinski občini (ki ima več kot pet tisoč prebivalcev), kjer se tudi voli po novem večinskem sistemu, a v primeru, da v prvem krogu noben kandidat ne prejme absolutne večine glasov, se morata dva najbolj voljena županska kandidata pomeriti v drugem krogu. Volilna strategija je narekovala, da se je treba, če je le možno, izogniti balotaži. V primeru balotaže bi utegnili volivci italijanske naro-

dnosti osredotočiti svoje glasove na kandidata, ki bi bil njim najbolj po volji. Glede na to in upoštevajoč, da je SSK v tej zadnji mandatni dobi sodelovala v občinski upravi skupno s SKP, DSI in nedkanjim PSI, je ocenila, da obstajajo pogoji za sodelovanje v volilni povezavi z omenjenimi političnimi skupinami.

Volilni izidi aprilskih volitev so znani. Uprave vseh občin tako na Tržaškem kot na Goriškem, kjer so bile volitve, so ostale v domačih rokah. Liste SSK so povsod napredovale v glasovih in utrdile svoje izvoljeno zastopstvo. To pomeni, da so naši ljudje razumeli smisel ločenega volilnega nastopa domačinov v občinah Repentabor, Zgonik, Doberdob, Sovodnje in Števerjan. Tu je lista SSK po petnajstih letih delovanja v opoziciji celo zmagala in izvolila župana v osebi Hadrijana Corsija. V Dolini je lista Skupaj-Insieme, ki jo je sooblikovala tudi krajevna sekcija SSK, dosegla uspeh nad pričakovanji. Izvoljeni so bili vsi trije kandidati SSK, kar posredno dokazuje, da so volivci pozitivno ocenili omenjeno volilno povezavo. Na listi Skupaj-Insieme sta bila izvojena tudi dva svetovalca italijanske narodnosti.

MANJŠINI JE POTREBNA ENOTNOST

Sklepna ugotovitev je lahko naslednja: na aprilskih upravnih volitvah na

Tržaškem in Goriškem je prišla vidno do izraza prisotnost slovenske narodne skupnosti, tako v neposredni kot posredni obliki. Slovenci smo tokrat nastopili v strpnem medsebojnem ozračju kakor tudi v odnosu do volivcev italijanske narodnosti, ki so manjšinski del prebivalstva v okoliških občinah. To je v danih razmerah pozitiven zgled za druga okolja in druge ravni odnosov med pripadniki obeh tu živječih narodov.

ZASUK V BENEČIJI

Končno moramo omeniti še, da je do svojevrstnega zasuka volivcev prišlo v Beneški Sloveniji, kjer so skoraj v vseh občinah prevladale levosredinske koalicije. Če upoštevamo, da je v vsem povojnem obdobju tu močno prevladovala Krščanska demokracija, ki med drugim uradno ni priznavala tamkajšnjih Slovencev (govorila je o »slovanskem« izvoru tamkajšnjega prebivalstva), je sedaj na novih silah, ki so prišle na površje, da z dejanji potrdijo svoja načelna stališča do narodnostnih zahtev Slovencev na Videmskem. Da je zgoraj omenjeni zasuk širšega in globljega značaja, potrjuje dejstvo, da je lista KD (sedaj PPI) v Čedadu na balotažnih volitvah izgubila župana in večino, ki ju je prav tako imela ves povojni čas.

IZVOLJENI OBČINSKI SVETOVALCI SLOVENSKE SKUPNOSTI

Na Tržaškem

Občina Zgonik: *Joško Gruden, Slavko Skerlj.*

Občina Repentabor: *Renco Milič, Ivo Jevnikar, Giuseppe Nobile (neodvisen).*

Na listi Skupaj-Insieme v Dolini so bili izvoljeni naslednji kandidati SSK: Aldo Stefančič, Damjan Ražem (Raseni) in Fulvija Premolin.

Na Goriškem

Občina Doberdob: *Marija Ferletič, Milko Vizintin, Bruna Vizintin, Damjan Podveršič.*

Občina Sovodnje: *Savo Klede, Benjamin Černic, Julijan Ožbot, Branko Černic.*

Občina Števerjan: *Hadrijan Corsi (župan), Franka Padovan, Anka Černic, Mirjam Hlede, Ivan Vogrič, Dominik Humar, Florjan Lango, Izidor Prinčič, Marjan Drufovka.*

Država ni spoštovala lastnega zakona

Razsodba Ustavnega sodišča št. 375/95

Vsak italijanski zakon ima na koncu poziv vsem državljanom in oblastem, da ga morajo uveljavljati in spoštovati. Kako se potem zakoni v praksi izvajajo, pa je vprašanje zase in precej zapleteno za navadnega državljana. V preteklosti so si preprosti ljudje težko predstavljali, da bi predpostavljene oblasti utegnile zavestno kršiti zakone in druga pravna določila. In vendar niso tako redki primeri, ko so sodišča na pritožbo prizadetih strank ugotovila, da se ta ali ona javna oblast pri svojem delovanju ni vselej ravnala v skladu s predpisi. V mnogih primerih sodišča priznajo prizadetim strankam ustrezno odškodnino za morebitno utrpele škodo.

Italijansko Ustavno sodišče, ki je pristojno razsojati o usklajenosti zakonov z ustavnimi načeli in določili, je meseca julija 1995 v enem takšnih pravnih sporov razsodilo, da so vse dosedanje pokrajinske volitve na Tržaškem od leta 1956 naprej potekale na osnovi protustavne porazdelitve volilnih okrožij na pokrajinskem ozemlju. Gre za prvi tovrsten primer v državi, ko je kršenje zakona trajalo skoro štirideset let, ne da bi se kdo proti temu formalno pritožil. Zato si oglejmo, za kaj pravzaprav gre in kakšne posledice bo imela omenjena razsodba Ustavnega sodišča.

DOLOČILA DRŽAVNEGA ZAKONA ŠT. 122 IZ LETA 1951

Ta državni zakon ureja način in potek glasovanja za izvolitev pokrajinskih svetov na celotnem državnem ozemlju. Eno njegovih temeljnih določil v 9. členu pre-

dpisuje, da nobeni občini v pokrajini ne sme biti dodeljenih več kot polovica okrožij za izvolitev svetovalcev v pokrajinski svet. To pomembno določilo je zakonodajalec (parlament) sprejel zato, da prepreči osredotočenje izvoljenih predstavnikov velikih občin, oziroma omogoči tudi manjšim občinam, da na svojem območju izvolijo svoje predstavnike v pokrajinski svet. Skladno s tem določilom mesto Genova s 70% prebivalcev v pokrajini izvoli le polovico pokrajinskih svetovalcev. Enako je v Rimu, ki ima 80% prebivalstva v pokrajini. Edino izjemo je predstavljala tržaška provinca (bivša cona A STO-ja), katere ozemlje je bilo na osnovi Londonske spomenice o soglasju z dne 5. oktobra 1954 ponovno priključeno Italiji. V tem prehodnem obdobju jo je upravljal izredni vladni komisar dr. Giovanni Palamara, ki je leta 1956 razpisal prve pokrajinske volitve. V ta namen je predhodno raztegnil na Trst zadevni volilni zakona št. 122 iz leta 1951. Toda pri tem se ni omejil na njegovo formalno raztegnitev, temveč ga je prikrojil tako, da je izpustil določilo o predpisani določitvi volilnih okrožij in si hkrati pridržal pravico, da sam porazdeli okrožja na ozemlju posameznih občin. Tako je občini Trst dodelil dosti več kot polovico okrožij, sklicujoč se na število prebivalstva. Po zadnjih ljudskih štetjih iz leta 1981 in 1991 se je število članov tržaškega pokrajinskega sveta skrčilo od 30 na 24. Od tedaj jih je kar 21 pripadlo območju tržaške občine, v ostala tri okrožja pa so bile vključene vse ostale okoliške občine (Milje, Dolina, Repentabor, Zgonik in Devin-Nabrežina).

Zaradi takšne porazdelitve okrožij so bili očitno privilegirani volivci tržaške občine, diskriminirani pa prebivalci okoliških občin. Posredna posledica je bila tudi ta, da slovenski volivci niso mogli izvoliti toliko svojih predstavnikov v pokrajinski svet, kot bi jih sicer, če bi bila okrožja drugače dodeljena, to se pravi po določenih neokrnjenega državnega zakona št. 122/51. V tem pogledu se je torej desetletja izvajala nezaslišana diskriminacija tako nasproti celotnemu prebivalstvu okoliških občin kot posredno nasproti volivcem slovenske narodnosti. Stanje se je za Slovence naknadno še poslabšalo z nedavno uvedbo večinskega sistema za izvolitev pokrajinskega sveta in njegovega predsednika z uveljavitvijo zakona o krajevnih avtonomijah št. 81 iz leta 1993. Tako se je zgodilo, da na zadnjih pokrajinskih volitvah junija 1992 nista bila izvoljena v tržaški in goriški pokrajinski svet kandidata manjšinske stranke Slovenske skupnosti. Naj še omenimo, da je kot edini pripadnik slovenske manjšine bila izvoljena v tržaški pokrajinski svet kandidatinja na listi DSL (Demokratske stranke levice) Nives Košuta. To je vsekakor zgodovinski minimum od leta 1956 dalje, ko so bile prve pokrajinske volitve.

POBUDA ZA PRITOŽBO NA UPRAVNO SODIŠČE

V manjšinskih krogih v Trstu se je že nekaj let nazaj govorilo, da bi bilo treba pravno izpodbijati omenjeni odlok komisarja Palamare. Resnici na ljubo je treba tudi povedati, da je v tem smislu prof. Samo Pahor vzpodbujal stranke in manjšinske organizacije, a brez pravega posluha. Zato se je Slovenska skupnost ob zadnjih pokrajinskih volitvah odločila, da vloži zadevno pritožbo na Deželno upravno sodišče (TAR). Prvič je bil priziv vložen leta 1992, a ga je omenjeno

sodišče zavrnilo zaradi nekaterih proceduralnih pomanjkljivosti. Zato je priziv ponovila leta 1993. Tokrat je sodišče priziv temeljito preučilo in potrdilo njegovo pravno utemeljenost. Odločilo se je, da ga preda Ustavnemu sodišču v Rimu, da se le-to izrazi o skladnosti oziroma neskladnosti Palamarovega odloka iz leta 1951 z ustavo. Svojo razsodbo je izdalo 13. julija 1995, s katero je skoro v celoti sprejelo zahteve priziva Slovenske skupnosti. Razsodilo je namreč, da je Palamarov odlok protiustaven v tistem njegovem delu, ki opušča raztegnitev na Tržaško ozemlje tudi 9. člena državnega zakona 122/51 o pokrajinskih volilnih okrožjih. Pri tem izrecno poudarja, da gre v danem primeru za določilo, ki jamči ustrezno zastopstvo v pokrajinskem svetu tudi manjšim občinam za zaščito njihovih posebnih interesov in značilnosti.

Zgornja razsodba Ustavnega sodišča je tako potrdila, da so vse dosedanje pokrajinske volitve na Tržaškem potekale na osnovi protiustavnega odloka vladnega komisarja Palamare in njegovih naslednikov, ki so razpisovali pokrajinske volitve. Sodniki Ustavnega sodišča tudi ugotavljajo, da za odstopanje od splošnega državnega zakona o pokrajinskih volitvah ni bilo nobenih pravno utemeljenih razlogov. Kvečjemu so takšnemu ravnanju botrovali politični razlogi, ki pa so že davno preživeti.

Slovenska javnost v zamejstvu je z zadoščenjem sprejela razsodbo Ustavnega sodišča, ker se z njo odpravlja večdesetletna diskriminacija okoliških občin in posredno tudi slovenskih volivcev. Nauk, ki iz tega izhaja, je, da sami državni organi lahko zapadejo političnim skušnjavam in ukrepajo protizakonito. Naloga državljanov in njihovih organizacij je, da pozorno spremljajo delovanje javnih oblasti, ker tudi one so, kot pravimo, pod kožo krvave.

Predvidena pokojninska reforma

V zadnjem letu so se na vseh ravneh odvijale vroče razprave o pokojninski reformi. Spomnimo se tudi na milijonsko množico, ki je jeseni 1994 v Rimu protestirala proti Berlusconijevi vladi, ker je ta hotela avtoritarno vsiliti svojo, za delavce krivično reformo. Sedanja Dinijeva vlada pa je za novo penzijsko preosnovno šla na pot dogovarjanja z družbenimi silami, zlasti s sindikati in delodajalci. Prišlo je do uravnovešenega usklajevanja in končnega kompromisnega sporazuma. Tako je vlada lahko predstavila parlamentu celovit zakonski predlog o pokojninski reformi. Na kratko si bomo ogledali glavna pravila te preosnove.

Star pokojninski sistem je za ogromno večino odvisnih in samostojnih delavcev slovel na sledečih osnovnih pravilih:

- delavec je lahko šel v pokoj, ko je dosegel 35 let zavarovalne delovne dobe, ne glede na svojo starost;

- prav tako se je lahko upokojil tisti, ki je dosegel 60 let starosti (ženska 55 let), ča je imel vsaj 15 let delovne dobe;

- pri večini javnih uslužbencev je veljalo tudi pravilo predčasne upokojitve, ko je človek lahko šel v pokoj že po dvajsetletni delovni dobi, ne glede na starost (t.i. »baby penzije«).

Ta pravila so bila v zadnjih dveh letih deloma poostrena v škodo delavca, kakor je bila tudi zamrznjena možnost upokojitve za lepo število delavcev, ki bi se bili lahko upokojili po zgoraj omenjenih pravilih.

Predvidena pokojninska reforma pa skoraj do dna spreminja stara pravila upokojitve in določa popolnoma nove kriterije za bodoče upokojence. Novi

način upokojevanja naj bo dokončno stopil v veljavo okrog leta 2008. Do tedaj bodo veljala zelo zapletena prehodna pravila, ki vsaj delno jamčijo pravice starejših delavcev, pridobljene po starem sistemu.

Oglejmo si osnovna pravila bodočega sistema.

Upokojitvena starost: delavec se bo po lastni izbiri lahko upokojil med 57. in 65. letom starosti. Idealna starost bo pri 62 letu. Če bo šel v pokoj pred 62. letom, bo »kaznovan«, tako da bo prejel nižji znesek. Če pa bo šel po 62. letu, bo »nagrajen« z višjim zneskom. Nobene kazni pa ne bo utrpel, kdor bo dopolnil 40 let delovne dobe.

Pravico do penzije bo imel vsakdo, ki bo imel vsaj 5 let zavarovalne delovne dobe. Po starih pravilih je moral imeti vsaj 15 let.

Izračunavanje: po novih pravilih bodo izračunavali pokojnine izključno na podlagi zavarovalnih prispevkov celotne delovne dobe in ne več na podlagi višine plač zadnjih delovnih let: čim več prispevkov je bilo vse življenje plačanih v pokojninski sklad, tem večja bo penzija.

Izenačenje med javnimi in privatnimi delavci: za vse odvisne delavce, javne in privatne, bodo veljala ista pravila, medtem ko so bile določene kategorije do sedaj privilegirane.

Podedovane pokojnine: višina zneska pri teh pokojninah bo vezana na ostale dohodke, ki jih ima preživeli družinski član; posebna jamstva so predvidena za mladoletne sirote.

Minimalne penzije: za vse upokojence je predviden minimalni znesek; tudi v primeru, ko bi bil izračun na podlagi

plačanih prispevkov manjši od tega zajamčenega zneska; razliko bo plačala država in ne pokojninski sklad.

Socialne pokojnine: za vse osebe nad 65. letom, ki nimajo penzije ali drugih dohodkov, je predviden socialno-skrbstveni znesek (letno 6.240.000 lir), ki bo prav tako v breme države in ga ne bodo črpali iz pokojninskih skladov.

Za matere-delavke z otroki je predvidena »podaritev« dodatne delovne dobe do največ dveh let, ki se prišteje dozo-reli delovni dobi.

Predvidena je tudi možnost prostovoljnega pokojninskega zavarovanja tudi za ženske-gospodinje, ki niso v delovnem razmerju.

Posebni privatni dopolnilni skladi: poleg obveznega javnega pokojninskega zavarovanja se bo vsak delavec lahko še dodatno zavaroval pri posebnih privatnih pokojninskih skladih. Za te privatne sklade so predvidene posebne davčne olajšave.

Navedli smo samo bistvene novosti vladnega predloga o novi pokojninski

reformi. Ta predlog pa bo moral odobriti še parlament, kjer se bo med poslanci prav gotovo bil še oster boj. Nekatere stranke in družbene sile to reformo zagovarjajo, zlasti glavne sindikalne organizacije. So pa druge sile, ki jo zavračajo; v prvi vrsti zveza podjetnikov in stranka komunistične prenove.

Težko je oceniti, kaj bo ta novi sistem prinesel italijanskim državljanom, zlasti še odvisnim delavcem. Lahko pa mirno ugotovimo, da bo povprečno znižal raven pokojnin odvisnih delavcev in odpravil nekatere privilegije določenih kategorij.

Naj še omenimo, da bodo ti privilegiji pri nekaterih bogatejših slojih še ostali, ker se jih nova reforma bistveno ne dotika. To so posebni samostojni skladi privilegiranih kategorij v sedanji družbi: parlamentarci, direktorji podjetij, časniki, farmacisti, zdravniki, odvetniki, notarji, komercialisti itd.

Nekdo je ocenil, da tudi v sodobni družbi še obstajajo novi grofje in baroni, ki imajo v rokah - posredno ali neposredno - ekonomsko in politično oblast.

Mešani zbor iz Šturij na Vipavskem med nastopom v nabrežinski cerkvi ob 200-letnici župnije

KOPRSKI ŠKOF DR. JANEZ JENKO

V letu 1994 sta dva slovenska škofa dr. Janez Jenko in bivši beograjski nadškof Alojzij Turk obhajala biseromašniški jubilej (šestdeset let mašništva). Prvi na slavu v Kopru 10. julija, drugi pa na Kaptolju v Novem Mestu 17. julija. Sedaj sta pa oba že v božji slavi. Koprski škof dr. Janez Jenko je po kratki bolezni umrl v izolski bolnišnici 24. decembra 1994; beograjski nadškof Alojzij Turk pa na dan svoje petnajstletnice škofovskega posvečenja 20. aprila 1995 v Duhovniškem domu v Ljubljani.

Velika množica vernih ljudi, nad 200 duhovnikov in 15 škofov se je 28. decembra 1994 zbrala v koprski stolnici, da se poslovijo od nekdanjega škofa dr. Janeza Jenka. Pri pogrebni maši so prepevali združeni pevski zbori obalnih župnij pod vodstvom Mirana Bordona in ob spremljavi prof. Silvine Pretner.

V mašnem nagovoru je koprski škof Metod Pirih pozdravil navzoče škofe, duhovnike, redovnike in redovnice, bogoslovce, predstavnike oblasti in množico vernikov, ki je napolnila veliko koprsko stolnico. Sorodnikom in še živečemu škofovemu bratu Francu ter sorodnikom in drugim je izrekel globoko sožalje. V svoji homiliji je povzel vse pokojnikovo življenje in delo. Med drugim je dejal:

Ko se je 5. maja 1910 rodil na Jami v župniji Mavčiče na Gorenjskem, je kot deseti otrok postal član svoje domače - Petrove družine. Vsi so ga z veseljem sprejeli, zlasti še, ker je pred njim prijokalo na svet devet sester. Kakšen dan po rojstvu je postal s svetim krstom član župnijske družine. Svojevrstno družino je ustvarjal s svojimi sošolci in sošolkami doma, potem na Bledu pri svojem stricu, župniku Janezu Oblaku. Član nove

družine je postal, ko je vstopil v Zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano leta 1921, in pozneje, ko je na Teološki fakulteti v Ljubljani v letih 1929 - 1934 odlično študiral teologijo.

Z mašniškim posvečenjem, ki mu ga je 8. julija 1934 podelil ljubljanski škof Gregorij Rožman, je postal član duhovniške družine. Duhovništvo je poslanstvo in služenje. Kristus ga je po predstojnikih poslal najprej za kratek čas za kaplana v Kostanjevico na Dolenjskem in že isto leto za vzgojitelja v Zavod v Šentvid. Leta 1940 je odšel v Beograd in tam je 24 let ustvarjal svojevrstno družino kot katehet na gimnaziji, kot urednik Blagovesti in kot generalni vikar beograjske nadškofije. Za vse to mu sedanji beograjski nadškof in metropolit Franc Perko, ki se ni mogel udeležiti pogreba, izraža iskreno zahvalo.

Svojevrstno družinsko izkustvo rajnega škofa je bilo tudi, ko je leta 1946 prestopal 3 mesece zapora. Leta 1964 ga je

Dr. Janez Jenko

papež Pavel VI. poslal v našo škofijsko družino na Primorsko. S škofovskim posvečenjem pred dobrimi tridesetimi leti (6.9.1964 v Logu pri Vipavi) je postal naš prvi učitelj in voditelj, z ureditvijo koprške škofije v povečanih mejah leta 1977 pa njen prvi in najvišji pastir.

Po vzoru Jezusa Dobrega pastirja si je prizadeval spoznati vse duhovnike svoje škofije in čim več vernikov. Vsak mesec nas je v škofijskem listu spodbujal, kakšni moramo biti. Skrbel je za čistost in pravovernost cerkvenega nauka. Petkrat je po svoji pastirski službi obšel vso škofijo in se je na pastoralnih obiskih srečeval ne le z duhovniki, ampak tudi z birmanci, z mladino, s starši in botri ter z vsem Božjim ljudstvom. Njegova srčna želja je bila, da bi se moralno življenje na Primorskem z ureditvijo škofije Koper - za to pa ima rajni škof velike zasluge - dvignilo in okrepilo. Škof Janez je bil možat, pokončen, pošten, delaven, urejen in iskren človek, sinovsko vdan sv. očetu in globoko povezan z Bogom. Bil je na dveh koncilskih zasedanjih II. vatikanskega cerkvenega zbora in na treh sinodah. Ko je odložil odgovornost škofovske službe, je tudi zadnjih sedem let ostal na škofiji in je bil prav z nami, s katerimi je skupaj preživel ta leta, družinsko povezan. Vsak dan smo bili skupaj pri maši, skupaj smo molili in skupaj smo se zbirali k družinski mizi.

V teh letih je še več premolil za celotno škofijsko družino ter zanjo daroval svojo bolezen in druge starostne tegobe.

Bratje in sestre! Škof Janez je trdno veroval, da se bo vera spremenila v blaženo gledanje in trd življenjski boj v zmago. Tudi mi verujemo, da se njego-

vo življenje ni končalo in da se njegovo delo ni izgubilo. Vera nam pravi, da je ločitev od naših rajnih le začasna; ko so pretrgane telesne vezi, ostane med nami in njimi skrivnostna duhovna povezava. Apostol Pavel pravi: »Če namreč živimo, živimo za Gospoda, če pa umiramo, umiramo za Gospoda« (Rim 14,8). Ob Lazarjevi smrti je pokazal Jezus sočutje do Marte in Marije, hkrati pa zatrdil: »Jaz sem vstajenje in življenje. Kdor vame veruje, bo živel, tudi če umrje« (Jn 11,25). Jezus je s tako gotovostjo razglasil posmrtno življenje in rekel, da je življenje močnejše od smrti in da je smrt kot kratko spanje in prehod v lepši svet.

Naj Bog dá nam vsem takó močno vero, kakor jo je imel škof Janez, da bomo počasi začutili bližino in veličino Njegovega bivanja!

Po maši so se od pokojnega škofa poslovili še reški nadškof Tamarut, goriški nadškof Bommarco in celovški škof Kappellari. V imenu duhovnikov, diakonov in bogoslovcev ja spregovoril vipavski župnik Franc Pivk, v imenu vernikov pa Jožica Stres iz Goriških Brd, v imenu italijanske skupnosti Armando Grmek iz Kopra, v imenu rojstne župnije Mavčiče pa župnik Rudolf Tršinar.

Po opravljenih pogrebni molitvah so štirje duhovniki krsto s pokojnikom odnesli v grobnico za oltarjem Sv. Rešnjega telesa v kapeli Sv. Klare. Pokojni škof dr. Janez Jenko, bo tako, kot je želel, čakal vstajenja v bližini groba Sv. Nazarija, prvega koprškega škofa iz 6. stoletja. Duhovniki in verniki so se še enkrat v dolgi vrsti pomikali mimo odprte grobnice in se poslovili od pokojnega škofa, ki je vedno hodil po poti vere do dokončne zmage.

MSGR. DR. LOJZE ŠKERL

Po kratki neozdravljivi bolezni je v četrtek, 9. marca 1995, v bolnišnici na Katinari umrl dr. Lojze Škerl.

Pogreb je bil v ponedeljek, 13. marca. Pogrebno bogoslužje v stolnici sv. Justa je vodil tržaški škof msgr. L. Bellomi ob somaševanju 60 duhovnikov. V občutnem nagovoru je opisal Škerlove številne odgovorne naloge v službi tržaške škofije.

Drugi del pogrebne svečanosti je bil istega dne popoldne v cerkvi v Sežani. Somaševanje s približno 60 duhovniki je vodil koprski škof msgr. Metod Pirih in potem tudi vodil pogrebni sprevod na pokopališče. Dr. Škerl je po lastni želji našel svoj zadnji počitek na pokopališču v Sežani v grobu, v katerem že počivata njegov oče in njegova mati.

Nenadna in nepričakovana smrt dr. Lojzeta Škerla je našla velik odmev med našimi ljudmi. Nastala je velika vrzel v vrstah slovenskih duhovnikov in sploh med slovenskimi ljudmi v zamejstvu.

Dr. Lojze Škerl se je rodil 24. aprila leta 1914 v Sežani. Oče Lojze je bil čevljar, mati Antonija Šušteršič pa perica. Oče je kmalu po prvi svetovni vojni umrl za posledicami bolezni, ki si jo je nakopal kot vojak. Vsa skrb za Lojzeta in sestro Emo je tako padla na ramena matere Antonije.

Osnovno šolo je obiskoval v Sežani. Odločitev za nadaljevanje šolanja je bila težka, ker ni bilo denarja. Mati se je obrnila za pomoč do več duhovnikov, pomagal pa je Virgil Šček. Vedno mu je bil hvaležen. Gimnazijo je dovršil v malem semenišču v Gorici. Škof Fogar je posredoval, da so nadarjenega dijaka sprejeli v zavod Germanik v Rimu. Odločitev za študij v Rimu ni bila lahka. Za bivanje v Germaniku je veljalo pravilo, da gojenci bivajo nepretrgoma v zavodu do konca

študija. Niti v počitnicah ne smejo domov. Predavanja iz filozofije in bogoslovja je Lojze poslušal na papeški univerzi Gregoriana. Pridobil si je temeljito in široko znanje. Vse življenje je ohranil stik z germanikarji. Več izmed njih je bilo kasneje imenovanih za škofo.

V duhovnika je bil posvečen v Rimu 26. oktobra leta 1941 in tudi v Rimu daroval prvo sveto mašo v prisotnosti samo najožjih sorodnikov. V Rimu je ostal še do leta 1943 in se pripravljal na doktorat.

Dr. Lojze Škerl

Za doktorsko tezo si je izbral življenje in delo svetega Save, ustanovitelja srbske pravoslavne Cerkve.

Po vrnitvi v Trst je bil skoraj vedno zaposlen v škofijskih uradih. Škof msgr. A. Santin ga je za nekaj časa poslal celo za hišnega duhovnika h grofu Windischgrätzu v Postojno. Spremljal je škofa na obisk pri naših ljudeh v taborišča v južni Italiji in tudi k nemškimi oblastnikom za posredovanja. Škof ga je tudi poslal nekajkrat v Istro nadomeščat župnike, ker so jih odpeljali Nemci ali partizani. Potovanja po Istri so bila v zadnjih letih vojne zelo nevarna in je doživel marsikaj.

Nekaj let je opravljal službo škofijskega kanclerja. V začetku leta 1949 je odšel v redno dušno pastirstvo. Duhovnik Jože Gregor CM, ki je skrbel za slovenske vernike v Rojanu, je odpotoval v Ameriko. Dr. Škerl je prosil za službo v Rojanu in jo tudi dobil. To je bila njegova edina redna dušnopastirska služba in še ta je trajala manj kot dve leti. Ni pa bila lahka. Dve leti je pripravljala za prvo sveto obhajilo in birmo po 50 otrok. Ob obisku kipa fatimske Marije v Rojanu je organiziral negotovo večerno procesijo z Marijinim kipom k Piščancem in Lajnarjem, ki pa se je je udeležilo izredno veliko ljudi, kar mu je bilo v veliko zadoščenje. Že v jeseni leta 1950 ga je škof imenoval za profesorja moralnega bogoslovja v novem tržaškem bogoslovju. Po škofovem naročilu je tudi izdelal študijski program za bogoslovni študij. Predaval je 20 let.

Po končani vojni se je v tržaškem mestu obnavljala slovenska služba božja. Škof je povabil na posvet nekaj slovenskih duhovnikov. Dr. Škerl je povedal, da so se duhovniki zazvemali za zgodnje ure za nedeljsko mašo. Takrat je bilo v mestu še veliko gospodinjstev pomočnic in zanje je bila ugodna zgodnja ura. Zato je bila pri Novem svetem Antonu in pri Sv. Vincenciju izbrana sedma ura zjutraj. Razmere v mestu pa so se naglo spreminjale in sedma ura je postala odločno prezgodnja. Veliko truda je bilo treba za naknadno spremembo nedeljske maše na osmo uro.

Škof Santin je upošteval nasvete dr. Škerla pri nastavitvi duhovnikov, ki so ob koncu vojne prišli v Trst iz Slovenije: dr. Jožeta Prešerna k Novemu sv. Antonu, Jožeta Jamnika k Sv. Vincenciju, Petra Šorlija k Sv. Ivanu, Antona Smerkolja v Dolino. Rad je povedal primer Petra Šorlija po vrnitvi iz koncentracijskega taborišča. Prišel je v škofijsko pisarno in vprašal, kaj naj naredi. Dr. Škerl mu je svetoval, naj gre k Sv. Iva-

nu, kjer takrat ni bilo slovenskega duhovnika. Res je bil potem tam nastavljen in ostal do smrti.

Dr. Škerl je sodeloval pri rojstvu tržaškega tednika Naš teden, ki ga je urejal Andrej Gabrovšek. Kasneje tudi pri ustanovitvi Katoliškega glasa in pri njem redno sodeloval do smrti. Bil je stalni sodelavec Goriške Mohorjeve družbe in njen odbornik. Vsako leto je za Koledar napisal vsaj en dopis iz življenja Cerkev ali o verskem življenju med nami. V vseh snopičih Primorskega slovenskega biografskega leksikona je njegovo ime. Zbiral in pripravljala je podatke o življenju in delu zlasti duhovnikov.

Veliko skrbi je dr. Škerl stalno posvečal slovenski šoli. Nad trideset let je sam poučeval verouk po raznih šolah, najdalje na učiteljski v Trstu. Skrbel je za potrebne veroučne knjige in sodeloval pri pripravi novih. Dolga leta je bil podpredsednik Škofijskega katehetskega urada in odgovoren za predlaganje katehetov na slovenskih šolah.

Zadnji koncil je določil, da morejo škofje imenovati svoje vikarje za določena področja v škofiji. Tržaški škof msgr. Santin se je takoj poslužil te pravice in že leta 1966 imenoval dr. Škerla za svojega vikarja za slovenske vernike v škofiji. To odgovorno mesto sta mu kasneje potrdila goriški nadškof msgr. Cocolin, ko je upravljal tudi tržaško škofijo in potem še sedanji škof msgr. L. Bellomi. Škofov vikar je bil do leta 1992. Kadar sta bila odsotna škof in generalni vikar, je imel pravice generalnega vikarja.

Že leta 1958 je msgr. Santin imenoval dr. Škerla za kanonika pri Sv. Justu in od leta 1975 je bil celo dekan stolnega kapitlja. Prejel je tudi papeževo odlikovanje za prelata.

Škerlovi odnosi s škofom Santinom niso bili vedno idilični. Škof Santin je bil močna osebnost, ki ga je večkrat zapeljala, da je hotel imeti vedno prav.

Mnogi duhovniki mu niso hoteli nasprotovati, čeprav so imeli drugačno mnenje. Dr. Škerl pa ni molčal. Povedal je, kar se mu je zdelo prav. Škofa je Škerlova iskrenost sprva prizadela, a ga je prav zato zelo cenil, saj je poznal njegovo popolno zvestobo Cerkvi.

Dr. Škerl je bil član skoraj vseh škofijskih odborov in komisij. Kot dober poznavalec cerkvenega prava je bil že leta 1947 imenovan za člana Škofijskega cerkvenega sodišča. Bil je uradni zagovornik veljavnosti zakonske zveze, sprva samo za tržaško škofijo, kasneje tudi za višje cerkveno sodišče v Benetkah. Veliko ločitvenih pravnih je šlo preko njegovih rok. Odlikoval se je po jasnovidnosti.

Dr. Škerl je gledal naprej. Za morebitne duhovnike in bogoslovce je hotel zagotoviti možnost študija v Rimu. Msgr. Jezernik je v času gradnje Slovenika v Rimu ponudil študijsko štipendijo za enega kandidata tistim škofijam, ki bi prispevale za gradnjo 10 milijonov lir. Dr. Škerl se je poslužil te ugodnosti in med tržaškimi duhovniki zbral potrebni denar, a največ je prispeval sam. Kolikor vem, doslej še nihče ni izkoristil te študijske štipendije.

Področja Škerlovega delovanja so bila zelo razvejana. Zaradi številnih obveznosti pri osrednjih škofijskih uradih ni bil vezan na nobeno župnijo. Prav zato pa je imel možnost, da je nadomeščal zadržane duhovnike. Nobenemu duhovniku ni odrekel pomoči, če je bil prost. V Barkovljah je zelo pogosto od nedeljah daroval sv. mašo ob 11. uri. Pri Šolskih sestrah pri Svetem Ivanu je bil več let skoraj hišni duhovnik. Vsako nedeljo zjutraj je imel zanje v njihovi hišni kapeli sveto mašo.

Pred tridesetimi leti je sprejel skrb za pripravo dnevnega koledarja in dnevne duhovne misli za tržaški radio. Trideset let je pomagal meni pri tedenski radijski oddaji Vera in naš čas. Vsaj enkrat

mesečno - v preteklosti tudi večkrat - je daroval sv. mašo s prenosom po radiu v rojanski cerkvi.

Bil je duhovni asistent pri Slovenski Vincencijevi konferenci in duhovni svetovalec pri Društvu slovenskih izobražencev. Nemogoče je naštetati vsa področja njegovega delovanja in njegovih odgovornosti.

Zanimivo je, kako je gledal na častne naslove: monsinjor, prelat. Rekel je, da jih je prejel brez posebnega truda. Cenil pa je naslov doktor, ker ga je stal mnogo truda.

Dr. Škerl je rad potoval. Verjetno se je udeležil vseh večdnevniht potovanj, ki jih je vsako leto organizirala Duhovska zveza v Trstu in tudi večdnevniht potovanj Katoliškega glasa.

Po značaju je bil pravi Kraševcevec in kdor ga ni bolj poznal, se mu je zaradi njegove odkritosti zdel trd. A to je bila samo lupina. Odlikovala ga je srčna dobrota. V njegovi družbi je bilo vedno prijetno.

Najbolj ga pogrešamo v Rojanu. Vrsto let je prišel vsako jutro z Opčin in v naši cerkvi ob sedmi uri daroval sveto mašo, potem pa je hitel k Sv. Justu, kjer se je udeležil skupnih molitev in svete maše s kanoniki. Udeleževal se je vsakoletnih romanj naše župnijske skupnosti. Redno se je udeleževal mesečnih srečanj našega (slovenskega dela) župnijskega sveta.

Hvaležen sem mu, ker me je vedno rad nadomeščal, kadar je bilo potrebno, zlasti v bolezni in za vso drugo pomoč.

Prijatelju msgr.

dr. Lojzetu Škerlu na grob

(na krščansko-japonski način)

Sušec je mesec

Jožefa svetih zvestob!

Naj Ti ciprese,

Lojze, z Njim venčajo grob -
z nevenljivo podobo.

VLADIMIR KOS

NADŠKOF ALOJZIJ TURK

V četrtek, 20. aprila 1995, je v duhovniškem domu v Ljubljani umrl upokojeni beograjski nadškof msgr. Alojzij Turk.

Pokojni nadškof se je rodil 21. novembra 1909 v Bršljinu pri Novem mestu. Že v dijaških letih se je navduševal za daljne dežele in njihove posebnosti, zato je tudi rad prebiral potopise raznih raziskovalcev, ki so po teh deželah potovali. Skupno s sošolci se je udeleževal sestankov pri organizaciji Vesna, kjer je z njimi rad razpravljal o tem, kako naj bi na svetu kljub različnosti kultur in jezikov prišlo do bratstva in sožitja med narodi.

Po končani gimnaziji se je vpisal na teološko fakulteto. Tu je prišel v stik z odličnimi profesorji, ki študentom niso nudili samo znanja, ampak so jih istočasno navajali k človekoljubnosti in odprtosti do drugih. Tako se je mladi študent poleg obveznega študija začel še posebej seznanjati s socialnimi vprašanji, ekumenizmom ter življenjem v misijonih. Sam pri sebi je sklenil, da bo kot duhovnik tudi sam pomagal onim, ki so pomoči najbolj potrebni.

Tedaj se je v Ljubljani pojavil dr. Gnidovec, škof v Skopju ter bogoslovca Turka, ki je bil tik pred mašniškim posvečenjem, zaprosil, naj bi mu prišel pomagat v njegovo škofijo, to je v današnjo Makedonijo in na Kosovo, kjer je živelo veliko število slovenskih priseljencev, ki pa so bili brez duhovnika. Tako je dr. J. Gnidovec mlademu duhovniku v trenutku preusmeril življenjsko pot in leta 1934 je Alojzij Turk odpotoval na Balkan.

Prav takrat so v tiste kraje začeli prihajati številni državni uradniki vseh vrst, pa

tudi razni strokovnjaki in delavci, ki so vsi bili katoličani. Bili so raztreseni po vsej takratni južni Srbiji, to je po današnji Makedoniji, Kosovu, Sandžaku in delu Črne gore. Za te priseljence je škof potreboval duhovnikov; toda kraji so bili slabi, podnebje nezdravo, pravih cest ni bilo, niti prevoznih sredstev, povsod je bilo polno nevarnosti, tudi smrtnih, zato nihče ali skoro nihče ni maral prostovoljno oditi v tiste kraje.

V takem okolju se je torej znašel novomašnik Alojzij Turk. Prvo njegovo službeno mesto je bilo v Bitoli, kjer je kot namestnik tamkajšnjega vojaškega duhovnika prevzel skrb za vojake ter za krajevno francosko šolo, ki so jo vodile francoske usmiljenke. Tu je tudi prišel v stik s slovenskimi katoličani, ki so živeli v tem kraju. Njihova hvaležnost in veselje, da so dobili slovenskega duhovnika, so ga bogato poplačali za vse žrtve, ki jih je moral doprinesiti, ko je zapustil domovino in odšel v daljne, neznane kraje. Polagoma je mladi duhovnik prevzel v oskrbo celotno makedonsko ozemlje, saj so katoličani, ki so tu živeli sredi pravoslavnega in deloma muslimanskega sveta, bili raztreseni vsepovsod.

V Makedoniji je v tistih časih bilo precej slovenskih fantov in pozneje tudi družin, ki so tja pribežali iz okolice Gorice, da bi se rešili fašistične diktature. Obljubljeno jim je namreč bilo, da bodo v Makedoniji zanje ustanovili pravo slovensko naselbino s slovensko šolo, cerkvijo in slovenskim duhovnikom. Poleg tega so jim zagotovili, da si bodo tudi gospodarsko opomogli, v resnici pa je bilo vse drugače. Priseljence sta čakali revščina in zapuščenost ter potujčevanje; kdor je mogel, se je izselil, družine z

otroki pa so ostale, ker pač te možnosti niso imele.

Pokojni nadškof je o svojem delovanju na Blakanu vedel povedati mnogo zanimivega. Tako je npr. pripovedoval, kako so Srbi, za katere so katoličani nekaj tujega, zahodnjaškega, spremenili svoj odnos do le-teh, ko so videli požrtvovalno delo katoliških sester po bolnišnicah. Te sestre so prišle iz Slovenije, od koder so jih med vojno izgnali, v Srbiji pa so jih zelo cenili in spoštovali.

Leta 1959 je g. Turk na prošnjo beograjskega nadškofa Ujčiča prevzel upravo stolne župnije Kristusa Kralja v Beogradu. Začel je izdajati mesečnik Blagovest. V Beogradu je živelo veliko število slovenskih družin, ki so se tja priselile. V Beogradu je bilo tudi mnogo tujih diplomatov; zanje je v stolnici vsako nedeljo v različnih jezikih bila diplomatska maša, pri kateri je g. Turk oznanjal božjo besedo.

Leta 1980, in sicer 20. aprila, je bil, že 71 let star, posvečen v škofa in je tako postal beograjski nadškof. Tudi zdaj se je, kot že poprej med pravoslavni Srbi

in Makedonci, trudil za dobre odnose s pravoslavni verniki, pa tudi s škofi in duhovniki; ravno tako je bil vedno v dobrih stikih z državnimi oblastmi.

Leta 1986 se je zaradi starosti škofiji odpovedal in naslednje leto se je vrnil v Slovenijo, v Novo mesto, kjer je skoraj do konca pomagal pri stolni cerkvi.

Msgr. Alojzij Turk je umrl prav na svojo obletnico škofovskega posvečenja. Pogrebno mašo, ki je bila 25. aprila v kapiteljski cerkvi v Novem mestu, je vodil beograjski nadškof dr. Franc Perko, z njim pa so somaševali še stiški opat in devet škofov. Poleg teh je pri pogrebni slovesnosti bilo prisotnih še 82 duhovnikov in redovnikov ter mnogo redovnic in veliko število ljudstva.

Pokojni nadškof Alojzij Turk je bil pravi misijonar božje ljubezni na Balkanu, kot je ob tisti priliki napisala Družina, saj je vse svoje moči posvetil tamkajšnjim vernikom; bil je tudi pospeševalec ekumenizma in prijateljstva med verniki različnih veroizpovedi; vse svoje moči je torej posvetil temu, da bi med narodi na Balkanu vladala mir in sožitje.

Msgr. A. Turk spremlja ekumensko potovanje goriških in tržaških članov ACM po Srbiji (avgust 1980).

DR. MILOŠU RYBÁŘU V SPOMIN

Prvega maja 1995, bil je ponedeljek okrog 6. ure popoldne, je pozvonilo na vratih mojega doma v Komendi. Že sem hotel veselo pozdraviti znanca Anžeta Močnika, glasbenika in umetnostnega zgodovinarja iz Cerkelj, pa me je ustavila njegova resnost: »Prinašam žalostno novico! Umril je Miloš!«

Onemel sem, kakor so onemeli mnogi, ki jim je sporočilo zagrenilo konec praznovanja.

Kmalu po tistem, ko sem 1. julija 1980 začel pri celjski Mohorjevi, sem v časopisu zasledil novico o prometni nesreči pri Ivančni Gorici, v kateri je bil poškodovan tudi profesor Miloš Rybár, ki ostaja na zdravljenju v bolnišnici. Ker sem sistematično prebiral mohorske koledarje, sem vedel, da je profesor v njih reden sodelavec in odbornik Mohorjeve, pa sem mu v bolnišnico poslal pismo z najboljšimi željami Družbe, naj čim prej okreva.

To je bil najin prvi stik, šele kasneje sem ga spoznal iz oči v oči, čeprav sem ga poslušal že na kratkem ogledu oddelka za stvarni katalog v NUK-u med tečajem, ki sem ga tam obiskoval nekaj let prej.

Vsako leto je gospod Miloš pripravljaj kalendarij, brskal po obči in slovenski narodni zgodovini in na seje uredniškega odbora Mohorjevega koledarja prinašal sezname jubilejev, ki se jih je treba spomniti. Vedel je za avtorje, ki jih bomo nagovorili k pisanju in jih poznal. Njegova je bila zamisel o »monografski« likovni opremi kalendarijskega dela, v kateri smo se razgledovali po slovenskih cerkvenih spomenikih, segali pa tudi v kulturne ustanove in obravnavali krajevne jubileje. V rednih zbirkah celjske MD zadnjih let je za »svoje« štel knjige Antona Dermote *Tisoč in en večer*, Alojza Kozarja *Neuničljivo upanje*, Franca Puncerja

Duhovnik v taborišču smrti, Vaska Simonitija *Turki so v deželi že*.

Nadaljeval je mohorsko bibliografijo tam, kjer jo je končal Dobrovoljc, in jo zapisal do leta 1981.

Pred občnim zborom MD v Cankarjevem domu leta 1982 je bil kot nekdanji podpredsednik celo med kandidati, ki naj bi na predsedniškem mestu nadomestili škofa dr. Grmiča, pa je sam vedel, da mu njegova liberalna provenienca najbrž ne bi pridobila dovolj glasov med kritično razpoloženimi poverjenišskimi delegati.

V Ljubljani je živel razpet med svojim domom v Salendrovi, kasneje na Žabjaku, in službo v NUK-u, na SAZU in na Univerzi. Našemu uredništvu, ki mu je bilo kakor drugi dom, se je skoraj vsako jutro javil po telefonu, ali pa nas je čez dan obiskal s komentarjem dnevnih dogajanj, s svežo šalo, ki jo je stresel iz rokava skozi svoj gromki smeh. Poročal je o zgodah in nezgodah svojih mladih študentov in študentk, o »cvetkah«, ki jih je nabral iz naših ali drugih publikacij in sejal vedno nove zamisli o vprašanih, ki bi se jih morali lotiti.

Zgodovina treh MD mu je bila zelo pri srcu, bolelo ga je njeno nepoznavanje in nerazumevanje pri mnogih. *Pomen Mohorjeve družbe za kulturno življenje Slovencev* je bil naslov predavanja, ki ga je imel na Avstrijski akademiji znanosti in je izšlo na Dunaju leta 1985. Tudi v Sloveniji je mnogokrat predaval o Mohorjevi.

Nič čudnega, da mu je med številnimi priznanji, ki jih je požel za svoje plodno delo, ob občnem zboru v Mariboru leta 1991 tudi celjska Mohorjeva podelila svoje - Finžgarjevo plaketo.

Profesor Miloš Rybár izhaja iz pravniške družine, njegov ded, ki je bil

doktor prava, je bil poslanec v Tržaškem mestnem svetu, v avstroogrskem parlamentu in kasneje tudi v diplomatski službi SHS. Tako je tudi Miloš končal pravne študije med leti 1947 in 1952, ko je diplomiral na Pravni fakulteti v Ljubljani. Leta 1965 pa je končal študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani, že leta 1959 ga je zaneslo v knjižničarstvo in srečamo ga kot bibliotekarskega svetovalca in vodjo Stvarnega kataloga v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. To delo je opravljal do leta 1983, ko je postal strokovni svetnik pri pravni sekciji Terminološke komisije Inštituta za slovenski jezik pri SAZU. Že prej je predaval na oddelku za knjižničarstvo Pedagoške akademije v Ljubljani, na Pravni fakulteti je bil od leta 1971 izpraševalec predmeta Splošna in narodna zgodovina države, od leta 1974 pa je bil tam tudi predavatelj latinščine. Leta 1988 je bil imenovan za docenta na Oddelku za bibliotekarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Njegova glavna dela zajemajo strokovne bibliografije in biografije bibliotekarjev, novosti mednarodne univerzalne decimalne klasifikacije, pa razprave o kartuzijanskem redu (zgodovina knjižnic). Sodeloval je na simpozijih Slovenske teološke akademije v Rimu o velikih osebnostih iz naše cerkvene zgodovine in prav tam tudi na kongresu Christianity among the Slaves z referatom o potovanjih svetih bratov Cirila in Metoda po slovenskem ozemlju, pa na simpozijih o slovenskem in evropskem meništvu v Pletterjah in na Dunaju. Bil je zelo aktiven član mnogih zgodovinske in bibliotekarskih mednarodnih organizacij (npr. CERCOR, ki raziskuje zgodovino

evropskega meništva, ali FID - centralne mednarodne komisije za klasifikacijo knjig).

Laško je bilo njegov drugi dom, saj je v rojstnem kraju svoje matere (rojene Elsbacher) preživel večino svojega mladostnega in kasnejšega prostega časa. Tu se je ukvarjal z amaterskim vodenjem cerkvenega zborovskega petja, kakor je bil tudi sicer živo udeležen v lokalnem kulturnem in religioznem, bogoslužnem življenju. Tako ni čudno, da v knjigi *Znani Laščani* najdemo precej njegove bibliografije, ki pa jo bo treba še dopolniti.

Na pogrebu v Laškem, v nedeljo 7. maja, so se od njega poslovili dr. Zmaga Kumer v imenu Mohorjeve družbe, dr. Martin Žnideršič v imenu kolegov z oddelka za bibliotekarstvo Filozofske fakultete, Vilenka Jakac Bizjak v imenu NUK in laški župan Peter Hrastelj v imenu sokrajanov, ki jim je pokojni profesor Miloš zapustil tudi svojo knjižno dediščino.

Tolažeče je nad njegovim grobom - v desnem gornjem kotu pokopališča, če pogledamo v dolino in na laško župnijsko cerkev onkraj Savinje, zvenela blaga melodija Slomškove večerne pesmi: *Vsi bomo enkrat zaspali, v miru počivali vsi, delo za vselej končali, v hišo Očetovo šli!*

Dr. Miloš Rybár na proslavi ob 70-letnici GMD v Gorici pozdravlja v imenu MD Celje.

V ZADNJEM LETU SO NAS ZAPUSTILI

GLEDALIŠKI IGRALEC STANISLAV STAREŠINIČ

Dne 2. apr. 1994 je umrl v bolnišnici v Izoli gledališki igralec Stanislav Starešinič, doma na Preloki pri Vinici v Beli krajini, rojen 3. nov. 1921. Izučil se je ključavničarske obrti, bil interniran na Rabu in v Gonarsu, bil pri partizanih, od sezone 1946-47 je bil angažiran v drami SNG v Ljubljani, istočasno je študiral na AGRFT. 1. apr. 1951 je prišel v SNG v

Gledališnik Stane Starešinič

Trst, katerega član je ostal do upokojitve 1982, honorarno pa je zanj nastopal do smrti. Gostoval je v različnih gledališčih, 1964 je bil eno leto na podiplomskem študiju v Pragi, Brnu in Bratislavi s štipendijo vlade ČSSR. Soustanovitelj je bil gledališča Lož-La Loggia v Kopru, v katerem je nastopal od 1983-84.

Odigral je nad 200 gledaliških vlog, od tega 171 v SSG v Trstu. Kot igralec je obvladal vse finese retorike, izmed vlog pa ljubimске, karakterne in komične v velikih delih klasičnega repertoarja. Nepozabno je odigral Hamletove Romea, Hamleta in Ori-

sina, v slovenskih delih pa se je uveljavil kot Jurčičev Deseti brat, Pravdač v Kreftovih Celjskih grofih, Matiček v Linhartovi komediji, Jerman v Cankarjevih Hlapcih, Janez Gradnik v Pregljevih Tolmincih. Odigral je tudi vrsto vlog v delih italijanskih avtorjev, ki jih je uprizorilo SSG v Trstu. Nastopil je v številnih slovenskih filmih: **Na svoji zemlji**, **Pleme brzožcev** idr., v radijskih igrah v Trstu, Ljubljani in Kopru, na TV, npr. v nadaljevanki **Rinaldo Rinaldini**, ki jo je posnela nemška TV. Kot dober pevec je igral tudi v operetah. Za svoje delo je prejel več nagrad in odlikovanj.

RAZISKOVALEC IN PUBLICIST PAVEL STRANJ

Dne 18. sept. 1994 je umrl v tržaški bolnišnici za neozdravljivo boleznijo dr. Pavel Stranj, manjšinski strokovnjak za manjšinsko družbeno problematiko, publicist in raziskovalec pri Slovenskem raziskovalnem inštitutu (SLORI) v Trstu. Rodil se je v Trstu 4. avg. 1946 in maturi-

Dr. Pavel Stranj

ral na Znanstvenem liceju Fr. Prešerna 1966, dve leti pa je zaradi bolezni obiskoval it. bolniške šole. Od 1971 je sodeloval v Primorskem dnevniku, od 1975 je bil v službi pri SLORI-ju. Po poskusu na inženirstvu je dokončal zgodovino na tržaški univerzi in diplomiral s tezo **Osnovne šole s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem 1945-80**. Preučevanju šolske in s tem povezane demografske problematike Slovencev v Italiji je ostal zvest do konca. Leto za letom je v Jadranskem koledarju spremljal rast in padeč slovenskih študentov na Goriškem in Tržaškem, iskal vzroke in nakazoval rešitve. Velike zasluge si je pridobil z nastopi na strokovnih posvetih in z izdajo vsestranskega prikaza Slovencev v Italiji v knjigi v italijanščini *La comunità sommersa* (1989, dopolnjena izdaja in prevod v angleščino).

Od 1980-85 je objavil v PDK 150 člankov v rubriki **Žarišča napetosti**, 1988 cikel **Manjšinski mozaik** o evropskih manjšinah, za RAI Trst A je pripravil cikle oddaj: **Svet za obzorjem**, **Glasovi iz preteklosti** in **Naše šolsko obzorje**.

V letih 1979-81 je bil predsednik novo ustanovljenega Slovenskega zavoda za poklicno izobraževanje, po 1981 eden izmed pobudnikov in organizatorjev Mladinskih raziskovalnih taborov v Italiji.

PROFESOR DR. BORIS TOMAŽIČ

18. nov. 1994 je umrl na Opčinah pri Trstu prof. dr. Boris Tomažič, ki se je rodil 28. nov. 1913 v Srednjem pri Kanalu. Oče učitelj mu je zgodaj umrl, zato je dobil Boris kot sirota štipendijo na zavodu Francesco Scodnik v Tolminu in se vpisal na tamkajšnjo gimnazijo. Po maturi je odšel na katoliško univerzo v Milanu in diplomiral iz klasične filologije 1941. Moral je v vojno in po oficirskem tečaju je napredoval do poročnika. Služil je v raznih mestih in krajši čas tudi v

Grčiji. Ob italijanski kapitulaciji je prišel v nemško ujetništvo, toda pobegnil je k partizanom. Leta 1944 so ga ujeli tolminski domobranci, po treh mesecih jim je ušel in se do konca vojne skrival.

Poučevati je začel na nižji sred. šoli v Gorici (1945-47), istočasno je bil ravnatelj nižje strok. šole, ki jo je moral ustanoviti. V šol. letu 1945-46 je na podudo Huberta Močnika deloval na osnovni šoli v ul. Croce nekak trgovski razred kot pripravnica za vpis v strokovno šolo, ki so jo pripravljali. Na koncu šol. leta so učenci delali izpite in zunanja člana izpitne komisije sta bila prof. Tomažič in A. Zakšek.

Prof. Boris Tomažič

Nižjo sred. strok. šolo v Gorici so ustanovili 9. jul. 1946 in za pov. ravnatelja je bil imenovan Tomažič. Preden je šola zaživela, je imela velike težave s prostori, ki jih je končno dobila v ul. Randaccio.

Leta 1946 je bil Tomažič nekaj časa tudi ravn. goriške klas. gimn. od 1947 je učil v Trstu, najprej na Trgov. akademiji, nato na Znanst. liceju, kjer je bil v šol. letu 1951-52 ravn., in na učiteljsku.

Po ravnateljskem izpitu v Rimu je bil 1973 prvi redni ravn. na klas. gimn. in liceju v Gorici. Na tem mestu je ostal do upokojitve. Napisal in pripravil je 12 šolskih učbenikov, ki so izšli deloma na ciklostil, deloma pri Zavezniški vojaški upravi. Za Radio Trst A je pripravil ko-

mentar Dantejevih **Vic** (1959-60) in **Nebes** (1961-62) iz Božanske komedije. Deloval je tudi v šolskem sindikatu.

UNIV. PROF. NEVA GODINI (GODNIČ)

Na izletu v Španiji je na Novega leta dan 1995 umrla dr. Neva Godini (Godnič), docentka za slovansko filologijo na univerzi v Vidmu. Rodila se je 17. jul. 1944 v Nabrežini, kjer je dovršila tudi osnovno šolo, klas. licej Fr. Prešerna v Trstu (1963), jezikovno fakulteto v Benetkah z diplomsko nalogo o Dostojevskem v luči slovenske kritike.

Prof. Neva Godini

Poučevala je italijanščino na Trgovskem tehn. zavodu Ž. Zoisa (1967-71) in na sred. šoli sv. Cirila in Metoda (1971-76). Od nov. 1972 do 1976 je bila pov. asistentka na Fakulteti za tuje jezike in literature v Vidmu, kjer je bila od 1976 redna asistentka. Tu je predavala in raziskovala v sklopu CNR medsebojne jezikovne vplive med romanskim in slovanskim svetom. Postala je tudi redna prof. slovanske filologije druge stopnje.

Za Radio Trst A je prevedla več ital. in franc. iger, pripravila vrsto ocen, vodila nedeljsko glasbeno oddajo iz komedij, rock-oper in operet (okt. 1976-jun. 1977), napisala tri radijske igre: **Diana**

Haška, Gospa in njeni psi in **Skrivnost rumene sobe**. Napisala je nekaj novel, ki so izšle v reviji Dan. Prevedla je Carla Sgorlona Leseni prestol (Koper 1975) in nekaj odlomkov slov. iger za antologijo J. Tavčar-F. Bordon: **Il Teatro sloveno**, Marsilio Editori, Venezia-Padova 1975.

Znanstveno je raziskovala slovenska imena na -ar (Incontri linguistici 1978), izposojeno besedišče nabrežinskih ribičev (1978-79), ostanke nominalnih formacij na -man v slov. in srbohrv. (1980), raziskovala je uspeh furlanskih izrazov v kraški slov. (1981), analizirala Alasiov Vocabolario italiano e schiavo, pripravljala je gradivo za kraški leksikon. Sredi načrtov in dela ji je smrt iztrgala pero iz rok.

ŠOLSKI NADZORNIK DR. EDVARD MIZERIT

Na Dunaju je 31. marca 1995 umrl eden izmed obnoviteljev slovenskih šol po vojni v Trstu in Gorici prof. dr. Edvard Mizerit. Rodil se je 13. okt. 1906 v Gorici, kjer je bil oče pri Južni železnici. Vse šole je opravil v Ljubljani in 1933 diplomiral iz franc., slov in ital. književnosti. Med zadnjo vojno je dosegel še dodatno diplomu iz italijanščine. Poučeval je v

Prof. Edvard Mizerit (prvi z desne) z dr. Jankom Ječm in dr. Radom Lenčkom pred stavbo srednje šole na Katinari 1948

Črni gori, na Ptujju, v Novem mestu in Ljubljani. Pod zavezniki je po zadnji vojni poučeval v Gorici na Nižji sred. šoli in bil njen ravnatelj. Od 1946-52 je bil v Trstu nadzornik za slov. šole anglo-ameriške cone, od 1952-54 svetovalec za slovensko šolstvo pri Višji šolski upravi in ravn. Znanstvenega liceja Fr. Prešerna. Od 1954-55 je poučeval na učiteljskišči, od 1955-56 na nižji sred. šoli v Trstu.

V jeseni 1956 se je Mizerit preselil na Dunaj in ustanovil dijaški internat, ki sta ga vodila z ženo do 1977.

V Trstu je predaval o šolstvu na Radiu Trst A, z dr. A. Kacinom je ustanovil **Izvestje srednjih šol** in sodeloval v prvem letniku. Dosegel je odprtje več osnovnih in strokovnih šol, slov. učiteljsča A. M. Slomška in klasičnih vzporednic na Znanstvenem liceju. L. 1954 ga je pri opravljanju nadzorstva na šoli v ul. Lazzaretto Vecchio neznan atentator obstrelil, da je imel do smrti kroglo ob notranji strani hrbtenice.

GOSPODARSTVENIK IN ČASNIKAR LOJZE BERCE

V povojnem tržaškem življenju je bil markantna osebnost gospodarstvenik in časnikar Lojze Berce, doma iz Dornberka, kjer se je rodil 2. julija 1898. Slov. gimnazijo je dovršil v Gorici, promoviral pa je nov. 1922 na Visoki šoli trgovinskih in gospodarskih ved v Trstu. Kot časnikar je bil urednik *Edinosti* v Trstu (1923-26) in hkrati odgovorni urednik *Malega lista*. Dopisnik je bil *Slovenca* za Julijsko krajino in Italijo (1926-31), zatem v uredništvu *Slovenca* v Ljubljani (1931-35) in istočasno urednik *Ponedeljskega Slovenca* za rubriko o slovenskih narodnostnih manjšinah. Od sept. 1935 do aprila 1941 je bil referent za manjšinska vprašanja v centralnem presbiroju v Beogradu, od jan. 1945 do dec. 1946 je delal v Inštitutu za mednarodne

probleme v Beogradu. Od dec. 1946 do sept. 1947 v uredništvu Primorskega dnevnika v Trstu kot urednik gospodarske rubrike. Od sept. 1947 naprej glavni urednik tednika *Gospodarstvo* v Trstu. List je razvil v gospodarsko, narodnostno in kulturno glasilo, ki je imelo veliko naročnikov v Italiji in Sloveniji, ker je bilo vsebinsko bogato, nepristransko in zanimivo.

Med obema vojnama se je kot časnikar ukvarjal največ z manjšinskimi vprašanji in gospodarstvom. V Beogradu je napisal več brošur v srbohrvaščini, in sicer o bodočnosti Trsta, o Koroški in in o drugem. V Trstu je rad nastopal na zborovnanjih in sestankih s tehtnimi pripombami in dopolnitvami. Na Opčinah je de-

Urednik Lojze Berce

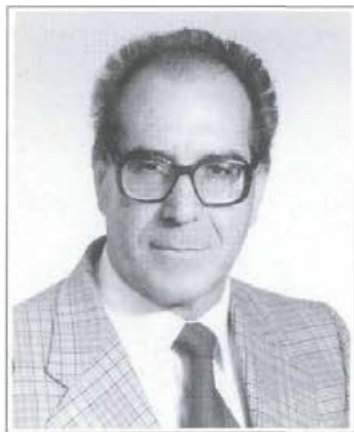
loval v domačem župnijskem pastoralnem svetu in v verskem občestvu. S pridnostjo in ljubeznivostjo si je pridobil ugled požrtvovalnega javnega delavca. Na Opčinah si je zgradil lepo hišo, v kateri je umrl 1. jul. 1995.

ŠOLNIK IN PUBLICIST DR. EGIDIJ KOŠUTA

11. avgusta 1995 je umrl v tržaški bolnišnici za neozdravljivo boleznijo prof. dr. Egidij Košuta, ki se je rodil 8. jul. 1922

v Sv. Križu pri Trstu. Ker je bil njegov oče železničar in so ga premestili v Piemont, je v Alessandriji dokončal osnovno in sred. šolo ter učiteljske (1940). Nato se je vpisal na Pedagoško fakulteto univ. v Turinu ter jo dovršil 1948, ker je bil med 1943-45 interniran v Nemčiji. L. 1973 se je specializiral za psihopedagoga v Turinu z disertacijo **Od čačke do človekove figure. Grafično izražanje v drugem in tretjem otroštvu.**

Od 1946-49 je bil učitelj v Sv. Križu, Gropadi-Padričah, Borštu in na Proseku, nato prof. na Niž. sred. šoli I. Cankarja v Trstu (1949-55), na učiteljski A. M. Slomška. Po izpitu na Ministr. za prosveto v Rimu je postal 1982 periferni tehnični inšpektor za literarne predmete

Prof. Egidij Košuta

na slovenskih višjih srednjih šolah na Tržaškem in Goriškem (do danes edini!).

Od 1948 do 1975 se je bavil s sindikalnim delovanjem in si prizadeval, da bi združil vse tri tedanje sindikate slovenskih šolnikov v enoten šolski sindikat, toda razmere še niso bile zrele. Od 1954 dalje je sodeloval v tedniku *Gospodarstvo*, ki ga je izdajal njegov tast Lojze Berce (glej članek v tem Koledarju). Pisal je članke v rubriko **Kultura in življenje**, največ o šolskih vprašanjih. Od 1957 je nastopal na Radiu Trst A s predavanji v rubrikah **Šola in družina** ter

Družinski obzornik. Sodeloval je pri vzgojnih posvetih po šolah in društvih.

Od 1972 se je ukvarjal z vprašanjem študijskega in poklicnega usmerjanja mladine, ker je bil član tržaškega Centra za poklicno in šolsko usmerjanje COSP, pozneje CESRIP. Z dr. A. Kacinom je prevedel **Veliko didaktiko J.A. Komenškega** (Ts.-Gor. 1956, cikl). Sam je napisal nekaj šolskih knjig: **Zgodovina filozofije.** Druga knjiga. Razvoj filozofske misli od renesanse do Kanta. (Trst, tisk L. Lucchesi v Gor. 1963). **Zgodovina filozofije.** Tretja knjiga. Razvoj filoz. misli od idealizma do danes (Trst 1970); **Oris zgodovine od propada rimskega cesarstva do odkritja Amerike.** (Trst 1970, razmn. Partizanska knj. v Lj.). s prof. M. Šahom sta prevedla iz it. šol. knjigo Mario Farne-Giuliana Giovanelli: **Psihologija** (Trst 1982).

NARODOPISEC NIKO KURET

V Ljubljani je 25. jan. 1995 umrl v 89. letu narodopisec, lutkar, šolnik, dramatik Niko Kuret, ki se je rodil 25. apr. 1906 v Trstu goriškemu poštneemu uradniku, mati Ana Žagar pa je bila iz furlanske rodbine. Prva svetovna vojna jih je vrgla v Celje in tu je maturiral 1926, na ljubljanski univerzi pa je 1930 diplomiral iz romanistike in primerjalne književnosti. Potem je poučeval, a so ga pogosto prestavljali in mu jemali službo. Ponovno se je vpisal na univerzo in 1946 diplomiral iz etnografije in etnologije. L. 1954 je vstopil v Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU, za katerega ustanovitev je dal pobudo že 1947. V Inštitutu je ustanovil sekcijo za ljudske šege in igre. In tu je delal do upokojitve 1979.

Na univerzi ga je prof. Kidrič usmeril v študij srednjeveške duhovne drame, pod vplivom tedanjega mladinskega gibanja se je preusmeril v »laično«

gledališče. Ustanovil je revijo Ljudski oder in začel izdajati ljudske igre. Igre so ga pripeljale v narodopisje in do ljudskega dramatika Andreja Šusterja Drabosnjaka. Vojna je njegovo raziskovanje zavrila, posvetil pa se je lahko šegam. Sprva se je osredotočil na koledniško dramatiko in iz nje tudi doktoriral (1956).

Kmalu je začel raziskovati običaje in navade ob najrazličnejših praznovanjih v vseh slovenskih krajih in tako je skrbno popisal izročila in življenjsko kulturo slovenskega naroda od naselitve do sodobnosti. V štirih knjigah, ki jih je Celjska Mohorjeva družba izdala med letoma 1965 in 1970, je dr. Niko Kuret zbral in smotrno povezal vse tisto, ki priča o nas: »To smo pa mi.« Slikar Maksim Gaspari je v duhu ljudske umetnosti vse to ponazoril in narisal, da je zares pravo **Praznično leto Slovencev**. Delo, ki ima skoraj 1400 strani, je prejelo Pitrèjevo nagrado v Palermu 1971 in potem nagrado Borisa Kidriča 1972 v Ljubljani.

Vzporedno je študiral maske in pisal o njih v raznih jezikih. Razprave o maskah so zbudile mednarodno zanimanje, zato je 1966 prejel Herderjevo nagrado na dunajski univerzi, dve leti pozneje pa je bil izvoljen za dopisnega člana Kr. belgijske komisije za folkloro v Bruslju.

Kot narodopisec je napisal v nemščini in italijanščini več razprav o božičnem čoku, o božičnem žitu, o velikonočnih kresovih, o velikonočnih in božičnih igrah, o ljubljanski igri **Paradiž**, o mekinjski božični zibelki, o cerkljanski pustni igri, o prizoru žaganja babe, o babjem mlinu idr. Več razprav je posvetil maski: dva pregleda slovenskih mask (Dunaj 1955 in Basel 1967), vrsta razprav o maskah v evropski ljudski tradiciji, o maskiranju žensk, o maskah pri Val-

vasorju in ob furlansko-slovenski meji ter v Slovenski Istri.

Kot dramatik je priredil tri Drabosnjakove igre (**Božična**, 1934, **Izguljeni sin**, 1934; **Pasijon**, 1937). Po vojni se je usmeril v radijsko igro za Celovec, Trst in Ljubljano. Največ iger je napisal za Radio Trst A: **Smrt in mlinar**, **Zarota v gozdu**, **Blatničani**, **Sedmero naukov**, **Zima prikima**, **Potovanje v deveto deželo**, **Siromak in grajska hči**, **Zeleni zlati in biserni grad**, **Lisica je prav zvita zver**, **Sveti večer**, **Božič**, **Trije kralji** idr.

Kuret je napravil za slovensko narodopisje ogromno, toda bolj znan je bil v tujini kakor v domovini, ker ni nikoli zatajil svojega prepričanja.

Omeniti je treba še tri knjige **Veselja dom**, ki so leta 1942 izšle pri Slovenčevi knjižnici s podnaslovom: »Igre in razvedrila v družini.« V njih je Kuret natrosil slovenski mladini in starešem bogat svet iger, ugank, ročnih del in družinskih zabav. S tem je reševal družine pred malodušjem.

Dr. Niko Kuret

ZGODOVINAR AKADEMIK BOGO GRAFENAUER

Dne 12. maja 1995 je umrl v Ljubljani - kjer se je rodil 16. mar. 1916 - za neozdravljivo boleznijo vseučiliški prof. in akademik dr. Bogo Grafenauer, zadnji polihistor med slovenskimi zgodovinarji. Že v gimnazijskih letih je začel stopati po stopinjah očeta dr. Ivana, ki je bil eden izmed vodilnih slavistov raziskovalcev najstarejše literarne zgodovine in je napisal **Kratko zgodovino slovenskega slovstva**, ki je bila med obema vojnama vpeljana na vseh slovenskih srednjih šolah.

Bogo Grafenauer je diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani leta 1940, 1946 je postal docent, 1951 izredni, 1956 redni prof. za zgodovino Slovencev. 1968 je postal dopisni, 1972 pa redni član SAZU. Dopisni član je bil tudi bosanskohercegovaške in srbske akademije. Od 1978-88 je bil predsednik SM, od 1977 predsednik Kluba koroških Slovencev v Ljubljani.

Akademik Bogo Grafenauer

Že v začetku se je zanimal za zgodnjo srednjeveško zgodovino karantanske države, kjer se je poglobil v ustoličevanje koroških knezov. O tem je napisal 1952 svojo najboljše knjigo **Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev**.

Leta 1954 je objavil prvi zvezek **Zgodovine slovenskega naroda**, potem je nadaljeval, začel od kraja, vendar ni prišel do konca. Istočasno je sodeloval pri **Zgodovini narodov Jugoslavije**, toda tudi tukaj niso prišli do konca.

Veliko Grafenauerjevo znanstveno delo je obširna knjiga **Kmečki upori na Slovenskem** (1962). Sem spada tudi delo **Boj za staro pravdo v 15. in 16. stoletju na Slovenskem** (1974).

Posebej se je ukvarjal z narodnostnim razvojem na Koroškem v 19. in 20. stoletju in za ta vprašanja je bil izvedenec v delegaciji FLRJ na mirovni konferenci v Parizu. Veliko je raziskoval agrarno in splošno gospodarsko in družbeno zgodovino Slovencev.

Ves čas se je posvečal tudi teoriji zgodovinske vede in 1960 je izdal prvo večje samostojno delo s tega področja **Struktura in tehnika zgodovinske vede**. Nad 20 let je bil glavni in odgovorni urednik **Zgodovinskega časopisa**, publikacij SM in drugih knjig in zbornikov. Od 1939 dalje se je udeležil vseh 23 zborovanj slovenskih zgodovinarjev, vseh 7 kongresov zgodovinarjev Jugoslavije, več mednarodnih kongresov za zgodovinske vede, zgodovinskih simpozijev doma in v tujini. Od 1975 je bil član jugoslovansko-avstrijske mešane komisije za reševanje izvedbe Arhivskega sporazuma iz leta 1923.

Napisal je preko 40 del v knjižni obliki in nad 450 znanstvenih in strokovnih razprav, člankov in ocen.

SLOVO OD MISIJONARJA ALOJZA MLAKARJA IN BRATA KARLA KERŠEVANA

Redovno družino lazaristov na Mirenskem gradu, ki skrbi za tamkajšnje znano romarsko cerkev Žalostne Matere božje, je v dobrem letu zapustila kar trojica misijonarjev: brat Marcel Kerševan je umrl avgusta 1944 in je bil pokopan pri Sv. Ani v Trstu; starosta slovenskih lazaristov Alojz Mlakar je umrl decembra 1994 in je pokopan na Mirenskem gradu ter brat Karel Kerševan, rodni brat Marcela, je umrl avgusta 1995 v goriški bolnišnici in je pokopan skupaj s pokojnim bratom v družinski grobnici.

Misijonar **ALOJZ MLAKAR** je bil Kraševcevec, rodil se je v Divači 7. junija 1900 v družini z več otroki. Med njimi je bil Ernest, ki ga je med prvo svetovno vojno zadela italijanska granata v Rožni dolini. O njem kot zglednem vernem fantu je izšla tudi knjižica z naslovom Rožica s Krasa.

Duhovnik Alojz Mlakar

Alojz Mlakar je srednje šole in teološke študije končal v Ljubljani, po maturi pa se je odločil in stopil k lazaristom. Leta 1926 je bil v Ljubljani posvečen v mašnika. Isto leto je prišel na Mirenski grad. Odločil se je za misijone in odšel na Kitajsko, vendar se je po treh letih vrnil. Razmere so se spremenile in slovenski lazaristi so morali prepustiti Grad italijanskim lazaristom. A. Mlakar se je vrnil v tedanjo Jugoslavijo in bil po raznih službah svojega reda, med vojno v Ljubljani kot ravnatelj notranjega semenišča. Po vojni je bilo semenišče ukinjeno in g. Mlakar se je vrnil na Grad, ki so ga italijanski lazaristi zapustili. Tam je našel poškodovano cerkev in samostan. Leta 1953 je prišel na Grad g. Alojzij Trontelj, ki je začel z veliko obnovo misijonske hiše in cerkve. Mlakar je odšel na Rako za hišnega duhovnika k usmiljenkam, ki so jih tedanje komunistične oblasti odslovile iz ljubljanskih bolnišnic. Leta 1959 je odšel v Beograd, kjer so lazaristi odprli noviciat. Po nekaterih drugih službah se je končno vrnil na Grad leta 1969 in tu ostal do smrti kot spovednik in hišni duhovnik.

Misijonski brat **KAREL KERŠEVAN** se je rodil 12. dec. 1902 v Trstu. Tu je tudi obiskoval šole, k lazaristom pa je skupaj z bratom Marcelom vstopil leta 1929. Začel je delati v misijonski tiskarni v Grobljah, kjer se je izučil za strojnega stavca in korektorja. Tu je ostal do začetka nemške okupacije leta 1941, nato pa je bil kot italijanski državljani poslan v turinsko redovno provinco lazaristov. Leta 1946 je odšel v Belgijo, kjer se je

Brat Karel Kereševan

pripravil za odhod v misijone, in sicer v belgijski Kongo, danes Zaire. Tam se je ukvarjal predvsem z električarstvom in mehaniko, popraviljal je tudi motorna vozila in radijske aparate. Leta 1970 se je zaradi slabega zdravja vrnil v Evropo, najprej v Belgijo, leta 1981 pa je prišel na Mirenski grad, kjer je ostal do smrti. Tudi na tem kraju je še opravljal lažja mehanska in električna popravila, rad pa se je tudi pogovarjal z obiskovalci te božje poti, zlasti o svojem misijonskem delovanju, pa tudi o svojem tiskarskem poklicu v Grobljah. S pokojnikom odhaja od nas ena od še zadnjih prič razgibanega političnega, družbenega, kulturnega in verskega življenja tržaških Slovencev pred prvo svetovno vojno in po njej.

K.H.

DUHOVNIK MIRKO ZORN

Duhovnik Mirko Zorn je učakal lepo starost 91 let; rodil se je v Prvačini 1. aprila 1903, umrl pa v Gorici dne 13. maja 1995.

Pokojni g. Zorn je izhajal iz stare prvaške družine, ki jo omenjajo dokumenti že v 16. stoletju. Ta družina je dala goriški Cerkvi že več duhovnikov, med njimi goriškega nadškofa Alojza Matijo Zorna, ki je umrl leta 1897.

Mirko Zorn je gimnazijske študije začel v Gorici, zaradi vojne med Avstrijo in Italijo leta 1915 pa je moral gimnazijske študije nadaljevati v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano. Po maturi je stopil v goriško bogoslovje; za mašnika ga je posvetil nadškof F.B. Sedej 12. julija 1927.

Kot kaplan je bil najprej v Cerknem. Ker je bilo takrat v Cerknem lepo število vojaštva in uradnikov italijanskega jezika, je nadškof Sedej na njihovo prošnjo odredil, da so lahko imeli sv. mašo v svojem jeziku. G. Zorn, ki je maševal zanje, je lahko imel tako dve maši, toda

le, če je navzočih vsaj 30 vernikov. Od začetka je šlo, potem pa je bila udeležba vedno manjša. Zato jih je g. Zorn moral neke nedelje opozoriti, da ne bo smel več zanje maševati. Zaradi te odločitve

Duhovnik Mirko Zorn

pa je bil za vse življenje zaznamovan pri fašističnih oblasteh.

Po treh letih je bil prestavljen za župnega upravitelja na Gorenje polje (Anhovo). Tu so nanj pritiskali, naj gre učiti krščanski nauk v šolo, seveda v italijanskem jeziku. Tega ni hotel storiti. Verouk je tako učil izven šole, in sicer ločeno slovenske in italijanske otroke, kot je bila takrat praksa. Od oblasti pa ni dobil »nulla osta«, to je privoljenja, in je zaradi tega ostal brez državne plače. Živel je le od dobrih ljudi. Po treh letih, v septembru 1933, je šel za župnika v Breginj. Tudi tu se je zameril oblastem, ko je za praznik sv. Marjete spremljal procesijo k njeni cerkvi pod Stolom in ker je bila cerkev premajhna, je pridigal zunaj cerkve. Ker se tedaj ni smelo zunaj bogoslužnih prostorov govoriti ali peti v slovenskem jeziku, so ga zatožili na kvesturo, kjer se je moral zagovarjati. Bila je to že njegova usoda, da se s civilnimi oblastmi ni ujemal. Tako se je zgodilo tudi

po letu 1945, ko so za časa zavezniške uprave pozvali v Kobarid vse partizane iz Kobariškega kota in jih razorožili. Ko so se partizani poklapani vrnili v Breginj, je tedanji rdeči župan vrgel v obraz župniku Zornu: »Vi ste fašist!« G. Zorn je začutil nevarnost in je zato v aprilu 1947 zapustil Breginj in se umaknil v Čedad, poleti pa odšel na Sv. Višarje za dušno oskrbo. Potem je tri leta odšel v Karnijo, dokler ni dobil mesta za župnika v Mirniku, kjer je ostal do leta 1969, ko je stopil v pokoj in prišel v Gorico. Tu se je ustavil pri sestrah Čudodelne svetinje na Korzu in ostal pri njih do smrti.

Kot upokojenec je brskal po starih arhivih in v koledarju GMD objavil zgodovino Prvačine in pozneje še zgodovino župnije Logje v Kobariškem kotu. Posebno pa je osvetlil osebnost nadškofa A.M. Zorna, svojega rojaka in sorodnika. Članek je objavil v koledarju GMD, kjer je objavil tudi svoje Spomine na težka leta (1930-1947).

J.M.

PESNICA DOLORES TERSEGLAV

V bolnišnici na Reki je 5. januarja 1995 umrla pesnica Dolores Terseglav por. Štrucelj. Rodila se je v Ljubaljni 1. julija 1921 v družini znanega časnikarja in politika Franceta Terseglava. Po vojni se je 1947 preselila na Reko, kjer si je ustvarila tudi družino. Pesnikovati je začela že zelo mlada, a v javnost je stopila šele v poznih letih življenja. Verjetno je pri tem imel pomembno vlogo slovenski Trst, zlasti rada je zahajala na Drago. Sodelovala je od 1986 dalje pri literarnih natečajih revije Mladika. Njena pesniška zbirka 129 pesmi *Ladijski dnevnik* je izšla leta 1989 pri SKA v Buenos Airesu. V zapuščini je ostal nedodelan roman v treh delih Vihar, ki opisuje slovenske razmere v zadnji vojni. V njenih pesmih prevevata sodobni slovenski duh in krščanski etos.

Pesnica Dolores Terseglav

SLOVENSKI CENTER ZA GLASBENO VZGOJO EMIL KOMEL 1994-95

Mladi zvoki naj obarvajo letošnjo glasbeno jesen v pričakovanju odprtja nove komorne dvorane... Stavek je vzet s koncertnega lista treh glasbenih večerov, ki jih je Slovenski center za glasbeno vzgojo E. Komel priredil ob priliki vselitve v nove prostore. Šola E. Komel je namreč v šolskem letu 1994-95 začela svoj pouk na novem sedežu na Drevoredu 20. septembra 85 v Gorici. Delovanje šole je bilo zaradi tega spočetka otežkočeno, vendar je v razmeroma kratkem času steklo po ustaljenem tiru, a z vrsto novosti.

Center E. Komel je minulo šolsko leto (1993-94) tesno sodeloval z goriško šolo Glasbene matice, tako na pedagoškem področju kot v oblikovanju koncertne sezone. Vodstvo obeh šol je bilo poverjeno eni osebi, prof. Silvanu Kerševanu. Tudi šolsko leto 1994-95 se je začelo v znamenju sodelovanja, vendar kasneje žal ni prišlo do konkretnjših sporazumov, kar je vsekakor negativno vplivalo na potek uspešnega pedagoškega dela, sodelovanja, oziroma združevanja obeh šol. Tu izražamo željo in upanje, da bi že v bližnji prihodnosti bile

odstranjene ovire, ki preprečujejo, da bi glasbeni pouk na Goriškem stekel v čim bolj ustrezni in uspešni obliki.

V tem letu so na šoli poučevali klavir, violino, violo, violončelo, kontrabas, kljunasto in prečno flavto, oboo, klarinet, fagot, trobento, pozavno, kitaro, harmoniko, solopetje. Poleg tega so na šoli bili še tečajji za zborovsko petje, komorno igranje, glasbeno teorijo in solfeggio, harmonijo in glasbeno zgodovino. V tem šolskem letu je tudi zaživel šolski godalni orkester pod vodstvom prof. Igorja Kureta. Tudi letos so po vrtcih stekli tečajji do-mi-sol za najmlajše, novi pa so bili tečajji violine na osnovnih šolah v Gorici in Pevmi.

Šola je v tem šolskem letu uvedla eksperimentalni razred klavirja za posebno nadarjene mlade pianiste, ki ga je vodil priznani glasbeni pedagog Sijavuš Gadžijev. Poleg goriških učencev so ta pouk obiskovali tudi učenci iz drugih krajev (Trsta, Ajdovščine, Postojne, z Bleda). Na nastopih in tekmovanjih so ti učenci s svojim kakovostnim izvajanjem vedno presenetili in želi priznanje.

Učenci šole so med letom večkrat nastopali na glasbenih večerih. Skupno je bilo deset šolskih nastopov, in sicer v Števerjanu, Štandrežu, Sovodnjah, Doberdobo, na Plešivem in v Gorici. Že tradicionalen je postal *Glasbeni poklon* - koncertni nastop učencev, ki ga Center prireja ob zaključku šolskega leta in ki navadno zaobjema več glasbenih

Profesor Sijavuš Gadžijev s svojimi učenci

večerov. Prvi nastop je bil letos v komorni dvorani SCGV, drugi v Kulturnem domu. Program tega večera je bil še zlasti bogat glede na raznolikost in izvajanje. Predstavili so se trije šolski zbori, šolski orkester, komorna skupina s solopevko ter na tekmovanjih nagrajena solista. Na istem večeru so svojo trimesečno izkušnjo pokazali tudi otroci osnovnih šol O. Župančiča in J. Abrama na svojih malih violinah.

Zaključni nastopi so bili tudi v Števerjanu, Doberdolu, Štandrežu, na Plešivem.

Učenci Centra so se udeležili več srečanj, ki jih prireja Zveza primorskih glasbenih šol. Tako so nastopili v Kopru, Ilirski Bistrici, na Vrhniki, v Sežani in Gorici. To srečanje je bilo v dvorani Katoliškega doma v organizaciji šole E. Komel.

Na tekmovanja, ki jih organizirajo glasbene šole Primorske in Slovenije, se je prijavilo tudi več učencev šole E. Komel. Tekmovanja mladih glasbenikov Republike Slovenije sta se udeležila oboist Matija Faganel, ki je prejel 3. nagrado, in pianistka Aleksandra Pavlovič. Aleksandra Pavlovič se je javila tudi na mednarodno glasbeno tekmovanje mladih v Stresi, kjer je prejela 1. nagrado. Peter Gus je odšel na regionalno tekmovanje violin v Postojno in prejel 3. nagrado, Martina Gereon pa na tekmovanje kitar v Idrijo.

Učenci glasbene šole se tudi sicer udeležujejo na raznih glasbenih in kulturnih prireditvah. Tako so oktobra sodelovali na Koroških dnevih na Primorskem v Štandrežu, decembra ob priliki odprtja novih prostorov sedeža šole, januarja ob novoletnem srečanju SSk v

Gradnikovi kleti na Plešivem, na Prešernovi proslavi v Naborjetu v Kanalški dolini, marca na spominski svečanosti za umrlim Hrovatinom v Barkovljah, na višjih srednjih šolah v Gorici in v komorni dvorani SCGV E. Komel. Z izbranim nastopom redno uvedejo vsako razstavo v galeriji Katoliške knjigarne na Travniku.

Nekateri učenci Centra so sodelovali tudi z združenjem YEM in igrali v njegovem mladinskem orkestru. Orkester se je pod vodstvom Igorja Kureta predstavil v Kulturnem domu v Gorici, v dvorani Slovenske filharmonije ob 25-letnici glasbene mladine Slovenije in izvedel petdnevno turnejo po Madžarski, kjer je nastopal v okviru Bartokovih proslav.

Ob koncu šolskega leta opravljajo učenci tudi izpite na državnem konservatoriju Tartini v Trstu. V tem letu je opravilo izpit kar deset učencev, in sicer iz teorije in solfeggia, klavirja in violine.

Omeniti moramo tudi, da je šola vsako leto organizator glasbene sezone. Letos je bilo na programu šest koncertov. Goriško občinstvo je bilo posebno vzradošče, ko je z orkestrom Camerata Labacensis prvič nastopila pianistka Valentina Pavo, prva diplomantka s šole E. Komel.

V zadnjem šolskem letu je bilo na šoli 200 učencev, poučevalo je 33 profesorjev.

Šolski orkester SCGZ E. Komel na božičnem nastopu 1994

Mladinski pevski zbor Vesela pomlad

Pevska dejavnost pri zboru Vesela pomlad na Opčinah ni le nadaljevanje pevske tradicije, pač pa tudi stremljenje po čim kakovostnejšem pevskem izrazu ter odkrivanju in vrednotenju slovenske ljudske pesmi.

Mladi pevci in pevke Vesele pomladi so lansko prvo srečanje z domačim občinstvom pripravili konec januarja v Finžgarjevem domu na Opčinah. Ob Dnevu odprtih vrat je bila izročena svojemu namenu popolnoma prenovljena dvorana omenjenega doma, s tem pa je bil tudi zaključen prvi del celotne obnove openskega Marijanišča. S prenovno dvorane so mladi openski pevci ponovno brez ovir lahko redno nadaljevali svoje dejavnosti, ki se kljub omenjenih del niso nikoli zaustavile. Nasprotno: pevke MIPZ Vesela pomlad so delale še bolj pospešeno že od samega začetka leta, ker so bile prejšnjo jesen sprejele izziv mednarodne organizacije Courtial in se prijavile na pevsko tekmovanje v Rimu. Trdo delo je rodilo bogate sadove. Prve dni marca so dekleta v večnem mestu predstavile ocenjevalni komisiji zanimiv program petih skladb, od katerih so bile štiri slovenske in si glede na pridobljene točke prislužile srebrno odličje. Še več: za najboljšo izvedbo ljudske pesmi, bila je to Merkušjeva priredba rezijanske Zeleni polog, so prejele še posebno nagrado. Uspeh na rimskem tekmovanju je potrdil, da je bila pot, za katero so se ob zborovodju Francu Pohajaču in korepeticorki Zdenki Križmančič odločile, pravilno izbrana in da se temeljito delo, ki stremi po čim kakovostnejšem prikazu pete besede, še kako splača. Zadovoljstvo v vrstah Vesele pomladi in njenih prijateljev je bilo nepopisno in mlade

pevke so trdno sklenile nadaljevati po začetni poti.

Če je bila priprava na rimsko tekmovanje z vseh vidikov zahtevna in je terjala veliko truda in samoodpovedovanja, je priprava na prihodnjo večjo obveznost vsaj nekoliko bolj sproščena. Mlade pevke se namreč odpravljajo na gostovanje h glasbeni šoli Harmonija v rusko Dubno. Seveda to ne pomeni, da sedanje priprave ne terjajo posebnega truda. Mlade pevke namreč želijo ruskim gostiteljem in gostujočim pevske skupinam z vseh koncev sveta verno in dostojno predstaviti delček našega pevskega izročila. V ta namen so potekale od konca avgusta do prvih septembrskih dni intenzivne priprave v okviru tradicionalnih študijskih dnevov. Mlade pevke se seveda veselijo tudi ponovnega srečanja z vrstniki DPZ in Komorne skupine iz Dubne, katere so gostile na Opčinah pred dvema letoma, vabijo pa jih tudi novi kraji in drugačne navade.

Pa še besedo, dve o ostalih skupinah. V okviru Vesele pomladi deluje tudi otroški pevski zbor, ki šteje preko 40 pevcev. Najmlajši obiskujejo pripravnico, večji se že preizkušajo v zahtevnejših skladbica. V iztekajočem se letu so se predstavili na običajnih nastopih v Finžgarjevem domu in v domači cerkvi, sodelovali na družabnem srečanju, ki ga je za otroke, babice in dedke priredila skupnost Družina Opčine ter snemali za tržaško radijsko postajo. Starejši pevci in pevke, člani DPZ in FPS, so prepevali v ločenih skupinah kot tudi v skupnem sestavu. Podobno načrtujejo za novo pevsko leto. Vsem želimo veliko vztrajnosti in zadoščenja pri delu, saj si nadejamo še veliko lepih trenutkov ob poslušanju njihovega ubranega petja.

Jubilejni 25. festival v Števerjanu

Borovci ob Sedejevem domu v Števerjanu so postali v dneh od petka, 30. junija, do nedelje, 2. julija 1995, prizorišče 25. jubilejnega festivala narodnozabavne glasbe v organizaciji domačega katoliškega prosvetnega društva F.B. Sedej.

Pobudnik števerjanskega festivala in njegov ideator je bil Lojze Hlede s člani svojega ansambla.

Skupno s člani društva so 2. maja 1971. leta priredili 1. zamejski festival. Marjan Terpin je v knjigi Števerjan zapisal o 1. festivalu tole trditev, ki še danes drži: »Napovedan je bil med Borovci, na prostem, pa ga je "zalilo" in zateči so se morali v dvorano. Morda je bil pravi "krst" in dobro zalito seme je bolje klilo in zorelo.« V letih od 1974 do 1988 se je festival odvijal v Formentinijevem parku. Od takrat se je dokončno vrnil Med borovce. Mladi člani društva so se v vseh teh letih izkazali v pripravah in znali biti kos zahtevni organizaciji! Vsako leto se na festivalu zbere preko dvajset ansamblov iz Zamejstva (Italija, Koroška, Švedska) in matične domovine, ki jih je treba lepo sprejeti, pogostiti, jim nuditi prenočišče.

Skrbeti je treba za komisijo, radijska snemanja, tiskovna poročila, napovedovalce... Vse to je števerjanska mladina uspeła s prostovoljnimi in brezplačnim delom. Sicer pa je težko povedati v skopih besedah, kaj vse čaka organizatorja take manifestacije. Uspeh se kaže iz leta v leto, posebno priznanje pa je za člane društva že dejstvo, da se v zadnjih letih prijavi na tekmovanje do in preko 30 glasbenih skupin. Ob 25-letnici se je npr. prijavilo rekordno število ansamblov (38), pa tudi občinstvo je bilo po številu edinstveno!

V petek, 30. junija, je nastopilo 18 pevsko-glasbenih skupin. Komisija za glasbo (Vladimir Čadež, Črtomir Nanut, Franc Lačen, Ivan Sivec, Bojan Adamič in predstavniki organizatorjev Florjan Lango, Valentina Humar, Alojz Hlede, Boris Hladnik) je pripustila v finale sedem najboljših.

Tekmovalni večer se je nadaljeval v soboto, 1. julija, z nastopom ostalih 20 skupin, od katerih je bilo le 8 pripuščenih na finalni nedeljski nastop. V soboto, pred začetkom tekmovanja, je bil slovesen sprejem na števerjanski občini.

Ansambel
Vrtnica iz
Nove Gorice -
zmagovalec
25. Festivala

Župan Corsi je s podžupanom Dominikom Humarjem povabil v občinsko hišo člane obeh strokovnih komisij in vodje nastopajočih ansamblov.

Na sobotnem večeru nas je prijetno presenetil novonastali zamejski ansambel Briški odmev iz Števerjana, ki ga sestavlja instrumentalni trio (Gregor Sfiligoj - harmonika, Mihael Corsi - kitara, Matej Terpin - bas kitara) s pevcem Sašo Hledetom.

V nabito polnem prostoru med borovci se je v nedeljo, 2. julija, v popoldanskih urah odvijal slovesni zaključek praznika slovenske narodne pesmi v zamejstvu. Kot že 5. leto zapored, sta napovedovalca Tajda Lekše in Janez Dolinar odprla tretji festivalski večer. Za enkratno vzdušje so poskrbeli člani folklorne skupine Pristava iz Buenos Airesa v Argentini. Nato sta prisotnim gostom podala uvodni pozdrav predsednik društva Marko Trečič in tajnica Franka Padovan Terčič. Čestitke in priznanja pa so prinesli še števerjanski župan Hadrijan Corsi, državni sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Vencelj, podpredsednik državnega zbora Republike Slovenije Miroslav Mozetič, goriški pokrajinski odbornik Cesare Oblak, predsednica Sveta slovenskih organizacij Marija Ferletič.

Besedo so prevzeli izbrani finalisti z izvedbo izvrine skladbe, ki jo je ocenjevala komisija, in izvedbo uspešnice iz zakladnice znanih melodij narodnozabavne glasbe, ki jo je izbralo občinstvo. Ko se je komisija za glasbo umaknila za dokončno razglasitev zmagovalcev, je prisotne zabaval najboljši slovenski pevec Alfi Nipič s svojimi muzikanti. Komisija je bila enotna, da je najboljši ansambel festivala *Vrtnica* iz Nove Gorice, že dobitnik prve nagrade pred dvema letoma. Pri občinstvu so bili najbolj priljubljeni *Primorski fantje* iz Pirana s pesmijo *Amore, amore*, ki je zmagala 24. festival. Tržaškemu narodnemu ansamblu je pripadla nagrada za

vokalno izvedbo. Najboljši kvintet je ansambel *Ekar* iz Starš, najboljši trio pa *Storžič* iz Golnika. Pri debitantih se je izkazal nasambel *Peter Fink* iz Novega mesta. Komisija za besedilo (Franko Žerjal, Irma Rauh in Franka Padovan) je izmed številnih besedil izbrala pesem *Hvala vam ptice za zlati živžav* avtorja Saše Martelanca.

V festivalskih dneh se je bila v prostorih Sedejevega doma tudi razstava lesnih izdelkov živih korenin Števerjanca Mirka Maraža.

Pokrovitelji, ki so finančno podprli realizacijo festivala in omogočili organizacijo so bili: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije - Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu; Briška gorska skupnost, ki je dala posebno podporo za tradicionalno razstavo briških vin; Svet slovenskih organizacij, ki je izdal zajetno brošuro o festivalih in delovanju društva; Radio Trst A, ki je snemal nastopajoče ansamble in direktno prenašal nedeljski finale; TV Primorka, ki je pripravila reportažo o 25. festivalu. Pomagali so tudi nekateri števerjanski podjetniki in številni dobrotniki, ki so navedeni v brošuri.

Sceno in plakate si je zamislil in mojstrsko izdelal Hijacint Jussa, razsvetljavo je izpeljal Branko Terčič, Niko Klanjšček in Igor Devetak pa sta se tudi letos uspešno potrudila pri ozvočenju.

Festivalsko vzdušje se je po tradiciji nadaljevalo pozno v noč. Za organizatorje in sodelavce festivala pa je praznik še v ponedeljek, ko ni več negotovosti za lepo vreme in skrbi za uspeh. To je dan, ko obujamo najlepše trenutke festivala in ko med borovci požvižgavamo nagrajeno melodijo. In že kujemo nove načrte za naslednji festival, predlagamo nove ideje. Zvečer se vsi preutrujeni od neprespanskih noči pozdravimo in ohranjamo dobro voljo za nadaljevanje »s ponosom, da je Festival naš!«

DELOVANJE LIKOVNE GALERIJE V KATOLIŠKI KNJIGARNI V LETU 1994/95

V lanskoletni sezoni je Katoliška knjigarna na Travniku v Gorici gostila vrsto uglednih slikarjev in piscev. Tako organizatorji Katoliške knjigarne nadaljujejo s kulturnim delom med Slovenci na Goriškem. Kulturni dom in Katoliška knjigarna sta edini likovni galeriji, ki veliko pozornosti posvečata slovenskim umetnikom.

7. oktobra je bila ob priliki Koroških dnevov na Primorskem v Katoliški knjigarni razstava dveh koroških slikarjev, imenitnega Valentina Omana in preseñetljive in pri nas nepoznane Zorke Loiskandl. Na predstavitvi je govoril dr. Janko Zerzer, prisotnih pa je bila vrsta uglednih moŹ, med katerimi naj omenimo predsednika stranke KrŹŹanski demokrati Lojzeta Peterleta, drŹavnega sekretarja za Slovence po svetu dr. Petra Venclja, slovenskega konzula in velikega prijatelja GoriŹanov prof. TomaŹa PavŹiŹa. Za glasbeno sceno so na prireditvah v KatoliŹki knjigarni kot vedno poskrbeli dijaki in profesorji Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice. Takrat pa sta nastopila Janja Kassl na kitari in Kristian FilipiŹ s flavto.

9. novembra so odprli v KatoliŹki knjigarni likovno razstavo goriŹkega umetnika prof. Franka Źerjala. Njegov kriŹev pot je bil sicer Źe prej natisnjen v istoimenski knjiŹici, ki je izŹla pri GoriŹki Mohorjevi. O njegovem lepem in enostavnem kriŹevem potu

je na razstavi spregovoril kritik JoŹko Vetric, za glasbeno spremljavo pa je poskrbel profesor Źela Vinko Popit.

24. novembra je bila v KatoliŹki knjigarni ob deseti obletnici smrti Rudolfa Saksida razstava, ki so jo priredili skupaj s Kulturnim domom. O velikem slikarju sta govorila prof. JoŹko Vetric in prof. Milko Renner, eden v KatoliŹki knjigarni, drugi pa v Kulturnem domu. Takrat je v KatoliŹki knjigarni igral prof. violine Igor Kuret, v Kulturnem domu pa trio F. Devetak - flavta, A. Konjedic - oboa in V. ŹadeŹ - fagot.

20. januarja 1995 je bila v KatoliŹki knjigarni fotografska razstava Paula Redferna, ki je GoriŹanom prikazal tudi video umetnost in multimedialne umetniŹke poskuse. O zanimivem avtorju sta govorila designer Fabio Smotlak in predsednik fotokluba Lo Scambio Luciano Berini, igral pa je saksofonist Simon Jazbec.

Lepo razstavo trŹaŹkega umetnika Franca Vecchietta so odprli v galeriji

Umetnik Franco Vecchiet ob odprtju svoje razstave

Katoliške knjigarne 15. marca, ko je o umetniku govoril kritik Joško Vetrh, igral pa je Godalni kvartet Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel v sestavi Gus, Bednarich, Bandelli, Lombardi. Vecchiet je goriškemu občinstvu predstavil predvsem najnovejše grafike.

Slovenski slikar Janez Kovačič pa se je predstavil goriškemu občinstvu 7. aprila, ko sta o njem v Katoliški knjigarni ob odprtju razstave govorila Pavle Gregorc in Joško Vetrh v italijanskem jeziku. Kovačič je goriško publiko očaral kot dober risar in dober portretist, na kitaro je takrat igrala Martina Gereon.

Zadnja razstava v lanskem letu je imela svojo otvoritev na 19. april, ko se je Gorici predstavil tržaški slikar goriškega rodu Demetrij Cej. Ceja je predstavil kritik Joško Vetrh, še najbolj pa so bile všeč Goričanom Cejeve zadnje slike, ki ohranjajo vso pravljíčnost Cejevega slikarskega jezika. Na tej razstavi je zaigrala flav-tistka Ana Černic.

Poleg razstav pa so v pretekli sezoni v Katoliški knjigarni potekale tudi predstavitve knjig in drugih publikacij. Knjigarna pa je sodelovala tudi pri predstavitvi Rebulove Kačje rože, ki je bila

sicer v Kulturnem domu v Gorici dne 6. oktobra 1994. 9. decembra je imela v Katoliški knjigarni predstavitev redne zbirke Goriška Mohorjeva družba in takrat so na prireditvi spregovorili msgr. Oskar Simčič in Marko Tavčar za založbo, dr. Jožko Markuža za Mohorjev koledar ter avtorja Alojz Rebula in Dušan Jelinčič. V decembru 1994 so predstavili knjigo dr. Rafka Dolharja Od Trente do Zajzere, o avtorju in delu je govorila prof. Nada Pertot. 19. decembra so o pesniški zbirki Nemir Jurija Paljka govorili pisatelj Igor Torkar in prof. Marija Češčut. 21. in 22. marca so v Katoliški knjigarni predstavili knjigo Slovenski Dunaj Draga Medveda, o kateri je govoril msgr. Oskar Simčič, takrat je bilo tudi srečanje goriške in celovške Mohorjeve družbe, predstavili pa so tudi frazeološki slovar Diomire Fabjan Bajc Dve muhi na en mah-Due piccioni con una fava. V mesecu februarju so predstavili knjigo prof. Borisa Paternuja France Prešeren, o kateri je govorila prof. Lojzka Bratuž. V aprilu je bila predstavitev štirih publikacij tržaškega krožka Virgil Šček. Prisotni so bili avtorji Ivo Jevnikar, Marko Tavčar,

Aleš Breclj, odsotna pa je bila avtorica Nadja Magajna.

V zelo skopih besedah je to vse. Mislim pa, da je pomen Katoliške knjigarne veliko večji, kot pa povejo ti skopi podatki. S svojim kulturnim delovanjem se je namreč knjigarna tako vrasla v tkivo goriškega ozemlja, da si ne moremo predstavljati kulturnega življenja brez njene delovanja.

Predstavitve frazeološkega slovarja prof. Diomire Fabjan Bajc Dve muhi ne en mah - Due Piccioni con una fava

PROSVETNA DEJAVNOST NA GORIŠKEM V SEZONI 1994/95

Zveza slovenske katoliške prosvete združuje 11 društev, ki s svojim kulturnim delovanjem zaobjemajo celo goriško pokrajino od Brd do Laškega.

Na pobudo ZSKP je bila v sezoni 1994/95 36. pevška revija *Cecilijanka*. Na odru goriškega Kulturnega doma je nastopilo 17 zborov: 2 z Goriške, med temi predstavnik italijanske zveze USCI, 1 s Tržaške, 1 iz Kanalske doline, 1 s Koroškega in 2 iz matične domovine.

Zveza je od 7. do 16. oktobra organizirala Koroške dneve na Primorskem. V Katoliški knjigarni je bilo odprtje razstave Zorke Loiskandl in Valentina Omana; v župnijski dvorani v Štandrežu je bila predstava s senčnimi lutkami in srečanje gojencev SCGV E. Komel z gojenci GS na Koroškem in v Kanalski dolini. V novogoriškem gledališču je Koroške dneve sklenila izvedba kantate C. Orffa *Carmina Burana*.

Članice Zveze se vsako leto za Vse sveste poklonijo žrtvam koncentracijskega taborišča v Gonarsu.

Dan slovenske kulture je bil posebno slovesen. V sodelovanju z ZSKD je naša Zveza razpisala natečaj z naslovom Simon Gregorčič v posoškem prostoru, ki je bil namenjen dijakom slovenskih šol vseh stopenj. Dela so bila razstavljena v Kulturnem domu ob Prešernovi proslavi. Nagrajevanje je bilo 6. febr. 1995, na sam Prešernov dan pa je bila osrednja proslava, ki so jo oblikovali člani Gledališke šole Gorica in Odra 90.

Med redna sodelovanja ZSKP s sorodnimi organizacijami spada tudi skupna pobuda s Slovensko prosveto iz Trsta, in sicer razpis natečaja Mladi oder z nagrajevanjem v Peterlinovi dvorani v Trstu.

V soorganizaciji z novogoriško ZKO in ZSKD smo priredili revijo Primorska poje v Kulturnem domu v Sovodnjah,

Izvedba Sattnerjeve kantate *Oljki* v štandreški cerkvi

Scenski koncert na borjaču - zbor Hrast vodi prof. Hilarij Lavrenčič

na kateri je nastopilo 6 zborov iz Slovenije.

Med izrednimi pobudami, ki smo jih izvedli v preteklem letu, zasluži prvo mesto Sattnerjeva kantata Oljki za soliste, zbor in orkester na Gregorčičevo besedilo. Počastili smo 150-letnico rojstva goriškega slavčka in 60-letnico smrti skladatelja p. Hugolina Sattnerja. V solističnih vlogah so nastopali: Mirjam Pahor-sopran, Patrizia Belloni-mezzosopran in Alessandro Švab-bas; zbor so sestavljali MeZ Sedej, MeZ Hrast in pevci iz Štandreža, Rupe-Peči, Gorice (Filej in Bratuž) in Alenke iz Števerjana. MeZ Podgora je v ozadju izvajal gregorijanski koral. Mladinski simfonični orkester je združeval glasbenike iz naše dežele. Kantato je dirigiral Hilarij Lavrenčič, sodelovali so številni korepetitorji. Obširno delo je doživelo nastop v cerkvi sv. Ignacija na Travniku v Gorici, dve ponovitvi v cerkvi v Štandrežu, po eno pa še v Trstu in na Koroškem.

Velik uspeh je doživel natečaj za izvirno skladbo na besedilo Franceta Balantiča ob 50-letnici smrti. Oddanih je bilo 42 izvirnih glasbenih del, od katerih 30 skladb za zbor v različnem sestavu, 11

samospevov s klavirjem in 1 kantata. Sodelovali so slovenski glasbeniki iz raznih krajev Slovenije, Italije, Koroške in Argentine. Komisijo so sestavljali: skladatelj Ivan Florjanc, dirigent Marko Munnih in muzikolog Edo Škulj. Nagrad so bili deležni naslednji skladatelji: Stanko Jericijo, Samo Vremšak, Štefan Mauri, Jože Trošt in Tomaž Svete. Vse nagrajene in priporočene skladbe so zbrane v zbirki z naslovom *Bogat sem kakor tihi glas piščali*. Pesmarico je uredila prof. Franka Žgavec, spremno besedo je prispeval dr. Andrej Bratuž, njen angleški prevod prof. Marija Klanjšček, likovno opremo pa ji je dal Franko Žerjal. Zveza je priredila slavnostni večer s predstavitvijo pesnika, podeljevanjem nagrad natečaja in predstavitvijo zbirke zborovskih skladb in samospevov.

1. maja je potekala v Doberdobju osrednja proslava ob 50-letnici konca vojne, ki jo je ZSKP priredila z ZSKD. Nastopili so združeni zbori in recitatorji. Članice Zveze so proslavile to obletnico v Rupih dne 25. aprila.

Ob 50-letnici slovenskih šol v Italiji je ZSKP sodelovala pri srečanju dijakov evropskih manjšin v telovadnici Kato-liškega doma.

V spomin na goriškega politika Janka Kralja je bila na pobudo Zveze ob 50-letnici njegove smrti v Komorni dvorani Katoliškega doma spominska svečanost. Govorili so prof. Tomaž Simčič, prof. Lojzka Bratuž in Lučka Kralj Jerman.

SLOVENSKO KULTURNO DRUŠTVO HRAST

Društvo je organiziralo tradicionalni Praznik pomladi, ki je obsegal predstavitve knjige Rafka Dolharja *Stezice*, ex-tempore, gostovanje dramske skupine Oder 90 in prosto zabavo.

Mešani zbor je pod vodstvom prof. Hilarija Lavrenčiča izvedel scenski koncert na borjaču z naslovom *Al' maraš kaj za me* v sodelovanju z dramsko skupino Oder 90 v režiji Franka Žerjala. Ob tej priliki je bila v župnijski dvorani krušarska razstava. Delo so ponovili v Slivnem, Kranjski gori in na Oslavju. Posneli so tudi videokaseto in jo predstavili na priložnostnem večeru. Mešani zbor je nadalje nastopal v Marianu na koncertu združenja USCI, na Cecilijanki, sodeloval pri kantati Oljki in pri otvoritvi novih prostorov občine v

Doberdobo. S samostojnimi koncerti se je predstavil v Novi Gorici in v Mavhinjah.

Društvo je priredilo v župnijski dvorani koncert združenja USCI in imelo v gosteh dramsko skupino iz Štandreža in Oder 90 iz Gorice.

Mlada dramska skupina, ki deluje v okviru društva, je pripravila miklavževanje.

PROSVETNO DRUŠTVO RUPA-PEČ

Mešani zbor prosvetnega društva Rupa-Peč je z dirigentom Zdravkom Klanjščkom imel številne nastope predvsem ob raznih priložnostih v domači vasi, Gorici in Štandrežu; nastopil je na Primorski poje v Sv. Križu, nadalje v Št. Vidu na Dolenjskem, v Vipavi, na reviji Sovodenjska poje, v Štmavru, na božičnicah v Jamljah, goriški stolnici, na Mirenskem gradu in na Vrhu sv. Mihaela. Oblikoval je slovesnost ob 25-letnici slovenske katoliške skupnosti v Milanu skupaj z mešanim zborom iz Štandreža. Ob koncu sezone je zbor priredil samostojen koncert v Katoliškem domu v Gorici ob svoji 60-letnici

MPZ
Rupa-Peč
ob prejemu
Černtovega
priznanja
za svoje
60-letno
delovanje

delovanja. Za to je dobil priznanje Dušana Černeta.

Društvo je organiziralo tradicionalni *Praznik fitalje* s kulturno-rekreacijskim programom; pevsko srečanje z zbori iz Dobove in Vrtojbe, 3-dnevni izlet v Toskano, izlet na sneg v Gerlitzu in kulturne večere diapozitivov Pogled v naravo in Brda v sliki.

Otroški zbor je pod vodstvom Tanje Kovic nastopil na Mali Cecilijanki v Gorici. Otroci so pripravili tudi miklavževanje v Rupih in peli na srečanju z OZ iz Štmavra.

PROSVETNO DRUŠTVO ŠTANDREŽ

Prosvetno društvo Štandrež združuje mešani, mladinski zbor ter dramsko skupino.

Mešani zbor je nastopil na tradicionalnih revijah Primorska poje in na slovenski ter italijanski Cecilijanki v Gorici. Skupaj z mešanim zborom Rupa-Peč so štandreški pevci sodelovali na 25-letnici slovenskega bogoslužja v Milanu. Predstavili so se tudi na 25. Taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični. Večino nastopov je mešani zbor pod vodstvom Ticijane Zavadlav, s pomočjo Silvana Zavadlava, imel pred domačo publiko v domu Antona Gregorčiča, in sicer ob slavnostnem večeru 70-letnice župnije, na Gregorčičevi proslavi, na Prazniku miru in na Prešernovi proslavi v domu Andreja Budala v Štandrežu.

Mladinski zbor vodita Kristina Marušič in Martina Nanut. Nastopal je na proslavi društva prostovoljnih krvodajalcev, ob dnevu mrtvih, na zahvalni nedelji, na miklavževanju, Mali Cecilijanki, v domu za ostarele v Ločniku in v Zavodu sv. Družine.

Društvo je pripravilo *Praznik špargljev* z bogatim kulturno-razvedrilnim programom. Priredili so tudi koncert zborja Ja-

cobus Gallus iz Trsta. Na martinovanju so prikazali članom društva posnetke raznih nastopov.

Dramska skupina je slavila 30. obletnico obstoja. Naštudirali so celovečerno komedijo *Kandidiraj, le kandidiraj* Janeza Povšeta, ki sta jo za štandreške igralce priredila režiserja Emil Aberšek in Janez Starina. V Štandrežu so jo ponovili dvakrat. Nastopili so še v Doberdolu, Nabrežini, v Marijinem domu v Trstu, v Kulturnem domu v Gorici, v Mačkoljah, Bazovici, Ricmanjih in na 1. zamejskem festivalu amaterskih dramskih skupin v Mavhinjah.

Ob 30-letnici so se spomnili pokojnih članov z mašo, priredili so slavnostni večer s podeljevanjem priznanj in okroglo mizo. Izdali so tudi bogato spominsko publikacijo. Poleg celovečerne igre so člani dramske skupine naštudirali enodejanko *Človek brez smeha*, ki so jo prikazali na Prazniku špargljev in v Katoliškem domu v Gorici.

Mladi člani dramske družine so pripravili igro *Veliki paket* za miklavževanje in prejeli nagrado Mladi oder.

PROSVETNO DRUŠTVO PODGORA

Otroški pevski zbor iz Podgore je nastopil na miklavževanju, ob dnevu mrtvih in 25. aprila na komemoraciji pri spomeniku v Podgori.

Mešani zbor spremlja vse cerkvene praznike in slavnosti v svoji vasi. Zbor redno nastopa na Cecilijanki, reviji v čast sv. Ceciliji v cerkvi sv. Ignacija, na Primorski poje in na revijah slovenskih cerkvenih pevskih zborov v Sloveniji. Celovečerne koncerte je imel zbor v Pivki, Sondriu, pri Slovincih v Belgiji in v Pevmi ob 10-letnici smrti Emila Valentinčiča. Nastopil je še v Landarski jami, na božičnih revijah v Trstu in Režiji ter na Koroški poje v Celovcu in Trbižu.

Štandreška
dramska
skupina
predstavlja
komedijo
Kandidiraj le
kandidiraj.

Moška pevska skupina Akord je nastopila pod vodstvom dirigenta Mirka Špacapana ob dnevu mrtvih, na Prešernovih proslavah v Podgori in na Plešivem, na Primorski poje, na Cecilijanki, na Prazniku kostanja. Koncertirali so še v Pivki, Sondriu, Belgiji, na političnem shodu v Gorici, v Bazovici, Rodiku, Štandrežu in na Koroški poje.

Dramska skupina je z učiteljico Lidijo Jarc pripravila razne prizore za miklavževanje in Prešernovo proslavo v Podgori in na Plešivem.

Društvo je nadalje organiziralo dva koncerta v župnijski cerkvi: koncert nabožne glasbe mešanega in moškega zboru iz Šentjurja pri Celju in koncert Cantate Domino - klasične religiozne glasbe zboru Filipinske univerze.

MOŠKI ZBOR MIRKO FILEJ

V sezoni 1994/95 je zbor izvedel Šorlijev Sonetni venec, s katerim je nastopil v Štandrežu in na Vranskem blizu Celja.

Poleg tega so se goriški pevci predstavili na rednih revijah (Primorska poje v Sežani, na Cecilijanki in na reviji v čast sv. Cecilije na Travniku, na božičnem koncertu Združenja cerkve-

nih pevskih zborov v stolnici in na Taboru slovenskih pevskih zborov v Stični).

Moški zbor Filej sodeluje tudi z italijanskimi goriškimi zbori, s katerimi so pripravili božični program in ga izvedli v stolnici.

Zbor Filej je gostoval v Medvodah pri Ljubljani ob slovenskem kulturnem prazniku. Sodeloval je tudi pri maši vzhodnega obreda v cerkvi v Štandrežu in v Ažli v Slovenski Benečiji.

LJUDSKI RADIO

Slovenski odsek je deloval neprekinjeno skozi celo leto, le v poletnih mesecih so mirovale tedenske govornjene rubrike. Slednje so pripravljali člani kluba izobražencev iz Nove Gorice (Petkova srečanja, ki obravnavajo družbena in verska vprašanja) in Kinoatelj iz Gorice (Filmske beležke).

Za slovenske oddaje je vse dni v tednu, razen ob nedeljah, skrbelo 13 stalnih sodelavcev, ki so pripravili spored od 20. do 22. ure; pomagali so jim še telefonisti, sodelavci v diskoteki in pri stranskih mikrofoni.

Stalne večletne oddaje so bile: Mikrofon je poslušal za vas - zapisi z naših prire-

ditev, ki je dosegla število 500; Samotni pastir - tedensko predavanje z raznoliko tematiko; Radijski prizor v izvedbi skupine Oder 90. Občasne govorjene oddaje so bile še: Skavtski kotiček, Otroški kotiček, Nekaj minut za duha.

V sodelovanju z radijsko postajo Šmarje pri Jelšah se je nadaljevalo posredovanje oddaje Klic dobrote.

Stalne glasbene oddaje so bile: Klasična glasba, Iz slovenske zborovske košare, Narodna zabavna glasba CFB, Country in Western, V živo je lepše, Kratke želje na UKV.

MEŠANI ZBOR LOJZE BRATUŽ

Zbor je redno deloval in nastopal pod vodstvom prof. Stanka Jericija. Nastopili so na tradicionalni Cecilijanki, na božičnici v goriški stolnici.

Na reviji Primorska poje v Boljuncu je zbor prejel priznanje za 25. nastop na tej reviji.

SLOVENSKO KATOLIŠKO PROSVETNO DRUŠTVO MIRKO FILEJ

Delovanje SKPD je osredotočeno na gledališko dejavnost. Skupina Oder 90 je sooblikovala z mešanim zborom iz Doberdoba scenski koncert Al' maraš kaj za me? z uprizoritvami v Doberdobo, Slinvem, Kranjski gori in na Oslavju. Za delo so dobili priznanje Mladi oder.

Člani Odra 90 so v sodelovanju z *Gledališko šolo Gorica* oblikovali osrednjo Prešernovo proslavo v Kulturnem domu.

V režiji Darka Komaca so postavili na oder Kuhneltovo komedijo En dan z Edvardom. Premiera je bila v Kulturnem domu v Gorici, ponovitve pa v Doberdobo, Števerjanu, Štmavru in na 11. Srečanju goriških ljubiteljskih gledaliških skupin.

Člani društva (Anka Černic, Jan Lepoli in Alessio Stasi) sodelujejo z od-

dajami pri Ljudskem radiu, člani Odra 90 so napovedovalci na raznih prireditvah po Goriškem ali pa sodelujejo z recitacijami.

KULTURNO DRUŠTVO SABOTIN

Osrednje prireditve v organizaciji društva potekajo v okviru praznovanja vaškega zavetnika sv. Valentina v Štmavru. Ob tej priliki je društvo pripravilo razstavo z naslovom *Cerkve v Pevmi, Štmavru in na Oslavju*. Na predvečer praznika sv. Valentina je potekal kulturni večer *Brda v sliki in besedi*. Večer so popestrili s svojim nastopom domači recitatorji in moški zbor. Kot gost je nastopil mešani zbor Rupa-Peč. Na sam praznik je bila slovesna sveta maša in šagra.

Društvo je pripravilo vrsto kulturnih večerov z diapozitivi oz. predstavami knjig. Prikazali so diapozitive o Keniji in Kilimandžaru, o ljudskih tradicijah v Štmavru in bližnjih krajih FJK, Avstrije in Slovenije. Vlado Klemše je predstavil knjigo *Krajevna ledinska in vodna imena*.

V sodelovanju z rajonskim svetom je društvo sooblikovalo tradicionalni 5. pohod na Sabotin in družabnost ob koncu leta.

Mladinski krožek, ki uspešno deluje v okviru društva, je izpeljal plesni tečaj, pripravil je miklavževanje z nastopom otroškega zbora in dvema prizorčkoma, ki so jih sami člani napisali in zrežirali. Ponovitvi sta bili še na miklavževanjih v Rupi in Ronkah. Mladi so organizirali tudi pik-nik, novoletno družabnost s plesom in pustni obisk po vasi.

Otroški zbor je z dirigentko Nadjo Kovic nastopil na miklavževanju v domači vasi in na Mali Cecilijanki. Skupaj z otroki iz Rupe so v božičnem času sodelovali pri sv. maši v Rupi in Štmavru.

Društvo ohranja tudi tradicijo ob zahvalni nedelji s pripravo kmečkega voza in silvestrovanje.

SLOVENSKO KATOLIŠKO PROSVETNO DRUŠTVO F. B. SEDEJ

Združuje mešani, otroški zbor, mladinski krožek in Števerjanski vestnik.

Mešani zbor je pod vodstvom prof. Bogdana Kralja in Hermana Srebrniča nastopal na Cecilijanki v Gorici in na reviji Primorska poje na Trbižu, sodeloval je pri vaških praznikih. Zbor je sodeloval v celoti pri kantati Oljki; poklonil se je žrtvam v taborišču v Gonarsu, pel na Prešernovih proslavah v Sedejevem domu in v Kulturnem domu na Bukovju. Ob koncu sezone je zbor pripravil v števerjanski cerkvi celovečerni koncert z zborom Vesna iz Sv. Križa.

Otroški zbor vodi Valentina Humar. Nastopil je na miklavževanju v Števerjanu, na Mali Cecilijanki, pri glavni božični maši, na božičnici otroških in mladinskih zborov na Kapeli v Novi Gorici in v Dornberku na matrninskem dnevu. Zaradi bolezni so otroci peli pri maši 1. sv. obhajila pod vodstvom Anke Černic.

Mladinski krožek je pripravil letovanja za mladino na Ligu, poletne počitnice na Bledu, zimovanje pa v Bohinju. Nadalje so mladi pripravili natečaj Moje ja-

slice, razne kulturne večere z diapozitivi, izlet na sneg, pustni sprevod po vasi in kuharski tečaj.

Števerjanski vestnik redno izhaja. V sezoni 1994/95 so izšle 4 številke.

Društvo pripravlja tudi raznovrstne kulturne pobude. V gosteh so imeli skupino Oder 90 z igro *Divji lovec*, organizirali družabnost za vse sodelavce društva, koncert moškega zbora Jožko Kovačič s Koroške, nagrajevanje športnega tedna, martinovanje, silvestrovanje, božičnico, Prešernovo proslavo z Jožkom Kragljem in pustovanje v Katoliškem domu.

Mlajša dramska skupina je s Franko Padovan in Kristino Corsi naštudirala igrico za božičnico in miklavževanje in dobila priznanje Mladi oder.

Števerjanski festival, od 30. junija do 2. julija, je doživel svoj srebrni jubilej. Nastopilo je 35 ansamblov iz Slovenije in zamejstva. V okviru praznovanj ob 25-letnici je bil v soboto, 24. junija, koncert ansambla Edvin Fliser, v nedeljo pa je bil v gosteh Alpski kvintet.

O delovanju kulturno-rekreacijskega društva Jadro iz Ronk poroča njen predsednik inž. Karlo Mučič (*glej str. 167*).

Števerjanski MPZ pri odkritju spomenika dr. Ivu Komjancu v Malcesine 8.10.1995

PROSVETNA DEJAVNOST NA TRŽAŠKEM V SEZONI 1994-1995

Pregled kulturnega delovanja v tem prispevku obsega predvsem organizacije in ustanove, ki imajo svoj sedež v središču mesta na Donizettijevi ulici št. 3. Delovanje perifernih društev žal ni zaobjeto v ta pregled, a verjetno bi bilo tudi preobsežno za en sam članek. Tu so zabeležene predvsem kulturne pobude društev, ki delujejo v mestu in so širšega pomena. Pregled sega od oktobra 1994 do septembra 1995.

Zadruga Slovenski dom, ki je lastnik sedeža na Donizettijevi, se je zadnja leta potrudila, da je olepšala klubske prostore in pridobila še nekaj sob za organizacije, ki tu delujejo. Za to je izkoristila deželni prispevek in pomoč iz matice, ki jo je prejela preko sklada SSO.

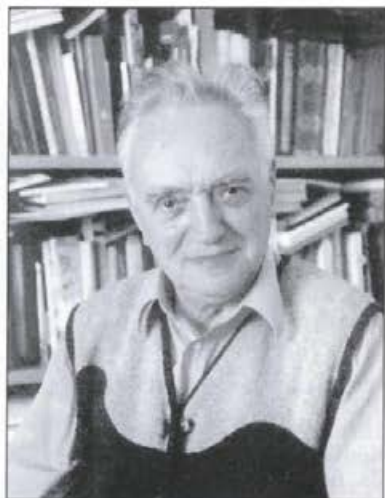
V nadaljevanju povzemamo prireditve, ki so bile v teku sezone.

DRUŠTVO SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV

Prireditve:

Zdravko Debelak (zbiralec starih glasbil) je prikazal lajno, harmoniko in gramofon (3.10.1994); Boris Gombač: Trst-Trieste, dve imeni, ena identiteta (10.10.); dr. Janez Zorec, astrofizik: Kaj je novega v vesolju? (17.10.); dr. Paolo Blasina: »Škof Santin in duhovščina v Tržaško-koprski škofiji 1938-45 (24.10.); dr. Drago Legiša in dr. Rafko Dolhar: »Ob 40-letnici konca STO« (31.10.); Saša Rudolf in Filibert Benedetič: Kakšno televizijo za Slovence v zamejstvu? (7.11.); Srečanje s pesnikom Tonetom Kuntnerjem (14.11.); Pavle Merku - Tudi toponomastika ima svoje tabuje (21.11.); msgr. Zdravko Reven in urednik celjske

Mohorjeve družbe Matija Remše: »Palme mučeništva« (28.11.); Janko Ban in Ivan Florjanc sta predstavila lasersko ploščo »Gallusovo zvočno bogastvo« (5.12.); Brižinski spomeniki v itlijanščini. Pri predstavitvi sodelujejo Janko Jež, Paolo Parovel in prof. Martin Jevnikar (12.12.); Jože Špeh: Božična misel (19.12.); podelitev odličij ZKO: Maroltovo priznanje Marti Požar za delo na etnografskem področju in Linhartova listina Lučki Susič za delo na gledališkem področju (9.1.1995); dr. Drago Ocvirk: Nova šola v Sloveniji. Za človeka ali proti njemu? (16.1.); dr. Drago Legiša: Vrnimo se k politiki! (23.1.); dr. Edi Kovač: Rešimo razum (30.1.); Duško Jelinčič: Dva vzpona v Himalaji (z diapozitivi) (6.2.); dr. Božidar Jezernik: Povojno taborišče na Golem otoku (20.2.); Porabski večer: »Podoba našega otroka v Porabju« (27.2.); Denis Poniž: Anica Perpar: Limonovec -

Prof. Alojz Rebula je prejel Prešernovo nagrado 1995 za svoje življenjsko delo.

Pri predstavitvi italijanske izdaje Brižinskih spomenikov sodelujejo: (z leve) prof. P. Parovel, dr. Janko Jež in prof. Martin Jevnikar

predstavitev pesmi (6.3.); Nada Pertot: Predstavitev knjige *Lažni prijatelji* Diomire Fabjan Bajc (13.3.); dr. Janek Musek: *Psiholški portret Slovencev* (20.3.); Janez Bizjak o Triglavskem narodnem parku (z diapozitivi) (27.3.); Bojan Godeša: »Kdor ni z nami, je proti nam« Slovenski izobraženci med revolucijo, NOB in protikomunisti (3.4.); Predvelikonočno srečanje s škofom msgr. L. Bellomijem (10.4.); dr. Aleš Gabrič: »Socialistična kulturna revolucija 1953-62« (24.4.); sociologinja Leda Dobrinja o Istri - revitalizacija Loparja (15.5.); Prof. Justin Stanovnik: ob 50 letnici konca vojne (22.5.); Jera Vodušek Starič: *Dosje Mačkovšek* (29.5.); dr. Anton Stres: »Človek in njegov Bog« (5.6.); Josip Pečenko predstavi novo študijo Danieleja Bonamoreja (12.6.); Alojz Rebula: »Na prepihu časa« (dr. Janez Gril in dr. Stane Gabrovec) predstavitev knjige (19.6.); Tri literarna dela celjske Mohorjeve družbe o prelomnem času (Ludve Potokar, Mara Cerar Hull, Marko Kremžar) - sodelujejo: Matija Remšče, Janko Jeromen, France Pibernik, berejo: Sara Baldè, Livij Valenčič, Matejka Maver (26.6.).

DRAGA 95

Zelo odmevna je bila lanska jubilejna DRAGA 95. Bila je to že 30. izdaja takoiimenovanih študijskih dnevo, ki jih od leta 1966 prireja Društvo slovenskih izobražencev v Trstu. Lani so poleg običajnega zbornika s predavanji in diskusijo prejšnjega leta izdali tudi poseben jubilejni zbornik *Drage* z naslovno *Svobodni mikrofoni Drage*. V njem so zbrana pričevanja in spomini več kot tridesetih nekdanjih predavateljev na Dragi. Program na XXX. Dragi 95 pa je bil naslednji:

Dr. Brane Senegačnik: *POSTMODERNA MED SMISLOM IN NESMISLOM* (1.9.); Danilo Slivnik: *SLOVENIJA PO PETLETNI DEMOKRACIJI* (2.9.); dr. Jože Marketz: *SOŽITJE MED ETNIJAMI NA VERSKEM PODROČJU* (3.9.); dr. Hubert Požarnik: *KAKO JE Z DUHOVNO EKOLOGIJO?* (3.9.).

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

SKK je mladinska organizacija, v katero so vključeni predvsem študentje

Podelitev Maroltovega priznanja gospe Marti Požar za delo na etnografskem področju v DSI

višjih šol. Redna sezona društva se odvija od začetka do konca šolskega leta. V sezoni 1994/95 je bil program društva naslednji:

Začetek sezone - pogovor in družabni večer (24.9.1994);

Kaj menijo mladi o problematiki splava? (1.1.); Igra zamenjav v Štandrežu (2.10.); Boris Pahor in gledališki krožek SKK ob 90-letnici rojstva Edvarda Kocbeka (8.10.); Kaj nam bo nudilo v tej sezoni Slovensko stalno gledališče (Miroslav Košuta in Diomira Fabjan Bajc) (15.10.); prof. Mirjam Bratina Pahor: Zakaj je budizem tako popularen? (22.10.); Film: Mali Buda (5.11.); Martinovanje (12.11.); inž. Marjan Jevnikar: Trekking v Ladaku (diapozitivi) (19.11.); Kristina Martelanc: Mladostniški odnosi s starši in odnosi med spoloma (26.11.); Miklavževanje (3.12.); prof. Nada Pertot: Ob 150-letnici rojstva Simona Gregorčiča in recital SKK (10.12.); Filmski večer za otroke (17.12.); prof. Jože Pirjevec: Kavkaški narodi in osrednja ruska oblast (14.1.1995); IV. Slovenija party: Gledališki krožek SKK, mešani zbor iz Mačkolj, govornik prof. Tomaž Simčič, častni gost Ivan Oman (21.1.); Film: Jurassic Park (28.1.); Gostovanje članov

gledališkega krožka SKK z »Igro za menjav« v Rimu (26.1.-30.1.); Erika Košuta: Ekvador od morja do snežnih vrhov (diapozitivi) (4.2.); Prešernova proslava, podelitev nagrad literarnega in likovnega natečaja SKK (11.2.); Družabni večer (17.2.); Film in družabnost (25.2.); Nadja Maganja: »8. marec - dan žena«, sodelujejo: Mara Petaros, Mojca Mljač, Marjanka Rebula (4.3.); Igre (11.3.); Manjšinski mozaik v Evropi 18.3.); Film: Schindler's list (25.3.); Srečanje z Alojzom Rebulo in recital gledališkega krožka SKK in SP (1.4.); Koncert skupine Jonathan (8.4.); Diomira Fabjan Bajc predstavi svoja dva slovarja: Lažni prijatelji in Dve muhi na en mah (6.5.); Lida Turk o TIGRU (13.5.); Prof. Zora Tavčar predstavi pesnika Cirila Zlobca; sodeluje gledališki krožek SKK (20.5.); SKK QUIZ (27.5.).

V. DRAGA MLADIH

Drago mladih je lani že petič pripravil Mladinski odbor Slovenske prosvete v sodelovnjaju s katoliškimi skupinami študentov iz Ljubljane in Maribora. Lani je bila skupna tema predavanj posvečena medijem in njihovemu vplivu na človeka.

Program je bil naslednji: časnikarka Manca Košir: Mediji sedanosti (31.8.); sociolog Franc Trček: Mediji bodočnosti (1.9.); Okrogla miza: Mediji-politika-etika. Sodelovali so časnikarji Danilo Slivnik, Vida Petrovič in Drago Legiša (2.9.).

ZVEZA CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV

Sedež v Donizettijevi ulici ima tudi Zveza cerkvenih pevskih zborov, ki združuje številne cerkvene pevske zборе na Tržaškem. Duša te organizacije je zborovodja in skladatelj dr. Zorko Harej. Tu povzemamo koledar nastopov, ki jih je priredila zveza v pretekli sezoni 1994/95:

REVIJA PEVSKIH ZBOROV v Kulturnem domu v Trstu (20.11.1994); BOŽIČNI KONCERT - združeni mešani zbor je vodil prof. Aleksandra Pertot, v stolnici sv. Justa v Trstu (8.1.1995); v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani (5.1.95); v stolnici Marijinega vnebovzjetja v Kopru (22.1.95).

25. jubilejna revija PESEM MLADIH v Kulturnem domu v Trstu (2.4.95). Priložnostno misel je podala Ljuba Smotlak.

PRIMORSKA POJE - v Kulturnem domu na Proseku - koncert je priredilo ZCPZ (9.4.95).

KONCERT izbranih otroških in mladinskih zborov z območnih revij Primorske v Kulturnem domu v Trstu (3.6.95).

SEMINAR ZA PEVOVODJE, PEVCE IN ORGANISTE od 13. do 19. avgusta 1995 v Dobrni pri Celju.

KNJIŽNICA DUŠANA ČERNETA

Knjižnica Dušana Černeta deluje v prostorih Slovenske prosvete že dolgo vrsto let. Zbira predvsem tisk, ki je izšel v zamejstvu in zdomstvu. Knjižnica je pripravila dve publikaciji o zdromskem tisku, to sta bibliografiji o argentinskem tisku. Pravkar je v pripravi tudi bibliografija o slovenskem tisku, ki je izšel v Angliji. Knjižnica je lani pripravila prilogo Mladike z Novicami o dejavnosti knjižnice, pripravila pa je tudi razstave tiska in večer ob dvajsetletnici druge Kocbekove afere ob izidu Pahorjeve in Rebulove »zelene knjige«. To srečanje je bilo v Peterlinovi dvorani 23. februarja 1995.

ZCPZ iz Trsta je priredila 25. revijo otroških in mladinskih zborov Pesem mladih.

NAGRADA VSTAJENJE

Podelitev nagrade Vstajenje predstavlja vsako pomlad pravi praznik slovenskega umetniškega ustvarjanja. Lanska podelitev nagrade je bila že 32. Prejel pa jo je zamejski ustvarjalec, avtor več knjig planinske literature dr. Rafko Dolhar za življenjsko delo.

KOROŠKI KULTURNI DNEVI NA PRIMORSKEM

Od 7. do 16. oktobra 1994 so se odvijali na Primorskem že tradicionalni šesti koroški dnevi, ki so jih priredile krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Niz prireditvev je v tednu dni predvideval gledališke in pevske nastope, okroglo mizo, razstavo, lutkovno predstavo in druge prireditve, ki so poživile naš zamejski prostor in predstavile kulturno delovanje koroških rojakov. Za kroniko naj zabeležimo glavne prireditve: v Katoliški knjigarni sta razstavljala Zorka Loiskandl-Weiss in Valentin Oman; v Naborjetu so odprli razstavo Ziljska noša; v štandreškem župnijskem domu Anotn Gregorčič je društvo Šmihel prikazalo senčne lutke s predstavo Drevo nad prepadom; skupina Lutke mladje iz Celovca je v Kulturnem domu v Trstu nastopila s predstavo Marjana Pungartnika Sonček, kje si?; Gorici je bilo srečanje glasbenih šol z obeh dežel; v Kulturnem domu v Novi Gorici pa so Koroški zbori in glasbeniki nastopili s kantato Carla Orffa Carmina burana.

PREŠERNOVE PROSLAVE

Slovenska prosveta je sodelovala pri organizaciji skupne Prešernove proslave, ki so jo v Kulturnem domu v Trstu priredile Zveza slovenske katoliške pro-

svete, Slovenska prosveta in Zveza slovenskih kulturnih društev. Poleg te proslave pa sta Društvo slovenskih izobražencev in Slovenski kulturni klub pripravila v Peterlinovi dvorani vsak svojo proslavo s kulturnim programom in nagrajevanji.

13. februarja 1995 je bila tako osrednja prireditvev, ki jo je pripravilo Društvo slovenskih izobražencev. Pri tem so razdelili nagrade 23. literarnega natečaja Mladike in fotografskega natečaja. Iz nagrajenih del na natečaju so brali člani Radijskega odra. Gojenci Glasbene matice (kvartet violin in klavir) pa so poskrbeli za glasbeno kuliso. Slavnostna govornica je bila prof. Bruna Pertot.

MLADIKA

Revija Mladika je leta 1995 sklenila 39. letnik. Revija izhaja zadnja leta na 40 straneh. V vsaki številki je tudi mladinska priloga RAST. Občasno objavlja tudi Novice Knjižnice Dušana Černeteta. Mladika postaja z znamenitimi intervjuji s Slovenci po svetu, ki jih pripravlja Zora Tavčar, in z objavo dokumentov Iz naših arhivov, ki jih je v uredništvo prinesel predvsem Ivo Jevnikar, nepogrešljiv vir informacij in podatkov o našem življenju.

Na lanski literarni natečaj je prišlo preko 100 prispevkov v prozi in v verzih. Nagradili so Katarino Mahnič, Andreja Arka in Irmo M. Ozbalt (za prozo) ter Željka Perovića, Mihaelo Jarc Zajc in Branka Miklavca (za poezijo). Več del v prozi in poeziji je komisija priporočila za objavo.

Uspel je tudi fotografski natečaj: nagrajeni so bili Janez Korošin, Ivan Strmole, Magda Šturman in Tomaž Susič.

Revija Mladika je lani doživela izredno priznanje tudi kot založba. Izdali so več knjig, izreden uspeh pa sta doživeli predvsem predstavitev Brižinskih spomenikov v italijanščini (dr. Janko Jež in Paolo Parovel) ter vodnik z naslovom Re-

pentabor, prav tako v italijanščini, ki sta ga napisala Ariella Tasso Jasbitz in Paolo Parovel. Obe publikaciji, ki sta italijanskemu bralcu predstavili našo zgodovino in naše kraje, sta prispevali k širjenju zanimanja za slovensko kulturno med Italijani. Knjiga o brižinskih spomenikih je bila deležna posebne pozornosti tudi v Sloveniji. Izdajatelja in avtorja knjige je sprejel predsednik Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani dr. France Bernik. Pri Mladiki so lani izšle še sledeče knjige: zbornik predavnaj Drage 94 z naslovom *Slovenci in prihodnost*, jubilejni zbornik za 30. Drago z naslovom *Svodobni mikrofo- ni Drage* in znanstvena študija o slovenskih in italijanskih paronimih *Lažni prijatelji*, ki jo je napisala prof. Diomira Fabjan Bajc. Izšel je tudi običajni letni bilten Draga 95.

SKLAD DUŠANA ČERNETA

Iz Skalda Dušana Černeta so lani podelili nagrado msgr. dr. Kazimiru Humarju za njegovo življenjsko publicistično delo in pokončno držo. Na podelitvi so sodelovali Saša Martelanc, Marija Češčut in sopranistka Mirjam Pahor ob klavirski spremljavi Helene Plesničar. Večer je bil v komorni dvorani Katoliškega doma v Gorici 10. junija 1995.

KROŽEK ZA DRUŽBENA VPRAŠANJA VIRGIL ŠČEK

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček je lani izdal kar štiri bele knjige, to so publikacije, ki zadevajo življenje slovenske narodne skupnosti v Italiji. Publikacije so predstavili na raznih krajih. Na svojem sedežu so jih predstavili 12. maja 1995. Od kar se je lani krožek vselil v nov sedež v ulici Gallina v Trstu, je nekaj zanimivih večerov priredil kar na svojem sedežu, kjer imajo lepo opremljeno dvorano.

Razstave prirejajo razne organizacije predvsem v Peterlinovi dvorani. Tako so tam priredili razstave Slovenski kulturni klub, Knjižnica Dušana Černeta in predvsem Društvo slovenskih izobražencev. Omenimo naj razstavo Franka Žerjala Križev pot in razstavo Marte Kunaver, katero je uvedla umetnostna zgodovinarica Maruša Avguštin.

DR. ZORKU HAREJU NAJVIŠJE PRIZNANJE

Na slavnosti seji Zveze kulturnih organizacij Slovenije v Cankarjevem domu v Ljubljani so 6. dec. 1994 podelili dve zlati in pet srebrnih odličij najzaslužnejšim delavcem na področju ljubiteljske kulture. Dobitnik odličja z zlatim listom je bil tudi dr. Zorko Harej, dolgoletni predsednik ZCPZ, ki se je glasbi posvetil z veliko ljubeznijo že v mladih letih in ji ostal zvest do danes. Dr. Harej ima veliko zaslug kot pevovodja, skladatelj in organizator, pa tudi kot publicist. Dr. Hareju, ki je tudi naš dolgoletni sodelavec, iskreno čestitamo.

Dr. Zorko Harej - dobitnik najvišjega priznanja za življenjsko delo

PROSVETNO DELOVANJE V BENEČIJI IN REZIJI

Sezono 1994/95 je označeval bogat program prireditev, ki so objele širok spekter beneške oz. širše zamejske realnosti. Skop in podroben seznam raznih srečanj bi bil verjetno neumesten, zato smo se omejili na tiste iniciative, ki so imele zaradi svoje pomembnosti najzanimivejši odmev.

Začnimo torej pri avgustu 1994, ki je bil kljub počitniškemu vzdušju vseeno bogat z raznimi pobudami; ob tretjem Srečanju Slovencev na Matajurju, ki je med drugim potekalo v znamenju 40-letnice Trinkove smrti, moramo omeniti posebno zanimivo manifestacijo, ki je imela tudi velik odziv v javnosti. Gre za **Postajo Topolove**, ki so jo priredili neurtudni kulturni delavci društva Rečan (ki deluje že 25 let); od 2. julija do velikega šmarna so postale Topolove kulturno središče Benečije: poezija, lutke, glasba, razstave, gledališče, fotografija so v tem mesecu oživeli vasico, ki je bila usojena pozabi; zaradi bogatega in raznovrstnega programa jo je namreč obiskalo veliko število ljudi od vsepovsod.

V Reziji pa so ob manifestaciji **Okno odprto v bodočnost**, namenjeni liku Alda Madotta, gostili 25 mladih zamejcev, ki so na 14. Raziskovalnem taboru s pomočjo mentorjev in domačinov že drugič raziskovali ekonomsko-socialne oz. kulturne značilnosti doline rož. Avgusta oz. septembra pa moramo zabeležiti tudi izgubo dveh beneških Čedermacev, res hud udarec za te slovenske doline, in sicer msgr. Zdravka Birtiča, ki je bil priljubljen tudi kot literarni ustvarjalec ter g. Artura Blasutta, ki je zaradi svojih prizadevanj in ljubezni do beneškega človeka doživel marsikatero krivico in napad.

September je mesec, ko se začne novo šolsko leto in z njim povezane analize števila dijakov v šolskih klopeh; v Špetru pa predstavlja glavni problem finančna stiska nedržavnega šolskega centra, kajti število novih vpisanih dijakov kaže na pozitiven trend. Razveseljive novice so zabeležili tudi v Tipani, kjer so prizadevanja krajanov in občinske uprave uresničila tečaj domačega slovenskega jezika v tamkajšnjem vrtcu, za letošnje šolsko leto pa so temu dodali še dopoldanske ure slovenščine na osnovni šoli.

Dvojezična vzgoja je bila tema tudi pomembnega posvetovanja **Otroški govor in manjšina**, ki ga je novembra 1994 priredil študijski center Nediža v Špetru; predstavniki evropskega manjšinskega mozaika so se na seminarju soočali z izkušnjami dvojezičnega šolanja v iskanju stika med znanstvenimi raziskavami in konkretnimi rezultati dvojezičnih vzgojnih programov. Posvet je privabil veliko število ljudi in vzbudil veliko pozornost italijanske in tuje javnosti.

S šolskega področja pa se je lani aprila odvijala v zamejstvu velika prireditev evropskih manjšinskih šol Slovenska Evrošola 1995. Beneški osnovnošolci so bili soudeleženi pri povezovalnem programu, medtem ko so njihove družine gostile skupino 31 Bretoncev.

Videmski nadškof Alfredo Battisti je božično noč 1994 daroval na Matajurju. Prvič po 21. letih je zapustil svojo katedralo v Vidmu, da bi izrazil svojo solidarnost najbolj zapuščenim krajem v videmski pokrajini. Taka prizadevanja je nato nadškof ponovil marca v Tipani, ko je somaševal s koprskim škofom Pirihom; obe potezi sta bili priprava oz. uvod v

posvet, ki se je nato odvijal junija v Špetru pod naslovom **Furlani in Slovenci v Furlaniji**.

Priredila ga je videmska nadškofija kot nadaljevanje posveta, ki se je odvijal v Čedadu leta 1991; glavno vprašanje in prizadevanje je bila oživitev in rast teh dveh kultur, naj bo to v cerkvi, predvsem pa v vsakdanjem življenju. Posvet je pomenil zelo pomembno potezo, ki jo je naredila videmska nadškofija do naše slovenske skupnosti, škoda le, da je temu sledila odločitev, da morajo do konca junija slovenski frančiškani zapustiti Svete Višarje in Žabnice, kjer so vršili svoje dušnopastirsko delo skoro deset let. Pravijo, da gre za zadevo, ki je izključno pastoralnega značaja, za njo se namreč ne skriva nobena bojazen ali politika.

Leto 1995 se je običajno začelo z dvema tradicionalnima srečanjema in sicer

z **32. Dnevom emigranta** in **25. Srečanjem v Kobaridu**; problem izseljenstva ter bilateralni odnosi med Slovenijo in Italijo so torej začeli novo leto. Kaj kmalu pa je bil na vrsti februarja dan slovenske kulture, ki je bil letos še posebno občuten ne le v Gorici oz. Trstu, temveč tudi v teh dolinah, kjer sta se odvijali v Naborjetu ter Špetru proslavi, ki sta poudarili pomen sodelovanja in stikov med različnimi dejavniki v našem zamejstvu. Februar pa je tudi mesec pusta in v minulem letu je treba zabeležiti zanimivo manifestacijo Scaramatte, ki se je odvijala v Čedadu in se povezuje z Mittelfestom. Oživitev in ohranitev bogate pustne tradicije je bil njen glavni namen v obliki predstav, okroglih miz in posnetkov, na katerih so sodelovali tudi beneški pustje iz Nadiških dolin.

Mladina v Benečiji želi ohraniti svojo kulturno podobo.

Mesec marec bo nedvomno ostal globoko zapisan v zgodovini našega ožjega slovenskega prostora, kajti na njegov 27. dan so stekle slovenske oddaje na državnih televizijskih mrežih RAI. Kljub temu, da so se pripravljali 20 let, tudi tokrat ni šlo brez zapletov, kajti če bo vsem goriškim oz. tržaškim Slovencem verjetno prej ali slej dana možnost gledanja teh programov, bodo morali Benečani, ki jih sama italijanska vlada priznava za del slovenske manjšine, čakati še dolgo časa. Kaj podobnega pa so si Benečani iz navade pričakovali, vseeno pa niso ostali križem rok, kajti snujejo poseben odbor, ki si je zadal nalogo, da bo na pristojnih mestih zahteval spremembo konvencije med vlado in vodstvom RAI kar zadeva vidljivost teh programov.

V nov in nepričakovan politični zemljevid, ki so ga oblikovale aprilске upravne volitve, je treba tokrat dodati tudi Beneško Slovenijo. Levosredinske liste so žele velik uspeh, njihovi kandidati so zmagali v vseh Nadiških občinah razen v Podbonescu; levosredinski zasuk ne jamči a priori jasnejše prihodnosti, vendar že dejstvo, da se v njihovih programih zasledi prizadevanje po vrednotenju slovenske (in ne slovanske) kulture, dejansko pomeni za Benečijo novo poglavje.

Aprila lani je potekala 50-letnica konca druge svetovne vojne; tudi na Videmskem so bile na programu velike manifestacije, kar se tiče Benečije pa ob slovesnostih omenimo zanimivo fotografsko razstavo, ki jo je pripravil študijski center Nediža **Benečija v miru in vojni**; fotografije ljubiteljev in strokovnjakov zajemajo obdobje od prve do prvih poveljnih let druge svetovne vojne in nam podajo podobo vsakdanjega življenja ljudi, ki so doživeli to obdobje med mirom in vojnama.

Vzhodne ikone pa so po Veliki noči bile glavni protagonist niza srečanj v Beneški galeriji oz. v Špetru, ko so v so-

delovanju z Vzhodnim domom v Domju priredili razstavo ikon ter z njo povezanim predavanjem o simboliki oz. vsebini teh umetnin; 28. maja je bila tudi božja liturgija v slovansko-bizantinskem obredu v Ažli, ki je tako zaobjela stik s slovanskim pravoslavnim svetom.

Zelo zanimiv pa je bil tudi večer za Rezijanske žene, ki ga je priredilo društvo Rozajanska dolina v Vidmu. Namenjen je bil Rezijankam, ki so tudi same oblikovale s svojo ustvarjalnostjo program s petjem, folkloro ter fotografsko razstavo.

Nazadnje omenimo še mesec julij. Začeli so ga otroci, ki so sodelovali na že tradicionalnem natečaju Moja vas s svojimi narečnimi »deli«; za razstavo pravih umetnin in predstavitev raznih ustvarjalcev pa je šlo na drugem srečanju Postaja Topolove, ki je tudi imela velik uspeh.

Julija 1995 se je odvijalo tudi jubilejno srečanje z beneško pesmijo na Lesah oz. Senjam beneške pesmi, ki ga že 20 let prireja društvo Rečan; predstavili so 16 novih pesmi, pri katerih je imela komisija res težko ocenjevalno nalogo. Beneška pesem pa je bila prisotna tudi na koncertih letošnjega festivala etnične glasbe Folkest, obenem pa so beneške doline gostile tudi 5 izmed 70 koncertov, ki jih je organiziral Folkest.

V okviru čedajskih večerov 4. Mittel-festa pa se je tudi v Nadiških dolinah zvrstilo kar 40 lutkovnih predstav, ki so zaživele s svojimi ljudskimi figurami tudi v najbolj zakotnih vaseh.

Ob raznih srečanjih ter prireditvah so imele pomembno vlogo na letošnjih beneških kulturnih večerih tudi nove publikacije. Teh je res lepo število in segajo na vsa mogoča področja. Upajmo torej, da bo Roberto Dapit uredil drugo izdajo svoje bibliografije o Beneški Sloveniji s seznamom knjižnih novosti, kajti golo naštevanje naslovov, bi bilo na tem mestu predolgo in verjetno dolgočasno.

Delovanje Slovencev v Laškem

V sezoni 1994/95 je bilo delovanje tu živečih Slovencev precej razvejano in raznoliko. Ti, ki so prisotni v vseh občinah med Zagrajem in Trzičem, so imeli več prilik za sodelovanje v organizacijah, ki tu delujejo. Najprej je treba omeniti delovanje uradnih in torej javnih slovenskih komisij na občini Ronke in v javnem večnamenskem Kulturnem središču. Prva je spet zaživela v juniju l. 1994, saj je bilo njeno delovanje prekinjeno leta 1988. Njena glavna naloga je zanimanje in reševanje vseh šolskih problemov, vzdrževanje stikov z občinama Nova Gorica in Metlika (s to zadnjo je občina pobratena) ter nuditi svojim občanom, da spoznajo slovensko kulturo (letos je npr. organizirala razstavo kraških kamnitih skulptur Pavla Hrovatina iz Briščikov in je sodelovala ob otvoritvi tradicionalnega sejma-zabavišča »Agosto ronchese« s prisotnostjo tipičnih slovenskih zamejskih narodnih noš in dobrot). V njej deluje tudi prevajalka, ki je obenem tudi knjižničarka slovenskega oddelka občinske knjižnice.

JVKS ali CCPP ima pa v svoji sredi od l. 1981 slovensko posvetovalno komisijo, ki je izdala že več publikacij in ki je lani razpisala literarni natečaj za prevod slovenske proze in poezije v italijanščino. Natečaja, ki ima tri nagrade in katerega so poimenovali po Srečku Kosovelu, se je udeležilo več kot 50 prevajalcev. Komisija organizira tudi druge občasne

kulturne prireditve ter zaključno šolsko prireditev slovenskih učencev, ki tako tudi poudarjajo obstoj vrtca in šole v Romjanu.

Za krepitev sožitja med obema narodom ob meji je treba tudi omeniti izid dvojezične publikacije in videofilma *Mi z vami - Voi con noi*, ki sta pod pokroviteljstvom občine Trzič in goriškega šolskega skrbništva izdali osnovni šoli Largo Isonzo iz Trziča in O. Župančič iz Gorice. Podobno in še bolj zanimiva je dvojezična publikacija »Laško 91«, ki je izšla decembra kot delo MRT. Ta publikacija seznanja o celotnem delovanju in rezultat raziskav Mladinskega raziskovalnega tabora na področju občin Foljan-Sredipolje, Ronk, Štarancana, Trziča in Zagraj. Publikacijo sta izdala SLORI in Narodna knjižnica v Trstu s prispevkom Pokrajinske uprave v Gorici. Kot zanimivost je vredno omeniti še letošnjo izdajo Krajevnega Leksikona Slovencev v Italiji za Goriško pokrajino, kjer so po zaslugi domačinov tudi dobro opisani kraji v Laškem.

Sv. Miklavž je obiskal otroke v Ronkah.

V Laškem je prisotna tudi verska skupnost, za katero je enkrat na mesec v cerkvi sv. Lovrenca sv. maša, pri njej sodeluje tudi ženski pevski zbor. Za to skupnost je značilno spomladansko romanje in vsakoletna slovenska maša v svetišču Brezmadežne v Marcelliani.

Slovenska verska skupnost sodeluje tudi pri vsakoletni tržiški procesiji 21. novembra, ki je posvečena Mariji zdravja in je najstarejša procesija goriške nadškofije.

Za Slovence v Laškem pa ima glavno vlogo veznega in združevalnega člana društvo Jadro. To organizira na svojem sedežu v Romjanu razne tečaje in predavanja. Naj omenim samo tečaj slovenskega jezika in kulture za učence in odrasle, tečaj kleklanja, ki se zaključí z javno razstavo ob sejmu »Agosto ronchese« in tečaj barvanja ikon, v zvezi s katerim je bilo tudi predavanje P. Orlandija, enega izmed največjih italijanskih poznavalcev te tehnike. Društvo dobro sodeluje s slovensko OŠ in z občinsko upravo, predvsem pa ob manifestacijah povezanih s pobrateno občino iz Metlike; organizira tudi tradicionalni božični koncert, praznovanje dneva slovenske kulture, miklavževanje, svetoivanski kres, razna predavanja in izdaja glasilo Jadro. Tako je

izšla sedma številka zbornika, ki z vrsto prispevkov priča o vedno živi kulturni identiteti Slovencev v Laškem. Glasilo je bilo predstavljeno v občinski knjižnici ob otvoritvi zanimive razstave ob 50-letnici osvoboditve in slovenskega pouka v Laškem. Razstavljeni so bili takratni učbeniki, raznovrstne knjige, časopisi, znamke, vojaški predmeti, zvezki in spričevala ter razne fotografije učiteljev z učenci in uradni trojezični dokumenti o imenovanju prvega tržiškega ravnatelja slovenske OŠ v Laškem l. 1945. Ob tej priložnosti so udeleženci prisluhnili spominom bivše učiteljice Vide Tusulin-Daneu (ženi bivšega didaktičnega ravnatelja slovenskih šol na Tržiškem pod zavezniško vojaško upravo) in Alojza Markoviča, nekdanjega predsednika društva Triglav. Publikacijo pa je predstavila prof. Nada Pertot.

Na sedežu društva deluje tudi majhna knjižnica z okoli 250 knjigami, ki so bile letos urejene. Obogatena je bila s podaritvijo knjig društva Triglav, ki je delovalo v Laškem v letih 1945/46, in bivše učiteljice Nade Tusulin, ki je v tistih letih poučevala v Tržiču. Sedež je lani obogatilo priznanje (diploma) rdečega križa iz Metlike za tesne stike društva v korist tamkajšnjih vojnih beguncev.

Naj omenimo še zanimivo pobudo, ki jo je društvo organiziralo v Kulturnem domu v Gorici. Tu sta odborika društva Liljana Visintin in Oskar Beccia predstavila svoja dela. Pesnica je seznanila goriško občinstvo s svojo trojezično zbirko poezij »Ècat' ombre«; slikar pa je otvoril svojo, po dolgih letih ponovno samostojno razstavo likovnih del.

Otroci osnovne šole iz Romjana nastopajo na proslavi ob 50-letnici slovenskih šol v Laškem.

SKAVTSKO DELOVANJE NA GORIŠKEM

Skavtsko leto 1994/95 se je začelo s še vedno živim vzdušjem praznovanja 30-letnega delovanja Slovenske skavtske organizacije na Goriškem in z močmi uprtimi v pripravo 4. zamejskega skavtskega jamboree-ja. Slednji je bil zamišljen na tak način, da ne bi več imel tradicionalnega zamejskega okvira, temveč bi zajel vseslovenskega.

18. septembra 1994 se je bila v prostorih Katoliškega doma in pred njim osrednja proslava 30. letnega delovanja skavtske organizacije na Goriškem, na kateri je sodelovalo veliko število skavtov, bodisi tistih, ki so lastno skavtsko izkušnjo preselili v družinsko in delovno okolje, kot tudi tistih - mlajših, ki se znotraj organizacije na to še pripravljajo. Praznovanje, ki je bilo razvejano v razne trenutke, od skupnega zbora pod jamborom, sv. maše, igre, okrogle mize, do tabornega ognja in končnega praznovanja, je dalo predvsem občutiti, da so vrednote skavtizma še vedno prisotne v vseh, ki so to izkušnjo resnično doživeli in ki jo še živijo, pa čeprav so se razmere še tako spremenile.

Po tem praznovanju je delovanje znotraj skavtske organizacije steklo po običajnih tirih. 23. sept. 1994 je bil na vrsti občni zbor v skavtskem sedežu pri Katoliškem domu. S pregledom zgodovine razvoja skavtizma na Goriškem in s pogovorom o vsebini skavtske vzgojne metode so se na občnem zboru SZSO-SGS načrtale glavne smernice delovanja za skavtsko leto 1994/95.

V soboto, 8. oktobra 1994, je na Peči in v Rupi bila skupna otvoritev skavtskega leta. Pri tem dogodku so posamezne starostne veje, VV, IV in RP,

sprejele v svojo sredino nove člane ter jim dajale občutiti tipičnost skavtskega delovanja ob različnih igrah. Srečanje je zaključila sv. maša, kjer se je celotna skupnost priporočila Bogu za novo leto. S tem je delovanje prešlo na posamezne veje.

V veji VV sta delovali dve krdeli: Sambhur v Gorici, ki je združevalo otroke iz občin Gorica in Števerjan, s sedežem v Katoliškem domu; Ankus, ki je združevalo otroke iz občin Sovodnje ob Soči ter Doberdob, z začasnim sedežem v doberdobskem župnišču in nato v sovodenjskem. V veji IV sta delovali dve četi: prva četa je na sedežu v Katoliškem domu združevala mladino goriške in števerjanske občine; druga četa je združevala mladino iz Štandreža, Sovodenj in Doberdoba, z glavnim sedežem v Sovodnjah, medtem ko so je delovanje vodov odvijalo ločeno po vaseh. V veji RP pa sta delovala Noviciat in Klan, ki sta se zbirala ob petkih in ponedeljkih v Gorici.

Čeprav je v vseh treh vejah delovanje potekalo po že utrjeni Baden Powellovi metodologiji, je bilo največ truda vloženega znotraj veje IV, ki je skupaj z isto vejo tržaške SZSO pripravljala jamboree. Voditelji iz Trsta in Gorice so začeli s pripravami že v preteklih sezonah, tako da je priprava v slednji sezoni prešla z mize in papirjev na konkretne skupne in individualne pubude. Naj poudarimo, da je organiziranje tega jamboree-ja bilo težavnejše od prejšnjih, kajti pri tem so sodelovali tudi skavti in skavtinje iz Slovenije, točneje iz Dravelj pri Ljubljani in Ankarana.

Višek skavtskega delovanja so seveda bili poletni tabori, na katerih se običajno povzame vse, kar se je delalo med letom

Udeleženci jamboreeja med slovesno mašo, ki jo je daroval koprski škof msgr. Metod Pirih.

po posameznih vejah. Veja VV je pripravila taborjenje v lovski koči pri Podkraju. Od 24. do 30. julija so se volčiči in volkuljice spustili v antični svet Galcev. Tukaj, sredi mogočnosti Trnovskega gozda, so podoživljali dogodivščine znanih galskih junakov Asterixa in Obelixa v boju proti Rimljanom.

1. Slovenski jamboree, od 17. do 30. julija, je bil v Čezsoči pri Bovcu. Izvidniki in Vodnice iz Dravelj, Ankarana, Koroške, Trsta in Gorice so skupno taborjenje preživeli v treh podtaborih. Dan obiskov je na kraj taborjenja privabil veliko ljudi, od starih skavtov pa do staršev, prijateljev in pomembnejših osebnosti iz Slovenije in zamejstva. Ta dan, ki se je pričel s slovesnim divganjem zastave pri glavnem jamborju, je bil zaznamovan s sv. mašo, ki jo je daroval koprski škof Pirih, s pozdravom raznih osebnosti ter s končnim tabornim ognjem.

Veja RP se je tokrat odločila za taborjenje v Italiji. Klan in Noviciat sta se od 5. do 9. avgusta skupno odpravila na pot po severo-vzhodnem delu Toskane. Z ruksaki in šotori na rami so obhodili del nacionalnega parka »Foresta Casentina e monte Falterona«, kjer so se med drugim ustavili pri izviru reke Arno ter

pri znanem samostanu Camaldoli. Pot ni bila težka, razen neljube nevihte pod goro Falterone. Popestrila so jo številna srečanja s skavtskimi skupinami, ki prihajajo na taborjenje v te kraje.

Med letom je SZSO-SGS organizirala že tradicionalno jurjevanje, ki je bilo od 29. do 30. aprila na Plešivem, sodelovali pa so tudi pri pripravi Evrošole.

Kot je razvidno iz tega dokaj skrčenega poročila o delovanju SZSO-SGS, je bilo slednje tudi v sezoni 1994/95 zelo pestro in raznoliko. Kljub pomanjkanju zadostnega števila voditeljev in pomočnikov ostaja SZSO-SGS lepa in kvalitetna stvarnost na področju mladinske vzgoje, znotraj naše cerkvene in narodnostne stvarnosti. Skupni smisel, ki voditelje vodi, da vztrajajo in predvsem verjamejo v skavtski predlog vzgoje, ostaja izkušnja, preko katere otrok, fant in dekle, mladostnik in mladostnica spoznavajo same sebe, druge, okolje in Boga. To izkustveno spoznanje vodi človeka, da na poti doraščanja zgradi v sebi celostno vizijo lastnega življenja in ga opre na vero v Kristusa, to se pravi na odnos, ki stvarnostno presega meje časa in prostora ter vstopa v skrivnost nadbitnostnega, nadčasovnega in nadprostorskega, to je v Ljubezen Boga-Očeta.

Delovanje Slovenske zamejske skavtske organizacije na Tržaškem 1994/1995

Delovno leto je bilo za skavte in skavtinje Slovenske zamejske skavtske organizacije (SZSO) precej naporno, bodisi zaradi razvejanosti delovanja, bodisi zaradi različnih težav, ki so jih morali premostiti. Poleg rednega delovanja je namreč SZSO sodelovala pri pobudi »Evrošola« in pripravila dolgo pričakovani 4. Slovenski zamejski jamboree.

Redni občni zbor, začetek delovanja v vsakem delovnem letu, je bil letos v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu. Voditelji so tu preverili delovanje v preteklem letu in načrtali cilje delovanja za to delovno leto.

Po občnem zboru so skupine delovale po programih, ki so jih pripravili voditelji z ozirom na zanimanja in potrebe skupine ter okolje, v katerem skupina živi.

Uradna otvoritev delovanja skupin je bil vsekakor izlet stega. Vsi člani stega, od volčičev in izvidnikov do roverjev in popotnic ter voditeljev, se podajo na celodnevni izlet v bližnjo okolico, kjer lahko novi člani поблиže spoznajo tako voditelje kot druge člane in se tako lažje vključijo v utrip stega.

Kot je že običajno, so skavti in skavtinje množično sodelovali pri zahvalni sveti maši v stolnici svetega Justa. Pred tem so se zbrali v kapelici na ul. Risorta, da bi se spomnili pokojnih bratov in sester skavtov.

Pred Božičem smo imeli duhovne priprave za ta veliki skrivnostni praznik. Najmlajši, volčiči in vevice, so se zbrali pri Sv. Ivanu in skupaj s svojimi voditelji peli in risali. Izvidniki in vodnice so božična srečanja pripravili po posameznih četah s pomočjo in nasvetom duhovnega vodje g. Bedenčiča. V četrti četi so

se med pripravljanjem jaslic pogovarjali o družini, drugod se je po ogledu uvodnega filma razvnel pogovor po skupinah o različnih temah.

Božične počitnice so v veji IV izkoristili za intenzivnejšo pripravo na jamboree. Pripravili so tri zimske tabor: v Vremskem britofu, na Božjem polju in v Dragi, kjer je bilo ob koncu vseh treh še skupno srečanje. Seveda je bil ta zimski tabor že v duhu poletnega, saj so se ga udeležili vodniki iz tržaške in goriške pokrajine, s Koroške in iz Slovenije.

Precej skavtov in skavtinj se je udeležilo počitnic v Srednji vasi pri Bohinju, ki jih g. Bedenčič organizira že dolgo vrsto let za višješolce in študente. Nekateri pa so se udeležili evropskega tezejskega srečanja v Parizu, odkoder so se vrnili z zelo pozitivnimi občutki.

Po počitnicah se je delovanje nadaljevalo v režiji posameznih vodov in šestoric. Izvedli so precej podvigov. Večji del teh pa je bil seveda usmerjen v slovenski jamboree. Nekateri vodi so pripravili razstavo o svojem okolju. Svoje delo so nato predstavili na taboru z brošurami, fotografijami in plakati. Mnogi podvigi so bili še bolj usmerjeni v priprave za taborno življenje: priprava bivaka, ognjišča, uporabnih receptov in celega obeda, ki so ga pred taborom dodatno preizkusili. Seveda se skupine čimbolj vključujejo tudi v župnije. Za primera naj navedem, da v Mačkoljah sodelujejo skavti pri vseh pomembnejših vaških praznikih in da pri Sv. Ivanu skavti pomagajo ob prazniku župnijskega zavetnika.

Važnejši dogodek v tem času je bila skupna orientacijska igra ob dnevu spo-

mina, pri kateri so sodelovali tudi goriški skavti in skavtinje.

Ob pustu se tudi skavti radi poveselimo s svojimi prijatelji. Tako je SZSO priredila dve pustovanji v Nabrežini. Popoldne za otroke in zvečer za starejše ob zvokih ansambla Kraški ovčarji.

Pred Veliko nočjo so se skavti in skavtinje znova udeležili duhovnih priprav. Organizacija je za svoje člane pripravila več srečanj, poleg tega pa še skavtski križev pot.

Najstarejša veja organizacije je v tem delovnem letu s polno paro začela z delovanjem v duhu listine klana in smernic organizacije za to vejo. Poleg rednih sestankov in prenočevanj delajo roverji in popotnice v prostovoljni službi tako v organizaciji kot izven nje. Pomagajo pri vodenju skupin in si tako že nabirajo izkušnje za bodoče delovanje kot voditelji. Drugače v organizaciji pomagajo pri ohranjanju in popraviljanju skavtske opreme in pri tiskanju našega glasila Jambor, ki mesečno izhaja že celih 24 let. Kot služenje izven organizacije naj omenim pomoč, ki jo je klan nudil pri popravilih v domu SLOKAD v Dragi.

Takoj po Veliki noči so skavti aktivno in na različne načine sodelovali pri »Evrošoli«. Naj tu omenim, da so skavti pripravili poslovilno prireditev v Devinu.

7. maja so skavti praznovali na Colu največji skavtski praznik: *jurjevanje*. Ta dan je za našo organizacijo še posebno pomemben, ker na ta dan novi člani obljublajo zvestobo skavtskim načelom. Letos je obljubilo nad trideset volčičev in veveric in 37 izvidnikov in vodnic. Cel dan so nato preživeli skupaj z drugimi rednimi člani, starši in simpatizerji ob skupnem kosilu, igrah in zaključnem tabornem ognju.

K jurjevanju so voditelji pridružili tudi prenočevanje. Tako so lahko novi člani okusili taborno življenje še pred poletjem in so tako vedno pripravljani.

Po jurjevanju so se kar mrzlično nadaljevale priprave za taborne. Najmlajši člani so preživeli deset nepozabnih dni (od 3.8. do 13.8.). Na taboru v Čezsoči so se spremenili v rod volkov, ki jih je vodil stari modri Akela (Gorazd Bajc). Tema je bila Knjiga o džungli Rudyarda Kiplinga.

Roverji in popotnice »Raz-klana« se se odpravili na potovalni tabor po Julijskih Alpah ob soški fronti. Tudi drugi klan -Genghis klan- in noviciat RP so si prav tako postavili kot cilj potovalnega tabora Julijske Alpe. Več dni so se sicer zelo trudili, da so premagali višine in težave z natrpanimi nahrbtniki, vrnili pa so se zagoreli in polni zadovoljstva.

Najpomembnejši dogodek minulega poletja je bil nedvomno *4. Slovenski zamejski jamboree*. Bil je v Čezsoči pri Bovecu od 17. do 30. julija. Uглаšen je bil na legendo kralja Arthurja in vitezov okrogle mize, tako da so se trije podtabori imenovali po treh britanskih ljudstvih: Valležanih, Galcih in Škotih. Na vsakem izmed podtaborov so skupaj taborili izvidniki in vodnice iz Trsta, Gorice, s Koroške in tri čete organizacije ZSKSS iz Slovenije. Skupno je pod vodstvom modrega kralja Arthurja (Francesco Biancuzzi) in kraljice (Erike Černic) taborilo nad 300 oprod in 50 članov vodstva.

Med poletjem se je nekaj članov organizacije udeležilo svetovnega jamboreeja na Nizozemskem, kjer so skupno s skavti s Slovenije doživeli nepozabno trenutke.

Kot je že navada, so skavti tudi v tem minulem letu sodelovali pri Marijanskem shodu na Opčinah, kar je bila zadnja pobuda organizacije pred zaključkom delovnega leta.

Obračun minulega delovnega leta je nedvomno pozitiven. Organizacija je dosegla večji del ciljev, ki si jih je zadala na začetku. Sicer organizacija trenutno trpi zaradi pomankanja voditeljev, upamo pa, bodo že v prihodnjem letu prišli novi mladi voditelji iz klana.

O ZAMEJSKEM ŠPORTU

Napisati nekaj misli o našem zamejskem športu ni lahko; že takoj se moram omejiti le na nekatere aspekte, ki jih imam za važnejše od ostalih. Ne bom našteval ekip, prvenstev, rezultatov, bom pa skušal povedati, zakaj, kako in katero »ceno« moramo plačati za vse to.

Na vprašanje, zakaj je toliko ekip, prvenstev, tekem, čemu to sploh služi, si upam odgovoriti, da ima tudi zamejski šport svoj pomen za naše slovenstvo (beri zamejstvo), ta pa le ni manjvreden od koncerta, kulturne prireditve, pevskega zborja ipd. ne da bi s tem želel razvrednotiti, za naš obstoj, življenjsko važen pomen zgoraj navedenih (tu je gotovo še veliko drugih) dejanj, ki nas gradijo, ohranjajo in pričujejo o naši aktivni prisotnosti. Mislim pa, da ne razvrednotim kulture, ali nasprotno ne prevrednotim športa, če ju dam v isti koš, vsak nudi namreč po svoje svoj prispevek. Že podatek, da je veliko naših otrok v naših športnih društvih,

kjer imajo poleg šole možnost, da so v slovenskem okolju, daje zamejskemu športu svojo pravo veljavo. Telesna aktivnost je nato pripeljala glas o naši stvarnosti onkraj pretesnih mej. Odmevnost v športu se z uspehom še bolj stopnjuje. Večji uspehi, da ne govorim o državnih ali pa celo svetovnih, so za nas izrednega pomena. Vsaka država se okoristi ob uspehu svojih tekmovalcev, zakaj se ne bi tudi mi? Ali ni reklamiziranje tudi pričevanje (potrjevanje), da nekdo (še) obstaja? Zamejskega športa zato ne smatram za drugorazrednega, če ne celo kaj manj.

Kako nam to uspe, če nam sploh uspe, je drugo vprašanje. V odgovoru na to se bomo soočili z večno kritiko (ki ne velja samo za šport): »Lahko bi dosegli še več!«...»Pa tudi manj« dodam. Nekateri rezultati so vredni najžlahtnejše pohvale, nekateri (dosti) manj. Sicer pa je argument uspešnosti in neuspešnosti prisoten na svetovnem

Košarkarska ekipa Jadran 1995

nivoju: če nekdo zmaga, mora drugi izgubiti, če je nekdo hitrejši je logično, da bo tekmeč počasnejši itd. Dejstvo pa je, da uspeh zahteva več faktorjev. Tu lahko naštejemo le najpomembnejše: veliko volje, truda, žrtvovanja, talent, primeren ambient, motivacije. Če teh ni, ali pa vsaj enega izmed njih, bo težko priti do višjih ciljev. Kot povsod, je tako tudi pri nas. Nekateri so vložili marsikaj ter imeli zadoščenja, zase in za druge, to se pravi tudi za vse nas. Drugim ni uspelo, ali pa v manjši meri. Na športno srečo pa je vezano veliko prvakov, da bi jo pustili ob strani. V kategoriji faktorjev pomembnih za uspeh nisem pozabil na finančne zmožnosti, četudi si je pobudnik modernih (Atene 1896!) olimpijskih iger, baron De Coubertin prizadeval, da ne bi denar pogojeval športa. Ideali barona pa so bili že nešteto krat pozabljeni. Da pa ne zaidem od našega zamejskega športa: tudi pri nas ima denar svojo veljavo. Na žalost pa jo večina občuti ob njegovem pomanjkanju. Vse preveč naših društev se ubada z finančnimi problemi. Tu mislim predvsem na žive stroške in potrebe, kot je uporabljanje struktur, katerih tudi ni v izobilju, nato še tiste ki so, so večkrat prezasedene in neprimerne. Sistem te veže na vpišnine, na takse, to pa niso mačje solze. Zavezniki športa so sponzorji, katerih se naš zamejski šport stalno poslužuje (ko so le ti pripravljene na sponsorizacijo), le da smo tudi tukaj vezani na rezultate. Čimboljše pomeni tudi temveč. Našim pokroviteljem pa ne bi

smelo biti merilo uspeh na katerikoli način, temveč vztrajanje ob tudi nenajboljših rezultatih.

Katero »ceno« moramo plačati za vse to? Da v nekaterih slovenskih društvih slišimo vse več italijanščine, slovenščine pa bolj malo. Ker je malo slovenskih otrok zaradi vsesplošnega demografskega padca je pač treba na nek način zamašiti luknje. Posledica takih strategij, ki bi morale voditi k boljšemu uspehu, je žal večkrat prav postopna tiha asimilacija. Kontaktov z večinsko govorečimi si še kako želimo in potrebujemo, ne pa, da se nam bodo naša zamejska društva spremenila in ne bodo več slovenska.

Kako torej? Če trdim najprej, da je šport in njegova odmevnost za nas zamejce tako izredno važna, potem pa, da je ta povezana z neizogibno nevarnostjo asimilacije? Demografskemu narastku vsi (vsaj do sedaj) ne moremo še prispevati. Naša dolžnost je, da se pogumno soočamo z resničnimi problemi in jim poiščemo ustrezne rešitve. Ena izmed teh je, če se vprašamo, ali si lahko privoščimo še toliko društev (v nekaterih ekipah zasledimo, da je večina priimkov igralcev italijanskih), ali je važnejši uspeh od narodnostnega pomena, ali se nam sektaštvo splača bolj od združevanja, tako da bi gledali bolj na skupnost kot na lasten vrtiček? Zamejskemu športu je do tega, da ni manjvreden, dokazati pa mora zrelost pri izbiri najmanj škodljivih izmed neizogibnih kompromisov, s katerimi se sooča celotno naše zamejstvo.

Z vinščakom Miranom po Furlaniji in Benečiji

1977 Vinščak Miran me je velik, zajeten in dobrovoljen gledal, kako na vratih zlagam polne steklenice refoška v dvojno najlonsko vrečko. Za njim so v mraku ležali ogromni sodi, hladni zrak je dišal po starem, uležanem vinu. Na morju malo proč so se privezani zibali ribiški čolni v soncu.

»Profesor, zdaj ste v pokoju, privoščite si enkrat brezskrben jesenski dan! Greste jutri z mano v Furlanijo in še dalje - v Benečijo? K svojim vinogradnikom moram, ki mi dobavljajo vino. Pojdite, ne bo vam žal!«

Kdo ne bi šel?

Furlanija se začinja pri Vileši - takoj onkraj Soče. Tam zaznaš duh po kruhu in vinu, ki potem kar nima konca. Iz avta vidiš na vse strani bogastvo zemlje. Ceste, naselja, daljave. Po Pordenonu je svet tako nizek, da se Meduna in Livenza v ovinkih mukoma premikata dalje ob nanju prislonjenih krajih.

V Oderzu je bi semenj - ko vsako sredo. Na trgu sem kupil kilogram nešpelj in kostanja, kasneje pa sva pri nekem mlinarju vzela vsak še pet kilogramov bele moke.

Pri enem njegovih senzalov sva kosila. Miran se je bil seveda napovedal - in po juhi naju je čakala kuhana raca. Celeste Martin je pridelal šeststo hektolitrov vina; deset litrov mi je dal za domov. Zakaj nisem jaz kmet! Vseposod duh po moštu, ljudje garači; a kruha tam ne manjka. Zelo se je razvila tudi pohištvena industrija.

Tisto deželo vinščak Miran pozna ko lastno dlan. Jaz pa se nisem mogel orientirati, ker se je ravnina vsenaokrog zgubljala v oktobrski meglenosti.

1979 Vsi so še spali, ko sem si hitel greti zajtrk, da potem vnovič stečem na pot prejšnjega večera, kjer mi je za gmajne grede izpod pazduhe zdrsnilo prebrano Meddobje. Zaman sem ga že v temi iskal z baterijo.

Odločen zvonec. Na cesti je stal moj vinščak Miran, nasmejan visoko čez ograjo. »Greste z mano v Furlanijo? V Benečijo? V Soligo?«

V meni kratek, hud boj. »Grem z veseljem! Pa lahko počakate pol ure?«

»Seveda. Še k Zoranu Sosiču skočim in ga povabim, da bomo trije.«

Odrznel sem na svojo gmajno in že od daleč zagledal ob stezi oranžno-beli zvezek Meddobja s črnim naslovom, pred nekaj dnevi došel iz Buenos Airesa. Notri je bila na 19 straneh objavljena podoba, ki sem si jo bil ustvaril o pesniku Murnu - in naslov zanjo mi je dal sam z verzom »Jaz sem topol samujoč«.

Dan bi zaslužil poseben opis. Predvsem smo imeli eno samo sonce. Koruzne njive ob začetku zorenja. Trte obložene z obilnim zdravim grozdom, ki iz pregrete namočene zemlje in vroče svetlobe pije čudodelno moč. Platane ob cestah prehajajoče v suho rjavino zlata.

Prvi postanek v gosposkem in zgodovinsko častitljivem Coneglianu. Potem najzahodnejši cilj: Soligo, rimski Solicum. Obstali smo pred strmim vinorodnim gričem s cerkvico na vrhu. Na severu se vzpetine dvigajo v nevidne alpske vrhove. Ob njih južnem vznožju se od obeh bregov počasne, v rokave razcepljene reke Piave širi prostrana Benečija, ki jo poživlja dih toplega Jadrana.

Kosilo na vrtu bližnje gostilne »Da Filippo« - enako razkošne, okusne in mikavne še nisem videl. Gostitelj Miran je z nama vred hotel biti srečen - in privoščili smo si od srca. Zagoreli Zoran Sosič, ki se je za na pot oblekel praznično, si je moral sleči črni suknjič in odpeti belo srajco. In vnovič je ognjevitost pravil, kako se je na otoku Ventotene pokoril za svoje neomajno slovenstvo in obenem z argumenti zavračal slovitegasotrpina Umberta Terracinija, ki je gorel za svoj komunizem...

In spet vožnja, zdaj poti jugu. In nova »Cantina sociale«: novo, še obilnejše pokušanje raznih pinotov in črnin - a imeli smo podlago! Cesta, zemlja, zorenje, bogastvo, spet Oderzo. Postanek pri »flaškonarju«: petdesetlitrsk nove pletenke pripravljene za potrgatev. Posedek v baru ob mlinu ko dve leti prej. In dolga pot do Opčin, kamor smo se vrnili skoraj natanko po dvanajstih urah. Da se opravičim za kako navrženo kupico predalpske beline, sem del na mizo hlebec mehkega sira, maslo, jogurt in tri kilograme bele moke. Prinesel sem tudi pet steklenic vina, ki »se pije!«

1983 Družina - trije smo še ostali skupaj - sedimo v kupeju 2. razreda brzca Trieste-Wien. Ura je 20.42. Vlak odpelje čez deset minut. Pred nami je dolga noč - sonce bo ravno dobro vzšlo, ko prispemo na Dunaj. Nič ne govorimo med sabo. Dan je bil za vsakogar od nas po svoje napet in živčen. Elka je imela največ vsega na glavi - zdaj se oddihuje z reševanjem križanke. Janez bere novi Teleks. Jaz pa samo počivam. Druži nas popoln molk.

Nepričakovano se je bil tisto jutro ob osmih pripeljal moj vinščak Miran.

»Se mi pridružite? V Furlanijo grem, v Benečijo... v Soligo!«

Stisnilo me je pri srcu. Pa ravno danes, ko se odpravljamo na dolgo pot! Povedal sem mu, kam odhajamo in kaj nas tam čaka... in da mi ta skrb ne da zdoma. Toda on mi je zagotovil, da me pravi čas pripelje domov. Dala se je prepričati tudi Elka; še dobro se ji je zdelo, da ji ne bom ves dan pod nogami. In raztresel se bom po drugih krajih, prezračil in nadihal.

Današnja vožnja v tiste vinorodne beneške obronke Alp se je znatno podaljšala. Vinščak Miran me je hotel seznaniti še z drugimi prijatelji in mi pokazati še druge vinograde in druge hrame. Jesen zmeraj opazneje diha v pobočja, zori trtno listje in v grozdje poganja zadnjo sladkobo. Najina cesta se je vijugala v griče, čeznje in potem iz njih. Prav do Vittoria Veneta naju je pripeljala, medtem pa se je počasi nagibalo sonce. Pogledoval sem na uro in zmeraj bolj me je skrbelo, ali prideva pravočasno nazaj. Daljava je velika in na cesti se zmeraj lahko kaj pripeti. Elka doma se mi je smilila. Saj bo skoprnela od živčnosti, če me ne bo!

Ali vinščak Miran ima zanesljiv avto, zanesljive roke in zanesljivo uro. Ceste so mu dobre znanke, ne puščajo ga na cedilu. Zmagoslavno sva se pred hišo ustavila, oprl je pokrov zad... in prišla je na dan baterija izbranih vin, ki gre zdaj z nami. Kam? Na Dunaj, kjer se pojutrišnjem, 1. oktobra, poroči sin prvorojenec.

1991 Precej let je že minilo, kar je moj vinščak Miran preselil skladišče od morja na kopni rob mesta, bliže domu. Meni pa se je povečala daljava. Ni me več po vino s steklenicami v najlonskih vrečkah. Skrb za refošt je prevzel sin, ki živi z avtom na prisojni strani življenja.

Tokrat se mi je vinščak Miran oglasil po telefonu. »Profesor, ste pripravljeni iti spet enkrat v Soligo?«

»V Soligo?« sem zaklical. »Tja pa, kadar je le prilika! Tja hodim celo v sanjah!«

Ura, ko se začne njegov delavnik, dolg potem do večera, je osma ali poldeveta zjutraj. Ob takem času me je pobral tudi včerajšnja sredo - nedvomno ob misli na semenj v Oderzu: na tisto mnogovrstno kmečko orodje in posodje pa na poljska in vrtna semena zdaj sredi marca.

Vse je še golo, komaj začenja zeleneti ravan, prevladuje rjavina zorane zemlje, ob daljnih hišah roza lise razcvelih mandljev. Samotni svetlorjavi topolovi logi, pastelno mehki, kažejo visoko v vrhovih sračja gnezda.

Kak užitek mi je vselej sprehod po Oderzu na semanji dan: skozi tisti vonj po globoki prsti in klitju, po njivskih dimih, kmečkih pridelkih in sadežih, po kruhu in vinu! Kot da sem se vrnil v svet otroštva nekje daleč drugje.

In potem naprej: cesta med samimi polji, pa skozi čisti in svetli Conegliano. In že se kažejo griči na obzorju: njim ob vznožju Solighetto pa Soligo. Odprt, zračen prostor pred belo zadružno vinsko kletjo. Naproti nama pride ljubeznivi upokojeni vodja Antonio (Toni) Tomasi. Zmeraj enako je prisrčen in veder - takšen, kot sem ga spoznal pred dvanajstimi leti, ob prvem srečanju. V tem času so mu odrasli vsi štirje otroci in se vrasli v življenje.

Veliko klet z zvezami po bližnjih in daljnih deželah vodi zdaj mlajši človek in išče nove trgovske stike, kot terja nelahki čas. Vina se manj popije in konkurenca je huda. Etikete na steklenicah soliganskih vinskih sort poudarjajo višino in lego vinogradov, hkrati pa tudi manjši hektarski in trtni donos kot drugod, vendar se ta minus kar skriva pred kakovostjo pridelka, ki se torej sam priporoča.

Toni Tomasi si je sredi prisojnih gričev kakih štiristo metrov visoko kupil star vinograd in obnovil zidnico s tolikim okusom, da bi se človek moje vrste kar za vselej nastanil v nji. Štirje čvrsti, a zagoreli delavci mu te dni stavijo debelo kolje in na žico vežejo trte. Nobenega kamenja ni tam, zemlja je siva. Po slemenu griča nad zidnico silijo izpod suhega kostanjevega listja na sonce bledomodri jetrniki. Od tam se onkraj globoke obljudene doline vidi severno obzorje od Belluna do Vittoria Veneta kot eno samo zaporedje gor, ki zaslanjajo deželico pred mrzlimi vetrovi.

Južinali smo skupaj, kar je od doma pripeljal gospodar ali je bilo že v zidnici. Na kaminu se je kaj pogrelo ali tudi skuhalo. Kako je prasketalo lansko rezje! Pečenka, solata, sir, kruh, vino, kava. Bilo mi je, kot da bi se bil vrnil šestdeset let daleč v preteklost - le med drugačne ljudi z drugačno govorico, a z enakim vonjem po zemlji, zraku in znoju. In v prostranejšo pokrajino, v bogatejšo, ki te dneve samo čaka, da jo od južnega morja ob kukavičjih klicih pozeleni april.

Pod črto

Odkar je zgodovina v zaletu odpihala pregrade, ki so mi malone pol stoletja podžigale domotožje in mi ves ta čas niso dale do rodnih krajev na vzhodu, se vame počasi vrača in me polni sladka zaokroženost. Čez nekaj tednov končno lahko pojdem tja, da iz majskega zelenja zaslišim pozdrav selivca kobilarja: »Vinko, si tukaj?! - Jaz tudi, jaz tudi!« In tehtnica življenja se mi bo uravnotežila.

ZAKLETI KRAJ

(*Legenda o Loparju*)

Zgodilo se je nekoč, v davnih časih, v sončni deželi Istri, v hriboviti grofiji na posestvu, ki so mu rekli Lopar. Takrat je v tej deželi vladala sloga in sreča. Cel hrib je bil v lasti dobrega in poštenega grofa. Na posestvu so delali koloni in imeli so lepe, čeprav skromne hiške. Tu je živelo sedem družin in od njih izhaja sedem loparskih priimkov. Hiše so bile raztresene po hribu, ena je bila v Rokavi, ena z mlinom v potoku v Bardeh, nekaj po vrhu hriba, najlepša je bila dol pod Bardinami pod steno.

Cel hrib je bil obdelan in negovan kot lep vrt. Ljudje so obdelovali zemljo, imeli so dovolj hrane za sebe in svoje živali. Pripovedovali so, da je kraj srečen zato, ker je nekoč kmečki mladenič iz tega kraja po imenu Jeruf dal za vero svoje življenje in se s tem odplačal za mnoge rodove. Ljudje so bili zadovoljni, po naravi pa skromni, delavni in pošteni. Ob nedeljah so hodili k maši v cerkvico pri Starem hramu in med seboj so se lepo razumeli. Ko se je kaj pomembnega zgodilo, so si klicali z enega konca hriba na drugega.

Grof od njih ni nikoli zahteval več, kot mu je pripadalo. Tudi njegova gospa je bila lepa in dobra in imela je Lopar in njegove ljudi še posebej rada. Zato ji je grof, ki jo je zelo ljubil, tu na sredi grebena dal sezidati lepo kamnito hišico.

Gospa je sem prihajala in ostajala nekaj dni, ko je grof odhajal na ogled na svoja posestva v Zabavlje, Glem, Labor ali Brič. Ljudje so ji prinašali darove, poleti fig in svežega grozdja, pozimi pa šparone, jabolka in orehov.

Tako je bilo tudi nekega lepega sončnega dne. Prihajala sta počasi s spremstvom po Stranah proti Loparju. Ljudje so ju opazili in klicali drug drugemu, da prihaja njihova gospoda. Gospa je ostala, gospod pa je s slugo odjahal po kolovozu gor proti Vardi.

Ko so ljudje zvedeli, da je prišla gospa, so naredili svoje fagotče. Zadnji se je odpravil od doma tudi Bardinčev sin. Mati mu je zavila v prtič koncanega kruha in posušenih fig. Šel je gor po Bardinah po stezi in mimo Grahov k Gorenjcem, kjer je stala grofičina hiša. Izročil ji je fagotič in pozdrav svoje matere.

Takoj za njim je prišla tudi Grahova strina, priliznjena starka, za katero so pravili, da je štriga. Pod šjalom je nosila boco zlatega vina.

Gospa je bila raznežena nad prijaznostjo in dobroto ljudi. Odvezala je fagotič, od hleba odrezala dve feti kruha, enega za strino in drugega za mladenca. Nato je šla po dve čikari in vanje natočila belega strininega vina.

»Pijte,« je rekla gospa.

Mladenc je prijel čikaro in jo dvignil:

»Bog vas živi, gospa.« Strina pa se je naredila užaljeno.

»Kaj pa vi, ne boste pila z nami. Kaj si ne upate, mislite, da sem vam prinesla kislega vina?«

»Samo dve čikari imam,« je rekla gospa, »jaz bom potem, kar vi pijte, jaz bom že pila za vami.«

»Ne, ne za mano, da se ne nalczete starosti,« je sladko rekla strina, »iz te čikare pijte, kjer je pil on.«

Gospa ni hotela užaliti starke, vzela je čikaro, iz katere je pil Bardinčev sin in iz nje naredila tri dolge požirke. Vino je bilo sladko in slastno. In komaj je to naredila, je starka izginila. Njej se je pa najprej zameglilo, nato pa je krog nje zaplesalo vse polno nebeških

lepot. Tudi mladenič se ji je zdel naenkrat nepopisno lep in privlačen. Pozabila je, kdo je in kje se nahaja. Pa tudi svojega dobrega moža se več ni spominjala in vsa omotična padla mladeniču v objem. Nato se ni ničesar več spominjala.

Zvečer je grof prišel, hiša je bila nepospravljena, namesto večerje pa je našel na klopi spečega mladenca, zraven njega pa ženo z razpletenimi kitami v njegovem naročju.

Grof je bil silno začuden in prizadet. Nič ni rekel. Svojo gospo je prijel v naročje in jo odnesel na posteljo. Mladeniča pa prebudil in kot da se nič ni zgodilo, odslovil. Bil pa je silno žalosten. Odtlej je bil vedno odsoten, nič več ni maral za svoja posestva, taval je po hribih in ni več našel miru. Njegova mati je bila zaskrbljena, spraševala ga je in spraševala, dokler ji nekega dne ni povedal, kaj se je zgodilo.

Ko je grofova mati zvedela, kaj se je zgodilo, se je silno razjezila. V največji jezi in bolečini je snahi vzela ime in jo preklela:

»Bodi prekleta in ostani za vedno na tem hribu. Da bi kot potepen pes hodila po svetu in iskala svojega moža, dokler ne boš odplačala sramote, ki si jo storila družini.«

Nato je preklela mladeniča:

»Bodi preklet tudi ti. Da bi pil in veseljačil in vse zapil. Da otroci tvojih otrok svojih potomcev ne bi smeli pogledati.«

Preklela pa je tudi cel kraj:

»Tudi ti kraj bodi preklet. Da bi se namnožili, da vas lastna zemlja ne bo mogla prehraniti.«

Tako je tudi bilo. Grof je zapustil vas. Njegova žena pa je ostala v svojih hiši. Hodila je vsa izgubljena po hribu in dol po Snožeti proti Kavaličem. Smilila se je ljudem, ki so jo imeli radi, a ker ji je tašča vzela ime, so jo klicali Loparka. Tudi njena hišica se je s časom porušila, od nje pa so se skoraj do današnjega dne ohranili štirje temeljni kamni.

Ljudje so ostali sami zapuščeni in pozabljeni na svojem hribu. Vas se je silno množila. Ljudje so imeli po trinajst otrok. In njihovi otroci še po trinajst. Zemlje je postalo vse manj, hiše so začeli stiskati ob poti na vrhu hriba. Nadnje so prihajale hude bolezni. Umiralo je toliko ljudi in otrok in tako pogosto, da je pokopališče postalo pretesno in so morali narediti še enega bliže vasi in ga postavili malo nad grofičino hišo. Njih je bilo pa vedno več, da niso imeli zvečer kam položiti glave.

Hodili so v cerkev, a niso molili. Gospodarji so delali, pa tudi veseljačili in pili in zapravljali svojo zemljo, da so jo Antončani pol pokupili. Mnogi so se izseljevali iz svoje vasi in hodili po svetu. A nikjer niso našli miru in nihče tudi ni obogatel. Skrivali so svoj domači glas in se po svetu sramovaje pogovarjali v tujih narečjih. Vsako sedmo leto si je nekdo vzel življenje.

Tudi mnoga dekleta so hrepeneče iskala ženine izven Loparja in največkrat ostala nepotešena. Vedno je bila v vasi nezakonska mati ali kje drugje nezakonski otrok očeta zaklete vasi. In to je gotovo bila iščoča duša zaklete grofice. Enaintrideset rodov je trajalo tako življenje. Vsi so bili nemočni in nihče ni vedel, zakaj. In če bi bilo po volji stare grofice, bi morale že biti konec sveta.

Loparci pa so vseskozi ohranili pridne roke in čisto, veselo srce. Lepe loparske pupe so se mlade možile in vsaka generacija je prihranila kako leto. Tako živi enaintrideseti rod ravno pred letom dvatisoč in prekletstva je še pravi čas konec. Vas je začela dobivati spomin. Ljudje spet hodijo v cerkev in častijo svojega zavetnika Rufa. In nič več se ne sramujejo svojega narečja. Pripravljajo pa tudi svoj grb, ki naj bi jih spomnil na veličastno preteklost, in spet gradijo srečno in složno skupnost, ki je tu nekoč davno že bila.

VSEBINA

Koledar

4-28

IZ VERSKEGA DOGAJANJA

Evangelij življenja (S.Čuk)	29
Simpozij o škofu Andreju Karlinu (L.B.)	35
Trideset let radijskega prenosa nedeljske maše (Stanko Zorko)	37
Kratek pregled katoliškega tiska na Tržaškem (Dušan Jakomin)	40
Ob petdesetletnici Slovenskega Primorca (M. Perat)	42
1200-letnica sinode ob reki donavi (Olga Tavčar)	44

DOGODKI - RAZPRAVE - PRIČEVANJA

70 let med vami - Pomemben jubilej Goriške Mohorjeve družbe (i.f.ž.)	49
Iz uredniškega delovanja Venceslava Beleta (Branko Marušič)	53
Narodnoobrambna vloga Goriške Mohorjeve družbe (Lojzka Bratuž)	57
Slovenska Evrošola (Zvonko Legiša)	61
Goriška Mohorjeva družba v letu 1995 (Odbor GMD)	64
Mohorjeva družba Celje v minulem letu (Janez Jeromen)	65
Mohorjeva založba v Celovcu v minulem letu (Franc Kattinig)	68
Petdeset let Pastirčka (M. Perat)	70
Iz naših krajev (Jožko Šavli)	73
Novе slike v prezbiteriju slivenske cerkve (M.T.)	77
Jurjevanje na Goriškem (Rudi Merljak)	79
Doberdobski Črnogorci (Ambrož Kodelja)	80
Gregorčičev spomenik v Buenos Airesu (Irene Mislej)	81
Trideset let Drage (Ivan Žerjal)	83
Duh ZSA živi - živi naj slovenska beseda! (Ivan Kobal)	85
Skladatelj Gregor Rihar ob 200-letnici rojstva (Z.H.)	88
Pred sto leti je umrl Hrabroslav Volarič (M.T.)	89
Spomin na prof. Jožka Bratuža ob 100-letnici rojstva (Maks Komac)	90
Dve svetli žrtvi - sprava pred 50 leti (Ivo Kralj)	92
Sto let filma (S.Č.)	95
Tomažev kip (Jože Kunčič)	99
Novе spodbude za kraško vinogradništvo (Marko Tavčar)	100
Ohranimo dediščino prednikov (Ljuba Smotlak)	104
Usmiljeni bratje slavijo 500-letnico (Ambrož Kodelja)	110
Znanost in vera za življenje (Giorgio Giannini)	111

EVROPA - SLOVENIJA - FURLANIJA JULIJSKA KRAJINA

Evropski okvir manjšin (Andrej Bratuž)	114
Slovenija med prejšnjim in novim (Janez Povše)	116
Upravne volitve na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji (Alojz Tul)	119

Država ni spoštovala lastnega zakona (Alojz Tul)	121
Predvidena pokojninska reforma (I.B.)	123

SPOMINSKI ZAPISI

Koprski škof dr. Janez Jenko (J.M.)	125
Msgr. dr. Lojze Škerl (Stanko Zorko)	127
Nadškof Alojzij Turk (M. Perat)	130
Dr. Milošu Rybáru v spomin (M.R.)	132
V zadnjem letu so nas zapustili (Martin Jevnikar)	134
Slovo od misijonarja Alojza Mlakarja in brata Karla Kerševana (J.M.)	141
Duhovnik Mirko Zorn (K.H.)	142
Pesnica Dolores Terseglav (J.M.)	143

GLASBENA DEJAVNOST

Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel 1994-95 (v.b.)	144
Mladinski pevski zbor Vesela pomlad (Majda Danev)	146
Jubilejni 25. Festival v Števerjanu (Valentina Humar)	147

PROSVETNA DEJAVNOST - SKAVTIZEM - ŠPORT

Delovanje likovne galerije v Katoliški knjigarni (Jurij Paljk)	149
Prosvetna dejavnost na Goriškem v sezoni 1994/95 (Valentina Humar)	151
Prosvetna dejavnost na Tržaškem v sezoni 1994/1995 (M.M.)	158
Prosvetno delovanje v Benečiji in Reziji (Erika Jazbar)	164
Delovanje Slovencev v Laškem (Karlo Mučič)	167
Skavtsko delovanje na Goriškem (Julijan Čaudek)	169
Delovanje SZSO na Tržaškem 1994/1995 (Učeni lev)	171
O zamejskem športu (Gorazd Bajc)	173

PRIPOVEDNI SPISI

Z vinščakom Miranom po Furlaniji in Benečiji (Vinko Beličič)	175
Zakleti kraj (Leda Dobrinja)	178

PESMI

<i>Roža Gantar:</i>	
Tisoč let je že minilo	32
<i>Vladimir Kos:</i>	
Na mamin grob tam daleč v domovini (1900-1994)	60
Zvon srca na šesti januar Pozni november	
Priatelju msgr. dr. Lojzetu Škerlu na grob	129
<i>Janez Povše:</i>	
Pesem Gorici	69
<i>Rudi Merljak:</i>	
Utrinek	72
Tvoja pot - Volčja Draga - Nerojenemu bratu	78
Otrok ljubezni	
<i>Ivan Kobal:</i>	
Ob nevihti - Dozori, narod! - Vipava	87

IZVEN REDNE ZBIRKE V LETU 1995

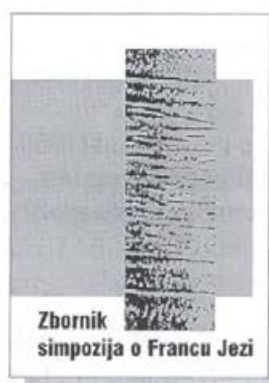
DVE MUHI NA EN MAH - DUE PICCIONI

CON UNA FAVA (Diomira Fabjan Bajc)

Slovensko italijanski frazeološki slovar

ZBORNİK SIMPOZIJA O FRANCU JEZI

PESMI ZELENE POMLADI (Lado Piščanc)

KNJIŽNA ZBIRKA ZA LETO 1996

1. **KOLEDAR 1996**
2. **MAŠA ZA MOJE USTRELJENE** (Pietro Brignoli)
Iz dnevnika vojaškega kaplana
3. **ODKLETEV** (Andrej Arko)
Črtice in novele
4. **VAŠ PEPI IN PAPAČI** (Josip Kosovel)
Pisma iz zapora

Naslov:

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Riva Piazzutta 18

34170 GORICA - GORIZIA

Italia - Italy (Europe)

Tel. (0481) 533177 - Fax (0481) 536978

KATOLIŠKA KNJIGARNA

Travnik 25 - Gorica
Tel./fax (0481) 531407

- knjige, revije
- vse za šolo in pisarno
- razne vrste papirja
- sakralni predmeti, sveče
- darila
- plošče, kasete
- igrače

TISKARNA
BUDIN
GRAFIČNO OBLI
KOVANJE IN TISK

34170 GORICA
RIVA PIAZZUTTA 18
TEL./FAX(0481)531676

V središču Gorice - nasproti Katoliške knjigarne
URARNA IN ZLATARNA

Lo Scigno

Vam nudi vse po najugodnejših cenah.
Na izbiro so Vam ure znamk

SPORT WATCHES

z dvoletno garancijo

CADET

CASIO

RAYMOND WEIL
GENEVE

●CITIZEN

SEIKO

Neposredno po tovarniških cenah zlati in srebrni izdelki
znamenitih vičentinskih delavnic

Lastni laboratorij in tudi takojšnje graviranje
Gorica- Ul. Arcivescovado 3 in 7 - Tel. 534633

ZADRUŽNA KREDITNA BANKA

SOVODNJE OB SOČI

Tvoja domača banka

Sedež: SOVODNJE OB SOČI (GO) - Prvomajska 75

Tel. (0481) 882155 - Fax (0481) 882580

Podružnica: ŠTANDREŽ (GO) - Ul. del Carso 73/a

Tel. (0481) 520832 - Fax (0481) 521747

**SUPERMARKET
Z VELIKO IZBIRO
ŽIVILSKIH SPECIALITET**

MOŠ-MOSSA, TEL. 0481-380111

**KNJIGARNA
IN PAPIRNICA**

FORTUNATO

Na voljo izbira cerkvenih
predmetov

TRST - Ul. Paganini 2
Tel. (040) 630460

DRAGULJARNA - URARNA - ZLATARNA

VIRGILIO BRATINA s.n.c.

Dolga in kvalitetna prisotnost, označujejo jo resnost, strokovnost,
kompetentnost na področju trgovine.

MONFALCONE - TRŽIČ, Corso del Popolo 28

Tel. (0481) 410674

TRGOVINE OBUTVE

KOSIČ
GORICA

Ul. Raštel 7 - Tel. 535162
Ul. Oberdan 7 - Tel. 535520
Ul. Raštel 8 - Tel. 33465

ŠPORT

Ul. Raštel 19
Tel. 531884 - Fax 534470

IZDELKI IZ KOVANEGA ŽELEZA - VRATA - OGRAJE

RADISLAV LEOPOLI

GORICA - Ul. Brigata Pavia 46

Tel. 531941

Gradbeno podjetje

Hlede Alojz Ivan

ŠTEVERJAN, Dvor 13 - Tel. (0481) 884015

**ZADRUŽNA
KRAŠKA
BANKA**

Tvoja domaća banka

Sedež:

OPČINE - Ul. Ricreatorio 2

Tel. (040) 21491

Podružnice:

TRST - Trg Libertà 5

NABREŽINA - Trg sv. Roka 106

SESLJAN - Sesljan 44

BAZOVICA - Ul. Gruden 23

REGISTRIRANO NA SODIŠČU V GORICI DNE 26. AVGUSTA 1968 - ŠTEV. 69
ODGOVORNI UREDNIK MARKO TAVČAR

